

FORNA GÖTAR & SVEAR

Ett sammandrag av källor
hörande till Sveriges tidiga historia

Lars Bägerfeldt

Forna Götar och Svear

Forna Götar och Svear.

Ett sammandrag av källor hörande till Sveriges tidiga historia.

Lars Bägerfeldt

Falköping 2011.

Förord

Denna skrift är en sammanställning av många av de skrivna källor som kan användas för att skaffa sig en uppfattning om Sveriges tidiga historia fram till 1200-talets slut. Avsikten är att snabbt få en uppfattning om vilka källor som finns och vad de har att berätta. Från början gjorde jag detta för min egen skull, varpå materialet växte fram från mina första studier i början av 1980-talet och var i princip färdig 20 år senare.

De texter som berör goterna och den äldsta historien fram till folkvandringstiden har redan sammanställts, redigerats och givits ut som en tryckt bok. Den som är intresserad kan söka efter boken *Längs Gotiska Vägar*. En stor del av de berörda texterna i den skriften omfattar händelser ute i Europa och tiden fram till 500-talet. Källorna i obearbetad form har sammanställts i skrift nr 78.

De källor som återstår omfattar främst skandinaviska händelser och tiden efter 500-talet, vilka finns i denna skrift. Någon skarp gräns mellan dessa delar finns inte.

En motsvarande bearbetning i likhet med *Längs Gotiska Vägar* är inte utförd för dessa källor i föreliggande arbete, utan ska ses som ett utkast eller kort och gott en personlig sammanfattning för att snabbt kunna repetera och kontrollera enstaka uppgifter. Den som är mer intresserad än vad denna skrift kan ge svar på får vända sig till andra avskrifter och sammanställningar eller originaltexter. Många gånger kan det också vara värdefullt med olika forskares kommentarer och åsikter, vilka bara sparsamt återfinns i texten nedan.

Falköping 2011-02-11
Lars Bägerfeldt

Innehåll

BEDE.....	8
<i>Historien om den engelska kyrkan och dess folk</i>	8
BEOWULF.....	9
WIDSID.....	13
WALDHERE.....	18
FINNESBURH.....	19
DEOR.....	20
HILDIBRAND.....	22
OHTHERE OCH WULFSTAN.....	25
"RAVENNA GEOGRAFEN".....	26
ANGLO-SAXISKA KRÖNIKAN.....	27
ASSER.....	31
<i>Alfred den stores liv</i>	31
ALFRED OCH GOTHURUM.....	35
<i>Fördrag mellan kungarna Alfred och Gothrum</i>	35
ÆTHELWEARD.....	36
<i>Krönika</i>	36
ANNALES BERTINIANI.....	37
NESTORSKRÖNIKAN.....	37
AL-GHAZAL.....	44
IBN FADLAN.....	45
TJODULF AV HVIN.....	48
<i>Ynglingatal</i>	48
SNORRE STURLASON.....	53
<i>Heimskringla (Ynglingasagan)</i>	53
HISTORIA NORWEGIAE.....	75
SAXO GRAMMATICUS.....	76
<i>Danmarks krönika</i>	76
SÄMUND.....	89
<i>Den äldre Eddan</i>	89

<i>Kväden om Helge Hjorvardsson, Helge hundingsbane & Helge haddingjaskate</i>	90
HERVARARSAGAN	91
ROLF GÖTRIKSSONS SAGA	95
HERRAUDS OCH BOSES SAGA	96
SAGOBROTT (OM BRÅVALLASLAGET)	97
SAGAN OM RAGNAR LODBROK OCH HANS SÖNER	102
ARE FRODE	104
<i>Isländingaboken</i>	104
STYRMER DEN VISE, STURLA TORDARSON, HAUK ERLENDSSON..	106
<i>Landnamsboken</i>	106
STURLA TORDARSON.....	110
<i>Kristningaboken</i>	110
KJALNÄSINGASAGAN.....	110
HORDS OCH HOLMSBRÖDERNAS SAGA	111
SNORRE STURLASON	112
<i>Egil Skallagrimssons saga</i>	112
SNORRE STURLASON.....	115
<i>Heimskringla (efter Ynglingasagan)</i>	115
NIALS SAGA	131
GUNNLÖG ORMTUNGAS SAGA.....	131
KNYTLINGASAGAN	132
KONUNG SVERRE SIGURDSSONS SAGA (EFTER FLATÖBOKEN)	135
STURLA TORDSSON.....	136
<i>Håkon Håkonssons saga</i>	136
SVEN AGGESEN.....	142
<i>Kortfattad historia om Danmarks kungar</i>	142
WIDUKIND	143
<i>Rerum gestarum Saxoniarum</i>	143
OLOF TRYGGVASSONS STORA SAGA	143
DANSK ANNALISTIK.....	144
ISLÄNDSK ANNALISTIK	149
ERIKSKRÖNIKAN	153
OM 3500 RUNRISTNINGAR	160

GODWINE ETC.....	163
<i>Svenska mynttexter</i>	163
SVENSKT DIPLOMATARIUM	165
GRÄNSTRAKTAT MELLAN SVERIGE OCH DANMARK	172
MAGNUS BIRGERSSON (LADULÅS)	175
<i>Ett kungligt brev - Alsnö stadga</i>	175
LANDSKAPSLAGAR	178
LYDEKINUS	180
<i>Laurentii anteckningar, renskrivna av Lydekinus</i>	180
LAURENTIUS	182
<i>Biskopslängden för Skara biskopsstift</i>	182
<i>Konungalängden</i>	185
<i>Lagmanslängden</i>	188
SNORRE STURLASON.....	191
<i>Eddan (den prosaiska)</i>	191
RIMBERT	195
<i>Vita Anskarii (Ansgars liv)</i>	195
CELEBREUM (SIGFRIDSLEGENDEN).....	203
BRUNO AV QUERFURT	208
_Toc285988221	
GUTASAGAN.....	209
ADAM AV BREMEN	212
<i>Historien om Hamburgstiftet och dess biskopar</i>	212
CODEX ASHBURNHAM 1554 (FLORENSLISTAN).....	225
KONRAD AV EBERBACH	227
<i>Exordium magnum Cisterciense</i>	227
NARRATIUNCULA DE FUNDATIONE MINASTERII VITAE SCHOLAE IN CIMBRIA (VITSKÖLS-KRÖNIKAN)	229
BRYNIOLF ALGOTSSON	230
<i>Sankta Helena</i>	230
ISRAEL ERLANDSSON.....	232
<i>Vita Beati Erici (Erik den heliges liv)</i>	232
ESKILSLEGENDEN	233

BEDE

Historien om den engelska kyrkan och dess folk

Fullbordad år 731. Nedan följer händelser utspelade före biskop Augustines missionsverksamhet i England, vilket skedde från år 596.

I Herrens år 449 kom angler och saxare på tre långskepp till Britannien på inbjudan av kung Vortigern, och de erbjöds land i de östra delarna av ön på villkor att de skyddade landet. Inte desto mindre var deras verkliga avsikt att kuva dem. De sysselsatte fienden som kom från norr, och sedan de slagit dem, sände de nyheten om sin seger till sitt hemland med tillägget att landet var fruktbart och britterna var fega. När en större flotta snabbt kom över med en stor samling krigare, vilka, sedan de förenat sig med den ursprungliga styrkan, bildade en oövervinnelig armé. Dessa erhöll också britternas löfte om land där de kunde bosätta sig på villkor att de upprätthöll freden och säkerheten på ön emot alla fiender i utbyte mot betalning.

Dessa nykomlingar var från de tre mest utmärkta folken i Germanien, saxarna, anglerna och jutarna. Från jutarna härstammar folket i Kent och Isle of Wight, samt de som bor i provinsen West Saxon mitt emot Isle of Wight vilka kallas jutar ännu denna dag. Från saxarna - det är det land som nu är känt som Old Saxon - kommer East, South och West Saxon. Och från anglerna - det är det land som är känt som Angulus, vilket ligger mellan jutarnas och saxarnas provinser och sägs vara obefolkad till denna dag - består av East och Middle Angeln, Mercia, alla Northumbrier (det är de folk som bor norr om floden Humber), och de andra engelska folken. Deras första hövdingar sägs ha varit bröderna Hengist och Horsa. Den senare blev därefter dödad i ett slag mot britterna och begravdes i östra Kent, där ett monument som bär hans namn fortfarande står. De var söner till Wictgils, vems fader var Witta, vems fader var Wecta, son till Woden, från vems härstamning det utgick kungliga hus i många provinser.

Det var inte länge sedan som horder av dessa allierade folk kom tillsammans för att briljera uppå ön så att den inhemska befolkningen som hade inbjudit dem började leva i skräck. Då plötsligt allierade sig anglerna med pikterna, vilka de vid denna tid hade drivit tillbaka ett stycke, och började höja vapen mot dem som de var allierade med. De började kräva en större ranson av provision, i avsikt att försöka skapa ett gräl, hotande med att om inte större utbetalningar kom till dem, skulle de göra slut på deras välstånd och föröda hela ön. Inte heller minskades deras hot. I korthet, den eld som hedningarna gav upphov till var bevis på Guds bestraffning av nationens synd, just på samma sätt som elden som en gång tändes av kaldeerna förstörde murar och byggnader i Jerusalem. För, som den rättvisa domaren påbjöd, dessa hedniska erövrare förstörde de omgivande städerna och landskapet, utsträckande storbranden från den östra till den västra stranden utan motstånd och vidmakthöll en struhtag över nästan hela den dömda ön. Publika och privata byggnader raserades, präster fälldes vid altaren, biskopar och folk dräptes utan åtskillnad med svärd och eld oavsett deras rang, och ingen återstod som kunde begrava dem som lidit en sådan död. Några få stackars överlevande fångades uppe på kullarna där slakten fullbordades, och andra, desperata av hunger, kom ut och överlämnade sig åt fienderna för att få mat, fullt medvetna om att de blev dömda till livslångt slaveri om de räddade sig undan omedelbar avrättning. Några flydde över havet i sitt elände, andra

klamrade sig fast i sitt hemland drog sig nödtorftigt fram i en förtvivlad och skräckfylld tillvaro uppe i bergen , skogarna och klipporna, alltid beredda på farligheter.

När de segrande erövrarna hade huggit ner och fördärvat den inhemska befolkningen och återvänt till sina egna bygder, började britterna sakta återfå sitt mod och sin styrka, utkommande från sina nästen där de hade gömt sig, och förenade i bön att Gud må hjälpa dem att undvika fullständig utrotning. Deras ledare vid denna tid var Ambrosius Aurelianus, en man med goda egenskaper och den enda överlevande från katastrofen av det romerska folket. Bland de slagna fanns hans föräldrar, vilka var av kunglig börd och rang. Under hans ledarskap tog britterna upp sina vapen och utmanade deras erövrare till strid, och med Guds hjälp tillfogade dem ett nederlag. Från denna stund utföll segern skiftesvis först till ena sidan och sedan till den andra, fram till slaget vid Badon Hill där britterna utförde en avsevärd slakt på inkräktarna. Detta hände omkring fyrtiofyra år (c:a 493) efter deras ankomst i Britannien.

* * *

Germanska folk: angler, saxare, jutar

Germanska personer: -Hengist, Horsa, Wictgils, Witta, Wecta, Woden.

* * *

Beowulf

Återger tiden runt 500-talets början, på Jylland.

Sammandrag:

Sköldungaätten, Hjort, och Grendel

Scefingen Scyld, var konung (ättling till Sceaf). Hans son var Beowulf, som var frejdad i hela Scedelandet. Beowulf var scyldingarnas folkkonung. Beowulfs son var Healfdene, och hans barn var sönerna Heorogar, Hroðgar, och Halga den gode och en dotter som äktade Onela, strids-scyldingen.

Hroðgar byggde salen Hjort, och en ovänskap växte mellan honom och Onela. Under tiden kom Grendel och hemsökte Hjort i tolv år. Om detta fick Hygelacs hirdman (=Beowulf), god bland götar, höras talas. Han utvalde bland götarna de fjorton främsta bland kämparna och ledde dem till landets gräns. Skeppet väntade dem vid bergets fot. Havets strömmar böljade mot sanden. Vid samma tid på nästa dygn såg de land; blänkande havsklippor, branta berg, och breda uddar. Därifrån steg väder-götarna snabbt uppå land. De såg från strandhöjden scyldingarnas utpost, som skulle hålla vakt över havsklipporna. Vakten frågar vem som kommit till danernas land, och undrar över deras härkomst innan han släpper dem vidare in i danernas land.

Skarans hövding (Beowulf) svarade: Vi är män av götarnas folk, och vår konung Hygelacs hirdmän. Min fader var den ädle fursten Ecgtheow. Honom minns alla stormän vida över världen. Vi har kommit från vädergötarnas kust för att fälla scyldingarnas okände skademan (Grendel).

I sluten trupp skyndade kämparna mot dalen, tills de kunde se den vältimrade salen. Väl framme (men ännu inte inne i salen) talade vädergötarnas stolte hövding: Vi är Hygelacs bordskamrater, Beowulf är mitt namn.

Wulfgar, en vendelhövding, går i god för kämparna, varefter Hroðgar själv talar: Jag kände dig redan som barn; din fader Ecgtheow fick Hreðels enda dotter till äkta. Nu har dessa kommit till väst-danerna mot Grendels fasa. Säg att de är välkomna in.

Wulfgar gick till salsdörren och säger inifrån att hans herre, öst-danernas furste, hälsar dem välkomna. Beowulf, Hygelacs frände och hirdman, steg då in.

Beowulf talar: Grendel vill jag dräpa blott tillsammans med mina män, fast jag vet att han vill uppåta götamännen i denna stridssal och nerbloda kärrets skrymslen. Om striden bortrycker mig, sänd då till Hygelac den bästa av stridsskrudar, den som värnar mitt bröst, den yppersta brynja, ett arv från Hreðla, Weland's verk.

Hroðgar svarade: Din faders hand blev Heaðolafs bane bland wylfingarna, och då vågade ej vädergötarna behålla honom av fruktan för krig. Då kom han till scyldingarna, syd-danernas folk. Just då rådde jag över danernas folk och innehade ung det vida riket. Då var Heorogar död, min äldre broder. Sedan fredade jag denna fejd med skatter, som jag sände över vattnet till wylfingarna.

Ecgla's son Unferð talade avundsjukt: Är du den Beowulf som mätte sig med Breca, Beantans son, i kappsimning över det vida havet? Han övervann dig, och for sedan och uppsökte sitt kära arvegods i brondingarnas land.

Fram gick då Wealhtheow, Hroðgars gemål av helmingarnas ätt, med höviskt skick, och hälsade de guldsmyckade männen i salen.

Om aftonen lämnade alla salen utom Beowulf och hans kämpar. Då kom Grendel gående från träsket åt det håll där han visste sig kunna finna vinhuset och guldskimrande sal. Dörren som var fastgjord med eldsmidda band, sprang genast upp då han stötte till den med händerna. En strid uppstod och Beowulf gav honom ett oläkligt sår, men Grendel flydde till träsket i full vetskap om att hans levnads slut nu hade kommit.

En konungens hirdman, mindes sånger och en hel mängd av gamla sagor. Han började vist skildra Beowulfs bragder. Han kvad också rätt mycket okänt, som han hört sägas om Sigemund (=far till Sigurd Fafnesbane) och hans bragder, välsingens kamp. Och om hans vapenbroder och systerson Fitela (=Sinflöjte); Väls ättlingar. Om Heremod, som blev övergiven hos jutarna sedan hans krafter i striden sjunkit. Det stod i mångas hopp att detta furstebarn skulle få växa och övertaga sin faders värdighet, vård om folket, skatt och skyddsborg, hjältarnas rike, scyldingarnas arvland.

Därefter blev det fest i salen. De tappra fränderna (konung) Hroðgar och Hroðulf (=hans brorson; Hrolf krake) var där. Konung Hroðgar skänkte Beowulf hjälm, brynja, frejdat och sirat svärd, och åtta hästar varav den med guldsmyckad sadel var konungens egen. Allt detta skänkte konungen, ingvinernas skyddsherre. Och de kämpar som kom i Beowulfs följe fick alla dyrbara svärd.

Då väckte Hroðgars skald fröjd i salen längs mjödbänken och talade om Finns söner, när olyckan drabbade dem. De stred mot scyldingen Hnäf som föll i strid i frisernas land, och hans kära Hildeburg, Hocs dotter, klagade över sin sorg. Striden (mot Hnäf) hade bortryckt alla Finns kämpar utom några få, så att de inte kunde utkämpa striden mot Hengest, men han gav dem ett fredsfördrag: Finn, Folcvaldas son, skulle få en ny sal med högsäte men bara hälften gentemot jutarnas söner, och då Finn skänkte ringar och dyrbara skatter till frisernas stam för att elda dem med gåvor i ölsalen, skulle ock Hengest skara ha lika mycket. Under den kommande vintern bodde Hengest hos Finn, men till våren kom Guðlaf och Oslaf. Efter sjöresan beklagade de sin sorg, det hätska angreppet, och gav Finn skulden för all olycka. Då rödfärgades salen av fienders lik; Finn dödades, drottningen rövades och scyldingarnas skyttar förde landskonungens hela bohag till skeppen. Allt förde de till danernas land. Så slutade kvädet, sjunget till harpa.

Wealhtheow gick runt i salen och kom till sina söner Hreðric och Hroðmund, som satt bredvid göten Beowulf. Till honom frambars en bägare och framsades en vänlig

inbjudning, huldrikt erbjöds virat guld, tvenne armsmycken, en ringbrynja och den största halsring, som jag någonsin sport på jorden. Ej har jag hört talas om någon bättre skatt bland hjältar under himlen, sedan Hama förde Brosinga-halsbandet, det strålande smycket, till den glänsande borgen. Han flydde undan Eormenrics (=gotisk konung) försåt. Denna ring hade göten Hygelac, Svertings sonson, för sista gången. Honom borttryckte ödet då han stred mot friserna. Den mäktige fursten bar smyckena över vågorna, men stupade under skölden. I frankernas våld kom då konungens lik, hans bröstbeklädnad och även denna ring.

Efter att ha sagt detta skänkte hon skatterna till Beowulf. Sedan kom aftonen, och den mäktige Hroðgar gick till vila uti sin boning. En mängd jarlar vaktade huset, som de ofta gjort förut, bortflyttade bänkarna, överallt breddes bäddar och bolstrar. Vid sina huvuden låg sköldar och vapen. Det var deras sed, att ständigt vara rustade till strid, hemma och i härnad.

Striden med Grendels moder

Om natten kom Grendels moder och dödade Æschere (uttal: Äsk-here), Yrmenlafs äldre broder, och konungens främste rådgivare. Hroðgar samlade sina män och red efter henne längs branta bergsslutningar och stupande uddar, och på smala vägar och trånga stigar. Så fann de Grendels moder och Beowulf rusade åstad för att kämpa. Vild av striden, fattade scyldingarnas kämpe (Beowulf) det länkprydda fästet, svängde ringsvärdet och slog till vilt, så att det tog hårt i hennes hals, krossade kotorna; svärdet genomskar helt den dödskorade kroppen, och hon föll. Svärdet var blodigt; mannen gladdes åt sitt verk. I hennes boning fann de ett stort byte, härbland ett utsökt svärd som Beowulf överlämnade åt konungen. Så kom detta fäste att tillfalla den bäste av de världskonungar vid de tvenne haven, som i Scedenig utdelade skatter. Även på beslagen av rent guld var det med runstavar rikligt ristat.

Konungen talade: Du (Beowulf) ska i långa tider vara ditt folk till tröst och dina män, hjältarna, till hjälp. Ej vart Heremod sådan mot Ecgwelas barn, de ärorika scyldingarna. Ej uppväxte han dem till glädje, utan till manfall och till dödsqual för danamännen; dödade i vredesmod sina bordskamrater. Lär dig därav mannadygder. Vis av vintrar, har jag sagt dig dessa ord. Unvik övermod, du frejdade kämpe. Så har jag härskat i hundra halvår över ring-danerna.

Därefter skildes de åt. Beowulf for åter ut på havet.

Återkomsten

Beowulf kom till Hreðlingen Hygelac, där han bor med sina följeslagare nära sjövallen. Hygd, Häreðs dotter (och Hygelacs maka?), var ännu ung och hade bott blott någon vinter på borgen. Den härliga folkdrottningen hade ej Thryðs, Hemmings frände, fruktansvärda sinnelag. Vid ölbägaren sade mannen att hon övat färre lömska fientligheter, illdåd mot folket, sedan den guldsmyckade kvinnan givits åt Offa sedan hon färdats över det askgrå havet. Offa var vida berömd; styrde med vishet sitt ärvda land. Av honom föddes Eomær, Garmunds sonson.

Beowulfs följe kom snart fram till den unge stridskonungen Hygelac, Ongentheows baneman, som satt inne i borgen och berättade om sin resa. Också Hroðgars dotter omtalades; att salsgästerna hade kallat henne Freawaru, då hon var trolovad med Frodas blide son. Han Ingeld, strids-bardernas konung, får henne till maka. Beowulf omtalar vidare Grendels död och att kampen också blev ödesdiger för den bältprydde Hondscio som föll allra först. Slutligen visar han upp sina gåvor: Mig gav Hroðgar denna krigsklädnad, och sade att Heorogar (Hroðgars broder) haft densamma en lång tid, men åt sin egen son, den kække Heoroward, ville han ej ge den fastän han var honom huld. Den underbara halsringen gav han åt Hygd, den han hade fått av Wealhtheow.

Striden med draken

När Hygelac stupat och slagsvärdet blivit hans son Heardreds bane under sköldens skydd, då strids-scilfingarna (med Hroðgars måg Onela?) angrep och i striden kuvade Hererics frände, då övergick det vida riket i Beowulfs hand. Han styrde det väl i femtio vintrar.

Vid denna tid hände att en hjälte, som överlevat de sina, instängde sig i en grotta med sina skatter, därinne som egentligen var en gravplats. Efter hans död påträffades allt av en eldsprutande drake, som ruvade på skatterna. Emellertid lyckades en tjänare, som fallit i onåd hos sin herre, att ur skatten stjäla ett kostbart kärl. Då draken upptäckte det, förhärjade den bygden och förföljde götarna. Snart blev för Beowulf sanningsenligt fasan förkunnad: att hans eget hem, det yppersta hus, götarnas konungasäte, gått upp i lågor. Elddraken hade med lågor förstört folkets fäste, kuststräckan utanför, och landets ägor. För detta ämnade väder-götarnas herre (Beowulf) hämnas på honom.

Ej fruktade han för denna strid, han som rensade Hroðgars sal och i striden angrep Grendel. Ej var det det minsta av handgemäng, där man dödade Hygelac, götarnas konung, i Frisland. Beowulf kom undan genom sin egen kraft och skicklighet i simning. Ej hade hetvarerna (=Chatuarii), som burit fram sköldar emot honom, skäl att yvas över kampen; från denne kämpe (Beowulf) kom blott få åter till hemmet. Då han (Beowulf) kom åter till sitt folk, tillbjöd Hygd honom skatt och rike, ringar och furstestol. Hon tilltrorde ej sitt barn att kunna försvara den ärvda tronen mot främmande folk då Hygelac var död. Men han ville ej bli herre över Heardred (Hygelacs son). Istället hjälpte han honom med råd, och höll honom i ära tills han blev äldre och kunde styra väder-götarna.

Honom (Heardred) uppsökte Ohteres landsflyktiga söner (Eadgils och Eanmund). De hade gjort uppror mot scilfingarnas främste (Onela eller Ohtere), den yppersta av de sjökonungar, som i Svearike utdelade skatter. Detta blev Heardreds slut. Han fick dödssår utav svärdshugg för sin gästvänskap; och Ongentheows son begav sig åter hem sedan Heardred fallit. Därefter intog Beowulf konungastolen, och rådde över götarna.

I senare tider tänkte han (Beowulf) på lön för furstefallet, blev vän med Eadgils, understödde med folk, med krigare och vapen, över det vida havet; han hämnades sedan och bragte konungen om livet.

Beowulf mindes när han var sju år gammal och (götarnas) konung Hreðel tog honom till sig från hans fader. Där var han konungen lika kär som hans egna söner; Herebeald, Hæðcyn och Hygelac. Åt den äldste breddes dödsbädd, mot all rätt och sed, genom broderns dåd, då Hæðcyn med en pil från sin båge träffade honom, förfelade målet och ihjälsköt sin frände. Sedan konung Hreðel dött blev det tvist mellan svear och götar. Ömsesidig fiendskap och hård härkamp, över det vida havet och Ongentheows söner (Ohtere och Onela) anställde ofta blodbad kring Hreosna-berget. Striden medförde götafursten Hæðcyns fall.

Beowulf talade: jag har hört att på morgonen broder hämnas broder. Med svärdets egg på banemannen, dräpte Eofor hämndlystet Ongentheow, den gamle scilfingen. Själv har jag dödat Däghrefn, hugernas (=frankernas) kämpe, och ej fick han återkomma till frisernas konung.

Scilfingafursten Wiglaf, Weohstans son och Ælfheres frände, hette en avhållen sköldkämpe. Han mindes den ynnest hans konung (Beowulf) förut visat honom; givit honom Wægundingarnas rika hemvist, och alla rättigheter bland folket som hans fader ägt. Han drog sitt svärd, ett arv från Eanmund, Ohteres son. Denne flykting hade Weohstan själv dräpt, och svärdet var en gåva från Onela. Ej talade Onela om denna fejd, fastän han fällt Onelas egen brorson. Alla dessa skatter, svärd och brynja gav han till sin son innan han gick sin väg ur livet.

Beowulfs eget svärd hette Nägling. Det brast i den strid då Beowulf dödade draken. Själv blev han illa skadad och livet rann ut. Han talade: Du Wiglaf är den siste av vår släkt, av vägmund-ingarna. Alla mina fränder har ödet bortsopat; jag följer dem nu. Bjud de

stridsberömde efter bålets brand uppkasta en lysande hög på havsudden, den ska till ett minne för mina män resa sig hög på Valudden, och att den sedan må kallas Beowulfs gravhög av sjöfarare, som föra höga fartyg från fjärran över vågorna.

Viglaf talade: Nu har folket att vänta örlog när konungens fall varder vida känt av våra fiender, franker och friser. Sedan Hygelac kom farande med flotta och här till frisernas land, ha vi aldrig att vänta välvilja av Merovingen (=medlem av den frankiska kungaätten). Ej heller hoppas jag alls på fred eller tro av sveafolket: vida blev känt att Ongentheow berövade Hreðlingen Hæðcyn livet i Korpskogen, då götamännen av övermod först anföll strids-scilfingarna. Ohteres fruktansvärde fader (Ongentheow) dödade sjökonungen, befriade sin maka, den guldberövade forna jungfrun, Onelas och Ohteres moder, och förföljde sedan dödsfienderna tills de herrelösa nådde fram till Korpskogen. Med en väldig här omslöt han platsen då natten föll. I daggryningen kom tröst, då de fick höra Hygelacs horn och trumpets klang när den gode hjälten kom. Fursten Ongentheow litade ej på att han kunde värja och försvara sin skatt, barn och maka, mot de sjöfarande, utan den gamle flydde tillbaka till jordvallen. Då bjöds förföljelse under Hygelacs fälttecken efter sveamännen och de trängde fram till inhängnaden. Den gav vika för Eofors ensamma kraft. Vilt slog honom (Ongentheow) med vapnet Wonredingen Wulf, så att av hugget blodet sprang i strömmar fram under håret. Rädd blev dock icke den gamle scilfingen (Ongentheow) utan vedergällde strax med värre växling detta dråpslag. Ej kunde Wonreds raske son (Wulf) giva den gamle något mothugg, ty denne skar dessförinnan sönder hjälmen på hans huvud så att han blodbestänkt föll till marken: ännu var han ej dödskorad. Då lät Hygelacs hårde hirdman (Eofor), när hans broder (Wulf) fallit, den breda klingan krossa hjälmen ovan sköldmuren. Då sjönk konungen (Ongentheow), träffad till döds. Det var då många som förbundo hans broder(Wulf) sedan de fingo råda över valplatsen (=stridsfältet). Under tiden plundrade Eofor den fallne, tog av Ongentheow hans järnbrynja, hårda häftsvärd och hans hjälm, samt bar dem till Hygelac.

När Hygelac kom hem vedergällde han Eofor och Wulf, gav dem land och ringar. Vidare gav han Eofor sin enda dotter.

* * *

Widsið

Själva ramberättelsen kan hämningsfritt föredragas blott på fornkentiskt språk (södra England), men inslag av andra engelska dialekter finns också. Till största delen är den en hoparbetning av fyra självständiga dikter. I sin helhet torde den inte vara äldre än tidigt 700-tal. Själva namnet Widsið är en fiktion och betyder "den som har eller gör en vid färd".

Widsið A, vers 1-49: Widsiðs besök hos bl.a. Ermanarik

Widsið B:I, vers 50-87: katalog; furstar och de folk de styrde

Widsið B:II, vers 88-130: katalog; goterresan

övrigt, vers 131-143: avslutning; skaldens kall och ära

Händelserna i Widsið A kretsar kring 300-talets senare del, medan katalogerna stammar från 500-talets slut, dock med namn från 300-talets slut och framåt.

I den första katalogen återfinns blott germanska folkstammar i närheten av Nordsjön och Östersjön, som om upphovsmannen befunnit sig i trakterna av Angeln. Ett flertal av namnen är eljest okända eller svåra att lokalisera.

I den andra katalogen uppräknas bara folkstammar. Hälften av dessa ingår i furstekatalogen. Den geografiska fördelningen är snarlik den första katalogen, och upphovsmannen bör ha kommit från samma trakt. Denna katalog är något yngre än den första.

Widsið talade, sin ordsfatt upplät,
han som besökt de flesta av stammar,
av folk på jorden: ofta han i salen
tog mot värdefull dyrgrip:
Han från myrgingar ledde sitt ursprung:
han med Ealhild,
den kära fredsvävarn, för första gången
got-konungens hem besökte:
från öster, från Angeln, Ermanariks,
den lede trolöses:
han mycket då begynte förtälja.
Om många bland män jag sport som stammar styrde,
Var furste skall leva efter sed och skick
- om en ädling efter annan som rådde för odal -
den som önskar sin tron att blomstra.
Av dem var Hwala länge den bäste,
och Alexandreas allra mäktigast,
av mänskosläktet, och han mest blomstrade av dem,
om vilka jag på jorden hörde talas.
Attila styrde huner, Ermanrik goter
Becca baningar, burgunder Gifeca:
Kejsaren styrde greker och Kalik finnar,
Hagena holmrunder och Heoden glommar:
Witta styrde sveber, Wada hälsingar,
Meaca myrgingar, Mearkhealf hundingar:
Þeodric styrde franker, Þyle rondingar,
Beoca Brondingar, Billing werner:
Oswine styrde eower och jutar Gefwulf
Finn Folcwalding frisers släkter:
Sigehere länge sjödamer styrde
Hnæf hokingar, Helm wulfingar:
Wald woingar, Wod tvingar,
Sæferþ sygger, swear Angantyr:
Scaefthere ymbres, Scafa longbearder
Hun hætvarer och Hole(z)n wrosner:
Hringweald var kallad härfararnas konung:
Offa styrde Angeln:
Alewih daner: han var bland männer
modigast av alla!
Ej likväl han över Offas mandom
höjde sig, utan Offa tillvann sig
först av männer i ynglingaåren det störst av riken:
Ingen jämnårig honom
genom mandom i strid och blott med svärdet
större markland bestämde! (mot myrgingarna vid Fifeldor)

Höllo framgent sedan angler och sveber
vad Offa bestämt.
Hroþwulf och Hroþgar höllo länge
fred med varandra, brorson och farbror:
Sedan de fördrevo wikingars stam
och Ingelds svärdspets de böjde!
Nedhöggo vid Heorot hadubardernas makt.

Furstekatalogen

Så jag genomvandrat många främmande länder
på den vida jord: på gott och ont
jag där prövat skiljd från slakten!
fjärran från fränder, jag tjänade vida.
Förty kan jag sjunga och tälja sägen,
berätta för folket i mjödsalen,
hur mig ädlingar klenoder skänkte.
Jag var hos huner och hos reidgoter,
hos svear och hos götar och hos sædaner.
Hos vendler jag var och hos wærner
och hos wikingar:
Hos gepider jag var och hos vender
och hos gefflegar:
Hos angler jag var och hos sweber
och hos ænenar:
Hos saxar jag var och hos sygger
och hos svärdsmän:
Hos hroner jag var och hos daner
och hos heaðoreamar:
Hos tyringar jag var och hos þrowendar
och hos burgunder.
Där en ring jag fick,
mig där Gundahari gav strålande klenod,
för sången till lön: ej var det en nidisk konung!
Hos franker jag var och hos friser
och hos frumtingar:
Hos rugier jag var och hos glommar,
och hos rom-välsker:
Även i Italien jag var hos Alboine:
Han hade bland mänskor, har jag försport,
den snabbaste hand att lov sig förvärva,
ett hjärta givmildast vid ringars utdelning,
vid glänsande armgulds, Audoines son.
Hos serkingar jag var och hos seringar.
Hos greker jag var och hos finnar
och hos kejsaren
han som vinborgar hade till ägo
wiolers och wilners, samt wälskers rike.
Hos skottar jag var och hos pikter,
och hos skridfinnar.
Hos lidvikingar jag var och hos leoner
och hos longbearder.
Hos hæþner (jag var) och hos hæreðar

och hos hundingar:
Hos israeliter jag var
och hos exsyningar:
hos ebréer och hos judar,
och hos egypter.
Hos meder jag var och hos perser
och hos myrkingar:
Med mofdingar och mot myrkingar,
och hos Amopingar.
Hos öst-tyningar jag var och hos eoler
och hos ister och idumingar.

Goterresan

Och jag var hos Ermanarik hela tiden,
där mig goternas kung med sin gåva dugde,
han mig en armring gav, borgmännens furste!

På den sex hundra mynt av rent guld
beräknat var, taget i skillingtal.

Den jag Eadgils till ägo skänkte,
min skyddsherre, när jag till hemmet kom
den kära till lön för han åt mig land bortgav!
min faders odal, myrgingars herre.

Och mig då Ealhild en annan gav,
krigarnes drottning, Eadwines dotter:
hennes lov spriddes över länder många!

Då jag i sång förtälja måste,
var jag under himlen säkrast visste
guldsmyckad drottning skänker förläna!

Då jag med Scilling med klar stämma
inför vår segerherre sången höjde
högljutt till harpan: klangfullt ljud orden!

Då många män med sinnen stolta
uttryckligt sade, de som väl visste,
att de aldrig en sång som var bättre hörde!

Dädan jag helt genomgick goternas odal:
uppsökte städse av kamrater de bästa:
det var hirden hos Ermanarik!

Heþca besökte jag och Beadeca,
och herelingarna:

Emerca besökte jag och Fridla
och eastgota:

Unwenes fader, den vise och gode

Secca besökte jag och Becca, Seafola och ðeodric,
Heaðoric och Sifeca Hliðe och Ingenþeow:

Eadwine besökte jag och Elsa, Ægelmund och Hungar
och wiþ-myrgingars stolta skara:

Wulfhere besökte jag och Wyrmlhere:

När som goters här med hårda svärden
vid Wistlaskogen värja skulle,
urgamla tronen mot Attilas skaror,
aldrig där striden tröt!

Rædhere besökte jag och Rondhere:

Rumstan och Gislhere, Wiþergield och Freoðeric,

Wudga och Hama.

Icke var det av kamrater de sämsta,
fastän jag dem sist måst nämna.
Städse från den hopen vinande flög
det sjungande spjut mot fiendens skara.
Biltoga där styrde med vridna guld
männer och kvinnor Wudga och Hama.

Avslutning

Så jag det städse funnit på min vandring,
att den är kärast för jordeborna,
åt vilken Gud giver människomakten
till utövande, medan han här lever!

Så gångande för ödets skull vandra
mänskors skalder kring länder många,
vad tarvas de sjunga, vad tackas de säga,
städse syd eller nord någon de möta,
i sånger kunnig, med skänker onjugg,
den som inför krigarna vill äran öka,
mandom visa, till dess allt förgår,
ljus och liv tillika: lov den vinner,
har under himlen varaktig ära!

* * *

Förklaringar:

del A

Ealhild var sannolikt gift med goterkungen Ermenrik.

Ermenrik; 300-talets slut; Attila; dog 453; Heoden; 500-talets början??; Teoderik av Frankerriket; regent 511-534; Angantyr (=Egil; 400-talets slut); Sceafa; före år 400 (?); Offa; 500-tal; Ingeld; 500-talets början (?)

del B:I

Alboine, Audoines son, var langobardisk konung (545? - 572)

del B:II

Emerca och Fridla, var Ermenriks systemsöner vilka han lät dräpa. Många av de andra kommer från goternas krets.

Waldhere

Händelsen är från 400/500-talet; den blev sannolikt nedskriven i England runt 700-talet. Endast känd i två lösa fragment (A och B) vilka båda börjar och slutar mitt i händelser.

A.

Hon uppmuntrade honom ivrigt: Säkert är att Welands arbete inte ska svika någon man, av dem som kan hålla det kraftiga svärdet Mimming (= berömt svärd). Ofta i striderna den ena krigaren efter den andra har fallit blodbefläckade och huggna av svärdet. Attilas bästa krigare, låt inte din makt nu förgås idag, ditt mod svika. Nu har dagen kommit, när du, son av Ælfhere, måste göra endera av två ting - förlora ditt liv eller åstadkomma bestående ära bland män. Aldrig ska jag klandra dig i ord, min vän, att jag såg dig vid svärdsleken fly från varje mans angrepp som en ynkrygg, eller fly till vallen för att rädda ditt liv, då många fiender bröt upp din bröstharnesk med svärd. Men du försökte aldrig driva striden vidare. Därför fruktar jag för ditt öde, att din ångest sökte striden för ivrigt, strid men en annan man på fältet. Vinn berömmelse genom modiga dåd, och må Gud skydda dig. Ha ingen misströstan för ditt svärd; den utsöktaste av skatter var given dig för att hjälpa oss två. Med den du ska bryta Guthhere's skryt, sedan han först sökte orättvis strid; han sade nej till svärdet och till skatterna, de många ringarna; nu måste han avvika från denna striden blottad på ringar; herren måste söka sina gamla egendomar, eller före det dö här, om han då ...

B.

Ett bättre svärd förutom det som jag också har lagt till vila i sin skida prydd med stenar. Jag vet att Theodric tänkte sända det till Widia han själv och därtill mycket skatter med svärdet, och det var prytt med guld. Nithhad's släkting, Widia, son till Weland, mottog detta för gångna dåd, därför att han hade befriat honom från fångenskap. Genom vidundrens område han hastade fram."

Waldhere talade, modige krigaren; han hade i sin hand hjälparen i strid, det bitande stridssvärdet; han talade med genomtänkta ord: "Se, säkert, du tänkte, vän av burgunderna, att Hagen's hand skulle höjas emot mig och rycka bort mig i envig; kom och tag, om du vågar, grå bröstharnesk från mig, vem då är utmattad av striden. Ælfhere's arvegods vilar här på mina skuldror god och brett vävd, smyckad med guld, ingen oansenlig dräkt för en prins att bära, när hans hand skyddar hans liv emot fiender; den ska inte vändas emot mig när onda släktmän gör ett nytt anfall, möter med svärd, som ni gjorde mot mig. Ännu kan Han ge seger som alltid är omedelbar och vis inom varje slag av rättvisa; han som förtröstar på den Ende Helige för hjälp, till Gud för bistånd, finner det redan här, om han tar omtanken före hur man har förtjänat det. Då må stolthet ge välstånd, myndighet över besittningar; det är ..."

* * *

Finnesburh

Händelsen är från 400/500-talet; sannolikt är den nedskriven i England runt 700-talet. Endast känd i fragment. Flera personer återfinns i kvädet om Beowulf. Den börjar och slutar mitt i en mening.

Gavlar brinner aldrig." Därefter talade konungen, ung i krig: "Detta är inte gryningen i öster, inte heller flyger draken hitåt, inte heller brinner gavlarna i denna hall, men vid dem börjar ett plötsligt anfall; fåglarna sjunger; grå bröstharnesk ringer; spjuten braka ihop; sköld svarar pilskaft. Nu glänser den vandrande månen nedanför molnen; nu förskräckliga dåd kommer att tillerkännas vilka ska uppvisa folkets avsky. Men vakna nu, mina krigare, greppa era sköldar, håll modet uppe, kämpa längst fram i striden, var uthålliga."

Då reste sig många guldprydda ynglingar, omgjordade sig med sitt svärd; då gick mot dörren utmärkta krigare, Sigferth och Eaha, drog sina svärd; och Ordlaf och Guthlaf vid den andra dörren, och Hengest själv stod bakom dem.

Guthere uppmanade Garulf att han i sin rustning inte skulle riskera ett så ädelt liv (=Garulfs, Gathulfs son, eget liv) vid det första anfallet på hallens dörr, sedan en djärv försvarare (=Sigferth) hade i sinnet att ta livet ifrån honom; men han, den modfyllde hjälten, frågade vem som höll dörren.

"Sigferth är mitt namn", sade han, "Jag är en av Secgan's krigare, en hjälte vida berömd. Många kraftprov har jag klarat, hårda sammanstötningar; nu är det bestämt här för dig att du ska övervinnas av mig."

Då vid väggen uppstod tumult av den dödliga striden; sköldar måste förbli i händerna på de djärva männen, hjälmen måste brista - golvet till fästningen klinga - innan Garulf, son till Guthlaf, föll i striden, först av alla bosatta i landet; runt honom fanns många tappra män. Den flygande korpen cirklade över kropparna; dunkel och mörkt brun, den kretsade; det glänste av svärd som om Finnesburgh stod i lågor. Aldrig har jag hört om sextio triumferande krigare som uthärda tillsammans bättre, mer värdigt i strid, aldrig någonsin har de yngre gjort bättre återgåld för den söta mjöden än vad hans anhängare återgav Hnæf.

Fem dagar kämpade de utan att någon av krigarna föll, men de höll dörren. Då avvek hjälten sårad, han sade att hans bröstharnesk var bruten, hans stridsdräkt oanvändbar, och att hjälmen likaså var genomhuggen. Då frågade folkets beskyddare (=ungefär riksföreståndare) genast hur deras krigare hade överlevt sina sår, eller vilka av de unga männen ...

* * *

Deor

(700-tal)

Weland, den välsmidda
vapnens mästare,
länge fick pröva
landsflyktens våda.
strängt var hans öde,
ständig sorg han hyste
och längtan efter vänner
under långa vintrar.
Honom olyckan grep
med hårda händer,
när Nidad lömskt
hans lemmar fjättrade
och smeden band
med smidiga senor.
Glömd är den sorgen,
så också min plåga
skall glömmas.

Botvild ej sörjde
brödernas död
så vilt som sitt eget
olyckliga öde,
att bära under hjärtat
barn av mördaren.
Glädje ej längre
gavs hennes levnad.
Glömd är den sorgen.
Så också min plåga
skall glömmas.

Mången har hört
hur för Mädhild
Geats kärlek
gränslös lågade.
En rasande brånad
dem sömnen berövade.
Glömd är den sorgen.
Så också min plåga
skall glömmas.

Teodrik ägde
trettio vintrar
Märingars borg.

Det är mången känt.
Glömd är den sorgen.
Så också min plåga
skall glömmas.

Alla vi känna
kung Ermanriks
varglika sinne.
Vida han härskade
i goternas rike.
Grym var den kungen.
Då levde mången
sitt liv i nöd.
Krigarna, tryckta
av tunga tankar,
önskade kungen
ett olyckligt öde.
Glömd är den sorgen.
Så också min plåga
skall glömmas.

Med sorgbundet sinne
sitter den man
som glädjen har mist.
Grubblande tror han
sin olycka vara
alldeles utan slut.
Dock veta han bör,
att världens herre,
den vise härskaren,
delar olyckan ut
och utskiftar glädjen.
Många människor
få makt och ära
somliga komma
sorger till del.
Om mitt eget liv
och mitt olycksöde
vill här jag säga,
att jag i Heodens
ättlingars hall
ärats som hirdskald,
hyllats och älskats
av hövding och hird.
Deor var mitt namn
Drotten var länge mig huld.
Men nu Heorrenda
har härskarens öra.
Den trägne sångaren
trängde mig ut
ur hövdingens gunst
och huskarlarnas hjärtan.

Sin glädje han har
åt de fagra gårdar
som gåvos mig förut.
Glömd är den sorgen.
Så också min plåga
skall glömmas.

* * *

Hildibrand

600- eller 700-tal. Slutet saknas.

Det hörde jag sägas
i gamla sägner,
att till tvekamp möttes
två kämpar,
Hildebrand och Hadubrand,
mellan tvenne härar.
Sonen och fadern
fattade spjuten,
spände sina brynjor,
med svärd sig gjordade.
Hjältarna redo
rustade till kampen.

Hildebrand talade,
Heribrands son,
med korta ord.
Den kloke kämpen,
av år fårad,
fåmält sporde,
vem hans fader vore
bland detta folk.
"I vilken frändkrets
föddes du, yngling,
eller mig säg
vad ätt du äger.
Om du nämner mig en,
vet jag de andra.
Väl känner jag männen
i det väldiga rike,
där din kung råder."

Hadubrand svarade,
Hildebrands son:
"Så ha mig sagt,

med sanna ord,
folk, gammalt och klokt,
som förut här levde,
att Hildebrand hette min fader.
jag heter Hadubrand.
För länge sedan
långt bort han flydde
åt öster för
Otakers vrede.
Med Teodrik den mäktige
och mången av krigare
red han åt öster.
Övergivna i landet
han lämnade hustrun
och ovuxne sonen,
på arvet berövade.
Länge varade
landsflyktens tid,
då min tappre fader
var Teodriks stöd.
Han var en frändelös man.
Av konungens kämpar
kärast var min fader.
vilt var mot Otaker
och väldigt hans hat.
Ständigt i striderna
stod han i spetsen,
mest lysten på kamp.
Modiga män
minns hans namn.
intet hopp jag äger,
att ännu han lever."

Hildebrand sade,
Heribrands son:
"Den höge Guden
i himlen härovan
skall veta att ännu
du aldrig har
ord skiftat med någon
mer närskyld."
Från armen han drog
ädla ringar,
av kejsarguld flätade,
som han fått av kungen,
av hunnernas härskare.
"Må min gåva
given med hel håg
göra dig huld."

Hadubrand sade,
Hildibrands son:
"På spjutets skarp

spets skall
sådan gåva tagas,
udd mot udd.
Listig du är,
kommen ur de lömska
hunnernas led.
falskt du lockar
med fagra ord;
mot mig vill slunga
ditt slanka spjut.
Gammal du är
som ditt svek är gammalt.
det sade mig sjömän,
som segla i väster
över vindlande hav,
att i strid han föll,
att fallen är Hildebrand,
Heribrands son."

Hildebrand svarade,
Heribrands son:
"Väl kan man märka
på vapnen du bär,
att hemma du äger
en givmild herre.
Icke blev du
driven bort
från hans härd.
Ödet skall följa
sitt utlagda spår.
Sextio halvår
med somrar och vintrar
jag vandrade fjärran
från fränders land.
I skarpaste striderna
ständigt jag ställdes
men min bane ej mötte,
då borgar brötos.
Nu min egen son
med eggvass klinga
mitt liv skall taga,
eller mitt tunga svärd
ynglingen bliva till bane.
Utan möda du kan,
om ditt mod räcker,
beröva den gamle
hans rustning.
Min brynja av ringar
till buds dig står.
Du den rövar
med segrarens rätt.
Ärelös vore
bland män från öster

den man som nu vägrar
att vapnen svinga.
Ivrig du är!
För envig hela
din håg står i låga.
Nu skall det rönas
vem som här råder,
vem av oss två,
som vapnen mister,
vem som skall bägge
brynjorna äga.

Vassa flögo
i vinande fart
spjuten mot sköldarna.
Sedan i närkampen
svärden nådde
de skyddande skivorna.
Till skimrande spillror
sköldarna splittrades.
Slagna av svärd ...

* * *

Ohthere och Wulfstan

800-talets slut. Ingående som ett tillägg i den av kung Alfred den store, av England, påbjudna engelska översättningen av PAULUS OROSIUS (Historiarum libri VII adversus paganos)

Ohtheres berättelse

Nu vill jag berätta om Europas landgränser. Väster om syddanerna är den arm av världshavet som flyter omkring landet Britannien, och norr om dem är den havsarm som heter Östersjön (Ostsae); och mot öst från dem och mot nord bor norddanerna, både på fastlandet och på öarna; och öst från dem (= syddanerna) bor abodriterna; och söder från dem är floden Elbes mynning och en del av gammelsaxarna. Norddanerna har mot norr samma havsarm som heter Östersjön, och öster om dem bor folket osti, och abodriterna mot söder. Osti har mot norr samma havsarm, och vendarerna och bornholmarna (har det också?); och söder om dem bor hevellerna (haefeldan). Bornholmarna har samma havsarm mot väster, och svenskarna (sweon) har det nord för sig, och öster om dem bor sarmaterna och söder om dem sorberna.

Svenskarna har söderut havsarmen och (folket) osti, och mot öster sarmater; och norrut hitom ödemarkerna är kvänernas land (Cwenland); och mot nordväst är skridfinnar; och mot väst nordmännen (Norþmenn).

(Ottar berättar vidare om sin färd norrut och till Kolahalvön, där han träffade på bjarmer.)

Sverige gränsar till fjällen i den södra delen av landet (*Norge*), och långt norrut, och kvänernas land gränsar mot dem i norr.

Ottar sade (*till kung Alfred*), att det område där han bodde hette Hålogaland. Han sade att ingen bodde norr om honom. I den sydligaste del av landet (Norge) finns det en hamnstad som heter Skiringssal. Han berättade att man inte kan segla dit på en månad, om man har lagt till om natten och var dag har god vind. Och hela tiden skulle han segla längs kusten. Och till styrbord (*höger*) hade han först Irland, och därefter de öar som ligger mellan Irland och detta land (*England; grov uppskattning tvärs över Nordsjön*). Därefter är det detta land tills han kommer till Skiringssal, och hela vägen är Norge på babords sida (*vänster*). Söder om Skiringssal breder ett stort hav in sig i landet; det är bredare än vad någon kan se över. Och på den andra sidan är först Jylland (Gotland), och sedan Sillende (*ej Själland; södra Jylland?*). Detta hav går många hundra mil (*romerska mil à 1,5 km?; = omkring 50 mil?*) in i landet.

Och han berättade att han på fem dagar seglade till den handelsstad som heter Hedeby. Den ligger mellan vunderna, saxarna och anglerna och hör till danerna. Då han seglade dit från Skiringssal, hade han på babords sida Danmark, på styrbords sida det öppna havet i tre dagar; och så två dagar före han kom till Hedeby, hade han till styrbord Jylland och Sillende och många öar. I dessa trakter bodde anglerna, innan de kom hit till landet (England). Och dessa två dagar hade han till babord de öar som hör till Danmark.

Wulfstans berättelse

Wulfstan sade, att han reste från Hedeby och att han var i Truso på sju dagar och nätter, att skeppet hela vägen gick under segel. Vendland var på hans styrbords sida, och om babord hade han Langeland, Lolland, Falster och Skåne (Skoneg); dessa länder hörde alla till Danmark. Så hade vi Bornholm (Burgenda land) till babord, och de har sin egen kung. Så efter Bornholm hade vi de länder som heter först Blekinge, Möre, Öland och Gotland (Blecingaeg & Meore & Eowland & Gotland), och dessa länder tillhör svearna (sweon). Och vi hade Vendland till styrbord hela vägen till Weichsels mynning. Weichsel är en mycket stor flod som åtskiljer Witland från Vendland. Witland tillhör esterna (Estum).

Estland är mycket stort och har många borgar, och det är en konung på var och en av dem.

(Härefter följer diverse uppgifter om esterna.)

* * *

"Ravenna geografen"

Britannien befolkades av saxare som kom för länge sedan från Gamla Sachsen med sin hövding Ansehis.

* * *

Germanska folk: saxare

Germanska personer: Ansehis

* * *

Anglo-saxiska krönikan

The Parker Chronicle, The Abingdon Chronicles, The Worcester Chronicle, The Laud Chronicle, m.fl.

Urval nedan : År 409-601, 829.

År 409.

I detta år tog goterna staden Rom med storm, och aldrig därefter har romarna styrt England. I allt har de regerat i fyra hundra och sjuttio år sedan Julius Caesar första gången kom till landet.

År 418. I detta år samlade romarna ihop alla skatter som fanns i Britannien och gömde en del i jorden för att ingen skulle finna dem, och en del tog de med sig till Gallien (=Frankrike).

År 443. I detta år skickade brittena ett sändebud till Rom och bad om hjälpstyrkor mot picterna (=Skottland), men det fanns inga för de förde krig mot Attila, hunnernas konung; och då for sändebudet till anglerna och framförde samma fråga till anglernas ädlingar.

År 449. I detta år tog Marcian och Valentinian styret över kungadömet (=romerska riket) och regerade i sju år. I deras dagar inbjöd Vortigern anglerna att komma hit, och de kom i tre skepp och anlände vid *Heopwinesfleot* (=Ebbsfleet, Kent). Kung Vortigern gav dem land i den sydöstra delen av sitt land på villkor att de kämpade mot picterna. Därefter kämpade de emot picterna och hade seger vart de än kom. Då sände de bud till Angeln; beordrade dem att sända hjälp och berättade om brittenas svagheter och landets förträfflighet. Då sände de en större styrka för att hjälpa dem. Dessa män kom från tre länder i Germanien; från gamla Sachsen, från Angeln, och från Jutland. Från Jutland kom folket till Kent och Isle of Wight. Det är dessa som nu bebor Isle of Wight. Från gamla Sachsen kom folk till Öst-saxen (=Essex), Syd-saxen (=Sussex), och Väst-saxen (=Wessex). Från Angeln, som stått öde mellan Jutland och Sachsen, kom folk till Öst-Anglia, Mellan-Anglia, Mercia, och allt område vid Northumbria (= "norr om floden Humber"). Deras ledare var två bröder, Hengest och Horsa; de var söner till Wihtgils. Wihtgils var son till Witta, son till Wecta, son till Woden (=Oden); från denna Woden utgick alla våra kungliga ätter, och det är allt som är bebott söder om (floden) Humber.

År 455. I detta år kämpade Hengest och Horsa emot konung Vortigern vid den plats som kallas *Ægelesþrep* (=Aylesford, Kent), och här blev Horsa slagen. Han efterträddes av Æsc, sin son.

År 456. I detta år kämpade Hengest och Æsc mot brittena vid den plats som kallas *Crecganford* (=Crayford, Kent), och slog där fyra härar; och brittena övergav Kent och flydde till London i stor skräck.

År 465. I detta år kämpade Hengest och Æsc mot välska män (=utlänningar) nära *Wippedesfleot* och där stupade tolv välska ädlingar; och en av deras egna ädlingar, som hette Wipped, blev slagen där.

År 473. I detta år kämpade Hengest och Æsc mot de välska männen och erövrade ett oräkneligt byte, och de välska männen flydde från engländarna så fort de kunde.

År 477. I detta år kom Ælle till Britannien med sina tre söner Cymen, Wlencing och Cissa på tre skepp vid den plats som kallas *Cymenesora* (Owers, söder om Selsey Bill), och de slog många välska män och drev en del på flykt in i skogen som kallas *Andredesleg* (=Sussex Weald).

År 485. I detta år kämpade Ælle mot de välska männen nära flodbanken vid *Mearcredesburna*.

År 488. I detta år antog Æsc kungadömet, och han var konung över folket i Kent i trettiofyra år (alt. tjugofyra år; till år 521 eller 511).

År 491. I detta år belägrade Ælle och Cissa *Andredesceaster* (=romerska fortet vid Anderida, Pevensey), och slog alla dess invånare; inte en enda britt undkom.

År 495. I detta år kom två ädlingar (av kungligt blod; prinsar) Cerdic och hans son Cynric till Britannien med fem skepp vid den plats som kallas *Certicesora*, och samma dag kämpade de mot de välska männen.

År 501. I detta år kom Port och hans två söner Bieda och Mægla, med två skepp till Britannien vid den plats som kallas *Portesmuða* (=Portsmouth), och erövrade omedelbart land och slog en ung britt, en myckel ädel man.

År 508. I detta år slog Cerdic och Cynric en välsk konung som hette Nazaleod, och fem tusen man med honom. Området kom att kallas *Nazanleog* hela vägen ända till *Certicesford*.

År 514. I detta år kom väst-saxarna, Stuf och Wihtgar, till Britannien med tre skepp vid den plats som kallas *Certicesora*, och kämpade mot britterna och drev dem till flykt.

År 519. I detta år förvärvade Cerdic och Cynric kungadöme över väst-saxarna, och samma år kämpade de mot britterna vid den plats som nu kallas *Certicesford*. Och från denna dag har de kungliga ädlingarna från väst-saxarna regerat där.

År 527. I detta år kämpade Cerdic och Cynric mot britterna vid den plats som kallas *Certicesford*.

År 530. I detta år erövrade Cerdic och Cynric Isle of Wight, och de slog många män vid *Wihtgarasburh*.

År 534. I detta år dog Cerdic, och hans son Cynric fortsatte att regera i tjugosex år (till 560). De gav allt som hörde under Isle of Wight till deras två släktingar ("*nefan*"=sonson, dotterson, eller måg), Stuf och Withgar.

År 538. I detta år var solen förmörkad den 16 februari från tidig morgon till nio på morgonen. (=partiell solförmörkelse)

År 540. I detta år var solen förmörkad den 20 juni, och stjärnorna framträdde mycket nära, en halvtimme efter nio på morgonen. (=total solförmörkelse)

År 544. I detta år dog Wihtgar och han blev begravd vid *Wihtgarasburh*.

År 547. I detta år erhöll Ida kungadöme, från vem de kungliga släktena av Northumbrien härstammar, och regerade i tolv år. Han byggde Bamburgh, vilket var det första fästet med palissad och därefter med fästningsvall. Ida var son till Eoppa, son till Esa, son till Ingui, son till Angenwit, son till Aloc, son till Benoc, son till Brand, son till Bældæg, son till Woden (=Oden), son till Freotholaf, son till Frithuwulf, son till Finn, son till Godwulf, son till Geat.

År 552. I detta år kämpade Cynric mot britterna vid den plats som kallas *Searoburh* (=Old Sarum, Wiltshire), och fick dem på flykt. Cerdic var Cynrics fader. Cerdic var son till Elesa, son till Esla, son till Gewis, son till Wig, son till Freawine, son till Frithugar, son till Brand, son till Bældæg, son till Woden (=Oden).

År 556. I detta år kämpade Cynric och Ceawlin mot britterna vid *Beranburh* (=Barbury Castle, Wiltshire)

År 560. I detta år tillträdde Ceawlin kungadömet i Wessex, och Ælle tog kungadömet Northumbria sedan Ida dött, och båda dessa regerade trettio år. Ælla var son till Yffe, son till Uxfrea, son till Wilgisl, son till Westerfalca, son till Sæfugl, son till Sæbald, son till Sigegeat, son till Swebdæg, son till Sigegar, son till Wægðæg, son till Woden (=Oden).

År 565. I detta år tillträdde Æthelberth kungadömet av Kent och regerade femtiotre år (=till 616). I hans dagar sände (påven) Gregorius dopet till oss, och prästen Colomba kom till picterna och omvände dem till tron på Kristus - de är invånarna längs de norra bergen - och deras konung gav honom den ö som kallas Iona och där det finns fem gömmor enligt vad man säger. Där lät Colomba bygga ett kloster, och han blev abbot där i trettio två år, och där dog han då han var sjuttiosju år gammal. Hans följeslagare är fortfarande på denna heliga plats. De södra picterna hade blivit döpta långt tidigare; biskop Ninian, som blev undervisad i Rom, predikade om dopet för dem. Hans kyrka och kollegie-katedral är vid Whithorn, helgad åt S:t Martin; där han vilar med många heliga män. Nu måste det alltid finnas en abbot i Iona, men inte en biskop, och alla biskopar av Scoterna (=nordvästra Skottland) måste tillhöra honom, därför att Colomba var en abbot och inte en biskop.

År 568. I detta år kämpade Ceawlin och Cutha mot Æthelberth och drev honom till Kent; och de slog två kungliga ädlingar, Oslac och Cnebba, vid *Wibbandun*.

År 571. I detta år kämpade Cutha mot britterna vid *Biedcanford* och intog fyra städer ("*tunas*"), Limbury, Aylesbury, Benson, och Eynsham, och i samma år dog han. Denna Cutha var broder till Ceawlin.

År 577. I detta år kämpade Cuthwine och Ceawlin mot britterna och slog tre konungar, Coinmail, Condidan och Farinmail, vid den plats som kallas Dyrham; och de intog tre städer, Gloucester, Cirencester och Bath.

År 583. I detta år tillträdde Maurice tronen av det Romerska imperiet.

År 584. I detta år kämpade Ceawlin och Cutha mot britterna vid den plats som kallas *Fepanlea* (=nära Stoke Lyne, O.) och Cutha blev slagen; men Ceawlin erövrade många byar och oräkneligt byte.

År 588. I detta år dog konung Ælla, och Æthelric regerade i fem år efter honom.

År 592. I detta år tillträdde Gregorius påvestolen i Rom. Det var en stor slakt i Britannien detta år vid Adam's Grave (i Alton Priors, W), och Ceawlin blev bortdriven.

År 593. I detta år omkom Ceawlin och Cwichelm och Crida. Æthelfrith tillträdde kungadömet Northumbria. Han var son till Æthelric, son till Ida.

År 596. I detta år sändes Augustine till Britannien av påve Gregorius, och med honom många munkar som predikade Guds ord till det engelska folket.

År 597. I detta år började Ceolwulf regera i Wessex, och han varken kämpade eller slogs mot anglerna, eller mot de välska männen, eller mot picterna, eller mot scoterna. Han var son till Cutha, son till Cynric, son till Cerdic, son till Elesa, son till Esla, son till Gewis, son till Wig, son till Freawine, son till Frithugar, son till Brand, son till Bældæg, son till Woden (=Oden).

År 601. I detta år sände påve Gregorius pallium till ärkebiskop Augustine i Britannien, och väldigt många religiösa lärare för att hjälpa honom, och biskop Paulinus omvände Edwin, konung av Northumbria, till kristendomen.

. . . (*inget återgivet här 602-828*)

År 829. I detta år var det en månförmörkelse på juldagens morgon. Och samma år erövrade konung Egbert Mercia och allt som var söder om (floden) Humber, och han blev den åttonde konungen som var "regent av Britannien": den förste som regerade ett så stort kungadöme var Ælle, konung av Sussex; den andre var Ceawlin, konung av Wessex; den tredje var Æthelberth, konung av Kent; den fjärde var Rædwald, konung av East Anglia; den femte var Edwin, konung av Northumbria; den sjätte var Oswald som regerade efter honom; den sjunde var Oswy, Oswalds broder; den åttonde var Egbert, konung av Wessex. Denna Egbert ledde sina styrkor till Dore mot Northumbrierna, där de erbjöd honom underkastelse och fred.

* * *

ASSER

Alfred den stores liv

Boken omfattar tiden från Alfreds födelse år 849 fram till år 887, men Alfred dog år 899.

År 849 efter Herrens födelse föddes Alfred, anglo-saxarnas kung. Angående hans moders familj, så hette hans moder Orburh, en mycket religiös kvinna, förnäm i sitt sätt och förnäm till födseln. Hon var dotter till Oslac, kung Æthelwulfs berömda köksmästare. Oslac var got till börden, för han härstammade från goter och jutar, och då i synnerhet från ättlingarna till bröderna och hövdingarna Stuf och Withgar. (*Anm. Stuf och Withgar var jutar, och inte goter eller götar etc.*)

I herrens år 851 kämpade Ceorl, ealdorman av Devon, mot vikingarna och segrade. Samma år övervintrade också vikingarna för första gången i England, på en ö i floden Themsen, mellan Essex och Kent. Ett utsökt kloster finns på den ön.

Samma år kom en stor vikingaflootta med 350 skepp och härjade Canterbury. De tvingade kung Berhtwulf, kung av Mercia, på flykten, sedan han kommit dem till mötes med hela sin härstyrka. Därefter förflyttade sig vikingarna till Surrey där de slogs under lång tid mot Æthelwulf, kung av Wessex, och hans son Æthelbald, och hela deras härstyrka. Utgången av striden svängde fram och tillbaka, och ett mycket stort antal av vikingarna föll. Så många var det, att vi aldrig, varken för eller senare, eller på andra platser har hört om ett värre mannfäll. De kristna fick slutligen segern och blev herrar på slagfältet.

Samma år högs en stor vikingastyrka ner av Æthelstan (Anm. Son till Æthelwulf, kung av Wessex) och ealdorman Ealhhere, vid Sandwich i Kent, och de tog nio skepp av dem, medan de andra lyckades fly.

År 853 efter Herrens födelse. Ealdormännen Ealhhere och Huda med sina män från Kent och Surrey, kämpade mot vikingarna på ön Thanet. Många föll och däribland de båda ealdormännen.

År 855 efter Herrens födelse stannade och övervintrade en stor vikingastyrka på Isle of Sheppey.

År 860 efter Herrens födelse var Æthelberth kung av Wessex, och i hans dagar kom en stor vikingaflootta och attackerade aggressivt. De ödelade Winchester och återvände till sina skepp med stort byte. Där möttes de av ealdorman Osric, av Hampshire och ealdorman Æthelwulf från Berkshire, samt deras män. Vikingarna högs ner i stort antal och när de inte kunde försvara sig längre, flydde de likt kvinnor, och de kristna blev herrar på slagfältet.

År 864 efter Herrens födelse övervintrade en grupp vikingar på Isle of Thanet, och ingick ett förbund med männen från Kent. I gengäld gav männen från Kent pengar till vikingarna för att bekräfta uppgörelsen. Men vikingarna bröt uppgörelsen, på grund av längtan efter pengar, och de ödelade det östra distriktet av Kent.

År 866 efter Herrens födelse blev Æthelred kung av Wessex efter sin broder Æthelberht. Samma år kom en stor vikingaflotta till Britannien och stannade över vintern i East Saxon eller East Anglia som det också kallas, och så gott som hela härstyrkan var understödd av hästar.

(Anm. Enligt en krönikör hette ledaren "Igwar", vilket tolkats som Ivar benlös, son till Ragnar lodbrok, men enligt sagan kunde han inte gå utan bars på en bår.)

År 867 efter Herrens födelse begav sig vikingaflottan från East Anglia till staden York. Vid den tiden hade folket i Northumbria övergett sin rättmätige kung, Osberht, och följde en tyrann som hette Ælle och som inte härstammade från de kungliga familjerna. Men när vikingarna anlände slöt Osberht och Ælle fred och enades i sitt anfall mot vikingarna i York. När vikingarna såg dem flydde de i full panik och försökte få skydd bakom stadens murar. Men de kristna bröt ner murarna och gick in i staden. Då gick vikingarna till häftigt anfall och högg ner de kristna och fick dem på flykt. De båda kungarna Osberht och Ælle föll, och de som flydde slöt sedan fred med vikingarna.

År 867 efter Herrens födelse begav sig vikingastyrkan från Northumbria och de kom till Nottingham i Mercia, och där övervintrade de. Burgred, kung av Mercia, och alla hans ledande män skickade bud till kung Æthelred av Wessex och hans broder Alfred, och de bad om understöd så att de kunde kämpa mot vikingarna. Så blev det och en enorm härstyrka tågade från Wessex till Mercia. När de nådde fram hade vikingarna förskansat sig och ville inte möte de kristna på slagfältet, och inte heller förmådde de bryta ner vallen. Därför slöts en fred mellan folket från Mercia och vikingarna, och Æthelred och Alfred återvände hem med sin härstyrka.

År 869 efter Herrens födelse återvände vikingarna till staden York och stannade där ett helt år.

År 870 efter Herrens födelse tågade vikingarnas ovannämnda härstyrka genom Mercia till East Anglia, där de övervintrade vid Thetford. Samma år kämpade kung Edmund av East Anglia tappert mot dem, men han föll där tillsammans med ett stort antal av sina män och vikingarna blev herrar på slagfältet.

År 871 efter Herrens födelse tågade vikingarna vidare från East Anglia till Wessex och kom till den kungliga egendom som heter Reading. På tredje dagen efter deras ankomst begav sig två av deras förnäma hövdingar ut på plundring med sina styrkor, medan de andra byggde en barrikad mellan de två floderna Themsen och Kenneth. Æthelwulf, ealdorman av Berkshire, mötte dem på en plats som kallas Englefield. Striden fortsatte tills en av vikingarnas hövdingar stupade och resten flydde. De kristna fick segern och var herrar på slagfältet. Fyra dagar därefter samlade Æthelred och Alfred en stor härstyrka och tågade till Reading. När de nådde fram till deras fäste högg de ner alla vikingar som befann sig utanför och en stor strid uppstod mellan dem. Många föll på båda sidor men till slut valde de kristna att fly och vikingarna blev herrar på slagfältet. Bland många andra föll ealdorman Æthelwulf. De kristna kände stor sorg över detta nederlag och fyra dagar senare gick de på nytt emot vikingarna, vid Ashdown. Men vikingarna delade upp sig i två grupper och organiserade sköldmurar av samma storlek, för de styrdes av två kungar och hade många hövdingar. De kristna gjorde likadant och delade sig i två grupper och formade sköldmurar. Alfred nådde slagfältet snabbare och i bättre ordning, för hans bror kung Æthelred var ännu kvar i sitt tält och bad och han vägrade på ut därifrån innan mässan var avslutad. Alfred beslöt då att gå till attack för att undvika att vända tillbaka från slagfältet. Efter en lång strid hade många av vikingarna fallit och de övriga flydde. En av deras kungar och fem hövdingar föll tillsammans med flera tusen vikingar. Ledarnas namn var kung Bagsecg, och hövdingarna Sidroc den äldre, Sidroc den

yngre, Osbern, Fræna och Harold. De överlevande flydde tills natten kom och de fortsatte sedan med sin flykt tills de nådde den befästning som de kommit ifrån.

(Anm. Den andra av de två kungarna var Halfdan, bror till Ivar benlös.)

Fjorton dagar senare förenades kung Ælthelreds och brodern Alfreds härstyrkor och de tågade till Basing för att möta vikingarna i strid. De anföll häftigt på alla sidor, men det slutade med att vikingarna fick segern och blev herrar på slagfältet. När striden var avslutad kom en ny härstyrka över havet och förenade sig med de övriga vikingarna.

Strax efter påsken det året dog kung Æthelred och Alfred blev kung.

En månad senare kämpade Alfred på nytt mot vikingarna med ett litet antal krigare, och förlorade. Det var det åttonde slaget det året. Dessutom hade de mötts i många mindre strider. Senare det året slöts en fred mellan de båda parterna.

År 872 efter Herrens födelse tågade vikingarna till London och övervintrade där, och de slöt fred med folket från Mercia.

År 873 efter Herrens födelse lämnade vikingarna London och tågade mot Northumbria, samt övervintrade i Lindsey. Där slöt de fred med folket från Mercia.

År 874 efter Herrens födelse lämnade vikingarna Lindsey och tågade mot Mercia, samt övervintrade vid Repton. De tvingade kung Burgred av Mercia att lämna sitt rike efter 22 års regering och fick honom att bege sig till Rom. Där dog han kort tid därefter och begravdes i S:ta Marys kyrka i saxarnas kvarter. Därmed hade vikingarna erövrat hela Mercia, men de överlät styret åt en av kungens obegåvade thegnar som hette Ceolwulf. De krävde gisslan av honom, och begärde att han skulle överlämna styret åt dem så snart de önskade. Därtill svor han en ed att bara handla enligt deras önskan.

År 875 efter Herrens födelse lämnade vikingarna Repton och delade sig i två grupper. Den ena leddes av Halfdan och de tågade mot Northumbria, och de övervintrade vid floden Tyne. De kuvade Northumbria, och skövlade hos pikter och i Strathclyde. Den andra gruppen, under ledning av de tre kungarna Guthrum, Oscetel och Anwend, tågade till Cambridge och övervintrade där. Samma år kämpade Alfred i ett sjöslag mot sex vikingaskepp. Han erövrade en av dem fick de andra på flykt.

År 876 efter Herrens födelse lämnade vikingarna Cambridge en natt och tog sig till den befästa platsen Wareham. Där slöt en fred mellan dem och kung Alfred, som innebar att de skulle låta honom få vara ifred, och att han fick välja en gisslan och så många han själv önskade, samt att de skulle svära en ed vid de heliga relikerna att de omedelbart skulle lämna hans rike. Men en natt, oaktat sin utlämnade gisslan och sin ed, bröt de avtalet, dödade alla kristna hos sig och tågade till Exeter där de övervintrade. Samma år fördelade Halfdan, kung av ena delen av Northumbria, landet mellan sig själv och sina män. Tillsammans höll de jordbruket uppe.

År 878 efter Herrens födelse tågade vikingarna från Exeter till det kungliga godset Chippenham i Wiltshire, där de övervintrade. De tvingade många att fly därifrån och fick dem att segla över havet. Vid denna tid hade kung Alfred bara en liten härstyrka, med få ädlingar och utvalda soldater och thegnar. De fick ett rastlöst liv i de skogiga och sumpiga markerna i Somerset. Enda sättet att överleva var genom plötsliga anfall nattetid eller på dagen mot såväl vikingarna som de kristna som hade kuvats av vikingarna. Samma år seglade en broder *(Anm. Hans namn var Ubbe, men det nämns inte i denna källa)* till Ivar och Halfdan, med tjugotre skepp från Dyfed, där de övervintrade och slagit många kristna. De kom till Devon där han föll med ett tusen två hundra män mot kungens thegnar i närheten av befästningen Countisbury, för många av kungens thegnar och deras underställda hade sökt skydd i befästningen. När vikingarna kom dit, såg de hur illa

befäst platsen var, och istället för att storma den så kuvade de landet runt omkring i tron att de som fanns i befästningen skulle komma ut av hunger och törst. Men de kristna gick till plötsligt anfall en kvällning och högg ner ett stort antal av vikingarna, och få lyckades fly därifrån på sina skepp. Samma år började kung Alfred på nytt att samla ihop en härstyrka. De tågade till Edington, upprättade en sköldmur och kämpade tappert mot vikingarna, tills segern var vunnen. Många vikingar föll och så många som möjligt av dem som flydde förföljdes och höggs ner. Allting som var kvar beslagtogs, som hästar och boskap. De kvarvarande männen dräptes omedelbart. Efter fjorton dagar led vikingarna så mycket av hunger, kyla och fruktan, att de försökte få till stånd en fred. Kung Alfred skulle ensidigt få välja en så stor gisslan han ville av dem, och de skulle svära en ed att omedelbart lämna hans land. Detta gick kung Alfred med på, och vikingarnas kung Gothrum lovade att kristnas och låta sig bli döpt av kung Alfreds hand. Tre veckor senare kom Gothrum och trettio av hans män till kung Alfred vid hans kungliga gods Wedmore, och lät döpa sig.

År 879 efter Herrens födelse lämnade vikingarna Chippenham och tågade till Cirencester, vilket ligger i den södra delen av landet Hwicce, där de stannade ett år. Samma år kom en stor vikingaflotta långt bortifrån och seglade in i floden Themsen och fick kontakt med härstyrkan längre uppströms, och sedan övervintrade de där.

År 880 efter Herrens födelse lämnade vikingarna Cirencester och tågade till East Anglia. De fördelade landet och slog sig ner. Samma år seglade de vikingar som övervintrat i Fulham bort från Britannien och kom till Ghent i östra Frankrike.

År 881 efter Herrens födelse fortsatte vikingarna längre in i Frankrike. De kämpade mot frankerna, och skaffade sig sedan hästar och blev en fruktad styrka.

År 882 efter Herrens födelse drog vikingarna sina skepp längre uppström i Frankrike, längs floden Meuse, och de stannade där ett år. Samma år genomförde kung Alfred ett sjöslag mot vikingarna, erövrade två skepp och dräpte alla ombord. De två övriga skeppen gav upp, sedan de var utmattade av sår, och de överlämnade sig till kung Alfred och bad om nåd på sina knän.

År 883 efter Herrens födelse drog vikingarna sina skepp uppströms floden Scheldt, till nunneklostret Condé. Där stannade de ett år.

År 885 efter Herrens födelse delade vikingarna upp sig i två grupper. Den ena gruppen anföll östra Frankrike, och den andra kom till Britannien och landsteg i Kent där de belägrade staden Rochester. Vikingarna byggde en stark befästning för dem själva framför stadsporten, men invånarna höll inkräktarna borta till kung Alfred nådde fram med en stor härstyrka. Vikingarna flydde till sina skepp när kungen plötsligt kom, och de lämnade kvar alla de hästar de tagit med sig från Frankrike, samt alla fångar. Genast seglade de tillbaka till Frankrike. Samma år mötte kung Alfred tretton vikingaskepp i ett sjöslag, och alla vikingar ombord höggs ner och allt byte beslagtogs. När vikingarna i land fick höra detta, samlade de ihop sig med alla skepp de hade och gick till anfall på samma ställe. Här fick vikingarna segern.

Samma år kom en stark flottstyrka från gamla Sachsen i Tyskland och de förenade sig med friser och slogs i två slag mot de kristna, men de kristna fick segern. Samma år bröt vikingarna den fredliga uppgörelsen med kung Alfred.

År 886 efter Herrens födelse flydde vikingarna åter igen från östra Frankrike och kom till västra Frankrike. De tog sina skepp uppför Seine så långt att de nådde fram till Paris. Där övervintrade de, och slog läger på båda sidorna om floden nära bron så att de hindrade

invånarna att lämna staden. Därpå började de sin belägring, men de lyckades aldrig komma in.

År 887 efter Herrens födelse begav sig vikingarna bort från Paris. De fortsatte uppströms en lång sträcka och tog sig sedan över till floden Maine, och fortsatte uppströms tills de nådde det kungliga godset Chézy. Där slog de sig ner ett år. Det efterföljande året tog de sig till floden Yonne där de stannade det kommande året, men inte utan omfattande ödeläggelse i den regionen.

* * *

ALFRED och GOTHNUM

Fördrag mellan kungarna Alfred och Gothrum

Skrivet i England mellan år 886 och 890. På ena sidan stod kung Alfred av England, och på den andra sidan en av vikingarnas kungar, Gothrum, som styrde East Anglia.

Detta är den fred som kung Alfred och kung Gothrum, och alla de engelska råden och folken i East Anglia, enstämmigt har samtyckt till och bekräftad med ed, både för levande och ofödda.

§ 1. Först angående våra gränser: uppför floden Themsen, och sedan uppför floden Lea, och längs Lea till dess källa, sedan en rak linje till Bedford, sedan uppför floden Ouse till Watling Street.

§ 2. Därefter, om en man är slagen, vi alla beräknar engelsmän och daner efter samma belopp, är åtta halvmarker (=840 gram) av rent guld, undantaget *ceorl* som nyttjar arrenderad mark och deras män. Dessa räknas också lika, båda är 200 shillings (=130 gram).

§ 3. Och om någon anklagar en konungs thegn för mansslakt, om han vågar rentvå sig själv må han göra det med tolv av kungens thegnar. Om någon anklagar en man som har lägre rang än en konungs thegn, må han rentvå sig själv med elva av hans egen rang och med en konungs thegn. Och så i varje fall som inbegriper fler än fyra manfall. Och om han inte vågar rentvå sig själv, ska han betala för det trefaldigt, enligt dess värde.

§ 4. Och att varje man måste veta sitt ansvar för män och för hästar och för tjuvar.

§ 5. Och vi alla samtycker på den dag när eden blir svuren att inga slavar eller friborna må gå över till härstyrkan utan tillstånd, ingen alls av deras till oss. Om det händer att av nödvändighet någon av dem önskar idka handel med oss, eller vi med dem, med boskap

eller gods, må det vara beviljat på dessa villkor, att gisslan ska vara given som en garanti för fred och som vittnesmål varigenom det blir känt att inget bedrägeri är planerat.

* * *

ÆTHELWEARD

Krönika

Kronika skriven av ealdorman Athelweard. Avser åren 893-899.

893. Efter påsken det året bröt (vikingarnas) härstyrka upp sitt läger och kom hit från Frankrike. De följde skogen som kallas Andredesuuda (=The Weald) och kom ända till västra England. Steg för steg ödelade de områdena och skaffade proviant i Hampshire och Berkshire. Detta blev känt för prins Edward, son till kung Alfred, som just hade anfört ett fälttåg runtom i södra England, men därefter omfattades även västra England. Striden upptogs i Farnham, och efter en våldsam kamp blev tyrannen (=vikingarnas ledare) sårad och den oanständiga massan drevs över floden Themsen till den norra sidan. Under tiden belägrades de daner som fanns på ön Thorney. Kung Æthelred begav sig från London och understödde prinsen med förstärkningar. Vikingarna frågade nu efter fred och uppgörelse. Gisslan blev given. De samtyckte till att bege sig ifrån deras kungarrike. Dåd och ord fullföljdes på samma gång. Hela deras härstyrka tågade mot östra England, och övervakades av den armé som fanns där och som leddes av den tidigare kungen St Edmund. Deras skepp satte segel vid Mersea i Kent och de fick god vind.

På grund av att denna uppgörelse blev bruten redan samma år, den vilde Hastein med en stor härstyrka ödelade allt land i Mercia från Benfleet tills de kom till gränsen mot walesarna. Härstyrkan i den östra delen kom till deras understöd, och likadant gjorde härstyrkan i Northumbria. Ealdorman Æthelhelm attackerade dem med kavalleri, tillsammans med ealdorman Æthelnoth som ledde Englands västra härstyrka. Strax därefter förenade sig kung Æthelred av Mercia med dem och han ledde en mäktig härstyrka. Engelsmännen fick till slut segern och herraväldet på slagfältet. Det som hände vid Buttington berättas fortfarande av gamla män. Därutöver, vilket kan betraktas som vansinnigt av danerna så gick de in på en överenskommelse om fred en andra gång, och de vägrade inte att lämna gisslan, och lovade att lämna området.

Samma år kollapsade vikingarnas befästningsvall vid Benfleet, utan inblandning från befolkningen, och de delade året byte mellan sig. När detta hade hänt seglade Sigeferth, en pirat från Northumbria, ut med en stor flottstyrka. Två gånger ödelade han bygder längs kusten, innan han återvände igen.

894. Och när två år hade gått sedan den mäktiga flottan hade kommit till befästningen vid Boulogne, och hade bringats till Lympne, en engelsk stad, tågade ealdorman Æthelnoth mot dem från västra England. Vid staden York kom han i kontakt med fienden som plundrar stora områden av kungariket Mercia och ända till trakten väster om Stamford.

895. När ett år hade gått, dog Guthfrith, konung av vikingarna i Northumbria, på St. Bartholomeus fest (=24 aug), Jesu apostel. Hans kropp gravlades i katedralen i York.

899. Under tiden, fyra år efter det att den ovannämnda kungen hade dött, en stor och mäktig splittring uppstod hos de engelsmän som återstod ibland inkräktarna i Northumbria. Slutligen i detta år så dog Alfred, kung av Saxarna. Han begravdes i Winchester.

* * *

Annales Bertiniani

År 839 nämns män ur folket ”Rhos”, vilka hade kommit till kejsaren i Konstantinopel.

* * *

Nestorskrönikan

Skriven c:a 1110. Nestor avser sannolikt en eller flera munkar. Benämningarna ruser och varjager avser folk boende i trakten av Östersjön; se vidare i anmärkning efter texten.

VII. *Uppräkning av olika folk som bebo Rus.*

I Rus äro endast dessa folk slaver: poljanerna, drevljanerna, novgoroderna, polocanerna, dregovicerna, severjanerna, buzanerna, kallade så därför att de bo vid (floden) Bug; senare har man benämnt dem volynier.

Icke-slaviska folk äro dessa, skattskyldiga under Rus; cuderna, merierna, veserna, muromerna cermisserna, mordvinerna, permerna, pecererna, jamerna, lithauerna, zimegolerna, korserna, noroverna, liverna.

XIII. *Rusernas första uppträdande.*

År 6360 (=852 e.Kr.), 15:e indikationen

När kejsar Michail (i Bysans) tillträtt sin regering, var det som man först började tala om landet Rus. Vi veta detta därför, att det var under denna kejsare som ruserna kom till Konstantinopel, såsom det står skrivet i grekernas annaler.

XIV. *Bulgarerna underkasta sig grekerna. Varjagerna uppbära skatt. År 6366 (=858).*

Michail drog ut med krigare till lands och till sjöss mot bulgarerna. När bulgarerna märkte att de icke skulle kunna hålla stånd, bad de att man skulle döpa dem, och

de gav sig under grekerna. Kejsaren döpte då fursten och alla bulgarerna och slöt fred med dem.

År 6367(=859). Varjagerna från andra sidan havet (=Östersjön) utkrävde skatt av cuderna och av slaverna, av merierna och av veserna samt av krivicerna.

XV. *Varjagerna få fast fot i Rus. År 6370 (=862).*

Varjagerna blev fördrivna över havet, och man utbetalade icke någon skatt till dem. Man började styra sig själv, men i landet rådde icke längre lag och rätt. Stam reste sig mot stam, det uppstod strider, och man började föra krig sinsemellan.

Då sade de till varandra: "Låt oss söka oss en furste som härskar över oss och skipar lag bland oss."

Och de begav sig över havet till varjagerna, till ruserna. Ty dessa varjager kallades ruser, liksom andra kallades svear. En del åter benämns norrmaner, anglianer, andra goter. Så ha även dessa sitt namn. Cuderna, slaverna, krivicerna, veserna sade till ruserna: "Vårt land är stort och fruktbart, men där saknas ordning. Kom och regera och härska över oss!"

Man utvalde tre bröder med deras följen, och de tog alla ruserna med sig och kom. Den äldste brodern, Rurik, slog sig ner i Novgorod, den andra, Sineus, i Beloozero och den tredje, Truvor, i Izborsk.

Det är efter dessa varjager som novgorodernas land blivit rusernas land. Novgoroderna är nu av varjagisk stam, men förut var de slaver. Två år senare (864) dog Sineus och hans broder Trevo. Rurik tog väldet och delade ut städer åt sina män. En fick Polotsk, en annan Rostov, en tredje Beloozero.

Men i dessa städer är varjagerna inflyttade, de första bebyggarna var: i Novgorod slaverna, i Polotsk krivicerna, i Rostov merierna, i Beloozero veserna. I Moroma bodde muromerna. Över alla härskade nu Rurik.

Och med honom befann sig två män som icke var av hans folk, men vilka likväl var bojaner. Dessa anhöll att få draga till Konstantinopel med sitt följe.

De drog längs Dnepr och fick syn på en liten stad på höjderna, när de höll på att passera. De gjorde förfrågan, sägande: "Vem tillhör denna stad?" Man svarade dem: "Det var tre bröder, Kij, Scek och Choriv, som uppfört den. De är nu döda, och vi är deras ättlingar, som bo här, betala skatt till kozarerna."

Askold och Dir stannade i denna stad och samlade omkring sig många varjager.

De började härska över poljanernas land, men Rurik var herre över Novgorod.

XVI. *Anfall på Konstantinopel. År 6374 (=866).*

Askold och Dir gick mot grekerna (=Bysans). Det var i kejsar Michails fjortonde regeringsår detta inträffade. Kejsaren hade tågat ut mot saracenerna. Men när han kommit till den Svarta floden, sände eparken budskap till honom att ruserna drog mot Konstantinopel. Kejsaren vände då om.

När ruserna inträngt i Sundet, anställde de massmord på de kristna och omslöt Konstantinopel med två hundra skepp. Kejsaren lyckades med nöd komma in i staden. Jämte patriarken Fotius begav han sig till den heliga gudsmoderskyrkan i Blachernaj. Man bad hela natten samt förde den heliga gudsmoderns klänning till stranden under psalmsång och doppade ned den i vattnet. Havet var stilla och lugnt, men så uppstod plötsligt en häftig stormvind med väldiga vågor, som kastade de gudlösa rusernas skepp om varandra och vräkte upp dem på stranden, krossade dem. Endast få av dem undgick olyckan. Ruserna vände då hem till sitt land igen.

XVII. *Ruriks död. År 6377. (=869).*

Hela Bulgarien blev döpt.

År 6378. (=870). Vid sin död överlämnade Rurik styrelsen åt Oleg, som var av hans släkt, samt anförtrodde åt honom vården av sin son Igor, ty denne var ännu helt liten.

XVIII. Kiev blir varjagernas centrum. År 6390 (=882).

Sedan Oleg dragit till sig en stor här bestående av varjager, cuder, slaver, merier, veser, krivicer, bröt han upp och kom till Smolensk i krivicernas land, intog staden och besatte den med sina män. Därifrån tågade han nedåt, bemäktade sig Ljubec samt besatte även den med sina män.

De kom så till de kieviska höjderna, och Oleg erfor att Askold och Dir var härskare där. Han lät krigarna dölja sig i skeppen samt befallde att de andra skulle bli efter, under det han själv närmade sig staden, medförande den unge Igor. Han seglade ned under den Ungerska höjden, och sedan han låtit sina krigare gömma sig, skickade han bud till Askold och Dir, sägande: "Vi är köpmän. Vi kommer från Oleg och den unge fursten Igor är på väg till grekerna. Kom ut till oss. Vi är ju landsmän."

Askold och Dir kom. Men de övriga dök upp ur skeppen, och Oleg sade till Askold och Dir: "Ni är icke furstar, icke ens av furstesläkt. men det är jag." Och han lät föra fram Igor, sägande: "Se, detta är Ruriks son." Så dödade de Askold och Dir och förde upp dem på höjden. De gravsatte dem på den kulle som nu kallas den Ungerska, där Olim' gård står.

På den ena graven lät denne Olim sedan uppföra den helige Nikolajs kyrka. Dirs grav ligger bakom den helige Irenes kyrka.

Och Oleg satte sig fast som furste i Kiev. Han sade: "Må Kiev bli de ryska städernas moder." Han var omgiven av varjager och slaver och andra folk, och de kallades ruser.

Oleg började anlägga städer samt pålade slaver, krivicer och merier skatt. Han fastställde även att från Novgorod skatt skulle betalas till varjagerna, tre hundra grivnor om året, för att fredstillståndet skulle fortfara. Denna skatt betalade Novgorod ända till Jaroslavs död (=år 1054).

XXI. Olegs tåg mot Konstantinopel. År 6410 (=903).

Igor växte upp. Han följde Oleg åt och lydde hans råd. Man skaffade honom en hustru från Pskov vid namn Olga.

År 6415 (=907). Oleg gick mot grekerna, lämnade Igor kvar i Kiev. Han samlade en stor här av varjager, slaver, cuder, krivicer, merier, drevljaner, radimicer, poljaner, severjaner, vjaticer, chorvater, duleber och tivericer. Alla dessa kallades av grekerna Stor-Skytiens folk. Med alla dessa drog nu Oleg åstad, dels till häst, dels med skepp. Och skeppens antal var två tusen.

Oleg kom till Konstantinopel, men grekerna stängde sunden och inneslöt sig i staden. (Olegs styrkor skövlar landet runt om; varefter Konstantinopels företrädare vill sluta fred.)

Och Oleg förordnade att skatt skulle betalas till besättningen på de två tusen skeppen, tolv grivnor till varje man. Men i vart skepp var det 40 man (=totalt 80.000 man). Grekerna gingo in härpå, och de började bedja om fred, så att han icke med krig skulle hemsöka de grekiska landen.

Oleg drog sig litet tillbaka från staden och började underhandla om fred med de grekiska kejsarna Leon och Alexander. Han sände till dem Karl, Farlof, Vermud, Rulav och Stemid, genom vilka han lät säga dem: "Förplikta Er att erlægga skatt till mig." Grekerna svarade: "Vi ska betala dig så mycket du vill ha." Och Oleg bestämde att man skulle ge krigarna på de två tusen skeppen tolv grivnor för varje tullhåll, och sedan skulle man utbetala tribut till rusernas städer: främst till Kiev, så till Cernigov, till Perejaslav, Polotsk, Rostov, Ljubec och till de andra städerna, ty där residerade furstar som var underordnade Oleg. (Därtill lades vissa diplomatiska bestämmelser.)

Kejsarna Leon och Alexander slöt alltså fred med Oleg. De förband sig att betala skatt och man ingick ömsesidig ed, i det kejsaren kysste korset, medan Oleg och hans män fick begå eden på rusernas vis: de svor på sina vapen, vid sin gud Perun, vid Volos, boskapsguden, och bekräftade freden.

Man kallade Oleg trollkarl: människorna var då ännu hedningar och oupplysta.

XXII.Utförligare fredsfördrag med grekerna. År 6420. (=912).

Oleg sände sina män för att fastställa freden och åvägabringa ordnade förhållanden mellan ruserna och grekerna i överensstämmelse med den förut gjorda överenskommelsen med kejsarna Leon och Konstantin.

"Vi är av rusernas folk: Karl, Ingeld, Farlof, Vermud, Rulov, Gody, Ruald, Karn, Frelav, Ruar, Aktevu, Truan, Lidul, Fost, Stemid, sända av Oleg, rusernas storfurste, ... (Åtskilliga lagar och förordningar räknas upp där grekerna kallas rusernas undersåtar, och där greker och ruser jämfördes inför lagen oavsett var de befann sig; däribland omnämns också "ruser som är i tjänst hos den kristne kejsaren i Grekland".)

XXIII. Olegs död. Samma år (912).

(Oleg dog av ett ormbett.)

Allt folket begrät honom mycket, och man förde bort honom och gravlade honom på den höjd som kallas Scekovica. Hans gravhög finns kvar ännu idag och kallas "Olegs gravhög". Olegs regeringsår var tillsammans trettiotre.

XXIV. Igors första krig (m.m.) År 6421. (=913).

Igor började regera efter Oleg.

XXV. Igor anfaller grekerna. År 6449 (=941).

Igor tågade mot grekerna. Men bulgarerna skickade bud till kejsaren, att ruserna var på väg mot Konstantinopel med tio tusen skepp. Och de kom även, seglande över havet, och (skövlade landet; en mer detaljerad redogörelse.)

Sedan anlände härstyrkor österifrån, Pamfilos Domesticus med fyrtio tusen man, patriciern Fokas med makedonier, stratitaten Theodorus med thrakier och därjämte flera högvärdiga herrar. Och dessa omslöt ruserna på alla sidor.

När ruserna hållit rådplägning, iförde de sig sina vapen och gick mot grekerna. Och när den hårda kampen dem emellan var utkämpad, hade grekerna med knapp nöd segrat. Ruserna återvände på aftonen till sina kamrater, och under natten gick de ombord på sina skepp och flydde. (Här följer några uppgifter om återtåget.)

Igor började samla en stor här, när han kommit hem, och skickade bud till varjagerna på andra sidan havet, uppeggande dem mot grekerna. Han ville nämligen åter draga ut mot dem.

XXVI. Igor tågar för andra gången mot Konstantinopel. År 6452. (=944).

När Igor hade samlat en stor här, varjager, ruser, poljaner, slaver, krivicer och tivericer samt lejt pecenegerna och tagit gisslan av dem, bröt han upp mot grekerna till sjöss och till häst för att hämnas.

(Bud sänds från olika håll och förvarnar kejsaren i Bysans. Han sänder bud till Igor och meddelar att han vill öka skatten om de avstod från att komma. Efter rådplägning vände Igor och hans styrkor tillbaka till Kiev.)

XXVII. Den nya fredstraktaten. År 6453. (=945).

Romanos, Konstantin och Stefan skickade sändebud till Igor för att återupprätta den fred som rått förut. Igor underhandlade med dem om freden.

(Här omnämns bl.a. Igors son Bujefast och hans brorson Akun, samt Ulb (Ulf?) och hans hustru Svanda, därtill Sichbern (Sigbjörn?), Turd, Libi, Arfast, Grim, Svirik (Sverker), Kary (Kåre), Slutek, Egri, Anund, Bern (Björn), Gunar, Sibrid (Sifred), Aldan, Kol, Klek, Stengi, Alvad, Gudy, Teodi, Truad, Mutur, Elsti, samt ytterligare köpmännen Adun, Adulb (Audulf), Ingivlad (Ingevald), Oleb (Olav), Frutan, Gomol, Turbid, Fursten (Far-

sten), Bruny, Ruald, Gunastr, Frasten, Ingeld, Turbern (Torbjörn), Sven, Aldan, Aspubran (Aspbrand?), Koboric, m.fl.)

"... Den som från rusernas sida har i sinnet att omintetgöra en sådan vänskap skall utstå hämnd av Gud, den allsmäktige, och dömas till förtappelse i alla sina livsdagar och i det kommande livet, så framt den skyldige är döpt. Men är han icke döpt, skall han icke bliva hjälpt av vare sig Gud eller Perun, och han skall icke skyddas av sin sköld. ... (Överenskommelsen dikteras och färdigställs; sändemännen återvänder till Igor.)

Följande morgon kallade han (Igor) till sig sändemännen och begav sig ut på en kulle, där en bild av Perun stod uppställd. De tog av sig sina vapen och sköldar och smycken, och Igor och hans män begick eden, liksom alla de ruser vilka var hedningar.

Men av de kristna ruserna tog man ed i den heliga Eliaskyrkan, som ligger nära strömmen, vid ändan av Pasyncaja-platsen, vid Kozargatan. Detta var deras katedralkyrka, ty många varjager var kristna.

XXVIII. Igors död. År 6453 (=945).

Igor blev begraven, och hans gravhög står ännu i dag utanför staden Iskovsten i drevljanernas land.

XXXI. Olga låter sig döpas. År 6463. (=955).

Olga (Igors änka) begav sig till Grekland och kom till Konstantinopel. På den tiden var Konstantin, Leons son, kejsare. Olga kom till honom, och han fann att hon var mycket fager till utseendet samt förständig. Och han förundrade sig över hennes klokhet, talade med henne och sade: "Du är sådan, att du borde härska med mig i denna stad." Olga förstod kejsaren och sade: "Jag är hedning. Men om du vill ha mig döpt, döp mig du! Om icke du gör det, så låter jag mig icke döpas." Då döpte kejsaren och patriarken henne. ... Hon fick i dopet namnet Helena såsom den förra kejsarinnan, den store Konstantins moder.

Olga levde tillsammans med sin son Svjatoslav, och modern uppmanade honom att låta sig döpas. Men han ville icke ens höra därpå. Vilde någon låta döpa sig, hindrade man honom icke, men en sådan blev föremål för spott och spe. (Senare hamnade Svjatoslav i bakhåll och dräptes. "Man tog hans huvud, och av hans huvudskalle gjorde man en skål och infattade den med metall". Han hade tre söner; Jarospolk, Oleg, och Vladimir.)

XXXVII. Jaropolk blir ensam härskare i Rus. År 6485. (=977).

Och man begrov Oleg i närheten av staden Vrucij, och där finns hans gravhög ännu idag. När Vladimir i Novgorod fick höra att Jaropolk bragt Oleg om livet, flydde han över havet. Men Jaropolk sände en ståthållare till Novgorod och var ensam härskare i Rus.

XXXVIII. Vladimir bemäktigar sig Kiev. År 6488. (=980).

Vladimir kom till Novgorod med varjager. Han sade till Jaropolks ståthållare: "Gå till min broder och säg honom: Vladimir tågar mot dig. Gör dig beredd att tillbakaslå honom." Och Vladimir slog sig ner i Novgorod. Till Rogvolod (=Ragnvald) i Polotsk skickade han bud och lät säga: "Jag vill taga din dotter till äkta." (Men hon svarade nej.) ...Rogvolod hade kommit från andra sidan havet och härskade i Polotsk.

Vladimirs svenner kom emellertid och underrättade honom om allt vad Rogned, dottern till fursten av Polotsk, Rogvolod, hade sagt. Vladimir samlade då en stor här: varjager, slaver, cuder och krivicer samt drog mot Rogvolod. Det var vid samma tid som Rogvolod stod i begrepp att föra Rogned som brud till Jaropolk. Och Vladimir kom till Polotsk, dödade Rogvolod samt två av hans söner och tog hans dotter till hustru.

Vladimir tågade mot Jaropolk och kom till Kiev med en stor här. (Striden slutar med att Jaropolk flyr och till slut söker nåd hos Vladimir.) När han trädde in genom dörren, lyfte

tvenne varjager upp honom på spjut som de stack under armarna på honom. Blud stängde dörren och tillät icke att Jaropolks män kom in. Sålunda blev Jaropolk avdagatagen.

... Varjagererna sade nu till Vladimir: "Detta är vår stad (=Kiev). Vi har intagit den. Vi vill ha lösepenning av dess invånare, två grivnor för varje person." Vladimir svarade dem: "Låt det anstå tills om en månad, då ska man insamla mårdskins åt er." Och de väntade en månad, men han gav dem intet. Varjagererna sade: "Du har bedragit oss. Visa oss vägen till grekerna." Han sade till dem: "Drag åstad. Och han valde ut bland dem duktiga, förståndiga och tappra män och gav dem städer. Men de övriga drog till Konstantinopel till grekerna."

Men före dem sände han bud till kejsaren och lät säga honom: "Varjager är på väg till dig. Låt dem icke förbliva i staden, ty de ska då bli till men, såsom de blivit det här, utan fördela dem på olika platser. Låt ingen enda av dem återvända hit."

Vladimir började härska ensam i Kiev. Han lät uppresa avgudabilder på en kulle utanför den befästa gården: en bild av Perun i trä med huvud av silver och mustascher av guld, bilder av Chors, Dazbog, Stribog, Simargi och Mokos. Och man offrade åt dem och kallade dem gudar. Sina söner och döttrar hembar man åt dem (som offer), givande dem åt djävlar. Med sina offer besudlade de jorden och fläckade med blod rusernas land och denna kulle. Men den barmhärtige guden vill ingen syndares död, och på denna kulle står nu en kyrka, den helige Basilius-kyrkan, om vilken vi senare ska berätta.

Vi återvända till det föregående. Vladimir insatte Dobrynja, sin morbroder, i Novgorod. När Dobrynja kommit till Novgorod, uppställde han en avgudabild nära stranden av floden Volchov och offrade åt honom människor från Novgorod som åt en gud.

XLII. Vladimir låter sig döpas. År 6496. (=988).

Det var biskopen av Cherson jämte kejsardotterns präster som döpte Vladimir. Många av hans följe som bevittnade detta lät sig även döpas.

XLIII. Rus kristnas. (Samma år, 988)

När han kom till Kiev, befallde han att avgudabilderna skulle förstöras. En del högg de sönder, andra överlämnade de åt elden.

Därefter sände Vladimir ut bud över hela staden och förkunnade: "Den som icke infinner sig till dopet i morgon vid floden, rik eller fattig, ringa eller träl, den är min fiende."

Härefter befallde Vladimir att man skulle bygga kyrkor på de platser där avgudabilderna förut hade stått.

* * *

Några astronomiska uppgifter:

År 6419. (=911). En stor stjärna, som hade formen av en lans, visade sig i väster (= en komet).

År 6573. (=1065). Vid den tiden visade sig ett tecken på västra himlavalvet. Det var en ofantlig stjärna, vars strålar var blodröda. Den framträdde på aftnarna efter solens nedgång och var synlig i sju dygn. Detta bebådade ingenting gott, och sedan kom även många inbördes strider och anfall av hedningar på rusernas land. Stjärnan var såsom blod, och detta var ett tecken på kommande blodsutgjutelser.

Kort förut undergick solen förvandling. Den var icke längre klar utan tedde sig såsom månen. Enfaldiga människor sade att den hade blivit uppslukad.

I kejsar Neros tid iakttog man vidare i detta samma Jerusalem en stjärna över staden i form av en lans. Det var ett varsel om romarnas krigståg.

I kejsar Justinus' tid tilldrog sig åter följande. En stjärna blossade upp i väster, utskickande strålar. Den kallades den skimrande stjärnan, och strålglansen varade i tjugo dagar. Sedan blev det

en ström av stjärnor i riktning från väster mot öster, och folk trodde att stjärnorna skulle falla till jorden. Solen lyste utan att stråla. Det betydde att det skulle stunda tider av uppror och dödlighet till följd av sjukdomar bland människorna.

ANMÄRKNINGAR

Nestorskrönikan har på flera punkter ifrågasatts och den kan inte alltid användas som en trovärdig källa. En viss försiktighet är därför på sin plats.

Benämningen ruser avser uppenbarligen ett folk i trakterna av Östersjön. Namnet har jämförts med finskans Ruotsi som avser Sverige. Vissa går längre och tolkar det som Roslagen; namnet på Upplandskusten. Men denna del hette under medeltiden Roden. I så fall har namnet Roden gått via det finska Ruotsi till ryskans Rus.

Anmärkningsvärt framgår det i början av krönikan att svear och ruser inte är samma folk (kap. XV). Det innebär att Upplandskusten inte tillhörde svearna (!?), eller att ruserna kom från sydligaste Sverige eller Danmark.

Benämningen varjager är besläktat med varingar och virdar, vilket i stort sett betyder krigarna. Dessa bör ha förekommit över hela Skandinavien och tycks inte höra hemma i ett visst område. Dock kan landskapet Varend i södra Småland, samt socknen Varing i norra Västergötland vara av intresse i denna fråga.

De slaviska och andra folk som skandinaverna sägs ha gjort skattskyldiga på 800-talet har mig veterligen inte identifierats mer än undantagsvis; Baltikum, Finland och angränsande område längre österut. Dessa uppgifter stämmer med vad som anges i Rimberts krönika över Ansgars liv.

Fredsfördragen med Bysans är sannolikt starkt överdrivna, om det överhuvudtaget är en fredspakt som avses. Den pakt som uppnåddes är snarare dikterad av kejsaren i Konstantinopel i syfte att upprätta handelsförbindelser, och inte ett hot från Kiev-furstarna.

Stor-Skytiens folk (kap XXI) kallades detta område av grekerna enligt skribenten, vilket kan jämföras med uppgiften om Svitjod det stora som nämns av Snorre Sturlason.

Sändebuden har påfallande ofta skandinaviska namn, om ock med viss slavisk brytning (kap. XXI, XXII & XXVII).

Av gudarna är det bara en enda som jag lyckats identifiera, nämligen Perun som är detsamma som nordiska Fjorgynn, ursprungligen Tors moder, men hennes attribut är så nära förknippade med Tor att det sannolikt är just Tor som avses. I synnerhet då denna gudom var manlig hos slaverna.

Övrigt: Det sägs att man reste högar över konungarna långt in på 900-talet, och att det fanns ett starkt motstånd mot den kristna läran. Likheter finns med Skandinavien i båda fallen.

AL-GHAZAL

Om Al-Ghazals uppdrag som ambassadör på en resa från södra Spanien till Norden år 845, efter nordbornas ansättning av Sevilla i södra Spanien.

Sultan Abdarrahan fick besök av sändemän från konungen över madjus (=skandinaver) som kom för att få fred. De hade dragit sig från Sevilla och anfallit dess omgivningarna men sedan lidit nederlag, varvid deras amiral hade dödats.

Sultanen ansåg att han borde tillmötesgå deras önskan.

Han befallde Al-Ghazal att delta i beskickningen tillsammans med kungens sändebud, ty Al-Ghazal var intelligent, rådsnar, snabb i repliken, energisk och visste alltid utvägar. Med honom sändes Jahja ibn Habib.

Han begav sig till staden Silves, där man för dessa två hade ställt i ordning ett vackert skepp, fullt rustat. Konungen skulle få svar på beskickningens förslag och erhålla gengåvor. Konungens sändebud reste med sitt eget skepp, det som de kommit med, och avseglade tillsammans med Al-Ghazals skepp.

När de kommit till den trakt, som når längst ut i havet och som bildar Andalusens gräns åt väster började havet bli stormigt och en hård vind drev dem vidare. Men till slut blev Al-Ghazal fri från dessa havets fador och faror och kom, som den första av madjus länder, till en av deras öar. Där fick de stanna några dagar, reparera skeppen och själva hämta sig. Men madjus-skeppet fortsatte till konungen och rapporterade ankomsten av två sändebud i deras sällskap. Konungen gladdes däröver och skickade bud efter dem och de uppsökte honom där han bodde.

Det var på en stor ö i oceanen. Där fanns vattendrag och trädgårdar och tre floder flyter mellan ön och fastlandet. Ön mäter 300 mil i omfång. Där bor ett otal madjus. I närheten av ön ligger ett stort antal större och mindre öar. Folket var en gång alla madjus men de har nu kristnats och har nu övergivit den religion de tidigare följde med undantag för folket på några isolerade öar i havet.

Kungen hade ordnat för dem en fin uppehållsort där och skickade ut folk för att möta dem. Man kom dit för att se på dem och var full av förvåning över deras utseende och kläder.

(Härefter följer mötet mellan Al-Ghazal och kungen och drottningen vid namn Nud, samt deras samtal.)

Sedan fick Al-Ghazal skiljas från dem och sändebuden följde honom till Santiago med en skrivelse från madjus-kungen till härskaren där.

* * *

IBN FADLAN

En beskrivning av ruser år 922.

Jag såg rus som hade kommit dit i affärer och slagit sig ned vid floden Atil (*Volga*). Jag har aldrig sett så fulländade kroppar, de var som palmträd, blonda och rödlätta. De har varken jackor eller kaftaner, utan mannen bär en dräkt som täcker ena sidan men lämnar den andra fri.

Var och en har med sig en yxa, ett svärd och en kniv, och dessa redskap lämnar de aldrig ifrån sig. Deras svärd är breda, refflade, av frankisk tillverkning. Från naveln till halsen är de tatuerade i grönt med träd och andra bilder.

Alla deras kvinnor har över bröstet en dosa fastgjord, som är av järn, silver, koppar eller guld, efter mannens förmögenhet och inkomst. Till varje dosa hör en ring vid vilken en kniv är fästad, också vid bröstet. Om halsen har de halsband av guld eller silver. Ty varje man, som äger tio tusen dirhems, låter göra ett halsband till sin hustru. Har han tjugo tusen, så gör han två, så att varje tio tusen betyder ett nytt halsband för hustrun. Ofta har en kvinna många sådana halsband. De värdefullaste smyckena hos dem är gröna pärlor av samma slags keramik som de har på skeppen. För dem betalar de mycket, de ger en dirham för en enda pärla. Av dem gör de halsband åt sina kvinnor.

De kommer från sitt land och förankrar skeppen vid Atils stränder. Den är en stor flod. Vid stranden bygger de stora trähus. I ett hus bor det tio till tjugo personer, ibland något mer eller mindre. Var och en har en säng att sitta på. De har med sig sköna slavinnor, avsedda för slavhandlarna. Den ene har umgänge med sin slavinna medan kamraterna tittar på. Ofta betar sig en hel mängd av dem på det sättet, i varandras närvaro. Kommer de en köpman in för att köpa en slavinna av en av dem och finner honom i samlag med henne, så fortsätter denne tills han tillfredsställt sina behov.

Varje dag tvättar de ansiktet och huvudet i det smutsigaste och snuskigaste tänkbara vatten. Det går till så, att varje morgon kommer en slavinna med ett handfat vatten. Hon räcker det åt sin herre, och han tvättar händerna, ansiktet och håret och reder ut det med en kam i vattnet. När han gjort ifrån sig sitt, bär slavinnan handfatet vidare till nästa och han gör detsamma som kamraten. Och så bär hon det vidare från den ene till den andre tills det gjort sin rund till alla i huset. Och var och en snyter sig och spottar i handfatet och tvättar däri ansikte och hår.

När deras skepp kommer till denna hamn, stiger alla ut och har med sig bröd, kött, lök, mjölk och öl. De beger sig till en lång påle nedslagen i jorden. Runt omkring finns det mindre bilder och bakom dessa långa träpålar, nedslagna i jorden. De vänder sig till den största bilden, faller ned och tillbeder och säger: "Herren, jag har kommit från fjärran land och har fört med mig så och så många slavinnor, så och så många sobelskinn" tills han uppräknat alla handelsvaror han fört med sig. Så säger han: "Jag har kommit till dig med dessa gåvor", och med dessa ord lägger han ned dem framför träbelätet och säger: "Jag vill att du ska ge mig en köpman som har många dinarer och dirhems och som köper av mig allt vad jag vill och inte motsätter sig vad jag säger!" Och så går han bort. men om det blir svårt att sälja och dagarna går, vänder han tillbaka med sin gåva en andra och en tredje gång. Om han ändå inte får vad han vill ha, bär han sin gåva till var och en av de små bilderna och ber dem om förmedling och säger: "Dessa är min Herres hustrur och döttrar och söner". Och så fortsätter han att söka sig till den ena bilden efter den andra, att be till dem och anhålla om deras hjälp och förödmjuka sig inför dem. Men ofta går försäljningen bra för honom, och han får sålt, och då säger han: "Min Herre har tillfredsställt mig, nu måste jag tacka honom!" Då tar han och slaktar ett antal får och

hornboskap och utdelar en del av köttet som gåvor men bär resten fram till det stora träbelätet och de små som står runt honom, men hänger upp ox- och fårhuvudena på träpålar, som är nedslagna i marken. Om natten kommer hundarna och förtär alltsammans. Och han som gjorde detta säger: "Min Herre är nådig mot mig och har förtärt min gåva".

Om någon av dem insjuknar, sätter de upp för honom ett särskilt tält i närheten och lägger honom där och ger med honom litet bröd och vatten. Men de närmar sig inte till honom och talar inte med honom, och besöker honom inte ens en enda dag, i synnerhet inte om det är en fattig eller en slav. Om han tillfrisknar och kan stå upp, återvänder han till de andra. Om han dör låter de bränna honom. Men om det är en slav, låter de honom ligga där tills hundar och rovfåglar äter upp honom.

Får de tag i en tjuv eller rånare, så tar de honom till ett starkt träd och slår ett tjockt rep om halsen och hissar upp honom och där får han hänga tills han faller i stycken av vind och regn.

Det sades mig att de med sina hövdingar har åtskilligt för sig vid deras bortgång, och det minsta är då likbränningen. Jag fick stor lust att närvara vid detta, och det hände också en gång, att jag fick veta att en av deras stormän gått bort. De lade honom då i en grav och täckte honom för tio dagar, tills de blivit färdiga med att skära till och sy hans kläder.

Det går till så, att en fattig sättes i en liten båt som man tillverkat, och brännes där. Om det rör sig om en rik man, så samlar de ihop hans förmögenhet och delar den i tre delar - en tredjedel för hans familj, en tredjedel för att skära till hans liksvepning och en tredjedel till att brygga det öl som de ska dricka då hans slavinna dödar sig och blir bränd tillsammans med sin herre.

De hänger sig åt öl-druckning och super dag och natt. Inte så sällan avlider någon av dem med bägaren i handen.

När en av deras stormän avlider, frågar man deras slavinnor och slavar: "Vem av er ska dö med honom?" - "Jag", svarar en av dem, och när man sagt detta är det en plikt och ingen återvändo finns, skulle man försöka, tillåtes man inte. Det är mestadels slavinnor som åtar sig detta.

Så snart den man som jag talat om dött, frågade man slavinnorna: "Vem ska dö med honom?" En av dem svarade: "Jag". Då överlämnade man henne åt två slavinnor, som bevakar henne och följer henne vart hon går, ja, de tvättar hennes fötter med egna händer. Under tiden tar de hand om den döde och skär till hans kläder och gör i ordning allt han behöver. Och slavinnan dricker och sjunger varje dag, glad och uppsluppen.

Då den dag kom, då mannen och hans slavinna skulle brännas, infann jag mig vid floden, där skeppet låg. Man hade halat upp det och stöttat det med fyra pålar av chad-hank och annat slags trä. Där omkring ställde man upp stora träställningar. Sedan drog man upp skeppet på denna träställning. Man började komma och gå under uttalande av ord, som jag inte förstod, medan mannen ännu låg i graven och man inte hade tagit fram honom.

Sedan kom en man med en bänk, ställde den på skeppet och täckte den med dynor av bysantinskt siden och kuddar av samma material. Sedan kom en gammal kvinna, som de kallar "dödens ängel" och bredde ut över bänken de täcken jag talat om. Hon hade åtagit sig att sy och ordna allting. Det var hon som dödade slavinnorna. Jag såg, att hon var rödlett, skinande, fet och grovlemmad.

När de begivit sig till den dödes grav, tog de först bort jorden och sedan träbeläggningsen och drog fram honom i den svepning, som han hade dött i. Jag såg att han hade blivit alldeles svart i det kalla klimatet. De hade givit med honom i graven öl, frukter och en luta. Allt detta tog man upp. Och han luktade inte alls och hade inte alls förändrats, med undantag för hudfärgen.

Nu satte man på honom kalsonger, byxor, stövlar, en jacka, en kaftan av guldbrokad med knappar av guld och satte på huvudet en mössa av brokad med sobelskinn. Sedan bar de in honom i den paviljong (tält), som fanns på skeppet, satte honom på dynorna och stödde honom med kuddar och kom till honom med öl, frukter och basilikum. Sedan hämtade de bröd, kött och lök och lade framför honom.

Sedan kom de med en hund, som de högg itu och kastade på skeppet. Sedan kom de med alla hans vapen, och de lade dem bredvid honom. Sedan tog de två hästar, som de lät löpa tills de blivit svettiga, så högg de dem i stycken med svärd och kastade deras kött på skeppet. Sedan kom en med två kor, som de också högg i stycken och lade dem dit. Sedan kom de med en tupp och en höna, dödade dem, kastade dem i båten.

Men den slavinna, som ville låta sig dödas, gick fram och tillbaka och steg in i det ena tältet efter det andra och tältets ägare låg med henne och sade till henne: "Hälsa din herre, att detta har jag gjort av kärlek till honom!"

När tiden för aftonbönen var inne, på fredagen, så förde de fram slavinnan till något som man hade uppfört. Det såg ut som inramningen av en port. Hon trädde med fötterna på människens händer och steg sålunda över denna portal och reciterade några ord, sedan lät de henne stiga ned. Så höjde de upp henne en andra gång och hon betedde sig på samma sätt, och så lyfte de ner henne och lät henne stiga upp för tredje gången, och hon gjorde som de två tidigare gångerna. Sedan räckte de henne en höna och hon högg av huvudet och kastade bort det, men hönan slängde hon i skeppet.

Jag frågade tolken vad hon gjort och han svarade: "Första gången de lyfte upp henne sade hon: 'Jag ser min fader och min moder'. Andra gången sade hon: 'Jag ser alla mina döda fränder sitta där'. Och tredje gången sade hon: 'Nu ser jag min herre sitta i paradiset, och det är härligt och grönt, och med honom finns män och slavar och han kallar på mig. För mig till honom.'" De förde henne fram till skeppet och hon tog av sina armband och gav dem till en kvinna som de kallar dödsängeln och som skulle döda henne. Sedan tog hon av sig fotprydnaderna och gav dem till de två slavinnor som hade betjänat henne, och som var döttrar till den kvinna de kallar dödsängeln.

Sedan kom män med sköldar och stavar och räckte henne ett stop öl, och hon sjöng medan hon tog emot och drack ur det. Så gav man henne ännu en bägare och hon tog den och fortsatte att sjunga, medan den gamla kvinnan eggade henne att dricka och att träda in i tältet där hennes herre låg.

Jag såg att hon var omtöcknad och ville gå in i tältet. Den gamla kvinnan tog henne om huvudet och drog in henne i tältet och gick själv med henne.

Männen började slå med stavar på sina sköldar, för att ingen skulle höra ljudet av hennes skrik och hon inte skulle avskräcka de andra slavinnorna att söka döden tillsammans med sina herrar. Sedan trädde sex män i tältet och låg alla med slavinnan. De lade henne bredvid hennes herre, två tog hennes fötter och två hennes händer och den gamla, som kallades dödsängeln, slog ett rep om hennes hals och räckte de två ändarna till två män, som drog till dem. Själv kom hon fram med en bredbladig kniv och stötte den gång på gång mellan revbenen och drog ut den igen, medan de två männen ströp henne.

Sedan kom den närmaste släktingen till den döde med ett trästycke och satte eld på det. Sedan gick han baklänges, med ryggen mot skeppet och vänd mot människorna, med den brinnande facklan i sin ena hand och den andra i sin stjärthåla, helt naken, för att sätta eld på det trä, som man samlat under skeppet, sedan man där placerat en slavinna som man dödat vid sidan av hennes herre.

Sedan kom folk fram med ved och annat bränsle, var och en bärande ett trästycke som man antänt i ena änden och kastade dem på veden. Och elden förtärde bränslet och skeppet och tältet och mannen och slavinnan och allt som fanns med dem. Sedan blåste det en stark, förfärlig vind och eldslågorna blev allt starkare och elden hettade på.

Bredvid mig stod en man av rus-folket och jag hörde honom samtala med tolken jag hade med mig. Jag frågade denne vad han hade sagt till honom. Han sade: "Han säger: 'Ni araber är verkligen dumma. Ni tar den människa som ni älskar och ärar mest, och stoppar ner honom i jorden och insekter och maskar äter upp honom. Vi bränner honom i eld på ett ögonblick och han far omedelbart till paradiset.'"

Sedan brast han ut i ett högljutt skratt. Jag frågade varför och han svarade: "Av kärlek till honom har hans Herre sänt en vind, som tar bort honom på ett ögonblick". Och faktiskt, det hade inte gått en timme, förrän skeppet och bränslet och slavinnan och hennes herre hade blivit till aska och stoft.

Sedan uppförde de på stället för skeppet, som de dragit upp ur floden, en slags rund gravkulle och satte mitt på denna en stor stång av björkträ och skrev på den mannens namn och namnet på kungen över Rus. Och så begav de sig iväg.

* * *

TJODULF av Hvin

Ynglingatal

(c:a 870-tal)

I.

Gick i fullbordan, där Frode (=Frey) vistades,
det dödsbud som nådde **FJOLNER**.

(Nack)krökarens (=tjurens) spjuts (=hornens)
stormfria bölja (=mjödet) måste
nämligen bringa siklingen (=fursten) på fall.

II.

Durnes fränders gårdsvakt, skygg för dager,
brukade list mot **SVEIGDER**, då den stormodige ädlingen
lopp efter den ömklige dvärgen in i stenen.

Och Sockmimers och hans kamraters
lysande boning, befolkad av jättar,
gapade mot jovurn (=furste).

III.

Ett trollväsen kom **VANLANDE**
att besöka Viles broder, och en trollboren
kvinna med höljt huvud fick trampa ljonernas
härskarar motståndare,
och den halsbands-slösare (=rik furste), som maran
kvävde, brändes på Skutåns flodbädd.

IV.

Och **VISBURS** hugborg fick havets frände (=elden) sluka, då försvararna av sina rättigheter till tronen hetsade vildmarkens lömske tjuv (=elden) mot sin fader, och gnyende bet glödhunden (=elden) enväldshärskaren i hans skepp med lyftning (förhöjning för skeppsbefäl).

V.

Det tilldrog sig fordom, att svärdbärarna färgade marken röd med sin egen drotts blod, och landets manskap bar blodade vapen bort från den livlöse **DOMALDE**, när svearnas släkte, äringslystet, drevs att offra jutarnas fiende.

VI.

Och rörande ynglingens (=yng-ätten) gravrör utsporde jag ofta kunnige män därom, var **DOMAR** blivit lyft å Halfs dömande bane (=det brinnande bålet). Nu vet jag det, att, ett plågans offer, brändes **FJOLNERS** frände vid Föret.

VII.

Jag säger ej osant (då jag nämner), att guldfuxens väninna (=den strax nedan nämnda "hästdisen") har den döde **DYGGVE** till sin gamman, emedan Ulvens och Narfes hästdis (=dödsgudinnan) skulle kora sig (till man) en kunglig person, och Lokes flicka har enväldshärskaren över ynglingakonungens folk till att leka med.

VIII.

Jag har sport, att **DAG**, den ärelystne, måste gå bort på dödens bud, då den kloke användaren av blotspånen kom till stränderna för att hämnas sparven. Den underrättelsen förde den vises följeslagare med sig österut från striden, att enligt ödets vilja en slungad, för springarens måltid (=höet) avsedd grepe (=hötjuga) grep denne krigshjälte.

IX.

Det räknar jag för ett under, om för **AGNES** folk makterna i Skälv tycktes vara i överensstämmelse med naturens ordning, då äktenskapets dis (=hustrun) medelst guldhalsbandet hissade i vädret klenodens bärare, vilken måste med halsringen tämja Signys mans (=Hagbard) kyliga häst (=galgen).

X.

ALRIK föll för **ERIK** hans broders vapen vordo till bane, och det sades, att Dags fränder dräpt

varandra med ridhästens huvudlag. Ej sporde
man förr, att Freys avkomma
hade öks ridtyg till strids.

XI.

Icke var det tillbörligt, att Bera skulle uppegga
de skickligt offerande till dråp, när två bröder
blevo varandras banemän utan all nödvändighet,
för svartjukas skull, och den väktare
för det heliga (Freys)tältet som Alf drap
blev liggande slagen, när Dag-ättlingen, hatfull, färgade
sitt svärd rött av blod på YNGVE.

XII.

JORUND, han som för länge sedan dog,
lämnade livet i Limafjorden,
när snarans högbröstade springare (=galgen)
fick lyfta upp Gudlaugs baneman,
och vad geten lämnade Hagbard (i arv; en av getragg snodd snara)
gick om halsen på hersars (=hövdingars) behärskare.

XIII.

Gubbsjukan lyckades en gång i tiden få bukt
med AUN i Uppsala, och den vid livet segt
fasthållande måste för andra gången mottaga
ett spenabarns näring. Och han vände till sig den
smalare delen (=smaländen) av tjurens svärd (=hornet),
i det att han, som lät sina släktmedlemmar blöda, liggande
drack av udden på okrenens (=oxens) värja (=hornet).
Österns gråhåriga konung orkade icke
hålla hjordens svärd (=hornet) uppåt.

XIV.

Och den lovprisade gudaättlingen flydde ur landet för Tunnes makt,
och på EGIL färgade sitt galtryne rött
det jättens kringflackande ök,
som förut hade hänöver österns vildmarker
länge burit omkring (?) sina ögonbryns (?) tempel (=huvudet),
och beskällarens (=fargaltens)
skidlösa svärd (=vildsvinsbeten)
stod till hjärtat på skilfingarnas ättelägg.

XV.

Till ett rov för örnens klor föll för danernas vapen
OTTAR den kärke.
Honom, medvetlös, trampade i Vendel
härgamen med fot, van vid lik.
De bedrifterna av Vott och Faste
har jag sport bliva till sägner för svenska folket,
att jarlarna över Frodes öland
hade dräpt stridens befrämjare.

XVI.

Det sporde jag ytterligare, att ett trollväsen fick bringa
ADILS (ordagrant: Adils levande kropp) på fall,
och den dådlystne Frey-ättlingen fick till öde
att falla av hästens bogar, och med sanden
blandades skräckinjagarens, furstesonens, hjärna,
och det blev Åles årsälle fiendes öde
att dö i Uppsala.

XVII.

Jag har reda på **ÖSTENS** dolda ändalykt
- han som i Lohärad blev instängd livs levande -
och man har berättat, att jutska män innebrände
siklingen (=fursten). Och backstångens (=skogens)
bitande plåga (=elden) överraskade hjälmbäraren i skeppet
med "brandar" (=hus med utskurna bränder, som på skepp),
då tomtens fast timrade båt (=huset), full av sjökrigare,
brann kring folkhövdingen.

XVIII.

Det spred sig som en löpeld, att skattelandets folkstam hade
offrat **YNGVAR**; estniska hären angrep nämligen
hjelmbäraren, den ljuslätte, vid sjöns hjärta (=den vid vatten belägna huvudstaden).
Och österns hav kväder djupets sång
till gamman för den fallne jovurn (=fursten).

XIX.

ANUND blev under himlafjällen (=bar himmel)
hejdad (i sitt livslopp) av Jonakers söners sorgeskälla
(= en oäkta broder); frillosonens våldsamma hätskhet
drabbade nämligen esternas fiende.
Och denne, som bragte branta fjäll att ramla (då han anlade fjällvägar),
blev (själv) omvärvd av markens ben (=stenar).

XX.

Och rökens vältrare (=elden) trampade under sina fötter
INGJALD, levande, i Rällinge/Ränninge, då hustjuven (=elden)
med glödande fjät trädde gudaättlingen in på livet.
Och bland svearna syntes för allt folk denna katastrof
vara en sannskyldig sådan, i det att han ville
gå i spetsen med att förgöra sitt tappra folk.

XXI.

Och vid den våg, som plöjer vidden,
slukade han som tjuter i offerlunden (=elden) **OLOFS** lik.
Och Fornjots glödhete son (=elden) löste rustningen
av svearnas jovur (=furste).
denne ättling av berömda mäns släkt
gick bort från Uppsala för länge sedan.

XXII.

Det har var man sport, att de som medla vid tvister

måste undvara **HALFDAN**, och stenkumlets trånga gömma
mottog på Toten konungen över ett helt folk.
Och ryttarskaran i Skiringssal lutar sig (sörjande)
över den brynjeklädde (ljus)alfens ben.

XXIII.

ÖSTEN for, genom (segel)bommens vållande,
till Bylests broders (=Lokes) flicka (=Hel),
och nu ligger krigsmannens undfågnare (=konungen)
under sjöns ben (=stenar) på bädden av moränen,
där strömmen Vodla, kall som en störtstur, invid jovurn (=fursten)
uppnår den götiska bukten.

XXIV.

Och den (inom den norska ynglingaätten) tredje jovurn (=furste),
honom inbjöd bergakungens flicka (=Hel)
till (älskogs)möte, (kallade honom) ur världen
då **HALFDAN**, han som bodde på Holtan, hade åtnjutit
vad nornorna tilldömt honom. Och på Borre gömde sedan
segersälle män sin befälhavare.

XXV.

GUDRÖD den storståtliche - han som levde för länge sedan -
blev ett byte för uselheten; ett huvud drivet av hätskhet
satte nämligen sin lagda plan i verket mot den rusige
styresmannen (=konungen), mot hjälmbäraren.
Och en lömsk seger vann över jovurn (=fursten)
den lumpna själ, som gick Åsas ärenden,
och härskaren blev nedstucken på Stiflosunds urgamla flodbädd.

XXVI.

Och styrkepelarens (=kraftkarlen Gudröds) ättegren (=ynglingaätten)
kom att frodas i Norge.
OLOF härskade fordom över ofantligt vidsträckt mark
hänöver Vestmarir, tills fotvärk fick vid Foldens (=Vest- och Östfold) brädd
bringa på fall den som plögade stå mitt i striden.
Nu ligger den stridsjärve härkonungen på Geirstadir,
där en hög uppkastades över honom.

XXVII.

Det vet jag vara det bästa tillnamn under den blå himlen,
som någon konung kan äga, då **RAGNVALD**,
rittens (eller: ryttarskarans) ledare, tilldelats namnet
"hederhög" (=den genom hedersbetygelser högställd).
Och skogsbygdens drott med det givmilda sinnelaget ... (slutraderna saknas)

* * *

SNORRE STURLASON

Heimskringla (Ynglingasagan)

Här säges hur länderna ligger

Jordkringlan, ländernas skiva som människosläktet bebor, är mäktiga vågskuren. Stora hav går från utsjön in i jorden. Det är känt att ett hav sträcker sig från Nörvasund ända bort till Jorsalaland, och från det havet utgår en lång havsbotten åt nordost som heter Svartahavet. Det är det som skiljer världens tredjedelar åt. I öster heter det Asia, i väster kallar somliga det Europa men andra Enea. Men norr om Svartahavet ligger Svitjod det stora eller det kalla. Svitjod det stora kallar somliga män intet mindre än Särkland det stora. Några jämför det med Blåland det stora. Norra delen av Svitjod ligger obebyggd på grund av frost och köld liksom södra delen av Blåland är förödd av solbranden. I Svitjod finns det många storhärader. Där finns det ock många slags folk och många tungomål, där bor resar och dvärgar och blåmän och där är det många slags underliga släkten. Där är också förfärligt stora djur och drakar. Uppifrån norr från de fjäll som ligger utanför all bygd faller en älv kring Svitjod. Den älven heter riktigt Tanais, men fordom kallades den Tanakvist eller Vanakvist. Den faller ut i Svartahavet. Vanakvistarnas avvattningsland hette Vanland eller Vanaland. Den älven skiljer världstredjedelarna åt, i det öster om den heter Asia och väster om den Europa.

Om Odin

Öster om Tanakvist i Asia kallas landet Asaland eller Asahem, och huvudborgen som var i landet kallade de Asgård. Och i borgen var en hövding som kallades Odin. Där var en stor blotstad. Det var på den tiden sed att tolv hovgodar var de förnämsta, de som skulle råda för bloten och för domar männen emellan, och de kallades diar eller drottare. Dem skulle allt folket tjäna och visa hedersbetygelser. Odin var en stor härman och mycket vittfaren och han tillägnade sig många riken. Han var så vänsäll att i var strid fick han seger, och så kom det sig att hans män trodde att vapenlyckan var hans så fort han slogs och att han kunde meddela den åt andra. Det var hans sed om han sände sina män till slag eller andra sändefärder att han först lade sina händer på deras huvud och gav dem välsignelse. De trodde att då skulle det gå dem väl. Så var det ock med hans män: varhelst de var stadda i nöd på hav eller land åkallade de hans namn och tyckte sig för jämnan få huggnad därav. Där han var menade de sig äga all förtröstan. Han for ofta så långt bort att han var på färd i flera år.

Om Odin och hans bröder

Odin ägde två bröder. Den ene hette Ve och den andre Vile. De bröderna styrde riket medan han själv var borta. En gång när Odin rest mycket långt bort och varit länge på färd trodde asarna aldrig han skulle komma hem mer. Då gav sig hans bröder att skifta hans arv och hans hustru Frigg äktade de tillsammans. Men något senare kom Odin hem och återtog då sin hustru.

Ofreden med vanerna

Odin for med en här mot vanerna, men de gjorde gott motstånd och värjde sitt land, och de hade växelvis seger. De härjade varandras land och gjorde skada. Men då bådaderna tröttnade på detta, fastställde de förlikningsmöte sinsemellan och gjorde fred och

utskiftade gisslan. Vanerna utlämnade sina yppersta män Njord den rike och hans son Frej, men asarna gav i gengäld en som hette Höner och som de sade var förträffligt skickad till hövding. Han var en storsvuxen man och mycket fager. Samman med honom sände asarna och en som hette Mimer, den klokaste bland män, och i byte mot honom gav vanerna den som var visast i deras flock och som hette Kvaser. Och när Höner kom till Vanahem vart han genast tagen till hövding, men Mimer gav honom alla råd. Om Höner var stadd på ting eller stämma utan Mimer och något svårt mål förelades honom, då svarade han alltid detsamma. "Råde andra", sade han. Då misstänkte vanerna att asarna lurat dem i mannaskifte, och så tog de Mimer och halshöggh honom och sände huvudet till Odin. Odin tog huvudet och smorde det med örter så att det inte skulle ruttna och kvad över det och laddade det med sådan kraft att det kunde tala med honom och säga honom många fördolda ting. Njord och Frej, dem satte Odin till blotgudar och de var där diar samman med asarna. Njords dotter hette Freja. Hon var blotgodekvinna och den som först lärde asarna sejden, som var sed hos vanerna. Medan Njord var bland vanerna hade han haft till äkta sin syster, ty sådant var där lag; deras barn var Frej och Freja. Men bland asarna var det förbjudet att bygga hjonelag mellan så närskylda fränder.

Om Gefjon

En stor fjällgård går från nordöst till sydväst och skiljer Svitjod det stora från andra riken. Söder om fjällen är det inte långt till Turkaland, och där hade Odin vidsträckta ägor. På den tiden for romarhövdingarna vitt kring världen och lade under sig alla folk, och många hövdingar flydde för den ofreden ur sina riken. Men eftersom Odin var framsynt och trollkunnig, visste han att hans avkomlingar en gång skulle bebygga nordhalvan av världen. Då satte han sina bröder Ve och Vile över Asgård och for med alla sina diar och mycket annat folk. Först for han västerut till Gårdarike och sedan söderut till Saxland. Han hade många söner. Han tillägnade sig rike vida kring Saxland och satte där sina söner att styra länderna. Så for han norrut till havet och tog sin boning på en ö som numera heter Odense på Fyn. Sedan sände han Gefjon åt norr över sundet att leta land. Hon kom till Gylfe och han gav henne ett plogland. Då for hon till Jotunhem och födde där fyra söner med en jätte. Hon förvandlade dem till oxar, spände dem för ploget och drog hela landet ut i havet och sedan åt väster mitt emot Fyn, och det kallas nu för Själland. Henne fick sedan till äkta Sköld, Odins son, och de bodde i Lejre. Det finns ett vatten eller hav efter landet som kallas Lögen. Och fjordarna i Lögen ligger alldeles på samma sätt som näsen i Själland.

Så kvad Brahe den gamle:

Gefjon drog från Gylfe -
glad åt älvbranden - landet
rent om rusande öken
rök det; hon Danmark ökat.
Oxarna hade åtta
ännesmånar - och rände

I tätt framför trevna ängsöns
tjuvgods - men fyra huvud.

Men när Odin sporde att det var gott land österut hos Gylfe, då for han dit, och han och Gylfe slöt fördrag, ty Gylfe menade sig icke äga kraft till motstånd mot asarna. Mycket nappades Odin och Gylfe samman i list och synförvändningskonster, men jämt fick asarna överhanden. Odin tog sin bostad vid Lögen där det nu heter Forna Sigtuna och byggde där ett storhov och höll blot efter asarnas sedvänja. Han gav boningar åt sina hovgodar.

Njord bodde i Noatun och Frej i Uppsala, Heimdall i Himinbjörg och Tor i Trudvång, men Balder i Breidablick. Åt dem alla gav han goda platser.

Om Odins färdigheter

När asarnas Odin kom till nordanlanden och diarna med honom, då säges det förvisst att de lärde ut de idrotter som män haft alltsedan lång tid. Odin var i allt den förnämste, och av honom lärde de alla konsterna, ty han var den förste som kunde dem och därtill de flesta. Men skall det sägas för vad saks skull han var så högt i ära, då bidrog därtill detta att han var så fager och storartad att se på när han satt med sina vänner att hjärtat log i var mans bröst. Men när han var i hären då syntes han sina ovänner bister, och då halp det till att han kunde konsten att skifta ansikte och gestalt på vad sätt han ville. En annan konst var att han talade så vist och så enkelt att alla som hörde det tyckte det var sant vart ord. Och allt talade han på klingrim som numera den kvädes vilket kallas skaldskap. Han och hans hovgodar heter ännu sångens smeder, ty från dem stammar denna idrott i nordanlanden. Odin kunde göra så att hans ovänner blev blinda, döva eller slagna med fasa i striderna, och vapen bet på honom ej mer än videspön och hans män gick brynjelösa och var galna som hundar eller vargar och bet i sköldarna och var starka som björnar eller tjurar. De dräpte allt folk och varken eld eller järn verkade på dem. Det är det som nu kallas bärsärkagång.

Om Odins idrotter

Odin kunde skifta hamn. Kroppen låg då som sovande eller död, men själv var han en fågel eller rovdjur, fisk eller orm och for på ett ögonblick till fjärran länder i sina eller andra mäns ärenden. Yttermera förmådde han med sina ord allena släcka eld och stilla sjö och vända vinden vad led han ville, och han ägde ett skepp som hette Skidbladner, som han for på över stora hav och som han ändå kunde veckla samman som en duk. Odin hade med sig Mimers huvud, och det sade honom många tidender från andra världar, men stundom väckte han upp döda ur jorden eller satte sig under hängda. Därför kallades han gastakungen och de hängdas herre. Han hade tvenne korpar som han tämjte att tala, och de flög kring vida länder och sade honom många tidender. Av allt detta vart han storligen vis. Alla dessa idrotter lärde han ut med hjälp av runor och det slags sånger som heter galdrar. Därför kallades asarna galdrasmeder. Odin kunde en idrott som mesta makt följde, och han främjade den själv och den heter sejd; genom den fick han veta människornas öde och ting som än ej hänt, liksom han kunde skapa män bane eller olycka eller ohälsa, så ock ta ifrån dem deras vett eller kraft och ge åt andra. Men när denna trolldom främjas, följer så stor könsförvrängning med, att män tyckte sig icke utan skam kunna idka den, och så lärde man idrotten åt godekvinnorna i stället. Odin visste allt om skatter i jorden, var de var dolda, och han kunde sånger som fick jord och berg och stenar och högar att öppna sig för honom, och med sina ord allena band han dem som vaktade skatterna och gick in och tog allt han ville. Av dessa krafter vart han vida fredjad. Hans ovänner fruktade honom men hans vänner förtröstade på honom och trodde på hans kraft som på honom själv. Men de flesta idrotterna lärde han åt sina blotgodar, som var honom närmast i visdom och trollkunnighet. Även många andra lärde dock mycket av det, och därifrån har trolldomen spritt sig vida och hållit sig länge. Av Odin härledde man namnet Audun, som män kallade sina söner, men av Tors namn kom Tore eller Torarin, eller ock satte man andra ord före, så att det blev till Stentor eller Havtor, eller ock förändrade man det på andra sätt.

Odins laggivning

Odin fastställde i sitt land de lagar, som förut gällt hos asarna. Så bestämde han att man skulle bränna alla döda och bära deras egendom på bålet med dem. Han sade, att till Valhall skulle envar komma med de rikedomar han hade med sig på bålet. Det skulle han också få njuta som han själv grävt ner i jorden. Mäns aska skulle man föra ut på havet

eller gräva ner den i jord, men efter stormän skulle man göra högar till åminnelse, och efter alla män som var karlar som de borde skulle man resa bautastenar, och den seden höll sig länge sedan. Då skulle man vintern i möte blota till god äring, men vid midvinter till god grodd var tredje sommar, och det var segerblot. Över hela Svitjod gäldade männen skatt åt Odin, en penning för var näsa, och för det skulle han värja deras land mot ofred och blota för äring åt dem. Njord fick en hustru som hette Skade. Hon ville inte hålla hjonelaget med honom utan gifte sig senare med Odin, och de fick många söner; en av dem hette Säming, och om honom diktade Eyvind skaldespiller detta:

Förrn skalders gud
en skattman födde,
asars ättling
med urskogshäxan,
då mäktig i fredag i Manhem
skrudmäns vän
hos Skade bodde.

Länge
i lust de byggde
uppe på insjöns ben,
sundets sten
söner många
skid-disen
skänkte Odin.

Tillbaka till Säming täljde Håkon jarl den mäktige sitt ättartal. Detta Svitjod kallade de Manhem, men Svitjod det stora kallade de Gudhem. Och om Gudhem sade de många tidender.

Odins död

Odin vart sotsdöd i Svitjod, och när han var döden när lät han märka sig med spjutsudd och tillägnade sig alla vapendöda män. Han sade att han skulle fara till Gudhem och där ta emot sina vänner. Då trodde svearna att han gått till Asgård det forna och skulle leva där till evig tid. Då hov sig på nytt tron på Odin och dyrkan av honom. Ofta tryckte sig svearna se honom innan stora slag stundade: somliga gav han seger, andra bjöd han till sig, och varjedera valet tycktes gott. Odin brändes efter sin död, och det likbålet var storartat. Det var deras tro att ju högre röken steg i luften, desto högre var han aktad i himlen som ägde branden, och desto rikare ju mer gods som brändes med honom. Njord av Noatun blev då väldesman över svearna och höll bloten uppe och honom kallade svearna då sin drott. I hans dagar var god fred och allsköns äring, så stor att svearna trodde att det var Njord som rådde för äringen och mäns rikedomssällhet. I hans dagar dog de flesta diarna och vart brända alla och blotade åt sedan. Han upptog då skatt av dem. Njord själv dog sotsdöden och lät märka sig åt Odin innan han dog. Svearna brände honom och grät bitterligen över hans grav.

Frejs död

Frej tog då makten efter Njord och vart kallad drotten över svearna och tog skatteutskylder av dem. Han var vänsäll och årsäll som far hans varit. Frej reste i Uppsala ett stort hov och satte där sitt huvudsäte och lade därunder alla sina intäkter i både land och lösöre. Då tillkom Uppsala öd, som hållit sig alltsedan dess. I hans dagar började Frode-freden, då det var äring kring alla länder, och det tillskrev svearna Frej. Han vart mer dyrkad än de andra gudarna eftersom i hans tid landets folk var rikare än förr så av freden som av årsväxten. Gerd Gymersdotter hette hans hustru, och deras som hette

Fjölner. Frej hade också namnet Yngve, och Yngve-namnet höll sig sedan länge i hans ätt såsom hederstitel, och hans ättmän fick sedermera heta Ynglingar. Frej tog ond sot, och när det sedan vart värre letade folk råd och lät några få män komma till honom. De byggde en väldig hög och gjorde dörrar i den och trenne gluggar. Men när Frej var död bar de lönnligen in honom i högen och sade svearna att han ännu levde, och på så vis bevarade de honom i tre vintrar, men hela skatten hällde de i högen: guldet i ena gluggen, silvret i den andra och i den tredje kopparpennningarna. Då fortsatte äringen och freden. Freja höll då bloten uppe, ty hon levde ensam kvar av gudarna och blev så frejdad att med hennes namn skulle alla högättade kvinnor kallas som nu heter fruar (det är: frejor). Så hette också envar freja över sin egendom och husfreja (:hustru) den som bo ägde och äger. Freja var ganska månglynt. Od hette hennes make och hennes döttrar Hnoss och Gersome, och de var mycket fagra. Efter deras namn uppkallas numera de dyraste klenoder. När svearna visste att Frej var död men äringen och freden likväl höll sig än, då trodde de att så skulle det förbli så länge Frej var kvar i Svitjod och ville inte bränna honom utan kallade honom "all världens gud" och blotade mest till honom för äring och fred i all tid sedan dess.

Konung Fjölners död

Yngve-Frejs son Fjölner härskade då över svearna och Uppsala öd och han var mäktig och årsäll och fredsäll. Den tiden bodde Fred-Frode i Lejre, och dem emellan var hembud och vänskap. När Fjölner for till Frode på Själland, då var där tillrett ett stort gästabud och folk bjudet dit vida kring länderna. Frode hade en stor gård. Där var gjort ett väldigt kar, många alnar högt och okat samman med spant av stora timmerstockar. Det stod i fatburens golvvåning men ett loft var däröver och golvtiljorna borttagna så man hällde ner brygden, och karet var fullt av blandat mjöd. Det var en mäktig stark dryck. Om kvällen följdes Fjölner till härbärges i loftburen intill och hans följemän med honom. Om natten gick han ut i svalgången att leta sig en plats att göra sitt tarv på, och han var sömnyr och dödfull. Och när han vände tillbaka igen till sömnhärbärget, då gick han fram utmed svalgången och till fel dörr och in där, miste fotfästet och föll i mjödkaret och omkom.

Så säger Tjodolf av Hvin:

Fullsträckt blev
i Frodes gård
fälld dom
mot Fjölners liv,
då styrarn
i svänghornarns spjut
vindlösa våg
vältas måste.

Om Sveigder

Sveigder tog riket efter far sin. Han avlade ett löfte att leta efter Gudhem och Odin den gamle. Själv tolfte for han vida kring världen. Han kom ut i Turkaland och i Svitjod det stora där han fann många vänner till sig, och på den färden var han i fem år. Sedan kom han åter till Svitjod och vistades åter hemma en tid. Han hade till hustru fått en som hette Vana och det hade varit ute i Vanahem. Deras son hette Vanlande.

Sveigder for ännu en gång att söka Gudhem. Österut i Svitjod ligger en stor gård som heter Stein och där är också en sten, stor som ett hus. Om kvällen efter solnedgången när Sveigder gick från aftondrickat till sömnburen, såg han mot stenen, där det satt en dvärg under. Sveigder och hans män var mycket druckna och rusade fram mot stenen. Dvärgen stod i bergdörren och ropade på Sveigder och bad honom gå in där, om han ville finna

Odin. Sveigder sprang in i stenen, men den slöt sig genast efter honom och Sveigder kom aldrig ut.

Så säger Tjodolf av Hvin:

Dagskygg
Durners ättmäns
salsvakt
Sveigder svek,
då i stenen
storhugad
Dusles frände
dvärgen följde
och Sänk-Mimers släkts
sal den bjärta
byggd av jättar
bjudarn slök.

Om Vanlande

Vanlande hette Sveigders son, som tog riket efter honom och härskade över Uppsala öd. Han var en stor härman och for vida kring länderna. Han tog vintervist i Lappland hos Snö den gamle och fick till äkta hans dotter Driva. Sedan på våren for han bort och lämnade Driva kvar men lovade att komma tillbaka efter trenne vintrars frist, fast han kom inte på tio vintrar. Då sände Driva bud efter sejdkvinnan Huld men skickade sin son med Vanlande, Visbur, till Svitjod. Driva gjorde köp med Huld sejdkvinna, att hon skulle sejda Vanlande till Lappland eller i annat fall döda honom. När sejden stod på befann sig Vanlande i Uppsala och vart då mycket ivrig efter att fara till Lappland, men hans vänner och rådgivare hindrade honom och sade att hans längtan måste komma sig av lapparnas trolldom. Då blev han sömntung och lade sig att sova, men när han sovit något litet ropade han och sade att maran red honom. Hans män lopp till och ville hjälpa honom, men när de tog uppe vid huvudet då trampade hon benen så att de nära nog bröts. Då grep de om fötterna, men hon klämde i stället hans huvud så att han dog. Svearna tog hans lik och han brändes vid en å som heter Skuta, och där restes hans bautastenar.

Så säger Tjodolf:

På vägen till
Viles bror
vrångsejds vätte
Vanlande bragte,
då trollskapet
trampa skulle
härars skräck-Hild
hirdens hövding
och bränd blev
på bädd vid Skuta
malmödslarn
som maran drap.

Visburs död

Visbur tog arvet efter Vanlande, far sin. Han gick senare att äkta dottern till Aude den rike och gav henne i giftogåva tre storgårdar och ett guldhalsband. De fick trenne söner, Gisl och Öndur, men Visbur övergav henne och tog en annan kvinna, och hon for till sin

far med sina söner. Visbur fick ännu en son, som hette Domalde, men Domaldes styvmor lät sejda ofärd över honom. Och när Visburs andra söner var tolv och tretton vintrar gamla for de till sin far att hämta sin mors giftogods, men han ville inte utlämna det. Då sade de att guldhalsbandet skulle bli till bane för den bäste mannen i hans ätt, och så reste de iväg och hem. Sedan rustades till sejd, och den bereddes i syfte att de skulle kunna dräpa far sin. Då sade Huld trollkona att hon skulle sejda det så, men därmed följde att ättedråp alltid skulle vara i Ynglingarnas ätt sedan. Det var de med på. Därefter samlade de en här och överföll oväntat Visbur om natten och brände honom inne.

Så säger Tjodolf:

Visburs
viljas borg
svallsjöns frände
svälja kunde,
då skogens
skadetjuv
sättesvärjarna
satt mot far sin
och allhärskarn
i ärilsskeppet
glödens gluphund
gläfsande bet.

Domaldes död

Domalde tog arvet efter sin far Visbur och härskade över länderna. I hans dagar vart i Svitjod svält och död. Då höll svearna stora blot i Uppsala. Första hösten blotade de med oxar, men äringen blev inte bättre för det. Andra hösten tog de till människoblot men äringen var samma eller ännu värre. Men tredje hösten kom svearna i stort mantal till Uppsala när bloten skulle hållas. Då höll hövdingarna råd sinsemellan och blev ense om att oåret måste härröra från Domalde, deras konung, och det också att de skulle blota med hans liv till årsväxt åt sig och anfälla och dräpa honom och rödstänka stenhögarna med hans blod, och så gjorde de också.

Så säger Tjodolf:

Förr hänt
att fältet färgat
dråpjärnsskaran
med drottens blod
och landsfolket
ur livlöse
Domalde drog
drypande svärden,
då till hjälp mot oår
jutars ovän
av svears släkte
slaktad blev.

Domars död

Domar hette Domaldes son och därnäst rådde för riket. Han härskade länge över länderna, och i hans dagar var god årsväxt och fred. Om honom är icke sagt annat än att

han vart sotdöd i Uppsala och fördd till Fyrisvallarna och bränd där på åbrinken, och där står hans bautastenar.

Så säger Tjodolf:

Ofta
om yngvens grav
fornvist folk
frågat hade
var Domar
på dånande
Håalfs bane
hävd vart.
Nu vet jag
att värkbiten
Fjölners ättling
vid Fyris brändes.

Dyggves död

Dyggve hette Domars son, som sedan rådde för länderna, och om honom är ej annat sagt än att han dog sotdöden.

Så heter det hos Tjodolf:

Ej döljas skall
att Dyggves lik
glittrarns Gnå
till gamma haft,
då Ulvens och Narves
onda syster
konungen
kora skulle
och alldrotten
av Yngves ätt
Lokes dotter
lurat hade.

Dyggves mor var Drott, dotter till konung Danp, son till den Rig vilken först var konung kallad på dansk tunga. Hans avkomlingar höll sedan jämt konungatiteln som det yppersta bland hedersnamn. Dyggve var bland sina ättemän den förste som hette konung, ty förut hette de bara drottar, deras hustrur drottningar och deras hirdskara drott. Men Yngve eller Yngune kallades var man av ätten i all tid, och Ynglingar alla tillsammans. Drottning Drott var syster till Dan den storvulne, som Danmark fått namn efter.

Om Dag den vise

Dag hette konung Dyggves son, som efter honom tog kungadömet. Han var en så vis man att han förstod fåglalåt. Han hade en sparv, som sade honom många tidender och flög till Hreidgotalandet till en by som hette Vörve. Han flög där ner i en gubbes åker och pickade korn, men karlen kom till och tog upp en sten och slog ihjäl sparven. Dag tog illa vid sig när sparven inte kom hem och gick till fargaltsblot att skaffa sig kunskap och fick då svaret att sparven hans var dräpt i Vörve. Då bådade han ut en stor här och drog till goterlandet, och när han kom till Vörve gjorde han landgång med hären och skövlade, och folket flydde vida vägar. När det kvällades vände konung Dag åter till skeppen och

hade då dräpt många och tagit många fångar. Men när de gick över en å vid ett ställe som heter Skjotansvad eller Vapnavad, då lopp en arbetsträl ur skogen fram på åbrinken och kastade en hötjuga in i skaran och den träffade kungen i huvudet. Han föll strax av hästen och fick sin bane. På den tiden kallades en härjande hövding för gram, och härmännen hette gramar.

Så säger Tjodolf:

Jag sport att Dag
på dödens bud
frejdlängtande
fara skulle;
till Vörve kom
valplatsspöts
spridare vis
sin sparv att hämna.

Det ordet
ur österled
drottens färd
från dråpet bar
att gramen
grymt rammat
Sleipners måltids
slunggaffel.

Om Agne

Agne hette Dags son, som var konung efter honom, en mäktig man och storartad, stor krigare och väldig i alla färdigheter. Det hände sig en sommar att kung Agne for med sin här till Finland och gick upp där och härjade. Lapparna drog samman mycket folk och for till slag, och deras hövding är nämnd Froste. Där vart en stor strid och konung Agne fick seger, medan Froste föll och många med honom. Kung Agne for då med härsköld över Finland och lade det under sig och tog ett väldigt byte. Han tog också och hade med sig Frostes dotter Skjalf och hennes bror Loge. Men när han kom hem ur österled styrde han in till Stocksundet. Där satte han upp sina tält på vattuängen där det den gången växte skog. Kung Agne bar då guldhalsbandet som Visbur ägt. Kung Agne tog till äkta Skjalf, men hon bad då kungen hålla arvgille efter hennes far, och han bjöd till sig många stormän och gjorde ett ståligt gästabud. Han var då vorden mäktig frejdad av denna färd. Där dracks skarpt, och när Agne var drucken, bad Skjalf honom vara rädd om guldsmycket som han hade om halsen. Han tog då och band stadigt fast klenoden om sin hals innan han gick att sova. Landtältet stod i skogsbrynet med ett högt träd över, som skulle ge skugga mot solhettan. När nu kung Agne somnat tog Skjalf ett tjockt tåg och fastgjorde det under halsbandet. Hennes män slog undan tältstängerna och kastade repändens ögla upp i trädets grenar, drog sedan i repet så att kungen kom att hänga närmast uppe i grenarna, och det vart hans bane. Skjalf och hennes män lopp då till skepps och rodde bort. Konung Agne brändes på platsen som sedan kallats Agnafit och ligger på östsidan av Törnen väster om Stocksund.

Så säger Tjodolf:

Under var
om Agnes folk
Skjalfs råd

skapligt funnit,
då gode kungen
i guldbandet
Loges dis
i luften hov;
han på Törn
tämja måste
Signys mans
svala häst.

Om Alrek och Erik

Alrek och Erik hette Agnes söner, som var konungar efter honom. De var mäktiga män och stora krigare och idrottskämpar. Det var deras sedvänja att rida hästar och tämja dem både till gång och lopp. Det kunde de bättre än alla andra och kappades också högeligen om vemdera som red bäst eller hade bättre hästar. En gång hände det att de två bröderna ridit bort från de andra männen på sina bästa hästar, och de red ut över fälten och kom aldrig tillbaka. När man for att leta efter dem, då påträffades båda döda och huvudet var inslaget på dem bägge två, men inga andra vapen hade de än betslen från hästarna, och dem tänker man att de dräpt varandra med.

Så säger Tjodolf:

Alrek föll
där Erik ock
broders vapen
bane gav;
med sadelhästs
stångbetsel
Dags fränder
drap varandra.
Ej sports innan
att ökens don
Frejs ättmän
mot folk lyft.

Om Alf och Yngve

Yngve och Alf var Alreks söner, och de fick därefter kungadömet i Svitjod. Yngve var en stor härman och alltid segersäll, fager och den största i idrotter, stark och den vassaste i strider, givmild med gods och en man som jämt var glad. Av sådant allt vart han frejdad och vänsäll. Hans bror konung Alf satt hemma över länderna och var icke i härnad. Han kallades Elfse. Han var tystlåten, maktsjuk och föga umgängessam. Hans mor hette Dageid, dotter till Dag den store som daglingarna stammar från. Kung Alf hade en hustru som hette Bera och var den fridaste av kvinnor och mycket klok förutom att hon älskade all glädje. En höst hade Yngve Alreksson kommit ur viking till Uppsala och stod då på höjden av sitt rykte. Han satt ofta vid drickat länge om kvällarna, men konung Alf gick ofta tidigt att sova. Drottning Bera satt även hon gärna uppe, och hon och Yngve talade mångt samman. Alf muttrade ofta om det och bad henne gå tidigare till sängs, sägande att han ville inte ligga vaken och vänta på henne. Hon svarade hetsigt att den kvinna vore säll som hellre finge äga Yngve än Alf. Han blev mäktigt vred åt detta, särskilt som hon sade det mer än en gång. En kväll gick Alf in i hallen då Yngve och Bera satt i högsätet och talades vid. Yngve hade svärdet liggande över knät. Männen var mycket druckna och gav föga akt på att kungen kom in. Konung Alf gick fram till högsätet, drog svärdet under kappan och rände det rakt igenom Yngve, bror sin. Yngve sprang upp och fick ut sin egen

klinga och gav Alf hans banehugg, och båda föll de ner i golvhalmen. Sedan blev Alf och Yngve satta i hög på Fyrisvallarna.

Så säger Tjodolf:

Våldsdräpt av Alf,
vi-stallars vårdare,
måste den andre
mejad ligga,
då rådarn
röda klingan
avundsam
ur Yngve drog.

Blitt ej var
att Bera skulle
fiendefällarna
fejdegga,
då broder brors
bane blev
svåra dumt
för svartsots skull.

Konung Huggleiks fall

Huggleik hette Alfs son, som tog kungamakten över svearna efter de båda bröderna, ty Yngves söner var ännu barn till åren. Kung Huggleik var ingen härman utan satt över länderna i stillt säte, men han var mäktig rik och gridsk på gods. Han hade i sin hird mycket av all slags lekare, harpospelare, gigare och felare, och han omgav sig också med sejdmän och all sorts trollkunnigt folk. Hake och Hagbard hette två bröder som var mycket framstående. De var sjökonungar och hade en stor här, och stundom for de båda tillsammans, stundom var för sig. Många kämpar följde dem båda. Kung Hake for med sin här till Svitjod mot konung Huggleik, men kung Huggleik samlade en styrka till värn. Till hjälp åt honom kom också tvenne bröder, Svipdag och Geigad, storvulet folk och bägge de värsta överdängare. Kung Hake hade med sig tolv huvudkämpar. Där var med honom Starkad den gamle, och kung Hake själv var den väldigaste stridsman. De möttes på Fyrisvallarna. Det vart en mäktig strid, och brått föll Huggleiks leder. Då trängde envigeskämparna Svipdag och Geigad fram, men Hakes huvudkrigare gick emot dem sex mot vardera, och de blev med händer tagna. Då gick kung Hake in i sköldborgen mot kung Huggleik och drap honom och båda hans söner med. Sedan flydde svearna, men konung Hake lade länderna under sig och blev konung över svearna. Vid makten satt han i trenne vintrar, och under denna fredstid lämnade hans envigesbjässar honom och for i viking och skaffade sig gods på så vis.

Konung Gudlaugs död

Jorund och Erik var Yngve Alrekssons söner. De låg ute på härskepp hela denna tid och var väldiga krigare. En sommar när de härjade i Danmark stötte de på Gudlaug hålogakonung och höll slag med honom, och det slutade med att Gudlaugs skepp vart avröjt och han själv fången. De förde honom i land på Strömsönäset och hängde honom där, och hans egna män kastade upp en hög över honom.

Så säger Eyvind skaldaspiller:

Gudlaug
grymt fick tämja
för östkungars
övermod
Sigars häst
när söner av Yngve
guldödslarn
mot gren hivat.

Nertyngt av liklast
på näset lutar
vindpiskat träd
där viken delas;
allom kunnigt
med kungens grav
stensatt ståndar
Strömsönäset.

Bröderna Erik och Jorund blev högt frejdade av dådet och tycktes större män nu än förut. De sporde att kung Hake i Svitjod sänt från sig sina kämpar, och då styrde de mot Svitjod och drog samman en här. Men när svearna fick veta att Ynglingarna var där komna, då drev tallösa mängder av folk till dem. Sedan lade de upp i Lögen och satte roder mot Uppsala i riktning emot konung Hake, och han gick emot dem på Fyrisvallarna fast hans här var mycket mindre. Där vart ett stort slag. Kung Hake gick fram så hårt att han fällde allt i sin närhet, och till slut fällde han kung Erik själv och högg ner brödernas märke. Då flydde kung Jorund till skeppen med allt sitt manskap. Men kung Hake hade fått så svåra sår att han såg att hans livsdagar inte skulle bli långa. Då lät han ta en snabbseglarsnäcka som han ägde och lasta den full med döda män och vapen och sedan dra den i sjön och lägga styråran i lag, hissa seglen, tända eld i törveden och göra ett stort bål på skeppet. Vinden blåste rakt ut ifrån land. Hake var döden när eller redan död då han lades på bålet. Lågande seglade skeppet ut på havet, och den händelsen vart vida frejdad senare.

Jorunds död

Konung Yngves son Jorund var konung i Uppsala och härskade över länderna och var om somrarna ofta ute i härnad. En sommar for han med sin här till Danmark och härjade runt kring Jutland och styrde om hösten in i Limfjorden och skövlade där. Han låg med sitt manskap i Oddasundet. Då kom med en väldig flotta Gylaug hålogakonung, son till den Gudlaug som förut nämnts, och lade till strid mot Jorund. Men när landets eget folk blev detta varse, då drev de från alla hörn till med både stora och små skepp, och så vart Jorund knäckt av övermakten och hans skepp avröjt. Då lopp han i sundet men vart infångad och ledd upp i land. Konung Gylaug lät resa en galge och ledde dit Jorund och lät hänga honom, och så lycktade hans livssaga.

Så säger Tjodolf:

Jorund
som jämväl föll,
lät livet
i Limfjorden
då högbröstad
hängreps Sleipner
Gudlaugs bane
bära måste

och hersars herre
Hagbards
hongetskinntamp
om halsen fick.

Konung Auns död

Aun eller Ane hette Jorunds son, som var konung över svearna efter far sin. Han var en vitter man och en stor blotare, men icke var han krigare utan han satt hemma över länderna . I den tiden då de var konungar i Uppsala som nu sagts, då härskade över Danmark Dan den storvulne. Han blev urgammal, och efter honom följde hans son Frode den storslagne eller den fredstore, på honom åter hans söner Halfdan och Fridleif, som båda var stora härmän. Halfdan var den äldste och den främste i allt. Han for med en här till Svitjod mot konung Aun, och de hade många strider där Halfdan jämt fick segern. Till sist flydde konung Aun till Västergötland. Han hade då varit konung över Uppsala i tjugo vintrar, och nya tjugo vintrar var han i Götland medan konung Halfdan satt i Uppsala. Konung Halfdan vart sotdöd i Uppsala och han är höglagd där. Sedan detta hänt kom kung Aun tillbaka till Uppsala och han var då sextio år gammal. Då höll han ett stort blot och offrade till långt liv åt sig själv och gav åt Odin sin son, som också vart blotad. Konung Aun fick av Odin det svaret att han skulle leva i ytterligare sextio vintrar. Ännu i tjugo år var Aun sedan konung i Uppsala. Men då kom med sin här till Svitjod Åle den djärve, Fridleifs son, och gick rakt mot kung Aun, och de höll flera slag men Åle fick jämt segern. Då flydde Aun för andra gången ur sitt rike och for till Västra Götland, och Åle var konung i Uppsala i tjugo vintrar, innan Starkad den gamle dräpte honom. Efter Åles fall reste konung Aun ännu en gång till Uppsala och rådde för riket i tjugo vintrar till. Sedan höll han ett nytt stort blot och offrade sin andra son. Då sade honom Odin, att han skulle leva så länge han gav åt Odin en av sina söner vart tionde år, och det därtill att han skulle ge häradena i sitt land namn efter antalet söner han blotade till Odin. Men då han blotat sju av sina söner, levde han de nästa tio vintrarna på sådant sätt att han inte mäktade gå utan vart buren på stol. Då blotade han sin åttonde son, men de tio vintrar han levde sedan kunde han bara ligga i säng. Så blotade han sin nionde son och levde ännu i tio vintrar, men måste då dia ur horn som spenabarn gör. Fortfarande hade Aun då en son kvar, och honom ville han också blota och ge åt Odin själva Uppsalarna och de härader där ligger runtom och låta kalla det allt Tiundaland. Men svearna förhindrade det, och intet blot vart av. Då dog konung Aun, och han ligger i hög i Uppsala. Det har sedan varit kallat anasot om en man dör gagnlös av ålder.

Så säger Tjodolf:

Äntligen fick
i Uppsala
anasot
Aun fälla;
han livstörstig
lapa måste
ungars dimat
andra gång.

Svängde mot sig
svinghornarns
svärds klingas
smalände;
ättlingdråparn
okrenens

landsudd
liggande sög;
ej årvit
östkonung
orkat hjordspöt
upprätt hålla.

Konung Egils fall

Egil hette Aun den gamles son, som vart konung efter far sin i Svitjod. Han var ingen härman utan satt i fred och styrde länderna. Han hade en träl vid namn Tunne, som ärvts från Aun den gamle och varit dennes skattväktare. När nu Aun var död, tog Tunne en mängd lösöre och grov det i jorden. Men när Egil vart konung, satte han Tunne bland de andra trälarna, men det likade honom storligen illa och han rymde och med honom flera andra trälare, och de grov då åter upp lösöret han gömt. Det gav han åt sina män, och de tog honom till hövding. Sedan samlades kring honom allsköns dåligt folk, och de låg ute i skogarna, men stundom lopp de ner i bygderna och rånade eller dräpte. Konung Egil sporde detta och for att söka dem med sin hird. Men när han slagit läger en natt, då kom Tunne dit med sin flock och överraskade dem och dräpte flera av kungens folk. När konung Egil blev varse ofreden, vände han sig till motstånd och satte upp sitt härmärke, men många flydde från honom. Tunne och hans karlar anföll med djärvhet, och kung Egil såg sig ingen annan möjlighet än att fly. Tunne och hans folk förföljde honom ända till skogen, sedan vände de tillbaka ner till bygden där de härjade och rånade och mötte intet motstånd. Allt det gods Tunne tog i häradet det gav han åt sina män i bandet, och därav vart han vänsäll och folkrik. Konung Egil samlade en här och drog till slag mot Tunne. De slogs, men Tunne fick segern och Egil flydde och miste mycket folk. Konung Egil och Tunne hade åtta strider samman, men Tunne segrade i dem alla. Efter detta flydde konung Egil ur landet ut till Danmark, till Frode den djärve på Själland. Han lovade kung Frode svearnas skatt för att få en hjälphär, och då lämnade honom Frode både en här och sina envigskämpar. Då for konung Egil åter till Svitjod och när Tunne sporde det drog han emot honom, och det kom till ett väldigt slag där Tunne stupade, men konung Egil återtog sitt rike och danerna återvände hem. Kung Egil sände kung Frode goda och stora gåvor vartenda år men han gäldade ingen skatt åt danerna, och likväl höll sig vänskapen mellan honom och Frode. Efter Tunnes fall rådde Egil för riket i trenne vintrar. Då hände det i Svitjod att en ungtjur som ämnats till blot blivit gammal och så kraftigt gödd att han blivit folkilsken, men när männen ville ta honom, då lopp han till skogs och vart vild och strövade länge ute i markerna till största nidingsrov för människorna. Konung Egil var en stor jägare och red ofta om dagarna ut i sina skogar att jaga vilt. Det var en gång som han ridit på jakt med sina män. Kungen hade länge förföljt ett djur och nu lopp han efter det in i skogen från alla sina män. Då vart han varse tjuren och red emot den och ville dräpa den, men tjuren vände sig rakt emot honom och kungen fick träff på honom men bröt av spjutet. Tjuren rände honom i hästens sida så att den genast föll till marken och kungen med. Då sprang kungen på fötter och ville dra sitt svärd, men tjuren rände hornet rätt i hans bröst så det stod ända till roten. Då kom kungsmännen till och dräpte tjuren, men kungen själv levde bara en liten stund till och vart höglagd i Uppsala.

Så säger Tjodolf:

Lovsäll
landet flydde
Tyrns ättman
för Tunnes makt;
strykarplytets

stöt klinga
tursens ök
i Egils blodat.

I Östmark
innan han
brynnens harg
burit länge;
skidlöst
i skilfingssonen
djurets järn
till hjärtat stod.

Konung Ottars fall

Ottar hette Egils son, som tog rike och kunganamn efter honom. Han upprätthöll inte vänskapen med Frode, och då sände Frode män till konung Ottar att hämta den skatt som Egil lovat honom. Ottar svarade att svearna aldrig förut gäldat danerna skatt och tillade att han ej skulle komma att göra det, och så for sändemännen tillbaka. Frode var en stor härman. Det skedde en sommar att Frode for med skeppshär till Svitjod, gjorde landstigning och härjade. Mycket folk drap han, andra tog han fångna. Han fick övermåttan stort byte och brände bygderna vida omkring och gjorde det värsta härverk. En annan sommar när kung Frode farit att härja i österled sporde Ottar att kung Frode inte var i landet. Då steg han själv på härskepp och for ut till Danmark och skövlade där utan att möta motstånd. Men han sporde att ett stort folkuppbåd samlats på Själland, varför han styrde västerut i Öresund och sedan seglade mot syd till Jutland där han lade till i Limfjorden och härjade i Vendel, brände och lade allt helt öde. Vött och Faste hette Frodes jarlar, och dem hade Frode satt till landvärn i Danmark medan han själv var ur landet. Men när jarlarna sporde att sveakungen härjade i Danmark, då samlade de här och lopp på skepp och seglade sydvart till Limfjorden. De kom högst oväntat över konung Ottar och styrde genast till strid. Svearna försvarade sig väl. Män föll i mängder på bägge sidor, men efterhand som danerna stupade kom det andra och fler till från häraderna, och till sist skedde anfallet med allt vad skepp som fanns i närheten. Slaget slutade med att konung Ottar föll, och med honom större delen av hans män. Danerna tog hans lik och bar det i land och lade det på en hög, där de lät rovdjur och fåglar riva aset. Så täljde de en träkråka som de sände till Svitjod med budet att mer var deras konung Ottar inte värd. De kallade honom sedan Ottar vendelkråka.

Så säger Tjodolf:

Ottar föll
för örnklo,
dugande,
för daners vapen:
slaktgam
med slams-träckfot
den vittfrån burne
på Vendel slet.

Verk sitt spordes
Vött och Faste
svenska stammar
till sägner ge,
när Frodes

frejd-ös jarlar
slaktfrämjarn
slagit hade.

Konung Adils giftermål

Adils hette kung Ottars son, som tog kungadömet efter honom. Han var konung i lång tid och svåra rik, och han var också några somrar i viking. Konung Adils kom med sin här till Saxland där en konung härskade som hette Geirtjof, och hans maka hette Ålof den mäktiga. Icke är något sagt ifall de hade barn, men konungen var inte i landet. Kung Adils och hans män rände upp till kungsgården och rånade där, medan andra drev ner boskaphjorden till strandhugg;. Det var trälfolk som vaktat hjorden, både män och kvinnor, och dem tog de också alla med sig. Bland dem befann sig en förunderligt fager mö som nämndes Yrsa. Sedan for kung Adils hem med sitt byte, men Yrsa sattes inte bland trälkonorna. Snart vart det funnet att hon var vitter och värtalig och väl hemmastadd i alla ting. Männen tyckte mycket om henne och kungen allra mest. Det kom därefter att Adils firade bröllop med henne, och Yrsa var då drottning i Svitjod och syntes alla vara en mäktig förständig kvinna.

Konung Adils död

Konung Helge Halfdansson härskade den gången i Lejre. Han kom till Svitjod med en så stor här att kung Adils inte såg sig någon annan möjlighet än att fly undan. Kung Helge gick i land med sin här och härjade och fick stort byte, och han tog drottning Yrsa fången och förde henne med sig till Lejre och tog att äkta henne. Deras son var Rolf krake. Den gången Rolf var tre vintrar gammal kom drottning Ålof till Danmark, och hon förtalte då Yrsa att hennes man kung Helge var hennes egen far och Ålof hennes mor. Då for Yrsa tillbaka till Adils i Svitjod och var drottning där så länge hon ännu levde, men konung Helge stupade i härnad. Rolf krake var då åtta vintrar gammal och togs till konung i Lejre. Kung Adils hade stora tvister med en konung som hette Åle den opländske och var kommen från Norge. De höll slag på Vänerns is, och där föll konung Åle och konung Adils fick segern. Om denna drabbning berättas vitt och brett i Sköldungasagan, där det också förtäljes hur Rolf krake kom till Adils i Uppsala. Det var den gången Rolf krake sådde ut guld över Fyrisvallarna. Konung Adils älskade mycket goda hästar och ägde de bästa hästarna i sin tid. En av hans hästar hette Slöngver och en annan Hrafn. Den hade han tagit från Åle efter dennes död och från honom var fallen en annan häst som också hette Hrafn. Den sände han som gåva till konung Gudgäst i Hålogaland, och Gudgäst red den men fick den ej att stanna förrän han föll av dess rygg och bröt nacken. Det hände i Ömd i Hålogaland. Konung Adils var på disarblot och red sin häst runt disarsalen, men hästen snubblade med foten under honom och kungen föll ur sadeln framåt och slog huvudet i en sten så att skallen brast och hjärnan föll ut på stenen. Det vart hans bane. Han dog i Uppsala och sattes där i hög och svearna kallade honom den store konungen.

Så säger Tjodolf:

Än sports
att Adils liv
vrång sejds vätte
välta skulle,
då glavstor
från gångarns bog
Frejs ättling
falla skulle.

Skattkungssonens

skalltaks sjö
med blodgruset
blandad vart
och dådsäll
dö måste
Åles ovän
i Uppsala.

Rolf Krakes fall

Eystein hette Adils son som därefter rådde för Sveaväldet. Det var i hans dagar som Rolf krake föll bort i Lejre. Den tiden härjade andra kungar mycket i svearnas rike, både daner och norrmän. Det fanns också många sjökonungar som styrde stora härar men inte ägde något land. Den ensam ansågs med full rätt kunna kallas sjökonung som aldrig sov under sotad ås och aldrig satt och drack i vrån vid härelden.

Konung Sölves död

Sölve hette en sjökonung, son till Högne på Njardö, och han härjade då för tiden i österled. Han ägde annars rike i Jutland. Han styrde med sin flotta till Svitjod, och då var konung Eystein ute på gästning i ett härad som hette Lovund. Där kom konung Sölve oväntat över honom om natten, inringade huset kring kungen och brände honom inne med all hans hird. Sedan drog Sölve till Sigtuna och krävde konungs namn och mottagande, men svearna samlade en här att värja landet och där stod ett så väldigt slag att det sägs ha stått på i elva dygn. Till sist fick Sölve segern och var sedan konung över Sveaväldet i lång tid tills svearna svek honom och han vart dräpt.

Så säger Tjodolf:

Jag vet Eysteins
ände dold,
ur livet liden
på Lovund;
svingarn
bland svear sagts av
jutar
med jämmer bränd.

Backens havstångs
bitsot
i härdskeppet
mot härskarn lopp,
då timmerfast
tomtknarren
full av fejdmän
kring fylkarn brann.

Konung Yngvars dråp

Yngvar hette kung Eysteins son, som sedan var konung över Sveaväldet. Han var en stor krigare och ofta ute på härdskepp, ty då hade tidigare Sveariket mycket plundrats och härjats både av daner och österledsmän. Kung Yngvar slöt fred med danerna och härjade i stället i österled. En sommar hade han skeppshär ute och for till Estland och skövlade där och brände på en ort som heter Sten. Då kom esterna ner med mycket folk och där vart strider, men invånarnas tal var så stort att svearna inte kunde hålla strid. Då föll kung

Yngvar och hans manskap flydde, och han lades där i hög vid själva havsstranden, och det är i Adalssysla. Svearna styrde hem igen efter detta nederlag.

Så säger Tjodolf:

Ut spritts
att Yngvar
av Sysslas barn
slaktad vart;
ännesblond
vid insjöns hjärta
alldrott draps
av estnisk här;
österns hav
för huggen kung
Gymers galdrar
till gamman kväder.

Om konung Anund

Anund hette Yngvars son som därefter tog kungadöme i Svitjod. I hans dagar var god fred i svears bygder och han vart mäktig rik på lösöre. Kung Anund for med sin här till Estland att hämnas sin far, landsteg med styrkorna, härjade landet vitt och brett och tog mycket byte för att på hösten styra tillbaka mot Svitjod. I hans tid var rik årsväxt i svearnas länder, och Anund var också den vänsällaste bland konungar. Svitjod är ett stort skogsland och där ligger så vida ödemarker att det är många dagsleder över dem. Kung Anund lade sig mycket vinn och stor kostnad om att avröja skogarna och sedan så och bygga i svedjelanden. Han lät också anlägga vägar över ödesträckorna, och man fann så vitt omkring i storskogarna trädlösa områden och där bebyggdes stora härader. På så vis blev landet befolkat, ty människor fanns det nog att bryta ny bygd. Konungen lät bygga vägar kring allt Svitjod, både över skogar och myrar och fjäll, brötar och färdstigar, och därav vart han kallad Bröt-Anund. Kung Anund grundade också en kungsgård i varje storhärads i Svitjod och for kring hela landet på gästning.

Ingjald illrådes begynnelse

Bröt-Anund hade en son, som hette Ingjald. Konung i Fjädrundaland var då Yngvar, som med sin hustru hade tvenne söner, av vilken den ene hette Alf och den andra Agnar. De var båda rätt jämnåriga med Ingjald. Vida kring i Svitjod fanns det på den tiden häradskonungar. Bröt-Anund själv rådde för Tiundaland där Uppsala ligger och alla svears ting är, och där var den tiden stora blot dit många av kungarna sökte sig och det var vid midvinterid. En vinter, då mycket folk samlats i Uppsala var också kung Yngvar och hans söner där, och de var då sex vintrar gamla. Kung Yngvars son Alf och kung Anunds son Ingjald rustade med småpojkslekar och vardera skulle råda för sitt manskap. Men när de så lekte samman, visade sig Ingjald ostarkare än Alf, och det tog han så illa vid att han grät mycket. Då kom hans fosterbror Gautvid till och ledde bort honom till hans fosterfar Svipdag den blinde och sade honom att illa hade det gått då han var både ostarkare och okarskare i lekarna än Alf, kung Yngvars son. På det svarade Svipdag att det var en stor skam. Nästa dag lät Svipdag ta hjärtat av en varg och steka på sten och gav det sedan åt Ingjald kungason att äta, och av detta vart han den bistraste och grymmaste och värste i skarplynnet av alla män. Och när Ingjald var till mannaår kommen bad Anund om en hustru åt honom, och det var Gauthild, kung Algauts dotter. Han var son till konung Gautrek den givmilde, son till den Gaut eller Göt som Götland fått namn efter. Konung Algaut tyckte sig veta att hans dotter bleve väl gift om hon finge kung Anunds son och

ifall han hade sin fars skarplynne. Och så vart ungmön sänd till Svitjod och Ingjald firade där sitt bröllop med henne.

Anunds död

Kung Anund for en höst med sin hird mellan sina gårdar och kom till ett ställe som är kallat Himinheid. Där är det trånga fjälldalar med höga berg på båda sidor. Det regnade stritt men förut hade snö legat på fjällen, och då gled ett stort snöskred med sten och lera ner från höjden, och i vägen var konung Anund och hans följe. Där fick konungen bane och många män med honom.

Så säger Tjodolf:

Anund av
Jonakers söners
harmdöd höggs
under Himmelsfjäll och alltung
på esterknäckarn
horungens hämnd
i huvet kom;
Högnes
huggdråpare
markens knotor
meja måste.

Mordbranden i Uppsala

Kung Anunds son Ingjald var nu konung i Uppsala. Uppsalakungarna var de förnämsta av kungarna i Svitjod, där det den tiden även fanns många häradskonungar. Från den tid då Odin var hövding i Svitjod var de som satt i Uppsalarna enväldshärskare över allt sveaväldet tills Agne dog, men då kom riket första gången under brödraskifte som förut skrivits, och sedan fortplantade sig makt och kunganamn i ätterna efterhand som de förgrenades, varvid somliga kungar uppröjde stora skogstrakter och bebyggde dem och på så vis utvidgade sitt rike. Och den gång konung Ingjald tog makt och konungadöme, då fanns det många häradskonungar som redan sagt är. Kung Ingjald lät tillreda ett stort gästabad i Uppsala då han tänkte dricka arvsöl efter kung Anund, far sin. Han lät rusta till en sal, i ingen mån mindre eller mindre präktig än själva Uppsalen, och den kallade han Sjukungasalen, ty där restes sju högsäten. Kung Ingjald sände så män över allt Svitjod och bjöd till sig konungar och jarlar och andra väldesmän. Till det arvsölet kom Ingjalds svärfar kung Algaut, så kung Yngvar av Fjädrundaland med sina söner Agnar och Alf, därpå kung Sporsnjall av Närke och kung Sigverk av Attundaland. Kung Granmar av Södermanland var bjuden men kom inte. De sex kungarna visades alla till sätes i den nya salen, och då stod ett av de högsäten tomt som kung Ingjald låtit bygga. Allt det manskap som kommit vart också bänkat i den nya salen, men själv hade kung Ingjald gett säte åt sin hird och sitt manskap i övrigt i Uppsalen. Det var sedvänja den tiden att när arvsöl skulle hållas efter konungar och jarlar, då skulle den som höll gillet och som till arvsöl skulle ledas sitta på högsätets fotsteg ända tills det horn bars in som kallades bragarfullet. Då skulle han resa sig upp, ta hornet, avlägga ett löfte och dricka det i botten. Sedan skulle han ledas upp i det högsäte hans far ägt, och då var han kommen till fullt arv efter honom. Nu skedde det här på så vis, att när bragarfullet bars in, då hov sig konung Ingjald och tog det stora djurhornet och avlade ett löfte att han skulle göra sitt rike dubbelt större i varje väderstreck eller också dö. Och sedan drack han hornet i botten. Men när männen var druckna om kvällen, då sade kung Ingjald till Folkvid och Hulvid, Svipdags söner, att de skulle väpna sig och sitt folk som avtalt var denna samma afton. De gick då ut och åstad till den nya hallen och bar eld på den, och snart började huset

flamma i ljusan låga. Där brann då de sex kungarna inne med allt sitt folk, och de som sökte slå sig ut vart raskt dräpta. Sedan lade konung Ingjald under sig alla de riken dessa kungar ägt och tog skatter av dem.

Hjörvards giftermål

Konung Granmar sporde dessa tidender och menade sig förstå, att honom själv var samma öde ämnat om han inte iakttagit varsamhet. Samma sommar kom till Svitjod med sin skeppshär den konung Hjörvard som kallas Ylvingen och lade till i en fjord som hette Mörkafjord. När konung Granmar sporde detta, sände han män till honom och bjöd honom till gilles med allt hans folk, och de antog budet ty de hade ännu inte härjat i kung Granmars välde. När han kom till gästabudet var där stor fågnad, och på kvällen när de fulla hornen skulle tömmas, då var det de kungars sedvänja som satt i hemmafred eller på gillen de tillrustat, att man skulle dricka tvemänning man och kvinna samman som man helst ville, och sedan det könet inbördes som var i mertal. Och änskönt de var på gästning var det vikingalag att alla skulle hålla samdricka och ingen slippa. Kung Hjörvards högsäte var satt mittemot kung Granmars, och på den sidan långpall satt också alla hans män. Då sade konung Granmar till sin dotter Hildegunn att hon skulle göra sig redo och bära vikingarna öl, och hon var den fagraste bland kvinnor. Då tog hon en silverkalk och fyllde den och gick fram till konung Hjörvard sägande: Hell alla Ylvingar till Rolf krakes minne! - Och så drack hon ur kalken till hälften och räckte den åt kung Hjörvard. Han tog kalken och hennes hand med och sade, att hon skulle gå och sätta sig bredvid honom. Men hon sade, att det var inte vikingased att dricka tvemänning med kvinnor. Hjörvard sade, att i så fall var det dess mera tillbörligt att han här gjorde ett skifte och hellre lät vikingalagen fara och drack tvemänning med henne. Då satte sig Hildegunn hos honom, och de drack båda samman och talades mycket vid den kvällen. Nästa dag när kungarna åter möttes, Granmar och Hjörvard, bad Hjörvard om Hildegunns hand. Konung Granmar bar målet för sin hustru Hild och sina andra vällesmän och sade att de kunde få ett gott stöd i kung Hjörvard. Och till det ropades högt bifall, alla fann rådet gott och det ändade med att Hildigunn trolovades med kung Hjörvard, varefter han höll sitt bröllop med henne. Kung Hjörvard skulle då bo hos kung Granmar, som inte hade någon son att styra riket samman med sig.

Striden mellan kung Ingjald och Granmar

Samma höst samlade konung Ingjald en här och ämnade anfälla de båda fränderna, och han bådade upp folk från alla de riken han tidigare lagt under sig. Och när måg och svärfar sporde detta, då höll de härbud i sitt eget land, och till deras understöd kom kung Högne och hans son Hilder som härskade över Östra Götland. Högne var far till den Hild som kung Granmar hade till hustru. Kung Ingjald gick i land med hela sin här och hade en väldig övermakt. De brakade hop till slag, och hårt blev det, men en föga lång stund hade de slagits förrän hövdingar flydde som rådde för Fjädrundaland och Närke och Västra Götland och Attundaland med hela den här som farit från de länderna, och de gav sig åter av till sina skepp. Efter detta vart konung Ingjald stadd i nöd och fick många sår och räddade sig nätt och jämnt till sina egna fartyg. Men där föll hans fosterfar Svipdag den blinde med båda sina söner Gautvid och Hulvid. Så stod sakerna när kung Ingjald for tillbaka till Uppsala. Han var illa tillfreds med sin färd och tyckte sig finna, att det folk var honom otroget som han vunnit med våld. Sedan var det stor ofred mellan kung Ingjald och kung Granmar. När det nu fortsatt så i långa tider, bragte vänner till dem båda det så vitt att de förliktes och kungarna satte stämma sinsemellan och träffades och slöt fred inbördes, kung Ingjald med kung Granmar och hans måg kung Hjörvard. Den freden skulle bli bestående mellan dem så länge de tre kungarna levde, och det bands med eder och trygghed. Senare på våren for kung Granmar till Uppsala att blota som sed varit sommaren i möte den tid fred rått. Då föll blotspånen för honom på sådant sätt

att han förstod att han inte hade långt kvar att leva. Därefter reste han strax hem till sitt rike igen.

Konung Granmars död

Samma höst for kung Granmar och hans måg kung Hjärvard till gästning på ön Selö, till sina gårdar där, och medan de satt vid gillet kom konung Ingjald med sin här över dem mitt i natten, tog hus över dem och brände dem inne med allt deras manskap. Sedan lade han under sitt rike allt de båda kungarna ägt och satte länshövdingar över det. Kung Högne och hans son Hilder red ofta upp i Sveariket och dräpte kung Ingjalds män, dem som han satt över de länder kung Granmar, deras frände, styrt. Sålunda härskade långan tid mycken fiendskap mellan kung Ingjald och kung Högne, ehuru kung Högne dock lyckades hålla sitt rike för kung Ingjald intill döddagar. Konung Ingjald hade med sin hustru tvenne barn, av vilket det äldre hette Åsa och det yngre Olav trätälja. Och Gauthild, kung Ingjalds maka, sände gossen till sin egen fosterfar Bove i Västra Götland, där han uppfostrades samman med Boves egen son Saxe, som kallades skinnaren. Det är mäns utsaga, att kung Ingjald i allo dräpt tolv konungar och svikit dem alla under trohetsed. Han vart därför kallad Ingjald illråde, och han var konung över större delen av Svitjod. Sin dotter Åsa bortgifte han med konung Gudröd i Skåne. Hon var lik far sin till skarplynnet, och Åsa vållade att mannen dräpte Halfdan, sin egen bror. Halfdan var far till Ivar vidfamne. Slutligen rådde Åsa också död på sin egen husbonde Gudröd.

Ingjald illrådes död

Ivar vidfamne kom till Skåne efter sin farbror Gudröds fall och drog genast samman en väldig här, med vilken han sedan styrde upp till Svitjod. Åsa illråda hade redan gett sig av upp till sin far. Konung Ingjald var stadd på Ränninge på gästabud när han fick kunskap om att konung Ivars här och flotta redan var nära. Ingjald fann sig sakna kraft att kämpa mot Ivar, och ej heller ansåg han det möjligt att fly någonstans hän, ty från vad håll det än var skulle hans fiender skynda till. Då tog han och Åsa ett råd som blivit vida frejdat. De drack allt folket dödsfullt och sedan lät de lägga eld i hallen. Då brann hallen och allt folk som var där inne samman med konung Ingjald.

Så säger Tjodolf:

Odöd

Ingjald tråddes
av rök-resarn
på Ränninge
då folkhallsrånarn
med flamfötter
ljusgudars ättling
genom klev.

Ödet

för allt folk
sannast
bland svear tycktes
när hjälten själv
sitt djärva liv
först av frejdmän
fälla skulle.

Om Ivar vidfamne

Ivar vidfamne lade nu under sig allt sveaväldet. Han tillägnade sig också hela Danariket och en stor del av Saxland och allt östlandet och femtedelen av England. Av hans ätt är sedan komna de dana- och sveakungar som haft allenaväldet över rikena. Med Ingjald gick Uppsalaväldet ur Ynglingarnas ätt, åtminstone så långt man kan tälja direkt från far till son.

Om Olav trätälja

När Olav, konung Ingjalds son, sporde sin fars frånfälle, då flydde han ur landet med alla som ville följa honom, ty svearnas hela hop reste sig annars som en man att driva bort kung Ingjalds ätt och alla hans vänner. Olav gav sig först till Närke, men när svearna spårade honom dit, kunde han inte vara där längre. Då for han västerut genom skogarna till den å som norrifrån faller ut i Vänern och heter Älven. Där slog han och hans folk sig ner och började röja skogen och svedja och bränna och sedan bebygga landet och där vart brått stora härad, som de kallade Värmaland. Där var gott land. Men när det i Svitjod spordes om Olav att han røjde skogar, kallade de honom där trätälja, och den utväg han funnit syntes dem smädlig. Olav fick en hustru som hette Solveig eller Sölva, dotter till Halfdan guldtand från Solöarna i väster. Halfdan var son till Sölve Sölvarson, och sonsöns son till Sölve den gamle, han som först røjde och bebyggde Solöarna. Olav trätäljas mor Gauthild var dotter till Ålof som i sin tur var dotter till Olav den skarpsynte, konung av Närke. Olav och Sölva hade två söner, Ingjald och Halfdan, av vilka den senare uppfostrades på Solöarna hos sin morbror Sölve och vart kallad Halfdan vitben.

Olav trätäljas innebränning

Det var mycket folk som for biltogt från Svitjod, utdrivet av konung Ivar. De sporde att Olav trätälja hade goda försörjningsmöjligheter i Värmaland, och dit drev till honom en sådan massa människor att landet inte kunde föda dem alla. Det vart svårt oår med hungersnöd, och för det gav de sin konung skulden, som svearna alltid varit vana att skylla både äring och äringslöshet på kungen. Konung Olav var inte mycket för att blota, och det likade svearna illa, då de trodde att därav kom missväxten. Så drog svearna samman en här, for mot kung Olav och inringade hans gård, brände honom inne och gav honom åt Odin som blot till god årslycka. Det skedde vid Vänern.

Så säger Tjodolf:

Vid Vågen,
där viden tämjts
och risskog
röjts av honom
Olavs lik
av alvarg slöks;
dödshet
dräkten drog
Fornjots son
av sveadrotten;
Uppsala
ättmannen
av kungar lämnat
längesen.

De bland svearna som var klokare fann då, att missväxten vållades av att folkmängden var större än landet kunde nära och att kungen inte rådde för saken. De tog nu rådet att med hela hären fara västerut över Eidaskog och kom till Solöarna högst oväntat. Där drap de

konung Sölve och tog till fånga Halfdan vitben, som de gjorde till sin hövding och gav kunganamn. Han lade då under sig Solöarna, och sedan drog han med hären ut i Raumarike och härjade och skaffade sig landområden med härnad.

* * *

I den efterföljande texten följs ättens fortsatta öden, via Harald hårfager och hans ättlingar, ända fram till 1200-talets början.

Historia Norwegiae

I denna skildring från 1100-talet av en okänd författare återges ynglingaättens historia utifrån uppgifterna i Tjodolf av Hvin. Utöver namnen finns också en kort presentation av dem. Snorre Sturlason förefaller inte ha tagit hänsyn till dess tolkningar av händelseförloppet eller turordningen på kungarna.

Konungarna i Norge och Sverige

Ingui
Neorth
Froy
Fiolni
Swegthir
Wanlanda
Wisbur
Domald
Domar
Dyggui
Dagr
Alrik och Erik
Hogna, Alriks son
Ingialdr
Jorundr
Auchun
Eigil vendilcraco
Ottarus
Adils
Eustein
Ynguar
Broutonund
Ingialdr
Olavus tretelgia

(därefter fortsätter uppräknigen)

* * *

SAXO GRAMMATICUS

Danmarks krönika

Han levde under 1100-talets slut och var klerk under Absalon. Hans far och farfar hade tjänat under Valdemar den store som krigsfolk av god börd. Han dog c:a 1210. Krönikan skrevs strax innan Snorre Sturlason skrev "Heimskringla".

Dan och Angel, var Humbles söner, från vilka danskarna härstammar. Dan och Angel var de första som härskade i vårt land. Angel, från vem anglerna sägs härstamma, gav den del av landet han rådde för sitt namn. Från Dan härstammar vår kungasläkt. Han hade med en högättad tysk kvinna vid namn Grytha sönerna Humble och Loter.

Gram, son til kung Skjold, fick veta att den svenske kungen Sigtrygg, Götalands drott, hade lovat bort sin dotter Grå till en jätte. Detta tyckte Gram var skamligt för en kungadotter, varefter han drog in i Götaland och dräpte kung Sigtrygg och äktade Grå. Då han tagit landet med vapenmakt tänkte han också behålla riket för egen del men Svarin som var hövitsman i Götaland traktade efter att vinna det för egen del. Gram utmanade honom på tvekamp och fällde honom. Svarins sexton bröder, varav sju var äktfödda, ville då hämnas sin broder med de blev alla slagna.

Kung Svibdag i Norge drog ut i krig mot Gram och fällde honom och lade Danmark och Sverige under sig. Han var gift med en dotter till Gram. Grams söner Guthorm och Hading hade sänts på ett skepp till Sverige av deras fosterfader Brage till de två jättarna Vagnhoft och Hafle som påtog sig bådas uppfostran och skydd. Svibdag lät då Guthorm få återvända och styra Danmark, på sin hustrus inrådan, om han lovade att betalade skatt.

Men detta godtog inte Hading. Han for i österled och efter att ha vunnit stora segrar for han med en väldig flotta till Götaland för att möta Svibdag. Han fällde Svibdag och återtog sitt fädernerike i Danmark.

Vid den tid dyrkades i hela Europa en viss Othinus under falskt sken, att han var en gudomlighet. Denne brukade emellertid långa tider uppehålla sig vid Uppsala. Han hedrade stället genom att bo där, antingen därför att invånarna var dummare än andra, eller för att det var en så angenäm plats. Konungarna i Norden, som ivrigt ville dyrka hans gudomlighet, porträtterade honom i form av en gudabild i guld och skickade denna staty, som ett bevis för sin aktning för honom, till Byzantium (=Istanbul). Dessförinnan hade de också behängt bildens armar tätt, tätt med armband. Othinus blev glad över en sådan ryktbarhet och visade sin nåd mot avsändarna.

Hans gemål Frigga tillkallade emellertid hantverkare och lät avtaga guldets från bilden, för att hon själv skulle kunna få uppträda desto prydligare. Sedan dessa arbetare straffats genom hängning, satte Othinus statyn på en sockel och ställde med stor konstfärdighet om, att den vid beröring kunde tala. Men Frigga satte sina intressen att smycka sig högre än tecknen på hennes makes gudomlighet. Därför umgicks hon intimt med en av männen från hovet för att genom hans skicklighet få bilden nedtagen. Således lyckades hon komma åt att använda det guld, som avsattes för offentlig gudstjänst, till sin personliga lyx.

Hon ansåg, att hon väl kunde skänka sig själv för att tillfredsställa sin girighet, hon, en kvinna, som skulle vara i äktenskap med en gudomlig höghet.

Vad skulle jag väl här tillägga något annat, än att en sådan gudomlighet varit värd en dylik gemål. Människorna gäckas på så vis. Othinus hade således genom sin makes uppförande blivit utsatt för en dubbel skymf. Han var vanärad ej mindre genom skadandet av hans egen bild än genom äktenskapsbrottet. Han var bedrövad över sin tvåfaldiga skam. Skymfen att den friborne mannens ära kränkts tärde honom. Därför hoppades han att han skulle kunna avtvå sig den ådragna vanäran genom landsflykt.

Sedan han (Othinus) dragit bort, passade en viss Mithotyn, som var berömd på grund av sina konster, liksom om han var understödd av himmelsk välvilja, på tillfället att ge sig ut för att vara en gudomlighet. Barbarfolk, förvillade genom nya bedrägerier, lockade han genom ryktet om sina gärningar att förrätta kulhandlingar till sitt namns ära. Han påstod, att man icke skulle sona gudarnas vrede och skymfer mot de kejsrerliga högheterna med samtida i varandra ingående offerhandlingarna, och ville hindra, att de högtidliga löften, som brukade avläggas för kejsarens välgång på nyårsdagarna, till dem uttalades samtidigt med att andra offer förehades samt inrättade särskilda skänkofter till var och en av gudarna. Men så återvände Othinus, och tack vare att han inte blev upptäckt nådde han (Mithotyn) undan till Fyen, då hans gycklerier inte kunde hjälpa honom längre. Där dödades han vid en strid med invånarna. Men även sedan han avlidit låg hans brott i öppen dag, ty var och en som nalkades hans grav greps av en hastig påkommande sjukdom. Han framkallade ett sådant manfall efter sin bortgång ur livet, att man kan tycka, att han rest sig en långt hemskare minnesvård efter än i livet och således pålade han de skyldiga en hård bot för sin bråddöd. Invånarna blevo förskräckta över denna olycka, rev fram kroppen ur högen, avskilde huvudet från kroppen och genomborrade hans bröst med en tillspetsad käpp. Det hjälpte.

Asmund, Svibdags son, grep till vapen och for iväg för att hämnas sin fader. I den stundande striden fälldes hans son Henrik. Asmund for då rasande in i striden med skölden på ryggen. Hading mötte honom, täckt av Vagnhoft, och kunde fälla honom. Men han blev själv märkt med ett hugg i foten så att han blev halt i resten av sitt liv.

Asmund blev gravsatt i Upsal med kunglig prakt. Hans drottning Gunhild dräpte sig själv för hon ville hellre följa honom i döden än att leva utan honom. Därför lades de i samma grav.

Efter att ha vunnit denna seger härjade Hading i Sverige. Uffe, Asmunds son, for då med sin här till Danmark och härjade eftersom han inte ville möta Hading. Därmed gav han lika för lika. Hadings återvände då för att försvara sitt land, och Uffe vände också hemåt och fann sitt land fritt från fiender.

Hading äktade Ragnhild, dotter till nithernas kung Hagen.

Uffe lät kunngöra att den man som fällde Hading skulle få hans dotter. En man vid namn Tuning samlade då en flock bjarmer och seglade från Norge. Men Hading seglade honom till mötes och vann slaget.

Uffe lät då bjuda in Hading till sig i Upsal, men det slutade med att Hading flydde sedan hans manfolk fällts. Uffe hade låtit bjuda på gästabud men då Hading folk gick ut höggs de ner en efter en. Hadings samlade då en stark här och for emot Uffe och fällde honom. För att ära såväl Uffe som sin egen bragd lät han resa en präktigt grav över Uffe. För att försonas med folket lät han Uffes broder Hunding få styra riket för att det skulle få vara kvar i Asmunds ätt. Längre regerade Hunding i lugn och ro i sitt rike, men efter många stillsamma år for han åter ut med sin flotta.

Hunding fick höra ett rykte om Hadings död och han ville då dricka dennes gravöl. Han lät då bjuda in alla de yppersta männen i riket och satte ett stort kar fullt av öl

mitt i hallen. För att öka högtidligheten skänkte han själv upp öl åt gästerna. Men det slutade illa därvid att han föll i karet och drunknade.

Andra boken

Hunding hade varit gift med Thorhild. Hon avskydde sina styvsöner Regner och Thorald och satte dem till att vakta kungsgårdens boskap tillsammans med trälarna. Då Hadings dotter Svanhvide hörde detta for hon med sina systrar till kungsgården. Hon gav Regner ett svärd varefter han fällde sin styvmoder Thorild. Han tog riket och äktade Svanhvide.

Då kung Frode i Danmark, Hadings son, omsider angrep Regner omkom han på färden och striden uteblev.

Sedan Regnar och hans drottning Svanhvide dött, tog deras son Hödbrod över styret. Han fick sönerna Adils och Höd, och deras fosterfar var Gevar.

Hödbrod försökte utvidga sitt rike i österled. De segrar han vunnit och det manfall han orsak var honom inte nog. Därför angrep han Danmark och fällde kung Ro, Frodes son, i deras tredje slag. Då Ros broder Helge hörde detta for han mot Hödbrod och fällde honom och hela hans flotta. Efter detta kallades han hödbrodsbane liksom han tidigare hade kallats hundingsbane då han även fällt Hunding, sachserkungen Syriks son.

Därefter var Sverige ett lydrike under Danmark och Adils, Hödbrods son, styrde efter sin fader. Han äktade Yrsa, dotter till Rolv krage som var son till Helge hödbrodsbane, för att om möjligt få mer frihet för sitt rike och mildra skatten. Så blev det också.

Bjarke äktade Rude, Rolv krages syster som tidigare varit gift med Ingel. Han drog mot Adils och vräkte honom ur riket. Rolv krage insatte då en ung man vid namn Hjartvar som hövitsman över Sverige i löfte att han betalade skatt. För att stärka förbindelserna fick han äkta Rolvs dotter Skuld.

En gång seglade Hjartvar till kung Rolv i Lejre för att överlämna skatten. Men med sig hade han lönnligen medfört vapen. Efter gillet då danskarna sov gick svenskarna upp och hämtade sina vapen i skeppen. Så gick de upp i kungaborgen och dräpte de sovande. Få undkom detta blodbad. En av de få som överlevde var Vögg. Genast förde man fram honom till Hjartvar som frågade om Vögg ville komma i hans sold. Vögg svarade raskt ja och då han skulle svära eden vid svärdet tog han fatt i fästet och drev udden genom Hjartvar och det blev hans bane.

Adils broder Höd tog nu över styret i båda länderna. Hans fosterfader Gevars dotter Nanna fann behag i honom. Det var inte bara Höd som traktade efter Nanna, utan också Balder, Odins son. Tvisten slutade med ett stort slag där Balder flydde.

Höd for till Själland med en stor flotta och mötte allmogen som tog väl emot honom som härskare över de båda länderna. Han fick då veta att hans broder Adils var död. Det hade skett vid ett stort gästabud som Adils ordnat efter budet om Rolv krages död. Han drack så väldigt att det blev hans död. Sedan Höd farit tillbaka till Sverige kom Balder till Själland och blev strax hyllad som kung istället för Höd. Då Höd fick bud om detta for han genast Balder till mötes. Men han förlorade och flydde undan. Därpå stundade nya slag där Balder till slut föll.

Tredje boken

Ehuru han ansågs såsom den förnämsta av gudarna, vände Othinus sig till spåmän, Teckentydare och andra, som han hade hört förutsäga framtiden, för att få veta, hur han skulle erhålla hämnd för sin son. Ty i de flesta fall har en dylik ofullkomlig gudomlighet behov av mänsklig hjälp. En finne (=Fyn-bo?) vid namn Rostiophus förut-

sade honom då, att han med Rinda, en dotter av ruthenernas (*boende i norra Tyskland*) konung, skulle avla en annan son, som skulle utkräva hämnd för broderns dråp.

Men när gudarna, som hade sitt säte i Byzantium (=Istanbul), fann, att Othinus hade fläckat sitt gudomliga anseende genom att flera gånger förnedra sitt majestät, så beslöt de att utesluta honom från sin församling. De berövade honom inte bara regeringsmakten, utan fråntog honom också hans personliga hedersbetygelser. Ty de ansågo det bättre att den makt deras skändliga överhuvud innehaft undergrävdes, än att den offentliga religionens värdighet vanhelgades, så att de belastade med en annans brott fick ehuru oskyldiga lida den brottsliges straff. De insåg nämligen att de som de hade förfört att giva dem gudomlig dyrkan, skulle förakta dem i stället än lyda dem, då det blev bekant, vilken skymf som vederfarits den förnämste guden, att de skulle blygas över dem istället att dyrka dem, att offren skulle anses som sakrilegier och de hävdvunna, regelmässiga religionsbruken såsom barnsligheter. Döden stod dem för ögonen och fruktan i själen, och man kunde tro, att den enskildes brott kommit över allas huvuden. På det att den offentliga religionen inte för hans skull skulle drivas i landsflykt, bestraffade de honom själv med landsflykt och inte bara upphöjde en viss Ollerus på tronen, utan tilldelade honom också gudomlig värdighet, som om det vore sak samma att välja gudar och konungar. Trots att de utsett honom till överstepräst bara för tillfället, gav de honom oinskränkt myndighet, på det att han inte skulle synas vara bara förvaltare av en annans ämbete utan betraktas såsom dennes laglige efterträdare i värdigheten. För att intet skulle fattas gav de honom även Othinus' namn, på det att den ynnest, namnet åtnjöt, skulle förta oviljan över revolutionen. Då Ollerus vid pass sina tio år hade varit den kejsrerliga senatens ämbetsman, började gudarna känna medlidande med Othinus' hårda landsflykt och ansåg att han nu fått ett tillräckligt hårt straff och fick därför utbyta sin förnedrings skepelse mot sin förra glans, ty den mellanliggande tiden hade nu utplånat märken efter den föregående skändligheten. Dock fanns de som menade att han var ovärdig att återtaga den forna värdigheten, emedan han genom att uppträda på scenen och genom att ge sig ut för att vara en kvinna hade tillfogat gudanamnet den gräsligaste skymf. De fanns även de som försäkrade att han för penningar köpt tillbaka sitt förlorade majestät, i det han bevekta några gudar med smicker, andra med gåvor och att han för en väldig summa åter förskaffade sig den heder, han förut innehaft. Men frågar man efter priset, så må man vända sig till dem som vet hur mycket en gudarang kostar. Jag tillstår att mig är det mindre bekant. Så blev nu Ollerus av Othinus fördriven ur Byzantium och for till Sverige där han, som om han var kommen till en helt ny värld, sökte att förbättra sitt anseende, men dräptes av danskarne. Ryktet berättar att han var så inne i trolldomskonster att han då han skulle över havet istället för båt begagnade sig av ett ben som han hade ristat fullt med trollsånger, och på så sätt kom han lika hastigt fram som om han begagnat sig av åror.

Men då Othinus återtagit sina gudomliga äretecken, vann han i alla jordens länder ett sådant anseende att alla folk hälsade honom såsom det till världen återkomna ljuset och det fanns ingen plats på jorden som ej hörsammade maktbuden från detta namn.

Gevor blev svekfullt tagen av daga av sin ståthållare Gunne. Höd rustade sig då för att fara och hämnas hans död, fångade Gunne och kastade honom levande på ett bål. Därefter satte han Gevars söner Herlet och Gerit till att råda över Norge.

Kurerna och svenskarna fick i sinnet att angripa Danmark istället för att sända dem skatt. Det var som om Höds död fått dem att tro att skatten inte gällde längre. Även slaverna och många andra folk föll ifrån och gjorde sig fria. Kung Rörik, son till Höd, samlade Danmark under vapen och lade under sig länderna igen.

Fjärde boken

På den tiden härskade en man vid namn Adils i Sverige. Han for vida omkring och hemsökte sina grannar med krig. Så kom han med sin här till jarlen Frovin i Slesvig och det slutade med en tvekamp där Adils fällde Frovin. Strax senare kom Adils på nytt med sin här för att erövra hela Danmark men de förlorade slaget och flydde. Frovins söner Kette och Vig for till Sverige för att hämnas sin fader. De gick då till den skog de visste att Adils besökte och gömde sina vapen där innan de kom till tals med honom. Vid detta tillfälle lurade de honom, fick fatt i sina vapen och dräpte honom.

Efter Dan, Uffes son, kom Huglet. Han fällde de två svenska våldsmännen Hömod och Högrim i ett sjöslag.

Femte boken

Frode, son till Fridlev, fördelade sitt krigsfolk runt om i landet och samlade de förråd som tarvades för vintern. Men det räckte för att försörja hans väldiga här och den kom nästan i lika stor nöd som hunnernas här. Då vintern var leden till ända och att förråden minskade dag för dag sände han Roller till Norge, Olimar till Sverige, kung Önev och Glomer till Orkneyöarna för att skaffa livsmedel. Frode hade trettio kungar i sitt följe som dels var hans vänner och dels hyllade honom som sin överkonung. Efter sommaren kom de utsända tillbaka, men de var rikare på segervind än på livsmedel. Roller hade gjort fylkena Nordmøre och Sunmøre skattskyldiga efter att ha fällt deras kung Arnthor. Olimar hade övervunnit Thor länge, kung över Jämtland och Helsingland, och underlagt sig Estland, Öland och Kurland och öarna utanför den svenska kusten. Han vände hem med sju hundra skepp, dubbelt så många som han seglade bort med. Önev och Glomer hade underlagt sig Orkneyöarna, och de vände hem med nio hundra skepp. Tjugo riken hade under sommaren underlagts Frodes herradöme, förutom de trettio som redan nämnts.

Med tillit till denna styrka upptog han kampen mot hunnerna. Kung Hun föll och hans broder med samma namn gav upp då han såg att kungen fallit tillsammans med så mycket manfolk att Rysslands tre största floder var täckta av lik som av broar, så att man kunde gå över dem. Jorden var översållad med lik så långt man kunde rida i tre dagar. Efter slaget underkastade sig hundra sjuttio kungar Frodes styre.

Frode stämde så kungarna till ting och pålade dem att de i framtiden skulle leva under en och samma lag. Olimar satte han över Holmgård, Önev över Könegård (Kvänland?), den fångne kung Hun gav han Sachsland och Revil fick Orkneyöarna. En man vid namn Dimar satte han för styret i Helsingland, Järnbäraland och Jämtland samt bägge Lapplanden. Dag gav han styret över Estland. Var och en av dessa män pålade han en skatt, och Frodes rike sträckte sig nu från Ryssland till floden Rhen.

På den tiden kom Alrek, kung av Sverige, i krig med Gest blinde (=Oden), götarnas kung. Gest blinde vände sig till Frode och ville underkasta sig honom om han bara fick härhjälp. Strax sändes Skalk Skåning och Erik till honom med förstärkning. Erik ville inte att de skulle samla angreppet mot Alrek direkt utan först möta Alreks son Gunthjov som var hövding över Värmland och Solöerne. I slaget stupade Gunthjov och Alrek drog då ut med sin här för att hämnas. Mötet slutade med en tvekamp mellan Alrek och Erik och det slutade så att Alrek föll medan Erik blev svårt sårad men hämtade sig efter lång tid. Då Erik kom tillbaka till Frode menade han att Sverige, Värmland, Helsingland och Solöerne hade underlagts Frodes rike. Frode gjorde i gengäld Erik till kung över det område han övervunnit tillika med Helsingland, bägge Lapplanden, Finland och Estland emot att han betalade årlig skatt. Ingen svensk kung före honom hade hetat Erik, men från honom gick namnet över till de senare.

På den tiden härskade Alf i Hedemarken, och Björn i Viken. Frode samlade nu en här från alla de länder som låg under honom och seglade med sin flotta mot Norge, medan Erik förde fram landhären. Vid Hålogaland möttes härarna och det blev en hård kamp med stort manfall. Frode valde att vända hemåt igen sedan bara ett hundra sjuttio av hans flotta om tre tusen skepp var kvar. Nordmännen hade också fått stora förluster. Ryktet berättade att det inte var folk kvar till en femtedel av bygden.

Frode bestämde att sjöfolk skulle ha fri rätt att få ta virke till årer när så behövdes, och att den som skulle över en flod fritt fick bruka den häst som fanns närmast vadstället, men skulle stiga av medan bakbenen ännu var i vattnet. Red han längre hade han förbrutit sitt liv. Han bestämde också att en man på resa hade rätt till så mycket mat ur en annan mans förråd som var nog till en måltid, men tog han mer var det tjuveri.

Hervararsagan, Angantyrns fader

I de dagarna hände det att en svensk kämpe vid namn Arngrim kom till Frode efter att i en tvekamp ha fällt Skalk Skåning sedan Skalk taget ett skepp från honom. Han bad att få äkta Frodes dotter Övura men detta ville inte Frode höra talas om. Erik som styrde över Sverige rådde honom då att utföra en bedrift och att våga en dust med Egder, kung i Bjarmaland och Thengil, kung i Finnmarken, då dessa var de enda som unddrog sig Danmarks herradöme. Finnarna som bor längst norrut angrep Arngrim och han lade dem under sig. Mantalet räknades och skatten bestämdes till ett slädlas med djurskinn för var tionde man och det skulle betalas var tredje år. Därefter utmanade han kung Egder på tvekamp och fällde honom.

Arngrim fick Övura till äkta och de fick tolv söner.

Sjätte boken

Vid samma tid som Frode dog, dog också Erik. Hans son Halvdan tog då över styret. Riket angreps av tolv bröder i Norge, och då Halvdan inte kunde skydda sig emot dem sökte han hjälp hos Fridlev, Frodes son, i Ryssland. Bröderna hade en borg som låg på en i i en flod. Först efter mycket list lyckades de besegra dem.

Fridlevs son Frode blev sedan kung över Danmark. På den tiden kom en man vid namn Starkodder, Storverks son, till Frode sedan han litit skeppsbrott. Han var mycket storväxt och hade ett mod som svarade därtill. Han kom till världen i det land som gränsar till Sverige i öster, där nu ester bor i mängder. Många var hans bedrifter. Kung Vikar i Norge fällde han och många andra.

Starkoddar vände tillbaka till Sverige innan hans sår hade läkt efter mötet mot Angantyr och hans bröder, söner till Arngrim. Där hade Halvdan blivit dräpt och efter att ha kuvat vissa folks uppror insatte Starkoddar hans son Sigvard vid styret.

Sjunde boken

Efter Frode blev hans son Ingild kung, och därefter dennes son Olaf. Han hade två söner, Frode och Harald. Frode var gift med Ulfhild, dotter till den svenske kungen Sivard, och Harald hade äktat Signe, dotter till Karl som var ståthållare i Götland. De kappades om makten och Frode sände då en av sina hirdmän för att lönnligen mörda brodern. Då dådet var utfört lät han döda gärningsmannen för att ingen skulle få reda på vem som lejt mördaren. Trots det visste ryktet att berätta att det var Frode som låg bakom dådet. Vid ett tillfälle samtalande Frode och Karl om Haralds oväntade död och då Karl antydde att det var Frode som sänt mördaren blev Frode så vred att han dräpte Karl.

Harald och Signe hade två söner, Harald och Halvdan, och dessa sökte nu Frode komma åt för att dräpa. Men detta slutade med att bröderna brände Frode inne.

Då Frode var tagen av daga härskade Halvdan i tre år innan han överlämnade makten åt Harald. Halvdan for istället ut och härjade som viking runt Öland. Här drog han upp sina skepp om vintern. Därpå angrep han Sverige och fällde kungen Sivard i ett slag. Så ville han ta upp en dust med kungens dotterson Erik, en son till hans farbror Frode och Ulvhild. Erik hade en kämpe som hette Hake som dövade svärd med galdrar. Halvdan angrep våldsamt i slaget men tvingades till slut fly. Han skyndade till en man vid namn Vitolf som bodde i Helsingland och som tidigare hade tjänat hos Harald. Denne man var duktig i läkekonster och hade tillbringat det mesta av sin tid i fält men efter sin hövdings sorgliga död drog han sig tillbaka. Erik for efter med sin styrka. Till Halvdan slöt sig kämpen Thore med deras här var underlägsen Eriks här i antal. Då slaget började märkte Halvdan att fylkingen vaklade och han sände då upp Thor på berget för att han skulle vräka ner sten på fienden. Således vann Halvdan de framgångar med sten som hans svärd inte förmådde ge. Därav fick han tillnamnet bjärggram (=bergets vildhet). Då slaget var vunnet gjorde han sig till kung över svenskarna. Erik svarade med att fara fram med grymheter inte bara i de områden som Halvdan lagt under sig utan också i Danmark. I det fjärde slaget i Danmark fällde Erik till slut Harald. Det fick Halvdan att lämna Sverige för att återvända till Danmark. I gengäld for Erik tillbaka för att åter upptaga styret över Sverige. Men Halvdan återvände och seglade med två skepp rakt mot Eriks flotta. Erik angrep honom och följde efter då Halvdan seglade undan. Försent insåg Erik att Halvdans flotta låg gömd ett stycke därifrån och de omringade raskt Eriks flotta. Erik tillfångatogs och kastades för vilda djur och ändade på så sätt sitt liv.

Därefter blev Halvdan kung över de båda rikena.

Så var det en viking vid namn Ebbe som var av ringa börd. Utifrån den självtillit han hyste till följd av sin tapperhet önskade han sig ett fönämt giftermål. Han längtade efter att få Sigrid, en dotter till göternas kung Yngve, till äkta och hälften av riket i giftet. Yngve frågade Halvdan till råds om han skulle gå in på detta och Halvdan svarade att det var nog bäst så, men också att Yngve skulle låta en plats stå öppen för honom själv vid gästbudet. Yngve följde rådet och Halvdan avlade allt som kunde visa att han var av kunglig börd och påtog sig ett oansenligt skick. Då han vid nattetid infann sig vid bröllopfesten frågade han vem det var som satt näst intill kungen. Då Ebbe svarade att det var kungens kommande svåger, frågade Halvdan spydigt om han var galen som tänkt sig att han med sin usla härkomst skulle få beblanda sig med en högborns ätts härlighet. Därpå utmanade han honom till kamp och sade att intet av detta skulle han få förrän han segrat. Ebbe nödgades slåss men Halvdan fick segern och fällde honom.

Då det gått några år for Halvdan tillbaka till Danmark, och då han inga barn hade skänkte han sina skatter till Yngve och lät honom få bli kung efter honom. Yngve blev senare fälld i krig av en rival vid namn Ragnald. Yngve efterlämnade då sonen Sivard (som blev kung i Danmark).

Sivard hade en dotter vid namn Syrithe som var mycket fager och skön. Ottar, Ebbes son, fick henne till äkta efter en förunderlig historia. Sivard själv äktade en dotter till Ebbe.

Någon tid därefter stod det ett slag på Själland mellan Sivard och Ragnald. I tre dagar slogs de med största tapperhet och utgången var oviss. Då kastade sig Ottar med dödsförakt rakt mot Ragnald där de bästa av hans krigare stod och fällde honom och skaffade således plötsligt danskarna seger. Den svenska hären blev då gripen av sådan rädsla att många av de främsta i hären tog till flykten. Den yppersta av dem, Starkodder, lät sig eljest inte förskräckas om faran var än så stor men nu blev han gripen av en ångest. Alla dessa män gav sig i tjänst hos Hake, den störste av den tidens vikingar.

Därpå blev Sigar kung i Danmark efter sin fader Sivald. En av hans söner hette Alf. Vid samma tid ska det i Götland ha varit en kung vid namn Sivard, som hade två söner,

Vemund och Östen, och en dotter, Alvilde. Alf önskade äkta Alvilde men hennes moder baktalade honom så mycket att Alvilde inte ville ha honom. Därefter bytte hon sina kvinnokläder mot manskläder och förändrades från en blyg jungfru till en grym viking. Omkring sig samlade hon andra kvinnor som ville klä sig i härkläder och tillsammans utförde de åtskilliga modiga bedrifter. En gång mötte hon Alfs flotta och han tvingade henne då till äkta och att byta till kvinnokläder. Deras dotter var Gyrithe.

Alla dessa krig och olyckor hade i den grad försvagat den danska kungasläkten att den bara var Gyrithe, Alfs dotter, som återstod. Då danskarna inte längre hade deras högborna furstar som kunde stå för styret valde de furstar bland folket. De satte Östmar över Skåne och Hunding över Själland, Hane gav de herradöme över Fyn och Rörik och Hother över Jylland. På så vis skulle de dela makten emellan sig.

Det berättas att Gunnar var den tappreste bland svenskarna. Han for till Norge och ansatte Jäderen. Men istället för att samla byte sökte han utöva mandrån så mycket han kunde. Då nordmännens kung Ragnald hörde hur han for fram för att tillfredställa sin blodtörst lät han bygga ett gömsle för sin dotter Drot och skatter och gick sedan Gunnar till mötes med sin här. I slaget fälldes Ragnald. För att straffa folket för dess feghet satte Gunnar en hund till hövding för att styra landet, och pålade dem dubbel skatt. Gunnar fann även Ragnalds dotter och tog henne till sig. Med henne fick han senare sonen Hildiger. Han var lika blodtörstig och grym som sin fader och blev omsider landsförvisad av sin fader och omsider upptagen hos svenskarna.

Emellertid fick Borkar reda på att Gunnar hade tvingat Drot till sig och han for då iväg, dräpte Gunnar och tog Drot själv till äkta. Hennes samtycke hade han eftersom Gunnar dräpt hennes fader och hon gärna äktade den som hämnats honom. De fick sonen Halvdan. Han var en stor kämpe och äktade sedermera Gyrithe. Deras son var Harald hilditann.

Halvdan hörde att det rasade ett krig mellan den svenske kungen Alver och ruthorna. Han for då till Ryssland och kom sin halvbroder Hildiger till mötes. De möttes i tvekamp och Hildiger fälldes av Halvdan.

Harald hilditann ville åter samla Danmark och lägga det under sig. Han fällde Vesete och lade Skåne under sig. Därefter angrep han Hader (=Hother, jfr ovan) i Jylland och fällde honom. Därpå bemäktigade han sig Lejre efter att ha fällt Hunding och Rörik.

Så hörde han att Asmund, kung över Viken i Norge, blev berövad sitt rike av sin äldre syster. Uppbragt över en sådan fräckhet av en kvinna drog Harald ut med sin flotta inom kampen var avgjord och fällde henne så att Asmund återfick sitt rike.

Emellertid dog svenskarnas kung Alver och efterlämnade sönerna Olaf, Yngve och Ingild. Yngve var inte nöjd med den makt och det anseende som gått i arv till honom från fader och för att utvidga sitt rike gick han i krig mot Danmark. Harald mötte dem och fällde Yngve och Olaf. Ingild ville då ha vapenstillestånd och fick det också, men drog sig inte för att senare röva bort Haralds syster och ta henne till äkta. Åter började kriget mellan dem men efter det att lyckan svängt mellan dem flera gånger slöt de fred.

Vid denna tid utkämpades också krig om kungamakten mellan tröndernas kung Olaf och jungfruna Stikla och Rusta. Åter blev Harald uppbragd över kvinnornas fräckhet, for dem till mötes och fällde dem.

Allt sedan Arilds tid har i Danariket herradömet till lands varit åtskilt från herradömet till havs.

E mellertid dog Ingild i Sverige och efterlämnade en ganska liten son vid namn Ring. I Danmark rådde fred i femtio år alltmedan Harald regerade. Ingen vågade göra annan orätt.

På den tiden hade de två bröderna Skate och Hjale fräckheten att röva fagra jungfrur som de kränkte. De fick i sinnet att även bortröva Åse, dotter till Olaf som var underkung i Värmland. De krävde att han utelämnade henne eller ställde upp i tvekamp. I Olafs ställe infann sig Ole, en kungason, som lovades Åse till äkta om han slog kämparna. Åse fattade tycke för honom och hans iver fick honom att slå de två bröderna och deras tio kämpar, den ena efter den andra. Kampen skedde på en holme uti i en mosse, och inte långt därifrån ligger en by som till minne av denna kamp bär på både Hjale och Skates namn i förening.

De fick sedermera sonen Omund. Efter flera strider blev han sänd av Harald till Ring för att göra krigstjänst.

(Här följer skildringen om Bråvallaslaget, se istället "Sagu-brot")

Sedan Ole regerat som kung i Danmark efter Harald och blivit dräpt av Starkodder för sin stora orättfärdighets skull, insatte danskarna hans son Omund som kung. Vid den tiden regerade Ring över en del av nordmännen, ett område som Omund ansåg sig rätt till. I den följande striden föll Ring. Av hans två döttrar tog Omund den ena själv till äkta och den andra gav han till Homod sin trofaste kämpe.

Omund dog och styret övergick till hans äldste son Sivard. På den tiden hade svenskarnas kung Götar fallit i gränslös kärlek till den ena av Omunds döttrar. Men något giftermål blev det aldrig. Händelserna runt dem gick skilda vägar.

om Ermenrik

Jarmenrik tog riket i Danmark och fällde många furstar, däribland kung Götar i Sverige och bemäktigade sig riket efter honom.

Sivald tog över styret i Danmark och då hans son Snie sedermera efterträdde honom gav han sig vinn om att utvidga riket. Snie fällde kämparna Eskil och Alkil och erövrade så Skåne. Omsider blev han våldsamt förälskad i götakungens dotter och hon gengäldade hans känslor. Snie föll in i Götaland med sin här och utmanade kungen där på holmgång. Den som segrade skulle erhålla den andres rike. Kampen begynte och götakungen föll. Då fick Snie veta att kungadottern förts bort och var gift med svenske kungen. Genast sände han en man till den svenske kungen och då han återvände kunde han berätta att kungadottern gärna önskade få Snie. Snie seglade då henne till mötes och bortförde henne från min man. Med sig tog hon också sin mans skatter. Sedan den händelsen var det ett ständigt krig mellan Snie och svenskekungen.

(Här följer Götriks saga, se istället Götriks saga)

Nionde boken

(Här följer Ragnar lodbroks saga, se istället Ragnar lodbroks saga)

Tionde boken

Harald blåtant regerade över Danmark. På den tiden kom Styrbjörn, son till den svenske kung Björn, efter att hans farbroder Olofs son Erik hade skilt honom från riket tillika med hans syster Gyrithe. Styrbjörn äktade Haralds dotter och tillsammans for de mot slaverna och ansatte deras stora stad Julin. Flottan var så stor att de tillfogade folken i Norden ständiga nederlag. Just då de skulle anfälla Halland gick en stor tysk här

in i Jylland. Innan Harald och Styrbjörn hann fram kom tyskarna ända upp till Limfjorden. Då tyskarna vände åter hann Harald ifatt dem och fällde de bakre trupperna. I samma stund for Styrbjörn mot svenskarna med föll själv i den stundande slaget.

Drottning Thyra danabot, Haralds moder, som ännu var i livet lyckades befria Skåne som svenskarna en tid lagt under sig och krävt skatt ifrån så att det åter hörde till Danmark.

Sven tveskäg tog riket i Danmark efter sin fader Harald. Erik Segersäll, kung i Sverige hade inte glömt den hjälp som Harald hade gett Styrbjörn. För detta var han förbittrad över danskarna och Sven tveskäg och sände iväg en här för att hämnas. Sven blev övervunnen av honom i ett slag i Skåne. Sven flydde då till Olaf Tryggvesson som ännu inte var kung i Norge men som utövade makt och myndighet. Här hoppades han på hjälp ty hans fader Harald hade hjälp Olafs fader tillbaka till makten i Norge sedan han fördrivits. Men någon hjälp fick han varken där eller hos den engelske kungen Edvard. Han drog då till Skottland och fick där härhjälp.

Då Erik dog efter att ha varit kung i sju år återfick han Danmark. Eriks son Olof och hans moder Sigrid vände då åter till Sverige.

Bernard hette en man som kom från England. Han missionerade i Norge innan han kom till Sverige och fick kung Olaf att omvända sig till kristendomen och hedrade honom därvid genom att ge honom tillnamnet Jacob. Bernard gravlades senare i gravvälvningen i Lunds domkyrka.

(10 : 401ff *Slaget vid Svolder, se istället Snorre Sturlason*)

Vid den tiden dog svenskekungen Olaf och efterträddes av sonen Omund som fick tillnamn av att han levde så länge.

Svenskarna bröt ofta in i Skåne. Vid den tiden luckades Ulf med list erhålla Estrid till äkta men för att inte drabbas av kung Knuts hämnd då han återkom valde Ulf att färdas till Sverige med sin hustru. Väl ditkommen försökte han förmå Omund och Olaf att angripa Skåne med en stor flotta och en stor här. Omund drog in med landhären i Skåne och Ulf for med en flotta och låg vid Helgeå. Mötet slutade med ett stort slag.

Elfte boken

Sven Estridsson äktade svenskkungens dotter Gyda som var hans fränka. Detta ville biskoparna Egin och Wilhelm inte låta passera utan vidare. Då deras förmaningar inte hjälpte vände de sig till ärkebiskopen i Bremen. Men inte heller dennes ord lyssnade Sven på. För säkerhets skull flyttade ärkebiskopen sitt säte från Hamburg till Bremen då risken fanns att Sven skulle angripa honom med sin flotta. Ärendet slutade med att Sven försköt sin hustru som drog tillbaka till sitt fädernehem. Hon levde resten av sina dagar i ogift tillstånd.

Knut den helige hade två döttrar som gifte sig i Sverige. Ingrid blev gift med Folke, en storättad svensk med vem hon födde Benedikt och Knut, och således blev hon farmoder till Birger jarl i Sverige som lever ännu. Den andra dottern var Cicilia som gifte sig med Erik, som var ståthållare i Götland med vem hon födde sönerna Knut och Karl från vem det stammar en talrik kull av de härligaste ädlingar.

Tolfte boken

Kung Nils av Danmark äktade Margareta, en dotter till svenskkungen Inge och hans drottning Helene och som första hade varit gift med kung Magnus av Norge. Då

Magnus som ivrigt angrep svenskarna blev trängd av vapenmakt ända ner till Halland tvingades han barfota fly tillbaka upp på sina skepp. Av detta fick han tillnamnet barfot. För att vinna fred dem emellan gav Inge sin dotter Margareta till Magnus. Med honom hade Margareta inga barn men med Nils födde hon barn som det dock inte var någon lycka med. Sonen Inge blev redan som barn avkastad en vild häst och ihjältrampad, och Magnus dräpte i unga år en frände.

Margareta hade fått sin broder Ragnalds dotter gift med Henrik och sin systerdotter Ingeborg med Knut. Sitt fädernegods delade hon i tre delar, en tog hon själv och de andra två kvinnorna fick varsin del. Därav uppstod det splittring mellan svenskarna och danskarna.

Trettonde boken

Emellertid dog kungen av Sverige, och då det egentligen tillkom svearna att välja en ny kung tog trots det götarna till sig den värdigheten med tillsättandet och dristade sig till att välja Magnus. Svearna ville inte ge dem den myndigheten, och låta ett folk som var mindre anseliga än de själva, och som sedan Arilds tid tillkommit dem. Därför förklarade de valet av Magnus som ogiltigt då götarna inte hade rätt att välja kung och valde en ny kung. Men han blev strax efter dräpt av götarna och vid hans död gick herradömet över på Magnus. Han fick då lust att gifta sig och sände bud till Polens kung Boleslaus och trolovade sig med dennes dotter. Strax efter seglade han med sin flotta, som var ansamlad på hans faders Nils befallning och ledd av honom, till Venden vars kung Vartislaus i långa tider hade legat i fejd med danskarna och polackerna. Först belägrade de staden Osna och tvingade dem att betala en anseilig summa för att belägningsen skulle upphävas. Därpå seglade de till Julin och fick härhjälp av kung Boleslaus innan de erövrade staden.

Efter detta for de hem tillsammans med Magnus brud för att fira bröllop i Ribe.

Margareta fick vattensot så hennes ben svulnade upp våldsamt, och det blev hennes död.

Kungen Nils mötte allmogen på tinget utan att ha sin son Magnus med sig, och fick inte försvara sig med mindre än att han svor att förvisa sonen från riket och inte låta honom få komma tillbaka förrän folket gav honom lov därtill (efter mordet på hertig Knut). Kungens rådgivare menade att Magnus kunde stanna i Götaland medan landsförvisningen varade. Så blev det också.

Emellertid hade svenskarna då de fick nys om att Magnus var upptagen av krig i Danmark tagit en av deras egna landsmän, en man av ringa härkomst vid namn Sverker, till kung.

Nils hade efter Margarets död gifts sig med Ulvhilde från Norge. Till henne skickade Sverker sändebud som framförde hans kärlek till henne, och kort tid därefter lät han hemligen bortföra henne från hennes man och fick henne till äkta. Med denna frilla som han falskeligen kallade sin äkta hustru fick han sonen Karl som blev kung i Sverige efter honom.

Fjortonde boken

Knut, Magnus son, valdes till kung av jyllänningarna. Efter en tid av inre strider stod det på alla sätt illa till i Danmark. Inom riket rasade kriget för fullt och utanför gjorde sjörövarna all möjlig förtret. Knut begav sig från Aalborg till Lödöse och uppehöll sig en tid i landsflyktighet hos sin styvfader Sverker som efter Magnus död hade äktat Knuts moder.

Knut blev först väl mottagen av sin styvfader i Sverige men det varade inte länge förrän han begynte att vara honom till besvär, så att han behövde sälja de jordgods han

hade i landet för att skaffa sig livsmedel. Det finns nämligen inget folk som är så villiga att ta emot landsflyktiga som svenskarna, men heller inga som så snart vill bli av med dem igen.

Sverkens son Hans var mycket tapper men inte särskilt hövisk, smädade Knut för utgången i några av de slag som Knut hade hållit samt att han hade flytt. Denna nidvisa sjöng han för att överdra sin gäst hån och förakt. Det tog Knut så hårt att han köpte sig skepp och livsmedel och for till sin morbroder i Polen. Men varken där eller i Sachsen blev han mottagen. Först hos ärkebiskop Hartvig i Hamburg blev han mottagen.

Då på samma dag som Karl, ståthållare i Halland, hade rest ut ur landet blev kung Sverkens son Hans upptänd av kärlek till Karls hustru och till hans syster som var änka. Betagen av deras skönhet lät han bortföra dem till Sverige för att tillfredsställa sin lust. Han ska ha handlat så skamligt mot dem att han tvingade dem att skiftesvis sova hos honom varannan natt, och kränkte således dessa kyska kvinnor. Till sist då både hans fader och folket förbannade hans dåd sände han dem hem igen.

Sven (Eriksson) beslutade att hämnas detta tilltag på hela det svenska folket, men han blev förhindrad av sitt eget bröllop med en dotter till hertig Konrad av Sachsen.

På den tiden kom den romerske kardinalen Nikolaus seglande över Nordsjön upp till Norge, som hittills hade hört under ärkesätet i Lund, men som han nu gav självstyre, i det de fick en egen ärkebiskop. Han ville också i kraft av den makt och myndighet påven hade givit honom göra detsamma med Sverige, men då svearna och götarna inte kunde bli eniga om vilken stad och vilken man de skulle betro med denna värdighet, undlät han att ge dem den ära det inneburit eftersom de inte var värdiga än att få ett kyrkligt huvudsäte.

Eftersom det drog sig mot vinter valde han att resa tillbaka via Danmark. Han skrev då till Eskild och lovade honom en ny värdighet istället för den han mist då Norge blev undandraget hans överhöghet, i det han skulle få bli Sveriges kyrkofurste. Eskild tog med glädje emot detta besked och då kardinalen mötte honom fick han tecknen på den svenska ärkebiskopsvärdigheten och kardinalen överlät på honom att giva dem till den person som svearna och götarna blev eniga om att välja. Innan han återvände till påven försökte han förmå Sven att ge upp tankarna på att angripa svenskarna, eftersom landet var vanskligt att föra krig i och folket var fattigt.

Men då kardinalen rest rustade Sven sin här. Detta mer för begäret att erövra Sverige än för att hämnas missdådet. Nu var tiden läglig för detta eftersom Sverker var en gammal man som inte dugde till att föra krig. Därtill rådde splittring mellan kungen och folket sedan landets allmoge hade dräpt hans son Hans på tinget. Redan innan angreppet var Sven så säker på segern att han utlovade delar av landet till sitt krigsfolk.

Emellertid sände Sverker gång på gång bud till Sven och bad om fred men det hjälpte inte. Om vintern gick Svens här in i Sverige sedan de sumpiga trakterna var istäckta. Han drog till Finnveden där han härjade och brände överallt. Folket lade sig under honom och erbjöd allt han önskade. Därpå gick han in i Varend där han överallt for fram med eld och svärd. Denna vinter var ohyggligt kall och danskarna var mer rädda för kölden än för fienden. Varendsborna fällde träd och spärrade vägarna i de trånga passagerna. Detta retade Sven som strax for åt detta håll för att straffa de bönder som ville hindra hans framfart. Detta tillsammans med kölden fick hären att längta hem och till slut förmådde Sven inte mer utan återvände till Danmark.

Karl och hans bror Knut önskade återvända till Halland. Då de nästan kom till gränsen blev de inbjudna av folket i Finnveden på gille. Då de var redigt druckna anvisades de sovplatser och så snart de föll i djup sömn stängde finnvedsfolket dörrarna och tände eld på byggnaden. Elden fick dem att vakna och de ville hellre försöka sig på ett utfall och möta svärdet utanför än invänta döden i elden. De sprängde då mot dörren och lyckades ta sig ut men bara för att möta döden utanför. Några togs till fånga och sänktes ner under isen i Nissan. Detta blev deras död och deras grav.

Kung Sven gav Knut (Magnusson) och Valdear (son till Knut den helige) lov att resa till Sverige. Deras ärende sades vara att de ville se till sina gods, men avsikten var att Knut ville be om Sverkers dotter till äkta. Sverker tog väl emot dem och längtade efter ett sådant svågerskap. Då de återom till Danmark var kungen ännu mer vred på dem än tidigare eftersom de funnit vänskap i hans fiende.

Vid denna tid blev kung Sverker en natt då han låg och sov dräpt av sin kammarsven. Det var Magnus som stod bakom detta dråp ty han traktade själv efter att bli kung i Sverige. Men Magnus föll i ett slag mot Sverkers son Karl.

Knut blev då nödd att fara till Sverige för att trösta sin moder, men ombads återkomma till Danmark så snart det var möjligt eftersom tyskara fört in en här i Jylland. Då Knut i Sverige fick bud om läget for han först till Själland och sedan till Jylland.

Valdemar den stores drottning Sofia födde honom en son vid namn Knut. Då biskop Absalon betjänade med det heliga sakramentet var vid den högtidliga handlingen den svenske hertien Guttorm närvarande. Han var nämligen kommen till Danmark för att hemföra Valdemars systerdotter som var trolovad med den svenske kungen Karl.

Kung Håkan i Norge hade gjort en man vid namn Sigurd till jarl i lön för den tapperhet han visat. Då kungen föll flydde Sigurd till Sverige och då han efter en tid återvände till Norge blev han dräpt av Erlings krigsfolk. Håkans krigsfolk flydde då till kung Karl i Sverige som också var något släkt med de norska kungarna. Men då han inte ville hjälpa dem i kampen om Norge skickade de sändebud till Valdemar den store som lovade dem hjälp. Då for de vidare från Sverige till Danmark.

Stefan av Uppsala och Helge av Oslo försökte medla i kriget om Norge och mötte danske kungen som sändebud från Erling i Norge.

En man som i Norge falskeligen utgav sig för att vara av kungasläkt kallde sig själv Magnus och fick med sig allmogen på sin sida. Han anställde blodbad i hela Norge. Sverre besökte, innan han blev kung i Norge, en gång Birger jarl (= *jarlen Birger brosa*) i Sverige och där ska han ha förärat en präst, hos vem han hade njutit gästfrihet, en mässhake som är prästens yppersta skrud, tillika med en altarbok.

Knut och Karl flydde från Danmark då de råddes att inte lita på kungens påstådda mildhet. De for med ett skepp från Randers till Birger jarl i Götaland i tillit till den frändskap som rådde dem emellan.

Därefter bjöd Valdemar den store in Danmarks och Sveriges stormän på gästning för att fira sin sons bröllop.

Femtonde boken

Medan den danske kungen befann sig i Jylland föll Knut och Karl in med en skara folk i Halland för att hämnas på sitt fäderneland. De hade väntat sig att hallänningarna skulle ta emot dem men istället blev de drivna tillbaka, och de ville då hellre låta sina liv i skogen än fly. De uppställde sig i slagordning intill den skog som skiljer Halland från Götaland. Knut fick i striden en mängd sår och infångades, medan Karl blev dödligt sårad och dog ett stycke därifrån. Det dröjde dock innan man fann hans lik och den var då stadd i stark förruttelse.

Kung Valdemar lade därefter beslag på deras gods.

Sextonde boken

Efter Valdemars död upptändes skåningarnas lust för andra gången att slåss för sin frihet. Åtskilliga stormäns gods brändes ner och plundrades, och många av de stormän som inte gjorde uppror flydde. Upprorsmakarna fann att de intet förmådde i längden om de inte hade en anförare varför de inkallade en man från Sverige vid namn Harald som visserligen var av kunglig börd men han var slö och saknade talets gåva. Då han bröt in i Skåne med det krigsfolk han fått med sig av kung Knut av Sverige och Birger jarl, strömmade allmogen ivrigt till honom. Hären var dock mer manstark än modig och då de mellan Lund och Lommeå mötte en av den danska kungens härar som var liten till antalet blev de strax slagna utan blodutgjutelse. Efter denna förlust flydde Harald tillbaka till Sverige med den Åke som fått honom att trakta efter kronan.

* * *

SÄMUND

Den äldre Eddan

Ur: Helga kvida Hjorvardssonar

Sammanfattning:

Hjorvard hette en kung. Han kom att äga fyra hustrur. Den första av dessa hette Alvhild, och de hade en son som hette Hedin. Den andra hustrun hette Säreid, och i detta äktenskap hade han sonen Humlung. Den tredje hette Sinrjod, och hennes son med Hjorvard hette Hymling.

Kung Hjorvard hade avlagt det löftet att äga den kvinna som var den vänaste han fick höra talas om. Han fick höra att kung Svåvne hade en den fagraste dotter, som nämndes Sigrlinn. Idmund hette Hjorwards jarl. Dennes son Atle for för att å kungens vägnar anhålla om Sigrlinns hand. Han vistades en vinter igenom hos kung Svåvne. Dennes jarl hette Frånmar. Han var fosterfar till Sigrlinn, och han hade själv en dotter vid namn Ålov. Jarlen gav det rådet att kungens dotter blev vägrad Hjorvard, och därpå for Atle hem.

Kungen bjöd att de skulle fara ännu en gång och for själv med dem. Då de nu kom upp på fjället och såg ut över Svåvaland (*Suebernas land?*) så fick de se hur bebyggelserna över hela landet brann, och även stora dammoln efter hästar. Kungen red då ner från fjället och fram i landet och tog nattläger vid en å.

Atle som höll vakt for över ån. Han fann där ett hus på vars tak en stor fågel satt på vakt, men den hade insomnat. Atle dödade fågeln med ett spjutkast. Inne i huset fann han kung Svåvnes dotter Sigrlinn och jarlens dotter Ålov och förde dem båda bort med sig. Fågeln var Frånmar jarl, som hade iklätt sig örnhamn och värjt dem mot fienderna genom trolldom.

Hrodmar hette en kung som friade till Sigrlinn. Denne hade dräpt kung Svåvne och plundrat och bränt landet. Kung Hjorvard fick Sigrlinn och Atle fick Ålov.

Hjorvard och Sigrlinn ägde en son som var storväxt och fager. Han var tystlåten och intet namn fäste sig vid honom. En gång satt han på en hög och såg då nio valkyrjor

rida förbi, men en av dem var förnämst av dem alla. Hon gav honom namnet Helge och i namngåva fick han beskedet att det gömdes svärd på Sigarsholm (*nära Holæk på Själland*).

Eilime hette en kung. Hans dotter var Svåva. Hon var valkyrja och red genom luft och över hav. Hon var den, som gav Helge hans namn, och hon skyddade honom sedan ofta i strider.

Hjorvard svarade att han ska ge Helge understöd om denne ville hämnas sin morfader. Då sökte Helge upp det svärd som Svåva hade utpekats för honom. Därpå drog han åstad tillika med Atle. De fällde Hrodmar och utförde många bragder.

Kung Helge var en väldig härman. Han kom till kung Eylime och anhöll om hans dotter Svåva. Helge och Svåva gav varandra trohetslöften, och de älskade varandra mycket högt.

Svåva vistades hemma hos sin fader men Helge var i härnad. Svåva var dock ännu valkyrja såsom förut.

Hedin vistades hemma hos sin fader, kung Hjorvard i Norge. En julafton kom han ensam hem ur skogen och mötte då en trollkvinna som red på en varg och hade ormar som tömmar. Hon bjöd Hedin sitt följeskap. Men han nekade henne och hon sade att han skulle få umgälla detta vid bragebägaren. Om kvällen avlades löften. Offergalten leddes fram, männen lade sina händer på den och angav löften vid bragebägaren. Hedin gav då löftet att han skulle vinna Eylimes dotter Svåva, sin broder Helges älskade. Men det ångrade han så mycket, att han gick bort på villande stigar till landet söderut, där han träffade sin broder Helge.

Helge skulle strax senare gå holmgång. Alf Hrodmarsson hette den kung som hade utstakat en stridsplats åt Helge på Sigarsslätten med en frist på tre dygn. Där stod en väldig strid, och därav fick Helge sitt banesår.

* * *

Andra kväden i denna Edda handlar bland annat om Helge Hundingsbane och Völund.

SÄMUND *etc*

Kväden om Helge Hjorvardsson, Helge hundingsbane & Helge haddingjaskate

Författad av bland annat Sämund
Sammandrag.

Helge Hjorvardsson: (500-talet)

Konung Hjorvard bodde i Norge och han hade fyra hustrur; en hette **Alfhild**, deras son hette **Hedin**; den andra hette **Säreid**, deras son hette **Humlung**; den tredje hette **Sinrjod**, deras son hette **Hymling**. Men Hjorvard önskade också gifta sig med **Siglinn**, kung Svafnes dotter, varför han sände **Atle**, sonen till sin jarl **Idmund** för att

framföra sitt frieri. Hos kung Svafne fanns jarlen **Franmar**, Siglinns fosterfader, och jarlens dotter **Alof**. Men kungen nekade till frieriet. Hjörvard nöjde sig inte med det, utan begav sig själv till kung Svafne. **Men** kungen hade dräpts av kung **Hrodmar**, och Hjörvard förde med sig både Siglinn till sig själv och Alof åt Atle. Hjörvard och Siglinn fick en son som var storvuxen och skön, han var stum och han fick inget namn. Om sieder fick han namnet **Helge** av **Svava**, dotter till kung **Eylime**. Sedermera for han ut och hämnades sin morfader och dräpte Hrodmar, samt trolovade sig med Svava. Vid ett tillfälle svor Helges halvbror Hedin att han skulle äkta Svava, men kom snart på vad han hade sagt. Han gick söderut i landet för att träffa sin halvbror. Efter deras samtal, for Helge för att möta **Alf**, Hrodmars son, där han föll vid Frekasten.

Helge hundingsbane: (500-talets slut - 600-talets början; sannolikt i trakterna av Östergötland)

Konung **Sigmund**, **Völsungs** son, var gift med **Borghild**. Deras släkt kallades **völsungar** och **ylfingar**. De fick sonen **Helge hundingsbane** som föddes i Brålund. Han blev uppkallad efter den föregående Helge, och ärvde många gårdar, däribland nämns **Ringstad** och **Håtun**. Han blev uppfostrad hos **Hagal**. Femton år gammal for han åstad till släktens fiender och dräpte kung **Hunding** som regerade i **Hundland**. Därefter träffade han **Sigrun** som han senare gifte sig med. I de kommande striderna fällde han också fyra av Hundings söner (**Alf**, **Eyolf**, **Hjörvard** och **Havard**) och den **Hoddbrodd**, son till **Granmar**, som Sigrun var trolovad med. Till den sistnämnda drabbningen samlade Helge en stor här, och samtidigt uppådade Hoddbrodd en här vida över bygden. Här nämns **Mörkveden** och **Sparins hed**, samt personerna **Hogne** (Sigruns fader), **Brage** (Sigruns broder), **Rings** söner, **Atle** och **Yngve**, och **Alf den gamle**. Den ende av fienderna som överlever är **Dag**, son till Hogne, och kan kom senare att dräpa Helge.

Helge haddingjaskate:

Kan vara samma person som i den äldre eddan kallas Helge hundingsbane. (skate = hövding)

Romund Gripssons saga:

Helge stupade ”västerut på Vänerns is”. Hans broder, Rongvid, blev kung Kåres baneman.

ANM: Nära stranden av Väneren ligger Dalslands största hög, kung Kåres hög, i Bolstads socken.

* * *

Hervararsagan

Sammanfattning:

Finnmarkens norra del hette Jotunhem, och landet ner till Hålogaland (= *runt Finnveden*) hette Ymesland. Vid denna tid skedde en stor folkblandning mellan Jotunhem och Ymesland. Konungen i Jotunhem hette Gudmund, och hans son

Hövund.

Härgrim från Jotunhem rövade bort Åma Ymesdotter från Ymesland, och deras son var Härgrim halvtroll. Han rövade i sin tur bort Agn alvasprånge från Jotunhem och äktade henne. Deras son var Grim.

Agn var trolovad med Starkad Ålekämpe, och han dräpte då Härgrim halvtroll, och Agn tog sitt eget liv, ty hon ville inte vara Starkads maka. Han äktade då Alfild, dotter till konung Alf i Alfhem, men Tor dräpte honom sedan och hon for tillbaka till sina fränder.

Grim äktade Starkads dotter Böggerd, och de bosatte sig på ön Bolm i Hållågaland. Deras son var Arngrim, som också han bodde på Bolm.

Oden hade sonen Segerlame som var konung, och som i sin tur hade sonen Svaverlame. Han ärvde riket efter sin fader, och hans svärd hette Tyrving. Han fick dottern Öfura.

Arngrim anföll Svaverlames rike, dräpte konungen, tog stort byte och samt Öfura som han äktade, och for hem till Bolm. Med henne hade han tolv söner. Den äldste var Angantyr som var huvudet högre än alla andra, de andra var Hervard, Hjorvard, Säming, Rane, Brame, Barre, Remne, Tind och Bue, samt de två Haddingarna. De var yngst, och därtill tvillingar.

En julafton gjorde Angantyr löftet att han inte skulle äkta någon annan kvinna än Ingeborg, dotter till kung Yngve i Uppsala. Om sommaren for han dit och framförde sitt frieri, med då gick också Hjalmar den hugstore till konungen och friade. De beslöt att mötas i holmgång på Samsö året därpå för att avgöra frieriet. Året efter om våren, for Angantyr till jarlen Bjartmar som härskade över Aldejoborg, och gifte sig med hans dotter Tova. Strax efter for han med sina bröder till Samsö. Hjalmar och Udd den vittbereste, som även bar namnet Pil-Udd, hade kommit. Kampen slutade med att Angantyr fälldes av Hjalmar och alla hans bröder av Udd, men Hjalmar dog strax därefter av sina sår. Då Ingeborg fick budskapet att Hjalmar stupat, tog hon sitt eget liv.

Året därpå födde Tove ett flicka som fick namnet Hervar. Hon blev en stor krigare och klädde sig i karlkläder, och hon kallade sig då Hervard. Hon blev snart ledare för en hop vikingar. En gång kom de till Samsö. Där låg hennes fader och hans bröder lagda i hög med alla sina vapen. Hon öppnade högen och hämtade svärdet Tyrving. Därpå for de vidare tills de kom till konung Gudmund på Glasevallarna.

Efter en tid äktade hon Hövund, Gudmunds son. De fick två söner; Angantyr och Hedrek. Både Hervar, hennes fader Angantyr och sonen Hedrek, ansågs vara onda, och från dem kom inget gott. Omsider blev Hedrek fördriven ur landet av sin fader Hövund, och med sig fick han då svärdet Tyrving av sin moder. Men innan han reste högg han ihjäl sin broder med svärdet.

Hedrek kom till Reidgotaland (Jutland, Gotland eller del av gotiska riket?), där konung Harald regerade. Konungen var gammal och två jarlar hade lagt hans rike under sig, varför konungen betalade dem skatt varje år. Hedrek blev konungens befälhavare, och drog ut i strid. Han fällde de båda jarlarna och lade åter hela landet under konungen. I gengåva gav konungen sin dotter Helga till honom och halva riket.

På sin ålderdom fick konungen en son, och Hedrek fick en annan vid namn Angantyr. Efter en lång tid av missväxt, gick Hedrek till anfall mot konungen. De dödade hans män och Hedrek själv dräpte konungen och hans son. Han hustru Helga tog sitt liv i disarsalen. Därefter korades Hedrek till konung.

En sommar for han söderut till Hunaland. Där kämpade han med konung Humle och segrade över honom. Han dotter Sifka tog han med sig, och sände henne havande tillbaka året därpå. Barnet blev en pojke som kallades Lod. Konung Hedrek drog åter ut i härnad och kom till Saxland. De bjöd varandra fred, och där äktade han konungens dotter Oluf. Efter en tid for hon hem och de skildes från varandra. Åter ute i härnad kom Hedrek till Finland där han tog som byte en kvinna som också hette Sifka.

En sommar for Hedrek i österled och kom till konung Rollög i Holmgård, och bad att få uppfostra dennes son Herlög. Efter många skilda händelser kom Hedrek att äkta Rollögs dotter Hergerd. Och med henne följde som hemgift Vendland som gränsar upp till Reidgotaland. De fick en dotter vid namn Hervar, och hon blev uppfostrad i England av en man som hette Ormar. Därefter höll sig Hedrek lugn i sitt rike och blev mycket vis.

I Reidgotaland bodde Gestumblinde. Han dyrkade Frö och hade lovat att offra den största galt han kunde erhålla. Sedan Hedrek svarat på en lång rad gåtor, blev han dödad av några högättade trälar som han tagit i västerled. De tog också svärdet Tyrving innan de flydde. Då blev hans son Angantyr korad till konung, och han for genast ut och hämnades sin fader och återbringade svärdet. Han lät reda till ett stort gästabud på den gård i Danparstad, som heter Århem. Här tog han arvet efter sin fader.

Lod som vuxit upp hos sin fader Humle i Hunaland, red öster ifrån tills han kom till Århem i goternas land, och krävde hälften av arvet, däribland skogen Mörkved. Angantyr erbjöd honom dock bara en tredjedel av Godtjod, vilket Lod ogillade och begav sig hem igen. Väl hemma smidde Lod och hans fader Humle planer, och till våren rustade de hunnernas här. Då alla samlat sig, red de genom Mörkveden som skiljer Reidgotaland från Hunaland. Så snart de kom ut ur staden såg de en fager borg ute på slätten. Över den rådde Angantyr och hans syster Hervar, samt hennes fosterfader Ormar. De två sistnämnda vore satta att värna landet emot hunnernas här, och de hade i borgen mycket folk. Strid uppstod och Hervar föll med många av sina kämpar. Ormar lyckades fly och kom till Angantyr i Århem.

Hos Angantyr fanns konung Hedreks fosterfader Gissur Grytingalide. Han for tillbaka till hunnerna och bestämde att den avgörande striden skulle stå vid Dylgjadalen på Dunheden, vid foten på Jösurfjällen, där goter fordom många gånger fått seger. Härarna möttes och efter en strid som varade i många dagar, och efter en hård kamp fällde Angantyr både Lod och Humle. Hunnerna gav sig på flykt men goterna högg ner dem. Därefter regerade Angantyr länge över Reidgotaland. Konungaätter stamma från honom.

Konungalistan

Angantyr var länge kung i Reidgotaland. Hans son var Heidrek ulfhammar, som fick dottern Hild. Hon var moder till Halfdan snälle, som fick sonen Ivar vidfamne. Ivar lade under sig allt Sveavälde, Götland, Saxland, och allt rike österut till Ryssland, och en del av England som kallas Northumbria. Han lade också Danmark under sig och satte Valldar över landet och gav hon sin dotter till äkta. Deras söner var Harald hilditann och Randver. När Valldar dog, tog Randver danernas rike medan Harald hilditann tog Götaland och hela Sveaväldet.

Randver äktade Asa, kung Haralds dotter i Geiradar gård i Norge. Deras son var Sigurd Ring, och han efterträdde fadern. Han slogs med Harald Hildetann på Brävalla, och detta slag är vida berömt. Sigurd Ring son Ragnar lodbrok tog över styret i Danmark efter fadern. Harald hilditanns son hette Östen Illråda. Han tog Svearike efter sin fader och regerade där tills Ragnar lodbroks söner slog ihjäl honom och Ragnar son Björn järnsida tog över Sveariket. När Ragnar dog tog hans son Sigurd över Danmark, medan sonen Vitsärk fick de östra rikena, och Ivar benlös tog England.

Björn järnsidas söner hette Erik och Refill. Erik tog riket efter sin far, och Refill var en sjökonung. Men Erik levde inte länge, och då fick Refills son Erik riket. Björns söner var dessa: Upsala-Erik och kung Björn. De två tog riket efter Erik Refillsson. Kung Björn bodde på Höga, och kallades Björn på Höga. Hos honom var Brage skald. Kung Amunds son hette Erik, som tog riket efter sin fader i Uppsala. Han var en rik konung. I hans dagar kom Harald hårfager till riket i Norge.

Kung Eriks son i Uppsala hette Björn. Han tog över riket efter sin fader och regerade länge, och fick söner Erik segersäll och Olaf. I deras tid dog Harald hårfager. Olaf fick sonen Styrbjörn starke, och han slogs mot sin farbror Erik segersäll på Fyrisvallen och där

föll han. Erik segersäll regerade sedan Sveariket till sin död. Han äktade Sigridd storråda, och deras son var Olaf svenske som blev tagen till kung efter Erik. I hans tid blev Svitjod kallat kristet.

Olaf svenskes son hette Amund, och han tog riket efter sin far och dog sedan sotdöden. Efter honom blev hans bror Emund kung. I hans dagar höll de svenske illa kristendomen och han var inte kung länge.

Stenkil hette en mäktig och ättestor man i Sveariket. Hans mor hette Astrid och var dotter till Finn Skjalges son Nial från Hålogaland (i norra Norge), men hans far var Ragnvald den gamle. Stenkil var först jarl i Svitjod, men efter konung Emunds död tog svearna honom till konung. Då gick konungadömet ur de forna konungarnas ätt i Svitjod. Stenkil var en stor hövding och gift med konung Emunds dotter. Han vart sotdöd i Svitjod när kung Harald föll i England (år 1066).

Inge hette Stenkils son, vilken svearna togo till konung näst efter Håkan. Han var länge konung och vänsäll och kristen. Han gjorde slut på bloten i Svitjod och bjöd allt folket där att kristnas, men svearna hade alltför stor tro på hedna gudar och höll fast vid forna seder. Kung Inge äktade en kvinna som hette Maer, hennes bror hette Sven. Ingen tyckte särskilt om kung Inge, och så vart Sven den mäktigaste mannen i Svitjod. Svearna menade att kung Inge bröt mot de forna landslagarna, då han påtalade många ting som hans fader Stenkil låtit vara oförändrade. På ett ting, som svearna höll med kung Inge, ställde de honom två villkor, om han hellre ville hålla de forna lagarna med dem eller lämna kungadömet. Då talade kung Inge och sade sig ej vilja kasta den tro som var den rätta. Då ropade svearna högt och beträngde honom med stenkastning och drev honom från tinget. Kungens svåger Sven var kvar på tinget. Han erbjöd svearna att hålla bloten för dem om de gav honom kungadömet. Detta sade alla svearna ja till, och så vart Sven tagen till konung över allt Svitjod. Då framleddes på tinget en häst som höggs sönder och fördelades till spis, och blotträt rödfärgades med blodet. Alla svearna kastade kristnan och bloten började igen, men kung Inge drev de bort, och han for till Västergötland. Blot-Sven var tre vintrar konung över svearna. Men kung Inge red med sitt följe och en skara män, fast hans här var ringa. Han red österut över Småland till Östergötland och så till Svitjod, red både dag och natt och kom oförvarandes över Sven tidigt på morgonen. De omringade huset och slog eld och brände inne allt folk där var. Tjof hette en länderman som där brändes inne och som tidigare följt Blot-Sven. Sven gick ut och blev genast dräpt. Inge tog så på nytt kungadömet över svearna och stadfäste än en gång kristnan och härskade över riket till dödsdagar och vart sotdöd.

Hallstein hette kung Stenkils son, kung Inges bror, som var konung samman med sin bror kung Inge.

Hallstens söner var Philippus och Inge, som tog kungadömet i Svitjod efter kung Inge den gamle.

Filippus var gift med Ingegerd, kung Harald Sigurdarsons (hårdrådes) dotter. Han var i kort tid konung.

* * *

ANMÄRKNINGAR:

Aldejoborg, avser Ladoga söder om sjön med samma namn i det gamla Gårdarrike (Ryssland).

Holmgård, är det fornnordiska namnet på staden Novgorod i det novgorodiska riket i Gårdarrike (Ryssland).

Miklagård, (=den stora staden) var det forntida namnet på Bysans, nuvarande Istanbul. Redgotaland, ”fastlandsgoter”.

Rolf Götrikssons saga

Sammanfattning:

Kung Göte regerade i Västergötland, som ligger mellan Norge och Sverige. Han var på resa då han mötte Snotra. Med henne fick han sonen Götrik som blev kung efter sin fader.

Hundtjoser heter en kung som rådde över Hordaland. Han var son till Fritiof den stolte och Ingeborg den fagra. Han hade tre söner: Hertiof, som sedan blev kung i Hordaland, Geirtiof, uppländingakungen, och Fritiof kung över Telemark.

I Agder bodde kung Harald hin Egdska, och hans son var Vikar. Storvekr var Starkodr Alodrångs son, och han tog Alfhild, kung Alfs dotter, ur Alfhem med våld. Kung Alf dräpte Storvekr och återförde sin dotter, som senare födde en son som fick namnet Storverk efter sin fader. Han gav sig till kung Harald hov på Agder och blev hans landvärnsman. Där bodde han på Truma, en plats som kungen givit honom. Han tog Önna, kung Frekis dotter av Haleigaland, med våld och de fick sonen Starkodr.

Fjorvi och Fyrvi, kung Frekis söner, reste sig mot Storverk och brände honom inne med hela sitt folk. Starkodr var ung då detta hände och blev upptagen i kung Haralds hov.

Hertiof, Hordalands kung, dräpte kung Harald och tog hans son Vikar till fånga samt underlade sig hela hans rike. I hans härstyrka fanns en man vid namn Grani, som kallades Hrossharsgrani. Han bodde på ön Fenring i Hordaland i en by som heter Askr. Dit förde han Starkoter. Vikar och Starkoter tog sig omsider därifrån på ett skepp och när de återvände efter en tid dräpte Starkoter själv kung Hertiof och många föll med honom. Vikar blev kung över Agder och Jären och han lade under sig Hordaland och Hardanger. En sommar for han i härnad och steg i land öster om Viken och härjade i Västergötland och tog stort byte. När han kom till Vänern mötte honom där kung Sisar. Där föll mycket folk men Vikar fick segern och Sisar föll. Därefter for han till Oplanden för att slåss mot Gertiof som önskade hämnas sin broder. Gertiof föll och Vikar lade under sig Oplanden och Telemark, ty Fritiof som var kung över Telemark var inte hemma då. Vikar fick sönerna Harald och Neri.

Olaver hin Skygni heter en kung i Svitjod där det heter Närke. Han följde Vikar mot Fritiof sedan denne försökt återfå sitt rike i Telemark. Fritiof gav upp och fick segla därifrån.

Reiner hette en rik man som bodde på ön Sida norr om Jäder i Norge, och följde alltid kung Vikar i strid. Han hade sonen Refer.

Vikar dräptes av Starkotr som flydde från Hordaland till Erik och Alrik, Agna Skefs söner, Uppsalakungar. Omsider dräptes Alrik av brodern Erik som regerade ensam länge därefter.

Kung Götrik regerade i Götlandet. I Venden bodde kung Harald. Dit fot Götrik och friade till hans dotter Alfhild. Hon följde med honom tillbaka och födde dottern Helga. En av Götriks vänner var Hroskel. Alfhild dog och Götrik lät uppkasta en stor jordhög över henne.

Harald tog över styret över sin fader Vikars länder och Neri jarl lät honom få det. Refr, Reiners son, begav sig till Neri jarl. Där fick han i uppdrag att fara till kung Götrik i Götland, kung Ella i England och kung Rolf Krake i Danmark. Slutligen for han åter till Götrik och gifte sig med hans dotter Helga och blev jarl under Götrik.

Tore hette en herse i Sogn som hade dottern Ingeborg. Dit kom Götrik samtidigt som en kungason vid namn Olafr. De friar båda till henne men hon väljer Götrik. Hon födde först Ketil och sedan Rolf.

I Danmark bodde kung Ring och han hade sonen Ingjald. Dit kom Rolf sedan Ring erbjudit sig att bli hans fosterfar.

I Sverige regerade kung Erik och hade dottern Torborg. Hon slog sig ner på Ulleråker och började regera över en tredjedel av Sverige samt kallade sig kung Torgerger.

Götrik dog och Rolf fick överta riket. En dag mötte Ketil och Rolf en vid namn Amund, kung Olofs son i Skottland, som inbjöds att bli deras man.

Rolf gifte sig med Torborg och blev kvar i Sverige medan han bror Ketil styrde över Västergötland. När kung Ring dog for Rolf och Amund till Själland där de mötte och slogs mot Grimer Grimolfsson, men Rolf utgick med segern.

I Ryssland var en kung som hette Halvdan. Han hade en dotter Olof (=Alåf), och hos honom fanns landvärnsmannen Tore Järnsköld. Tore övervanns och Ketil fick gifta sig med Olof. Därefter for Ingjald hem till Danmark, Ketil till Västergötland och Rolf till Sverige där kung Erik dött samma år. Kung Rolf regerade nu Sverige och han fick sonen Götrik.

Slutligen dog Rolf Götriksson sotsdöden.

* * *

Herrauds och Boses saga

Sammanfattning:

Ring hette en kung över Östergötland. Han var kung Götes son och Odins sonson. Denne kung Ring var kung Götrik den mildas broder på fädernet. Till hustru hade han Silgia, Sevara jarls dotter i Småland. Hennes bröder Dagfare och Nattfare levde uti kung Harald Hilditanns hov som då rådde över Danmark och en stor del av Nordlandet. Ring hade sonen Herröd och frillosonen Siod.
(m.m. m.m.)

* * *

ANM:

Innehållet och stilen skiljer sig mycket från mer trovärdiga sagor från denna tid.

Sagobrott (om Brävallaslaget)

enligt lundensiska annaler

Författad enligt egen uppgift av Stark-Odder. Slutligen redigerad omkr. 1000-1100 i Telemark i Norge. I de lundensiska annalerna finns följande version som sannolikt är mer ursprunglig. Delvis i sammandrag:

När han (Harald) drog till Svea rike för att indriva skatter, mötte honom konung Ring med krig på ett fält, kallat Bravel, där på Haralds sida skola kämpat fanbärande mör, av vilka den ena nämndes Heth, den andra Visna. I denna drabbning stupade Harald, och med tillåtelse av sveakonungen Ring satte danerna ungmön Heth till konung över sig. Denna, som även härskade över Dacien, grundade i en slesvigiansk hamn vid Jutland en stad som hon efter sig kallade Hetheby.

Först skildras, hur konung Ivar vidfamnes dotter Aud får friarbud av konung Helge från Danmark, som hon älskar, men genom faderns list tvingas att avstå från. Helge far senare åter till konung Ivar, ”som då var den mest berömde konungen” och friade till Aud å sin broder Röriks vägnar. Konung Ivar spelar även nu falskt spel. Aud avslår frieriet men ger strax vika och följer Helge till Danmark. På vägen dit röjes under deras samspråk konung Ivars svek mot dem.

Rörik får med Aud sonen Harald, som hade stora och guldfärgade framtänder. Emellertid kommer konung Ivar en sommar ned till Själland och bereder Rörik ett hånfullt mottagande å sin flotta. Han säger, att det är i var mans mun, att Harald var Auds son med Helge. När Helge återkommer från ett vikingatåg fordrar Rörik en envig till häst med honom, varvid han dödar Helge. Männen rusa till och fråga honom, varför han dödat sin broder. Han säger sig förvisso ha sport, att Helge förfört hans hustru. Men alla förnekade det. Därpå flyr Aud med sin son, och Ivar låter döda Rörik.

Aud drog sedan först till Östergötland, sedan till Gårdarrike. Där gifte hon sig med konung Radbard. Ivar blir så förgrymmad häröver, att han samlar sin flotta och anfaller Radbards länder. Men i Finska viken störtar han sig en morgon efter en dröm i havet och omkommer, och krigståget inställes. När konung Radbard hörde detta, satte han sin styvson Harald över hären och ”for då Harald med densamma till Själland och blev där tagen till konung”. Därefter drog han till Skåne till det rike, som hans modernefränder hade haft, och blev han där väl mottagen och förstärkt med manskap. Därpå drog han upp till Sverige och underlade sig hela detta rike och Jylland, som hans morfader Ivar vidfamne hade härskat över. Han insatte där ånyo fylkeskonungar, vilka konung Ivar hade berövat sina riken. Konung Harald styrde riket med verksamhet och kraft under första delen av sin levnad, men då han var mycket ung, syntes det många, vilkas riken hade intagits av konung Ivar eller konung Ingjald (*illråde; ynglingäätten*), såsom skulle det vara en lätt sak att återtaga deras fädernearv.

Harald var 15 vintrar gammal då han kom till riket (=fick besittningsrätten), och eftersom hans vänner insåg, att han skulle ådraga många rikets fienders anfall till följd av sin ungdom, så lade man råd och anställde en stor sejd och det sejdades för konung Harald, att järn ej skulle bita på honom, och så var det sedan, att han aldrig bar skyddsvapen i en strid, och bet inga vapen på honom. Han blev en väldig härman, och ingen i hans ätt hade haft så mycket krigsföring i riket, därför kallades han Hildetand (”Hilditönn”). Han förvärvade sig med härnad allt det land, som Ivar vidfamne hade haft, och än mer, så att ingen konung i Sverige eller Danmark fanns, som ej gäldade honom

skatt. Han lade under sig den del av England, som Halvdan snälle och sedan konung Ivar hade haft. Han satte konung Hjormund, Hervard Ylfings son, över Östergötland, som hans fader hade ägt och konung Granmar.

Då konung Harald begynte åldras, satte han sin brorsson Hring över sin här att värna länderna sina, och Hring dvaldes hos Harald långa tider. Och då åldern började ta ut sin rätt över konungen, satte han in sin frände Hring till konung i Uppsala och gav honom Svitjod och västra Götaland till att råda över, men själv hade han välde över hela Danmark och Östergötland. Hring gifte sig med Alfhild, konung Alfs dotter från landet mellan Götaälven och Romälven (*nu Glommen*). Hring fick en son vid namn Ragnar.

När konung Harald hildetand var så gammal vorden, att han räknade halvannat hundra vintrar, då låg han i sängen och kunde ej gå. Då vikingar anföll hans rike, ville några män, som tyckte att illa gick riket, då landstyret sviktade, och som fann honom fullgammal, dränka honom i badet. De lade grenar över karet och bar sten ovanpå och ville kväva honom i badet. Då han förstod, att de ville förgöra honom, bad han, att de skulle släppa honom upp ur badet: ”jag vet, ni tycker mig fullgammal. Det är ock sant, och väl måtte jag dö en naturlig död. Icke vill jag denna död, att dö i badet, jag vill dö mycket kungligare.” Några vänner kom till och hjälpte honom bort.

Snart därefter sände han män upp i Svitjod till sin frände konung Hring med det budskapet, att han skulle samla sig här över allt det land, han rådde över, och komma emot konungen vid landmäret och kämpa mot honom, och lät säga honom alla skäl, varför danerna tyckte honom gammal. Därefter samlar konung Hring härfolk över allt Sveavälde och Västergötland, och många fick han från Norge. Det är sagt, att när svear och norrmen for ut med flottan om Stocksund (”Stokksund”), var där 2500 skepp. Men konung Hring red med sin hird och västgötarna ovanom över Öresund (”Eyrasund”; se anm. nedan) och sökte sig så den västra (se anm.) landsvägen till skogen Kolmerker (=Kolmården?) som skiljer Svitjod och Östergötland. Då konung Hring kom ut ur skogen i väster till det, som heter Bråvik, då kom där emot honom hans skeppshär, och slog så konung Hring upp sina härtält på slätterna vid Bråvalla under skogen, mellan denna och viken (=mellan skogen och viken).

Konung Harald drager nu samman en stor här från allt Danavälde, och mycket härfolk kom från Östersjöländerna och från Kvänagård och Sachsländ. Då hans här var samlad på Selund (*Själland*) på den ort som heter Kögja, kunde männen gå över från Landör till Skanör liksom på ett skepp, ty hela sjön tycktes betäckt av hans flotta. Då sänder han den man, som heter Herleifr, och med honom sacharnas här konung Hring till mötes, och för att ”hassla till vall” (=inhängna stridsplatsen med hasselstänger), och välja valplats (*stridsplats*) och säga upp friden och sämjan dem emellan. Konung Harald for med hären sju dagar, innan han kom öster ut i Bråvik. Och då gjorde sig bägge redo till strid och fylkade sitt folk.

I Haralds här var hövdingen Brune. Han var mest förfaren av alla de män, som var med konung Harald. Denne lät Brune fylka hären och fördela hövdingarna under märkena. Konung Haralds märke stod i den mellersta fylkningen, och hans hird fanns omkring märket.

(Härefter uppräknas Haralds främsta kämpar, bland vilka nämns en sköldmö Veborg, som kom till konung Harald med en stor här sunnan från Gotland.)

Konung Harald färdades i vagn, ty han var icke så vapenför, att han kunde gå i striden. Konungen sänder Brune och Heidh att skönja, huru Hring fylkat sin här och om han var redo till strid. Brune säger: ”Tyckes mig, att Hring är redo till strid och hans folk. Underligt har han fylkat det. Han har svinfylkat sin här, och blir det icke lätt att kämpa med honom.” Då säger konung Harald: ”Vem månne ha lärt Hring att så fylka? Jag trodde ingen utom mig och Oden kunde det, eller månne Oden vilja upphöra att tillskifta mig seger. Det har aldrig förr hänt, och ännu beder jag honom, att han ej må göra det. Men vill han ej giva mig seger nu, då låte han mig falla i striden med all min här, om han

ej vill, att danerna skola få seger som förr. Och alla de kämpar, som falla på denna slätt, giver jag Oden.”

Det var så, som Brune hade sagt, att Hring hade svinfylkat all sin här. Fastän fylkningen tycktes tätast att överskåda, där ”trynet” var i ”bröset” (den utskjutande falangen i centern), var den dock så lång, att ena armen nådde den å som heter ”Vatå” (*se anm.*), och den andra ovan till Bråvik.

Konung Hring hade med sig till strid många konungar och kämpar. Där var med honom en ypperlig man, den konung som hette Ale den djärve, som hade stort härfölje, och många andra berömda konungar och kämpar. Med honom var den kämpe, som var den yppersta i fornsagorna, Starkad Storverksson den gamle, som hade uppfötts på ön Fenring i Hardaland i Norge och hade farit vida i länderna och vistats hos många konungar. Många andra kämpar var komna från Norge, uppifrån Sveavälde, uppifrån Sigtuna. Bland kämparna (som uppräknas) var Sigvald, som kommit till konung Hring med 11 skepp, Tryggve och Tvivivill med 12. Erik helsing hade en stor drake (=skepp), väl bemannad, Läser hade ett långskepp.

När denna här var redo till strid, lät bäggedera blåsa i lurar, och härskri upphovos därpå. Då drabbade fylkingarna samman och blev striden så skarp och väldig, att det säges i fornsagorna, att ingen strid i Nordlanden hade varit, där urvalet av kämpar varit jämnstort och jämgott med dennas.

När striden ståndat en stund, trängde sig i konung Haralds här den kämpe fram, som hette Ubbe friser, och anföll spetsen på konung Hrings fylking. Han kämpade först med Ragnvald lyftingshövde, och var deras vapenskipte mycket hårt och fruktansvärda hugg gavs då i hären, när dessa två oförvägna kämpar drabbade samman. Bägge gav varandra många och stora hugg. En sådan väldig kämpe var Ubbe, att han ej höll upp förrän han skilt deras envig genom Ragnvalds fall. Därpå löpte han mot Tryggve och gav honom banesår. Då Alreikssönerna se, hur fruktansvärt han for fram i hären, gå de löst på honom. Men så kämpastark var han, att han dräper dem båda. Därefter dräper han Yngve, och for han så våldsamt fram i hären, att alla flyktade av skräck för honom, och fällde han alla dem, som stod främst i fylkingsspetsen, utom dem som stred mot andra kämpar.

Då konung Hring såg detta, eggade han hären, att icke skulle en man vinna över alla, så överdådiga män som de var, vilka stred med honom. ”Eller var är kämpen Starkad, som hittills alltid bar segerrik sköld. Vinn oss seger!” Han svarade: ”Ha vi fullt upp att göra, och vi skall se till att vinna den seger, vi mäktat, men Ubbe är man att sätta envar på hårt prov.” På konungens eggelse löper han fram mot Ubbe, och blir där en väldig kamp mellan dem med stora hugg och mycken kämpakraft. Båda var övermåttan modiga män.

Efter en stund gav Starkad honom ett stort sår, och därefter fick Starkad sex sår och alla stora, och tyckte han sig näppeligen förr ha satts på ett slikt prov av en enda man. Men emedan fylkingarna var så mansstarka, skildes de från varandra, och slutade därför detta envig. Sedan anföll Ubbe den kämpe som hette Agnar, och røjde vägen fri för sig, och högg med bägge händerna, och bägge hans armar var blodiga till axlarna.

Därpå vände han sig mot dem från Telemarken. Och då de såg honom, sade de: ”Nu tarvar oss (*behöver vi*) ej att söka oss annorstädes i hären, och låt våra pilar en stund söka denna man, och ju mindre alla tycka oss vara dugliga, desto mera skall vi anstränga och visa oss som raska män!” De tappreste bland Telekarlarna, Hadd hårde och Hroald tå, tog till att skjuta på honom, och de var så dråpliga bågskyttnar, att de sköt honom två tolfter (=24) pilar mitt i bröstet, ty det ville mycket till att få livet ur honom. Dessa män gav honom banesår. Men då hade han dräpt sex kämpar och givit elva kämpar svåra sår, och dräpt 16 män av svearna och götarna, som stod framme i fylkingen.

Under detta gick sköldmön Veborg hårt fram mot svearna och götarna. Hon gick mot den kämpe, som hette Soknarsote. Och så hade hon vant sig med hjälm och brynja och svärd, att hon var ”långt hunnen i riddarskap”, som Starkad den gamle säger. Hon ger kämpen väldiga hugg, anfäller honom länge, och med ett hugg hugger hon i kinden och

klyver sönder käften och ett stycke av hakan. Han slog skägget in i munnen och bet i det och höll så upp hakan. Och hon utför stora bedrifter i hären.

Litet därefter möter henne Torkel styvsint, konung Hrings kämpe, och blev dusten hård mellan dem. Innan han höll upp dräpte han henne, sedan hon fått många sår och visat stor djärvhet. Nu blev det stora tidender på en kort stund, och bägge fylkingarna segrade ömsomt. Där gick mången kämpe miste om hemkomst från striden, eller blev han lemlästad, å ömse sidor. Nu går Starkad mot danerna. Han angriper den kämpe, som heter Hunn, och dräper honom, och därpå den som vill hämnas honom och heter Ella, och sedan den som heter Borgar, och drabbade de samman i hård strid, och slutade deras envig så, att Starkad dräpte honom. Starkad löper nu omkring i fylkingarna med draget svärd och hugger vem han möter. Och sedan högg han den som hette Hjort.

När konung Harald såg så stort manfall i sin hird och bland sina kämpar, då reste han sig på knä och tog två svärd och körde våldeliga fram med hästen, som var före vagnen. Han högg svärderna med bägge händerna och gav mången man bane med egna händer, trots att han varken kunde gå eller sitta på hästen. Så förlöpte striden en stund, att konungen utförde mångt storverk. Efter denna bragd blev konungen Harald hildetand slagen med en stor klubba i huvudet, så att hjässan rämnade itu, och var detta hans banesår. Och dräpte Brune honom.

När konung Hring såg konung Haralds vagn tom och förstod, att konungen månne vara fallen, lät han blåsa och bjuda, att hären skulle stå stilla. När danerna blev detta varse, avstannade striden, och bjöd konung Hring fred åt konung Haralds här, och det tog alla emot.

Dagen därpå om morgonen låter konung Hring rannsaka valplatsen och leta efter sin frände konung Haralds lik, och hade stort manfall ägt rum på den plats, där liket låg. Det var vid middagen, som liket fanns och de döda uppsamlats.

Konung Hring lät taga konung Haralds lik, sin frändes, och tvätta av blodet och reda det omsorgsfullt efter den forna sedvänjan. Han lät lägga liket på den vagn, som konungen Harald hade i striden. Därefter lät han kasta upp en stor hög och lät hans lik åka i den vagn, efter den häst, som konung Harald hade i striden, och lät honom så åka in i högen; och sedan vart hästen dräpt. Då lät konung Hring taga den sadel, som han själv hade ridit i, och gav sin frände konung Harald, och bad honom göra som han själv ville: antingen rida till Valhall eller åka. Därpå lät han göra ett stort gästabud och fira konung Haralds, hans frändes, likbegängelse. Innan högen var slutet efter honom, ber konung Hring alla stormän och kämpar, som var därstädes, att gå fram och kasta i högen stora ringar och goda vapen till konung Harald hildetands ära. Därefter slöts högen omsorgsfullt.

Sigurd Hring var konung över Svitjod och Danmark efter konung Harald hildetand. Hans son Ragnar växte upp i sin faders hird.

När konung Hring tog till att åldras och bli tungför, började hans rike minskas. Mest minskades det som var honom fjärmast. Konung Adalbrikt - av konung Ellas ätt, han som hade dräpt Halvdan Ylfing - underlade sig det stycke av England, som konung Hring ägde. Då Sigurd Hring var gammal, var det en höst som han hade ridit omkring i sitt rike västra Götland, att döma landslag. Då kom mot honom Gandalfs söner, hans svågrar, och bad att han skulle giva dem folk att rida mot den konung, som hette Östen, som härskade i det rike som då hette Vestmarar och nu heter Vestfold. Då hölls blot i Skiringssal, till vilket folk begivit sig från hela Viken ... (slutet saknas)

* * *

ANM.:

Händelsen utspelar sig i mitten av 700-talet (omkring 740-talet?). En avsevärt sämre återgivning av händelsen finns också hos Saxo.

Eyrasund = ”grus/gyttja/lerig jord-sundet”; tolkas av Arthur Nordén som trakten kring Örmohult, då den östgötska landskapsgränsen av ålder gått häröver, liksom huvudvägen från Närke-Västergötland till trakten av Norrköping. Där denna väg i norr passerar landskaps-gränsen, kommer den ut på en mosse av betydande utsträckning. På ett ställe smalnar mossen och två landtungor skjuter fram mot varandra, och erbjuder ett lämpligt vadställe över sumpmarkerna. De två stora landsvägarna från Linköping och Norrköping möts strax söder om mossen för att sedan passera kärret. Även järnvägen går häröver.

Tolkningen kan klassas som osäker.

västra / östra = dessa båda hänvisningar anger härens respektive flottans rörelseriktning. Hring här ”tågade väster ut landsvägen” (sötti sva vestr landveg), och tycks visa att de färdades mot väster från Svitjod-Västergötland. På samma sätt sägs Haralds flotta komma från Själland styrande åt öster. Dessa orienteringar ger ingen naturlig mötesplats, eftersom Harald hamnar i Östersjön och Hring till slut vid Västkusten.

Nordén föreslår att partierna i originalet har haft läsningen västerifrån och österifrån, sett från själva slagfältet, vilket istället skulle innebära att hären gått från Västergötland och norr om Vättern västerifrån till Bråviken, medan flottan kommit från Östersjön och styrt in i Bråviken och således kommit österifrån.

Å andra sidan kan hären faktiskt ha tagit den västra landsvägen och därmed menat vägen från Hjälmaran, och inte en mer östlig väg som också gick till Kolmården och Bråviken men från den östra delen av Mälaren. Ytterligare en möjlighet är att de just färdades i västlig riktning, men längs den väg som går från den östra delen av Mälaren. Likaså är det naturligt att hävda att Haralds flotta, som samlades vid Själland, färdades åt öster för att komma till Östergötland, även om han efter ett par dagar måste ha tagit av åt norr. Hade Haralds flotta färdats mot västra Götaland, hade de istället färdats mot norr, och detta väderstreck nämns ingenstans.

Vatå = anses av Nordén motsvara ett ursprungligt Varå, dock ej namnet på en å. Hären uppställdes mellan ”Vatå och Bråviken” enligt sagobrott, och mellan ”Vik och Verund” enligt Saxo (det sistnämnda har flera gånger tolkats som Varend i Småland), men sannolikt återgår både Vatå och Verund på ett och samma namn i originalversionen. Det okända namnet har också jämförts med Varins vik och Varins ö i kvädena om Helge hundingsbane i Eddan, ett plats som antas ha legat just i trakterna av Ringstad i Bråbygden, vid Bråviken, eller vid Vätterns utlopp vid Motala där viken vid själva utloppet heter Varviken.

Man ansåg länge att slaget stått i Ö.Husby sn, men en närmare undersökning i början av 1910-talet visade att så knappast var fallet. Istället framkom det högst oväntat att man i trakten runt Norrköping berättade att slaget stått här. Enligt folktraditionen hade slaget stått mellan Herstabergsbäcken (sockenskillnadsbäcken) och Åby eller Bråviken (Norrsviken). De inseglande flottorna landade nedom bäcken utåt Bråviken till, och gick ej upp så långt som till Marieborg. Det stod främst i trakten av den nuvarande Stockholmsvägen, på Kvillingeslätten eller närmare betraktat på Herstadbergsägorna eller Herstadbergsgärdet, och slaget flyttade sig något under sin gång och var som värst vid Björnsnäs. Slaget pågick på mer än ett ställe, och även trakten kring Svensksundsägor, vid Vilhelmsberg och vid Trönäs omnämns i folktraditionen.

Kung Rings här kom från Ringstad och Klingsbergsdalen, den andra från sjön. Freden kom sedan att slutas vid Fristad i Tåby socken. Allt enligt folktraditionen.

Sigtuna = ett visst antal kämpar kom härifrån och platsen förläggs norrut från Bråvalla. Orienteringen stämmer med Sigtuna vid Mälardalen, men bevisligen fanns inte denna stad vid denna tid. Den anlades omkring år 1000, och var ännu ung då den slutgiltiga versionen av Bråvallaslaget skrev ner.

Ett övervägande stort antal kämpar uppges vara från Norge (ungefär lika många som de övriga på respektive sida!!, dock utan att döda några norrmän). Även de främsta bedrifterna i slaget sägs ha utförts av norrmän.

Sagan om Ragnar lodbrok och hans söner

Författad enligt egen uppgift av Stark-Odder. Slutligen redigerad omkr. 1000-1100 i Telemark i Norge. I de lundensiska annalerna finns följande version som sannolikt är mer ursprunglig än Sagobrott. Delvis i sammandrag:

Heime i Hlymdalarna sporde att Sigurd (Fafnesbane) och Brynhild var döda. Deras dotter Aslaug, som han fostrade var bara tre år gammal. För att skydda henne från föräldrarnas fiender åkte han till Norge och kom till Aake och hans hustru Grima i Spangareid. Där lämnade han flickan.

Herrud hette en rik och mäktig jarl i Götaland. Han hade dottern Thora, som de kallade borgarhjort. Fadern lät bygga henne ett loft i närheten av kungasalen. En dag skickade han henne en liten lindorm, som snabbt kom att växa, och till slut var den så stor att den omgärdade hela loftet. Ingen vågade gå i närheten av ormen, och jarlen ångrade sig. Han lovar bort sin dotter till den som kan döda ormen.

Vid den tiden rådde Sigurd Ring över Danmark. Han var vida känd efter det stora slaget som han höll mot Harald hilditonn vid Bråvalla; där föll Harald. Sigurd hade en son som hette Ragnar. Denne fick höra om Herrud jarl och ämnade bege sig dit. Han tog ett par ludna broker (=byxor) och en luden kappa, vilka han hade kokat i beck, och gömde dem. En sommar höll han till i Götaland med sina skepp och sin här. Ragnar iklädde sig sina gömda kläder, dräpte ormen, och fick Thora borgarhjort till hustru. Med henne fick han sönerna Eirik som var den äldsta och Agnar. Kort därefter blev Thora sjuk och dog. Det tog Ragnar så tungt att han lämnade landet och styrde ut med sina skepp.

En sommar höll Ragnar till med sina skepp i Norge, i närheten av Spangareid. Här träffade han en ung fager kvinna som kallade sig Kraka. Men snart förstod Ragnar lodbrok att hon inte kunde vara dotter till de som bodde där, utan måste vara av ädlare börd. Ragnar satte henne på ett flertal prov, och hon klarade dem alla. Då fäste han sig med henne och hon blev hans hustru.

Tiden gick och hon födde en gosse. Han fick namnet Ivar, men han var benlös (Ivar benlös); där det skulle vara ben fanns bara brosk. Men ändå blev han mer storväxt än någon annan. De fick sedan fler barn; Björn, Hvitsärk, och Ragnvald. De var alla duktiga i idrotter, men Ivar kunde inte gå. Han blev buren på ett par stänger. Nu föll de dem in att bege sig ut på härskepp, och de valde staden Hvitby. Den staden hade många försökt inta, även Ragnar, men ingen hade lyckats. De gav sig åstad och ansatte borgen. Deras broder Ragnvald föll men de lyckades inta staden, varefter de plundrade den och bröt ner murarna.

Eystein (Östen) hette den man som rådde över Svithiod. Hans dotter hette Ingebjorg. Eystein var en mäktig man, men mycket folk om sig, han var klok och en stor blotman. Han bodde i Uppsalarna (Uppsolum), och där var på den tiden det största blotet i hela nordlandet. Folket där trodde så starkt på en ko, som de kallade Sibilja. Till henne blotade de, och kon gick före hären i orostider.

Det rådde stor vänskap mellan Eystein och Ragnar, och de brukade gästa varandra var sommar. En sommar gick det som så att Ragnar trolovade sig med Eysteins dotter Ingebjorg, sedan alla omkring honom uppmanat honom att lämna den fattiga kvinnan från Spangareid. På vägen hem förbjöd han alla sina män att berätta om nyheten, men detta kände Kraka redan till. Hon avslöjade då att hennes rätta namn var Aslaug och att hennes föräldrar var Sigurd fafnesbane och Brynhild Budlesdotter. Hon berättade också att det barn hon väntade skulle bli en gosse, och hans skulle ha ett märke i form av en orm i ögat. Då Aslaug födde, visade det sig bli en gosse med tecknet av en orm i ögat.

Ragnar sa att denna orm var ett arv från Sigurd fafnesbane (=Fafne var en orm), och att det visade att hon var av Odens ätt, varpå Ragnar gav honom namnet Sigurd.

Efter detta beslöt Ragnar att inte fara till Eystein och äkta hans dotter. Då Eystein märkte att Ragnar uteblev, blev han mäktig till sinnet och bröt vänskapen dem emellan. När Ragnars söner Eirik och Agnar sporde detta, samlade de mycket folk och for till Svithiod för att härja. Väl framme mötte de snart en stor här som leddes av Eystein och kon Sibilja. Svearna vann seger och båda Ragnars söner föll.

Detta bud fick Ragnars söner att rusta en stor här. Sigurd orm-i-öga, ännu liten, hade fem skepp, Hvitsärk och Björn hade fjorton skepp, Ivar benlös hade ensam tio skepp, och även Aslaug hade tio skepp; tillsammans trettionio skepp. Även Aslaug ville följa med på denna färd, men hon fick istället leda den här som tog landvägen, och de kallade henne då för Randalin. Och väl framme dräpte de alla de hann ifatt. Men budet nådde fram till konung Eystein, han rustade sin här och lät den ledas av kon Sibilja. Då Ivar såg kon sade han åt sina bärare att de skulle ta sig fram dit och försöka slänga av honom på kons rygg. Så skedde också och kon fick sin bane. Nu var inte svearna så modiga längre, och striden vändes till brödernas fördel. Konung Eystein föll och många med honom. Därefter gav de landet fred och återvände hemåt.

Efter detta bestämde bröderna att de skulle härja i Söderrike. De kom till en stor borg som styrdes av Vifil, och av hans namn kallades borgen Vifilsborg. Efter lång tid och kloka råd lyckades de inta borgen, varefter den plundrades och bröts ned. Flera andra borgar, som Luna, intogs också, och de blev vida berömda i Söderrike.

Ragnar satt hemma utan varken söner eller hustru. Då fick han lust att bege sig till England. Han lät bygga två skepp vilka båda var de största man dittills sett. Väl framme hamnade han i en storm som förstörde skeppen, men Ragnar och hela hans manskap kom i land med kläder och vapen. Den konung som då rådde över England, hette Ella. Han samlade en mycket stor här och gick mot Ragnar. Deras härar möttes och kampen var ojämn. Alla i Ragnars led föll och själv blev han inklämd mellan sköldarna. Ensam kvar av sitt följe, utfrågades han om namn och härkomst, men han svarade inte. De tog då av honom överklädnaden och slängde honom i ormgruppen. Då kvad Ragnar: Grymta månne grisarna om de visste vad galten lider. (=sönerna må bli hämndlystna om de visste hur fadern har det ställt). Så fortsatte han att kväda Krakumål, och förtäljde de femtio slag han utkämpat; och därpå dog han. Först då de hörde detta förstod de att de hade dödat Ragnar lodbrok, och att de kunde vänta hämnd från hans söner.

Innan sändebuden från Ella hunnit fram, hade Ragnar söner (Ivar benlös, Björn järnsida, Hvitsärk raske och Sigurd orm-i-öga) återvänt till Danmark. Sändemännen berättade om Ragnars död. Ivar beslöt att söka böter för dråpet på fadern, medan de övriga bröderna ville hämnas med härsköld. De for alla över, men Ivars bröder blev slagna på flykten för Ellas här. Ivar själv bars då till Ella där han begärde i böter ett så stort stycke land som en oxhud kunde täcka. Ivar skar sedan ut en rem som var den tunnaste de sett, och den blev så lång att alla förundrades. Den lät han sedan utsträcka runt omkring en slätt, och området blev stort nog för att kunna bygga en borg. Här lät han också bygga en borg som fick namnet Lundunaborg, och som nu är den största och ryktbaraste av alla borgar. Ivar vann mycket folk på sin sida, för han var givmild. Då sände han bud till sina bröder och bad dem rusta så många skepp som möjligt och komma över. Med detta bud förstod bröderna att de hade den största utsikt till seger, och de samlade krigsfolk från hela Danmark och Sverige och från alla de riken deras välde nådde över. Deras här var mäktig stor, men Ella fick inte alls så mycket folk som förr då Ivar vunnit många på sin sida. Striden var ojämn och Ragnars söner fick seger. Efter slaget dräpte de Ella, och delade riket sinsemellan. Ivar tog för sin del England och avstod allt annat.

Sedermera drog sönerna ut åt olika håll på härjningståg. Hvitsärk dog i österled. Från Sigurd orm-i-öga nedstammar en stor ätt. Hans dotter hette Aslaug och var moder till Sigurd hjort, och han blev i sin tur fader till Ragnhild som födde. Den förste som ensam

härskade över hela Norge (=Harald hårfager). Från Björn järnsida härstamma många män, en väldig ätt; från honom Tord, den store hövdingen, som bodde på Hofde vid Hofdastranden.

Då alla Ragnars söner voro döda skingrades den här som följt dem, men inga som varit hos Ragnars söner kunde trivas hos andra hövdingar.

* * *

ARE FRODE

Isländingaboken

Nedtecknad omkring 1130.

Halfdan vitben, konung av Oplandene, var son till sveakonungen Olov trätälja och far till Eystein fjärt, som var far till den Halfdan den givmilde och matsnäle, far till Gudröd jägarkonung, far till Halfdan den svarte, far till Harald hårfagre, vilken som den förste av denna ätt vart konung över allt Norge.

Island bebyggdes först från Norge i Harald hårfagres dagar, han som var son till Halfdan svarte. Det var vid samma tid som då Ragnar lodbroks son Ivar lät dräpa anglerkungen Eadmund den helige. Men då räknades åtta hundra sjuttio vintrar efter Kristi börd, enligt vad som skrivet är i hans saga.

Ingolf hette en norsk man, om vilket med sanning är sagt, att han var den förste som for därifrån till Island, och det var när Harald hårfagre var sexton vintrar gammal.

Kristnan kom till Island, enligt Sämund prästs utsaga, samma sommar som Olav Tryggvasson stupade. Då höll han slag mot danakungen Sven Haraldsson och sveakungen Olov Eriksson den svenske i Uppsala samt den Eirik som sedan vart jarl av Norge. Det var ett hundra trettio vintrar efter Eadmunds dråp, och tusen efter kristi börd, efter allmän räkning.

Gissur biskop, Isleifs son, vart vigd till biskop på landsmännens bön i konung Olav Haraldssons dagar och två vintrar efter det Isleif dog. Då fanns det en Gissur här i landet och en annan i Götland, men den andres namn var med rätta egentligen Giströd. Detta sade han oss själv.

När Gissur i allt varit biskop i trettiosex vintrar, dog han. Detta samma år avled påven Pacshalis secundus (II) samt Baldvin Jorsalakonung och patriarken Arnaldus i Hierusalem och sveakungen Philippus, och senare samma år dog grekerkungen Alexius, sedan han suttit trettioåtta vintrar på stolen i Miklagård. Och trenne vintrar därefter var det sekelskifte.

Dessa är namnen på ynglingarnas och breidfjordingarnas anfäder.

Yngve turkakonung

Njord sveakonung

Frej

Fjölnir som dog hos Fred-Frode

Svegder
Vanlande
Visbur
Domald
Domar
Dyggve
Dag
Alrek
Agne
Yngve
Jorund
Aun den gamle
Egil Vendelkråka
Ottar
Adils i Uppsala
Östen
Yngvar
Bröt-Anund
Ingjald Illråde
Olav Trätälja
Halfdan Vitben, konung i Oplandene
Godröd
Olav
Helge
Ingjald, dotterson till Sigurd, Ragnar Lodbroks son
Oleif den vite
Torstein Röd
Olav Feolan, den förste av ätten som byggde på Island
Tord Gellir
Eyjolf, som var döpt på sin ålderdom när kristnan
kom till Island
Torkel
Gellir, far till Torkel, far till Brond och till Torgils,
min egen far.
Jag heter Are.

* * *

Anm: Ordningsföljden hos hans förfäder i ynglingaätten är inte korrekt.

STYRMER DEN VISE, STURLA TORDARSON, HAUK ERLENDSSON

Landnamsboken

Nedtecknad omkring 1200, främst av de personer som återges i rubriken ovan. Urval:

FÖRSTA BOKEN

Den gången då Island upptäcktes och bebyggdes från Norge då var Harald Hårfager kung över Norge och Erik Emundsson och hans son Björn i Svitjod, men Gorm den gamle var i Danmark och Elvråd den mäktige i England samt Jatvard, hans son. Kjarval satt i Dublin och Sigurd jarl den rike i Orkneyöarna.

En man hette Gardar, son till Svarar den svenske. Han ägde jordar på Själland men var född i Sveariket. Han for till Suderöarna för att hämta sin hustrus fädernearv, men när han seglade genom Pentlandsfjorden, då rev vinden honom ur kurs och han drev västerut i havet. Han kom till land östan för Östra Hornet, där då var god hamnlägenhet. Gardar seglade runt hela landet och fick då vetskap om att det var en ö. Han var vintern över norrut i Husavik vid Skjalvande och byggde där hus. Nästa vår när han var segelklar och skulle till havs slets skeppsbåten från honom med en man i som hette Nattfare och en träl och trälkona. Han satte sedan bo på en ort som heter Nattfarevik. Gardar for då till Norge och lovordade mycket landet.

Den sommar, då Ingolf och hans svåger for som nybyggare till Island, hade Harald hårfagre varit konung i Norge i tolv år, men han hade blott tvenne vintrar varit enväldskonung över allt Norge efter det slag som stod i Haversfjord. Det var fyra vintrar efter kung Eadmund den heliges fall i England. Det hade då förflutet efter vår hulde Drottens börd åtta hundra och sjuttiofyra år.

Kväll-Ulv och hans son Skallagrim rustade ett skepp och tänkte fara till Island. De låg till havs ute i Solunder. Där tog de en knarr som kung Harald förut låtit frånta Torolf, Kväll-Ulvs son. Det var när hans män nyss var komna från England. De dräpte där Hallvard hårdfare och Sigtrygg snarfare som hade styret för skeppet. Där slog de också ihjäl sönerna till Sigurd hjorts son Guttorm, kungens kusiner på svärdssidan, och hela deras besättning utom två män, som de släppte för att de skulle kunna berätta om händelsen för kungen.

ANDRA BOKEN

-

TREDJE BOKEN

Hund-Steinar hette en jarl i England. Han var gift med Ragnar lodbroks dotter Ålöf. Deras barn var Björn, far till Audun skackel, och Eirik, far till Sigurd diskskalle, samt Isgerd, gift med Tore jarl i Värmland.

Kettil raum hette en mäktig herse i Raumsdalen i Norge. Kettil var gift med Ån bågspännarens dotter Mjäll, och deras son hette Torstein. Han dräpte i skogen vid Oplandenes gräns på eggan av sin fader den Jökul, som var son till jarl Ingimund av Göt-

land. Jökul skänkte honom livet. Sedan fick Torstein hans syster Tordis till äkta, och deras son var Ingimund den gamle. Han växte upp i Hevnir hos Tore. Völvan Heid spådde att de skulle bebygga ett land som låg västerut i havet och då ännu var oupptäckt, men Ingimund sade, att mot det skulle han nog vidta åtgärder. Völvan sade, att det skulle han aldrig kunna, och anförde till järtecken att just nu var en liten malmgubbe försvunnen ur hans pung, och den skulle återfinnas där han grävde grundhål för sina högsätess Stolpar i det nya landet. Ingimund blev en stor viking och härjade för jämnan i västerled. Senare tog han rådet av kung Harald hårfagre att flytta till Island, och när han kom dit återfann han sin malmgubbe, som var en frejsbild i silver.

Gorm hette en mäktig herse i Svitjod. Han var gift med Tora, dotter till konung Erik i Uppsala. Deras son hette Torgils och var gift med Elin, dotter till konung Burislav i Gårdar i öster och Dagstyggs resakonungs syster Ingigerd. Deras söner var Hergrim och Herfinn. Groa hette Herfinns dotter, som blev gift med Hroar, och deras son var Slettu-Björn som först tog landet mellan Grjtån och Deildarån.

Tord hette en god storbonde. Han var son till Björn bördesmör, son till Hroald hrygg, son till Björn järnsida, Ragnar lodbroks son.

Fridleif hette en man, göt till fädernet, medan hans mor som hette Bryngerd var från Flandern. Fridleif tog Slettalid i dess helhet och Fridleifsdalen och bodde i Holt. Hans son var Tjodar, far till Are och Bryngerd, mor till Tungu-Stein.

Tord knapp hette en svensk man, son till Björn på Håga, och en annan svensk man hette Navar-Helge. De for med samma skepp till Island och nådde kusten vid Haganäs.

Björn hette en storbonde i Götland, son till Hrolf från Åar. Han var gift med Hliv, dotter till Hrolf, son till Ingjald, son till konung Frode. Eyvind hette deras son. Björn blev osams om jordägor med Sigfast, Sölvars götakonungs måg, och Björn brände honom inne med trettio man. Sedan for Björn till Norge med elva man, och Grim herse tog emot honom, och han uppehöll sig hos honom en vinter. Då ville Grim dräpa Björn för att ta hans gods. Därför begav sig Björn vidare till Öndott kråka, som bodde i Hvinesfjord på Agder, och han tog honom som gäst. Om somrarna var Björn i västerviking men om vintrarna hos Öndott, tills hans hustru dog borta i Götland. Då kom hans son Eyvind och övertog sin fars härskapp. Björn gifte om sig med Helga, Öndott kråkas syster, och de fick sonen Trond. Eyvind for då i västerviking och uppbar gäld till fred från Irland. Han blev gift med irerkungen Kjalvalks dotter Rafarta och vart bofast i landet. Därför var han kallad Eyvind östmannen. Deras son var Helge den magre, som gifte sig med Kettill flatnäsas dotter Torun hörna, och de hade många barn.

FJÄRDE BOKEN

Une var son till den Gardar, som först upptäckte Island. Han for till Island med konung Harald hårfagres råd och tänkte lägga under sig landet, varefter kungen lovat att göra honom till sin jarl där. Une kom i land där det nu heter Unaoset och byggde hus där. Han tillägnade sig hela bygden ända till Unabäck. Men när landets folk fick veta vart han syftade, började de visa honom ovänlighet och vägrade sälja honom både boskap och mat, så han kunde inte hålla sig kvar där. Då red han västerut med elva man och kom på vintern till Leidolf kämpen i Skogahvervet, som tog emot dem alla. Une vänslades med Leidolfs dotter Torun, och till våren var hon med barn. Då ville Une sticka iväg med sina män, men Leidolf red efter dem. De hann upp dem och de slogs. Där föll några av Unes män och han for då tillbaka fast ogärna, eftersom Leidolf ville att han tog flickan till äkta och satte bo och tog arvet efter honom själv. Något senare rymde Une igen när Leidolf inte var hemma, men på nytt red Leidolf efter honom och de möttes på Karlagravarna.

Då var han så vred att han slog ihjäl både Une och alla hans följeslagare. Unes och Toruns son var Hroar Tungu-gode. Han tog hela arvet efter Leidolf och var den värsta kaxe.

Bödvar den vite var son till Torleif någorlunda, son till Bödvar snöstormsbrak, son till Torleif valstorlabb, son till Ån, son till konung Örn hörna, son till konung Tore, son till Svina-Bödvar, son till konung Sölge, son till Hrolf av Bergs fylke. Han och hans frände Brand-Anund for från Vors till Island och kom i land i Södra Alptafjorden. Bödvar tog land in från Leiruvågen, alla de dalar som där ligger, och sedan utåt på andra hållet till Mule. Han bodde på Hov, där han reste ett stort gudahov.

Så började den hedna lagen, att ingen man fick fara med skepp med drakhuvud över havet, och hade de sådana skepp, då skulle de ta av huvudena innan de fick land i sikte och inte segla mot kusten med gapande huvuden eller grinande käftar, så att landvättarna blev skrämda. En ring av två örars vikt (= drygt 50 gram) eller större skulle ligga på altarestallen i varje huvudhov. Den ringen skulle varje gode ha på sin arm till alla lagting, som han själv ägde att öppna, och den skulle han doppa dessförinnan i runnet nötblod av det djur, han blotade själv med egen hand. Varje man som inför nämnden tarvade fria sig från laga åklagan skulle först avlägga ed på denna ring och nämna sig två eller flera vittnen. "Jag nämner mig vittnen på det", skulle han säga, "att jag går ed på ring som laga ed. Så hjälpe mig Frej och Njord och den allsmäktige Asen, som jag så skall detta mål söka eller värja, vittne eller misstanke bära eller ock döma som jag vet rättast och sannast vara och mest enligt lag och lösa mig av händer alla laga skäl och omständigheter, som kommer mig vid, så länge jag är tillstädes på detta ting."

Landet var skiftat i fjärdingar, och det skulle vara tre tingslag i var fjärding men tre huvudhov i vart tingslag. Efter vett och rättskaffenhet valdes så män att förestå hoven. De skulle bilda nämnd och säga dom på tingen och styra sakfallen, och därav vart de kallade godar. Var man skulle utreda samma avgift till hoven, som nu tionde till kyrkan.

FEMTE BOKEN

Hravn den dumme hette en man, son till Valgard, som var son till Vemund ordhyvel, son till Torolf vågnäsa, son till Hrörek kastenringe, danakonungen Harald hildetands son. Han for från Trondheim till Island och tog land.

Harald gullskägg hette en konung i Sogn. Han var gift med Salvor, dotter till jarl Hundolf och syster till Atle jarl den smale. De hade två döttrar, av vilka Tora blev gift med konung Halfdan svarte av Oplandene och Turid med Kjettil hälleflaga. Harald den unge hette Halfdans och Toras son. Åt honom gav Harald gullskägg både sitt namn och sitt rike. Kung Harald var den förste av de tre som dog, sedan dog Tora och sist Harald den unge. Då kom riket under konung Halfdan, och han satte över det jarl Atle den smale. Sedan blev kung Halfdan omgift med Sigurd hjorts dotter Ragnhild, och deras son var Harald hårfagre. När konung Harald tillträdde makten i Norge och blev svärson till jarl Håkon Grjotgardsson, då gav han åt sin svärfader Håkon jarl Sognerfylket, och själv for konung Harald österut i Viken. Men Atle jarl ville inte lämna från sig styret, förrän han själv träffat kung Harald. Jarlarna trätte om detta med kraft och drog båda samman härar. De möttes och höll slag. Där stupade Håkon jarl, men Atle blev sårad och förd till Atlö, där han dog av sina sår.

Kjettilbjörn hette en storkarl i Naumudalen. Han var son till Kjettil och Åsa, jarl Håkon Grjotgardssons dotter. Kjettilbjörn var så rik på lösöre att han bjöd sina söner slå tvärbalken i det gudahov de lät bygga, av purt silver. Det ville de inte, men då lät han köra upp silvret på fjället efter två oxar med hjälp av sin träl Hake och trälkona Bot. De gömde malmen så att ingen kunde hitta den, och sedan dräpte han Hake i Hakeklyftan och Bot i Botarklyftan.

Vetorm, son till Vemund den gamle, var en mäktig herse. Han flydde för kung Harald österut till Jämtaland och røjde där skogarna till bygd. Hans son hette Holmfast och hans systerson Grim. De låg i västerviking och dräpte i Suderöarna jarl Åsbjörn skärbläsen samt tog i härfångst hans hustru Ålöf och hans dotter Arnheid. Henne fick Holmfast på sin lott, men han gav henne åt sin far, som lät henne tjäna som trälkvinna. Grim blev gift med Tord vaggades dotter Ålöf, som tidigare varit jarlens hustru. Grim for sedan till Island och tog land.

Några av de landnamsmän som bebyggt Island var döpta, men tron gick inte långt ner i ätterna, ty sönerna till flera av dem reste gudahov och blotade, och hela landet var stockhedet i nära hundra vintrar.

Björn Jonsson den lärdes tillägg:

En svår nödårs vinter timade på Island i heden tid det år då kung Harald gråfäll stupade och Håkan jarl den mäktige tog makten i Norge (år 977). Då åt folk korpar och fjällrävar, och mångt annat ont som oätligt var blev spisat, och somliga lät dräpa gamlingar och småbarn och störta dem utför klipphamrarna. Då svalt många ihjäl, och en del gav sig ut att stjäla och blev för dens skull förklarade fredlösa och dräpta. Då tog skogegångsmännen livet av varandra, ty det vart på Eyjolf Valgerdarsons råd taget i lag, att envar skaffade sig åter sin fred som dräpte tre fredlösa.

Kung Sigmunds sin Sigurd, som vart kallad Fafnesbane, fick med Brynhild Budladotter en flicka som hette Åslaug. Hon växte upp i Hringadalarna hos jarl Heimer, tills denne vart dräpt. Sigurd hrings son Ragnar lodbrok var gift med Herröd götajarls dotter Tora. Deras söner var Agnar och Eirik, deras dotter Olöf, som blev gift med jarl Hund-Steinar i England. Deras son var Björn, far till Audun skackel, far till Tora mosshals, mor till Ulvhild, som blev gift med Gudbrand kula, och det parets dotter var Åsta, mor till konung Olav den helige. En annan son till Hund-Steinar och Olöf hette Eirik. Han var far till Sigurd diskskalle, far till Vikinga-Kåre, far till bröderna Bödvar och Vigfus och Eirik på Ovrustad. Eirik var far till Astrid, mor till konung Olav Tryggvasson. Ragnar lodbrok blev senare gift med Åslaug, Sigurd Fafnesbane dotter. Deras söner var Sigurd orm-i-öga och Hvitsärk och Björn järnsida och Ivar den benlöse. Deras dotter var Ragnhild.

Kung Halfdan svarte på Oplandene, son till Gudröd ljugelden, var gift med Tora, dotter till kung Harald gullskägg i Sogn och Salvor, dotter till Hundolf jarl i Fjordane och syster till Atle jarl den smale. Halfdans och Toras son var Harald, men när han var ung till år dog först hans mor och sedan svennen kort därefter. Något senare gifte Halfdan om sig med Ragnhild, dotter till Sigurd hjort. Sigurds mor var Åslaug, dotter till Sigurd orm-i-öga. Deras son var Harald hårfagre. När han bara var tio vintrar gammal drunknade hans far Halfdan på Hringerike i en sjö som heter Rand, när han åkte där över isen. isen brast när de kom till kreatursvakarna utanför Svärdsstad i Rykinsviken, och där omkom han med hela sitt följe. Då tog Harald konunganamnet. När han var tjugo år gammal lade han först under sig Sogns fylke, där Atle jarl aldrig gäldat honom skatt. Och sedan lade han under sig hela Norge.

Oxa-Tore hette en storman i Agder, och rik var han med. Han ägde tre öar med åttio oxar på vardera ön. När konung Harald hårfagre bad att få hugga nöt på hans strand, då gav han honom en av öarna med alla de oxar där var. Därav vart han kallad Oxa-Tore.

* * *

STURLA TORDARSON

Kristningaboken

Nedtecknad under 1100-talet.

Torgeir talade på lagberget och förtalte också om de två kungarna Dag i Danmark och Tryggve i Norge, som länge legat i fejd sinsemellan tills folket i bägge rikena tog saken i egen hand och gjorde fred mellan länderna fastän kungarna var emot saken. Men det blev likväl så att efter bara få vintrar sände kungarna varandra skänker, och deras vänskap bestod så länge de levde båda. När Torgeir slutade hade hans tal åstadkommit att bägge parterna förklarade sig villiga att ha en och samma lag, och det skulle bli den han förelade dem. Det vart då Torgeir lagavgörande, att alla på Island skulle bli döpta och tro på den ende Guden, men beträffande utsättningen av barn och ätandet av hästkött skulle den forna lagen äga bestånd. Män skulle få blota i lönn om de ville men dömas till halv fredlöshet om deras blot kunde styrkas med vittnen. Även den hedendomen blev dock bortlagd några få vintrar senare. Denna sommar döptes hela tingsmenigheten när männen red hem. Då hade det förlidit från vår hulde herre Jesus Kristus jämnt tusen vintrar. Samma sommar försvann Olav från Ormen länge sydpå vid Svolder den fjärde idus Septembris (9 sept).

Biskop Gissur höll en folkräkning på alla bönder på Island, och då fanns det i Östfjordingafjörden sju hela hundraden, i Sunnlänningafjörden tio hundraden, i Västfjordingafjörden nio hundraden och i Nordlänningafjörden tolv hundraden. Då var endast de räknade som ägde gälda för underhåll till tingsfarande män.

Biskop Gissur dog i Skalhult när han varit biskop i trettiosex år. Samma år avled också påven Paskalius och Kirjalax grekerkungen och Baldvin jorsalakonungen och patriarken Arnaldus i Jerusalem och sveakungen Philippus. Då hade Island varit bebyggt i två hundra fyrtio vintrar. Då var lidna från vår hulde Drottens Jesu Krists börd elva hundra arton år.

* * *

Kjalnäsingasagan

Tillkommet vid 1300-talets slut.

Torgrim byggde på våren en gård på Hov. Det gick snart storståligt för honom, men så stod det också många stråvor under det, både vänner och fränder. Han fick makten i bygden och hade hövdingaskapet ända ut till Nyahraun, det som kallades Bundalinga-godordet. Själv kallades han Torgrim gode, och han var en stor blotman. Han lät uppföra ett stort gudahov på sitt tun. Det var ett storhundrade fot i längd och sextio fot brett. Till det skulle alla erlägga hovskatt. Tor var där den som var högst ärad. Det var avdelat

inifrån runtom som om det var en huva, och där var gluggar överallt och bonader upphängda. Tor stod där i mitten och andra gudar på båda sidor om honom. Framför dem stod en altarestall gjord med stor händighet och upptill beslagen med järn. Där skulle det brinna en eld som aldrig slocknade, och den kallade de vigd eld. På altarestallen skulle ligga en stor ring av silver. Den skulle hovgoden ha om sin arm vid alla mannamöten. På den skulle man också avlägga ed i alla brottmålen. På altarestallen skulle jämväl stå en stor skål av koppar. I den skulle uppsamlas allt blod som rann ur den boskap eller de människor man blotade till Tor. Blodet kallade de "hlaut" och skålen "hlautbolle". Det blodet skulle man stänka över både människor och boskap, men de kreatur som slaktats och vilkas blod det var, deras kött skulle has till gästabudet när blotgillena hölls. De människor man blotade skulle störtas ner i ett träsk som låg ute framför dörren och som kallades Blotkällan. I manshallen på Hov satt sedan de tvärbjälkar som suttit i hovet när Olav Jonsson lät riva detta. Han lät klyva dem alla på längden och de var otroligt tjocka.

* * *

Hords och holmsbrödernas saga

(skriven på 1300-talet)

En vår, när Harald gråfäll regerade i Norge, talade Torbjörn med Hord och hans fosterbror och sade att han ville sända dem östpå till Götland. "Där ska ni uppsöka min vän Harald jarl", sade han, "och det med tydliga vårdtecken, för jag vet att det inte dröjer länge innan Gunnhild kommer hit, och gentemot henne blir det inte länge jag mäktar skydda er." Hord och de andra gjorde då sitt skepp segelklart. De styrde mot öster tills de kom i land och inställde sig hos Harald jarl. Han tog vänligt emot dem så snart han synat vårdtecknen från Torbjörn, sin vän. Jarlen hade en son vid namn Hroar som då befann sig ute i härnad, samt en dotter som hette Helga och var den vänaste bland kvinnor. Så stannade de över sommaren och om hösten kom Hroar hem och det vart snart god vänskap mellan Hord och Hroar. Om våren red Hroar och Hord iväg med tolv man för att bryta upp Sotes hög och ta föremålen som låg där. Det lyckades och de återvände. Nästa vår ville Hord fara vidare till Island men jarlen och Hroar önskade att han inte for sin väg, ty en sådan man hade aldrig förr gästade dem, menade de. Så blev det. Hord fick jarladotters Helga till äkta, och låg sedan i härnad om somrarna med Hroar, och med Geir och Helge som följt med från Island. De hade fyra skepp, och var och en styrde sitt eget. De fick fullt upp av gods och rykte och det gick dem väl på deras härfärd. Några vintrar senare for Hord tillbaka till Island tillsammans med sin hustru Helga. Då var han trettio vintrar gammal och hade varit borta i femton.

På Island inträffade många händelser. Hord dömdes fredlös och höggs slutligen ner. Hord och Helga fick sönerna Grimkel och Björn, men Grimkel föll tillsammans med dem han skulle hämnas på, för sin faders död. Björn var då ännu liten och for med sin mor Helga till Götaland. Där stannade de en tid innan Björn återvände till Island och dräpte tjugofyra män som hämnd för sin faders död.

* * *

SNORRE STURLASON

Egil Skallagrimssons saga

Skriven runt 1200-talets början.

Sigtrygg snarfare och Hallvard hårdfare hette två bröder från Viken, som var hos konung Harald hårfagre. Sina modernefränder hade de i Vestfold och de räknade släktskap med kungen. Deras far hade haft släktingar på båda sidor om Gautälven (=Göta älv). Han hade ägt en gård på Hisingen och varit en storrik man, och vid denna tiden hade tagit arv efter honom. De var fyra bröder. De två yngre hette Tord och Torgeir och var hemma och styrde gården. Sigtrygg och Hallvard foro alla slags sändefärder åt kungen, både inomlands och utomlands, och mången farlig färd hade de gjort, ibland för att bringa män om livet och ibland för att lägga beslag på egendom för dem, som kungen lät göra hemgång hos. De hade kring sig ett manstarkt följe.

Stor ovänskap rådde mellan Torolv Kväll-Ulvsson och de båda bröderna Sigtrygg och Hallvard. När Torolv var på väg norrut med sina två skepp styrde han längs kusten och kom fram till Gautaälven. Där lade de sig stilla och väntade på nattens inbrott. När det blev mörkt rodde de långskeppen upp i älven och styrde mot den gård som Sigtrygg och Hallvard ägde. De kom fram före dagningen, omringade gården och gävo härrop. Folket inne i husen vaknade och sprang till sina vapen. Torgeir flydde ut ur sovstugan och sprang till en hög skidgård, som omgav husen, grep med handen om en stör och svingade sig ut över skidgården. Torgils gjallande stod nära intill och högg efter Torgeir med sitt svärd. Han träffade handen och högg av den mot gårdsgårdsstören. Torgeir flydde till skogs, men Tord, hans bror, blev nedhuggen och mer än tjugo män med honom. Därefter tog Torolvs folk med sig all egendom och brände gården.

En tid därefter kom Hallvard och Sigtrygg upp till Norge, där de mötte Kväll-Ulv och hans söner Torolv och Skallagrim, och de gick i strid mot varandra. Där föll både Hallvard och Sigtrygg. Men Kväll-Ulv och hans söner begav sig till Island.

Skallagrim fick sonen Egil, och han blev med tiden en stor kämpe. Vid den tiden hade Harald Gormsson övertagit styret i Danmark efter sin fader som var död. Landet var mycket hemsökt av vikingar, som låg där utanför. Egil for med sina skepp och kom till Eyrarsund (Öresund), och de beslöt att försöka anfälla staden Lund. Runt om staden var en träborg och köpstadsmännen samlades till motstånd. Egil trängde först innanför borgen. Då tog köpstadsmännen till flykten och det blev stort manfall. Vikingarna plundrade staden och brände den, innan de drog bort och återvände till sina skepp. Torolv styrde med sitt folk norrut förbi Halland och lade sig där i hamn, men de plundrade inte. Ett kort stycke uppåt landet bodde en jarl vid namn Arnfinn. Där fick Egil och Torolv och trettio man bo över natten, och när de skildes växlade de gåvor. De styrde då till Brännöarna. Där var på den tiden ett stort tillhåll för vikingar, ty många köpfararskepp seglade fram mellan öarna där.

På sommaren skulle ett stort blot äga rum på Gaular, ett mycket frejdat huvudhov. Dit sökte sig en myckenhet folk från Fjordane, från Fjalar och från Sogn och nästan alla stormän. Även kung Eirik (blodyx, son till Harald hårfagre) for dit. Där var de vapenlösa allesammans, ty gudahovet var fridlyst mark.

Egil och hans bror Torolv for till konung Adalstein av England. Kungen bad Torolv och Egil att låta primsigna sig, ty det var allmän sed både bland köpfarare och bland dem som tog sold hos kristna hövdingar. De som var primsignade, kunde fritt umgås med både kristna och hedningar men hade den tro som var mest efter deras sinne. Egil och Torolv lät primsigna sig. De hade med sig tre hundra man, som tog sold hos kungen.

Olav röde hette kungen i Skottland. Han var skotte på fädernet, men dansk på mödernet och härstammade från Ragnar lodbrok. Skottland räknades vara tredjedelen så stort som England, Northumbria femtedelen och det hade i forna tider haft danska kungar. Nu rådde Adalstein i England, men skottarna, danerna och norrmännen härjade mycket i landet och gjorde anspråk på att råda där, ty alla de män i Northumbria, som något betydde, voro av danska ätt på fädernet eller mödernet, och av båda slagen fanns det många.

Då Harald hårfagre började bli gammal, satte han sina söner till att styra i Norge. Eirik gjorde han till överkonung över alla de andra, och när Harald hade varit konung i sjuttio år, överlät han riket helt åt Eirik. Därefter slog sig Harald till ro och vistades mest i Rogaland eller Hordaland. Tre år senare dog konung Harald i Rogaland, och vid Haugasund uppkastades en hög efter honom.

En gång i tiden, hade Brage råkat ut för Björn sveakonungs vrede. Han diktade en tjugostrofig drapa på en natt och fick för den sitt huvud i lön.

Konung Harald hårfagre hade i öster lagt under sig Vermaland. Den förste som intagit Vermaland var Olav trätälja, far till Halvdan vitben som var den förste kungen i Norge av sin ätt. Från honom härstammade konung Harald, och alla hans förfäder hade rätt över Vermaland, tagit skatt av landet och insatt män till uppsikt och värn. När konung Harald blivit gammal, rådde över Värmland en jarl som hette Arnvid. Det gick sedan där som på så många andra håll, att skatterna erlades sämre än då kung Harald var i sin krafts dagar. Men när kung Hakon (adelsteinsfostre) blev kung, försökte han åter komma i besittning av lika stor makt som Harald, hans fader, hade haft. Kung Hakon hade skickat sändemän österut till Vermaland, tolv till antalet. De hade uppburit skatt av jarlen, men när de var på återväg över Eidaskogen, föll stigmän över dem och dräpte dem alla. På samma sätt gick det med andra sändemän som kung Hakon skickade till Vermaland: de blev dräpta och någon skatt därifrån kom inte. För tredje gången beslöt kungen att inkräva skatten. Kungen skickade en man till Torstein Torasson med befallning att han skulle draga ut till Vermaland för att utkräva skatt åt kungen. Mannen som framförde kungens bud hade färdats i många länder och varit länge både i Danmark och i Sveaväldet. Han kände därför väl till både vägar och folk. Också i Norge hade han farit vida omkring. De for vidare till Vermaland och med dem var Egil, i allt ett följe på tolv man. De hade hästar och slädar. Mycket snö hade fallit och alla vägar var utplånade. De åkte uppåt landet och for österut mot Eidaskogen. Innan de nådde fram delade de sig i två grupper. Kungsmännen tog gästning hos en bonde vid namn Arnald, som var vän till dem, och de andra hänvisades att ta gästning hos Armod skägg som var en storrik man. Därefter skulle de ta gästning i Eidaskogen hos en god bonde som hette Torfinn, och här skulle de mötas. Men kungsmännen for genast tillbaka till kung Hakon så fort Egil och de övriga var ur sikte. Egil och de andra nådde fram till Armod's gård där de blev väl mottagna. Armod's huskarlar tog hand om hästar och körtyg. De sattes i stugan, och så bars det fram stora askar med skyr. Armod beklagade sig att de inte hade bättre mat eller öl att bjuda dem på. Egil och hans folk åt och drack så mycket de förmådde, och mest åt Egil. Men Armod's hustru och dotter talades sinsemellan och dottern kom sedan och skvallrade och sade att det visst fanns annan mat och dryck. Armod blev arg, men så fick husets folk sätta sig till bords och då sattes köttstycken och annat gott in. Därefter bars öl in. Egil och hans män

fortsatte att äta. Till slut gick Egil fram till Armod, tog honom med båda händerna i axlarna, klämde upp honom mot högsättesstolparna och stötte upp en stor spy rakt i ansiktet på honom, i ögonen, näsan och munnen, så att det rann ner på bröstet. Armod var nära att tappa andan. När han förmådde andas igen, sprutade han upp spyan. Alla Armods huskarlar sade att Egil bar sig åt som den värsta usling, då han inte gick ut när han ville spy. Egil svarade att det inte bara var han, utan också Armod som spydde på samma sätt. Om morgonen när Egil och hans män var resklara, gick Egil fram till Armod sovstuga, sparkade upp dörren, grep tag i Armods skägg och slet honom ur sängen och drog sitt svärd. Hans hustru och dotter bönade och bad att han skulle få behålla livet, och för deras skull lät Egil mannen få leva. Därpå skar Egil av honom skägget, och krökte fingret in i ena ögat på honom så att det låg ute på kindbenet.

Egil och hans män for vidare till Torfinns gård vid Eidaskogen. Där blev de väl mottagna. Torfinn och hans son Helge berättade att sex av Armods huskarlar låg på lur i skogen, och de båda ville gärna slå följe med Egil och hans fem män. Så blev det men när Egil märkte att huskarlarna gömt sig i skogen, sade han åt Torfinn och Helge att bege sig hem igen. På väg genom skogen blev de anfallna av huskarlarna, men Egil dräpte två av dem och de andra flydde. Senare på dagen kom de fram till Alv rike. Han var gammal och rik, men besynnerlig och egensinnig. Dagen efter skildes de med vänskap och Egil for vidare och kom på kvällen fram till jarl Arnvids hird. De blev väl mottagna och fick sitta närmast högsättesmannen. De framförde till jarlen sitt ärende och norske kungens bud, att han ville ha hela den skatt från Vermaland som hittills inte erlagts, sedan Arnvid sattes till jarl över landet. Jarlen svarade att han hade lämnat ifrån sig hela skatten till kungens sändemän, men att han ville betala den skatt som kungen hade rätt till. Egil och hans följe stannade där en tid, och innan de for bort utbetalade jarlen skatten, delvis i silver och delvis i gråverk (=skinn). Då de skildes, sade Egil till jarlen att skatten var mycket mindre än vad kungen menade sig ha rätt till, och då var ändå inte medräknat mansboten för hans sändemän som folk sade att jarlen hade låtit dräpa. Jarlen svarade att det inte var sant, och därmed skildes de. Så snart de farit sände jarlen iväg trettio man för att lägga sig i bakhåll i Eidaskogen och dräpa hela Egils följe. Genom skogen fanns det två vägar. Den ena förde över en ås med ett brant klev och en smal stig att ta sig fram på, och den vägen var kortast. Den andra vägen gick nedanför åsen, där var det stora moras med förhuggningar. Också där måste man ta sig fram en och en på en smal stig, och vid vardera vägen låg femton man i bakhåll. Egil for först till Alv rike och stannade där över natten. Om morgonen när de skulle färdas vidare varnades de av Alv som visste att män sänts in i skogen för att lägga sig i bakhåll. När de kom in i skogen tog de av sig sina kappor och andra lösa kläder, lade med i slädarna, och gjorde sig beredda på strid. Egil tog en stor flat sten och band fast den med det bastrep som de alltid hade med sig i slädarna, ifall något skulle gå sönder. Eidaskogen är sålunda beskaffad, att på båda sidor sträcker sig storskog ända fram till bygden, men mitt i skogen utbreder sig buskskog och snår, och på somliga ställen är det alldeles skogglöst. Egil och hans män tog den kortare vägen, som låg över åsen. Allesammans hade sköld, hjälm, huggvapen och stickvapen. Egil gick före när de drog uppåt åsen. Där hade de skog nedanför sig, men uppe på höjden var det skogglöst. När de hunnit upp på branten, kom sju män löpande fram ur skogen och sköt på dem bakifrån, medan andra kom rusande från andra hållet. Egil sprang framåt och fällde alla åtta. Därefter slungade han sten på de övriga, dräpte tre av de vermske och fyra kom undan, sårade och sönderslagna. De flydde tills de nådde fram till de andra som var gömda i det andra bakhållet. Tillsammans skyndade de tillbaka för att återuppta kampen mot Egil och hans män. Åter lade de sig på lur längs vägen, på ett ställe där stigen var mycket smal. När Egil och hans följe nådde dit, sprang de andra emot dem, både framifrån och bakifrån. Egil fällde själv elva av dem, och vände sig sedan mot de återstående åtta som slogs mot Egils män, där de var sårade på ömse sidor. Tre av dem fällde han, men fem kom undan, alla svårt sårade. Egil hade många sår, men inga stora. De for därefter vidare västerut, och stannade till hos Torfinn där de vilade ut och förband

såren. Torfinn och hans son ville följa dem genom skogen för att värna sig mot Armod, men när ryktet spreds mot vilken övermakt som Egil hade värjts sig, stannade Armod hemma med allt sitt folk.

Kung Hakon mottog skatten och fick höra hela berättelsen om jarl Arnvid. På sommaren drog han österut till Viken och därifrån till Vermaland med en stor härstyrka. Arnvid jarl flydde, och kungen insatte då en annan jarl över Vermaland och tog gisslomän av såväl honom som av bönderna. På detta tåg drog kung Hakon vida omkring i västra Gautland och lade det under sig, såsom är omtalat i hans saga.

* * *

SNORRE STURLASON

Heimskringla (efter Ynglingasagan)

Skriven omkring 1230. Utdrag och sammanfattning efter Ynglingaättens fall:

HEDNAKUNGARNA

Kung Harald (hårfager) friade till Gyda (c.862) som sade att hon svarade ja om han för hennes skull först ville lägga under sig hela Norge och härska över det lika fritt och mäktigt som kung Eirik (Emundsson) gjorde med Sveavälde eller kung Gorm (=dog 936) med Danmark.

Kung Harald hade lagt under sig stora delar av Norge då han fick höra att sveakungen Erik Emundsson lagt under sig Vermaland och upptog skatt där av alla skogsbygderna och kallade det västra Götland alltsammans till Svinesund i norr och så västerut längs med havet (c.870). Över det hade han satt en jarl som hette Hrane den götske och hade rike mellan Svinesund och Göta älv. Man berättade även för kung Harald att sveakungen sagt att han inte ämnade ge upp förrän han hade lika stort rike i (Oslo-)viken som förut Sigurd ring och hans son Ragnar lodbrok haft, och det var Raumarike och Vestfold ända ut till Grenmar och därtill Vingulmark och allt söder därom. Folk i alla dessa fylken hade redan vänt sig till lydnad under sveakungen. Då for Harald till detta område och försökte tvinga folken under sig igen. Däribland vann han tillbaka Värmland.

Kung Harald gav sig om vintern (c.870) ut till Tunsberg till sina skepp, och styrde österut, och lade under sig hela Vingulmark. Hela vintern låg han ute och härjade på Ranrike. Götarna höll härsamling till värn kring hela landet. Om våren pålades Göta älv så att Harald inte skulle kunna styra upp i landet med sina skepp. Men kung Harald lade sig vid pålraden och härjade och brände bygden på båda stränderna. Sedan red götarna ned med en stark här och höll slag med kung Harald, och där vart ett stort manfall, men kung Harald hade segern.

Guthorm hertig satt för det mesta i Tunsberg och hade styret över Viken när kungen inte var tillstädes, och han uppehöll landvärdet där (c.870-tal). Det var mycket utsatt där för vikingar och det var ofred mot Götland så länge kung Erik Emundsson levde. Han dog när kung Harald hågfager i tio år varit kung i Norge (c.871). Efter Erik var i femtio

vintrar hans son Björn konung i Svitjod (c.871-921). Han var far till bröderna Erik segersäll och Olov, Styrbjörns far.

(ANM: *Björn får söner Erik och Olov. Denne Erik får sedan Emund, som i sin tur fick de nämnda söner Erik segersäll och Olov, Styrbjörns far.*)

När kung Harald var femtio år gammal (c.901) skiftade han riket. Åt Guthorm hade han lämnat styrelsen från (Göta) Älven till Svinasund över Ranrike, och i öster vid riksgränsen hade han tillsatt landvärn som förut skrivits.

Kung Håkon (kallad "den gode", och Adelsteinsfostre", son till Harald hårfager; av Norge; c.935-951) seglade med sin flotta mot danerna (c.935-940) och vann seger var än han kom. Sedan styrde kung Håkon österut längs Skånes kust och skövlade allt. Han for österut ända till Götland och härjade där och fick även där mycket byte av landet.

Stor ofred rådde i landet (c.940-tal) och många hövdingar och mycket folk flydde ur landet. Kettel jämte, Anund jarls son från Sparabo, for österut över Kölen och en stor mängd människor med honom, och de hade allt sitt rörliga gods med sig. De röjde skogarna och bebyggde där stora härader, och det vart sedan kallat Jämtland. Kettils sonson var Tore helsing. Han for för mandråps skull från Jämtland och österut över skogarna och kom till Hälsingland, och en stor mängd folk med honom. Hälsingland bebyggde svearna alltsammans österut längs havet. Men när Harald hårfager röjde riket åt sig (c.860-tal) då flydde en mängd människor ur landet, och då blev flera bygder till österut kring Jämtland, och några for ända bort till Hälsingland. Helsingarna hade sina köpfärder till Svitjod och lydde i allo därunder, men jämtarna var närmast mitt emellan, och ingen fäste avseende vid landet förrän Håkon satte fred och fastställde köpfärder till Jämtland och slöt vänskap med völdesmännen där. De sökte sig sedan västerut till honom och gav honom sin lydning och sina skatteutskylder och blev hans män.

Kung Gudröd Björnsson (*sonson till Harald hårfager och underkung i Vestfold*) föll i strid mot sin kusin kung Harald gråfäll (son till Håkon Adelsteinsfostre; av Norge c.951-965). Gudröd fick sonen Harald grenske. Denne Harald for (c.963) efter sin faders död österut till Svitjod och skaffade sig skeppslägenhet och kom i lag med män som for i härnad att skaffa sig gods. Toste hette en man i Svitjod, som var mäktigast och högst ansedd där i landet bland dem som inte hade völdesnamn. Han var den störste krigare och låg länge i härnad och vart därav kallad Skoglar-Toste. Harald grenske var om sommaren i viking samman med Toste. Sigröd hette Tostes dotter, ung och fager men mäktig hövmodig. Hon vart senare gift med sveakungen Erik segersäll. Deras son var Olov den svenske (skötkonung) som längre fram blev konung i Svitjod. Erik dog sotsdöden i Uppsala tio vintrar efter Styrbjörns fall.

Håkon jarl (*härskare över Norge; -c.995*) for på hösten (c.963) till Helsingland, där han satte upp sina skepp, varefter han sedan drog landvägen över Hälsingland och Jämtland och så västerut över Kölen och kom ner i Trondheim. Håkon jarl höll sitt vælde i Trondheim och var där mest om vintrarna, men om somrarna var han stundom österut i Hälsingland, där han tog sina skepp och for i österled på sommarhärjning.

Underkung Tryggve (Olavsson, *sonson till Harald hårfager*) dödades (c.963) av Gudröd Björnsson innan denne själv föll samma år. Gunnhild (änka efter Erik blodix, Harald hårfagers son) som styrde mycket vid denna tid, fick bud om att Tryggves hustru Astrid bar på hans barn och sände iväg sina män för att hämta den nyfödde gossen (Olav Tryggvason). Hennes fader Erik bjodaskalle lät genast sända iväg henne (c.964) österut till Svitjod till sin vän Håkon den gamle, en mäktig man där. De for om natten och kom efter en tid fram i Svitjod till Håkon den gamle. Där vistades Astrid och hennes son Olav en lång tid i god fägnad.

Gunnhild konungamoder fick veta att Astrid och hennes son Olav befann sig i Sveaväldet. Då sände hon på nytt Håkon med gott färdskällskap österut till Erik sveakonung (segersäll), medförande goda gåvor och vänskapligt tal. De fick kungens stöd att bege sig till Håkon den gamle för att hämta gossen Olav Tryggvason. Då de kom dit

svarade Håkon att endast han moder kunde råda över vart barnet skulle fara, och Astrid ville till intet pris att gossen fördes bort. Ärendet slutade med att sändemännen fick bege sig hem igen till Norge utan gossen.

Kung Harald (blåtand av Danmark) vägrade dela riket med sin frände Guld-Harald, och sade att ingen begärt av hans fader kung Gorm, att han skulle bli halvkonung över danernas välde, ej heller Gorms fader Hardeknut eller av Sigurd orm-i-öga eller av Ragnar lodbrok.

Olav Tryggvason växte upp, fick skepp och kom till Gotland (o. 980?) och höll en strid som han vann.

Håkon jarl seglade från Danmark (o.965) och gjorde verklig landstigning först då han nådde österut till Götaskären. Där höll han ett stort blot. Då kom där tvenne korpar, vilket jarlen tolkade som att Odin tagit blotet och att det var tid att slåss. Då brände jarlen alla sina skepp och tågade upp i landet med hela sin här och for med härsköld över det hela. Mot honom kom Ottar jarl som rådde över Götland, och de hade ett stort slag samman, där Håkon jarl fick segern men Ottar föll och med honom en stor del av hans här. Håkon jarl for så över över båda götländerna och överallt med härsköld, tills han kom fram till Norge.

Då kung Sven (tveskägg) efterträdde sin fader (år 980/986) Harald i Danmark, gifte han sig med kung Burislavs dotter Gunnhild. Med henne fick han söner Harald och Knut den mäktige (den store; född 988).

(ANM: Också Erik segersäll sägs ha varit gift med Gunnhild, men först c.992(-995) eller c.980(-995), vilket ställer till kronologiska problem. Hon var sannolikt inte moder till Olov skötkonung, som vissa antar eftersom Knut kallas broder till Olov.)

Harald grenske var (under-)kung i Vestfold. En sommar (c.994) for han i härnad i österled för att skaffa sig gods, och då kom han också till Svitjod. Konung var där Olov den svenske (skötkonung), son till Erik segersäll och Skoglar-Tostes dotter Sigrid. Sigrid var änka och ägde många och stora gårdar i Svitjod, och när hon hörde att hennes fosterbroder Harald grenske kommit i land ej långt från där hon bodde, då sände hon män dit och bjöd honom till gästabud. Här sade hon bland annat att hon ansåg sina egna egendomar och hennes makt i Svitjod var lika med Haralds eget i Norge. Sommaren därpå (c.995) for han åter i österled och styrde till Sigrid, sände bud till henne varefter hon red ner till honom. Då framförde han sitt frieri, men hon svarade att det gifte han redan hade var gott nog åt honom. Strax efter red han efter henne upp i landet. Samma afton kom en annan konung vid namn Vissavald från Gårdarrike dit för att fria till henne. Kungarna anvisade plats med allt sitt folk i en stor och gammal hall, och gavs drycker så stark att de alla somnade. Då lät Sigrid anfalla dem med eld och vapen och brände dem inne, och alla som tog sig ut vart dräpta. Sigrid sade att hon skulle vänja småkungarna av med att fara från andra länder att fria till henne. Sedan vart hon kallad Sigrid storråda. Senare samma år (c.995) föddes Haralds son Olav Haraldsson den helige.

Olav Tryggvason blev tagen till norsk kung (c.995) och hela vintern och sommaren därefter for han fram och lade landet under sig. Jarl Eirik Håkonarson och hans bror Svein och andra deras fränder och vänner flydde landet och sökte sig österut i sveaväldet till kung Olov den svenske, där de fick ett gott mottagande.

Drottning Sigrid storråda i Svitjod satt över sina gårdar. Den vintern (c.995/996) for män mellan Olav Haraldsson och drottning Sigrid, och kung Olav framförde sitt frieri till henne. Hon mottog saken väl, och möte dem emellan skulle ske om våren vid landamäret i Älven, vid Kungahälla. Men den guldring han sände henne, visade sig bestå av koppar inuti, och hon befarade mer svek. Om våren träffades de i Kungahälla, och han yrkade på att hon skulle låta döpa sig före bröllopet, vilket hon vägrade. Han slog henne då i ansiktet med en handske, och hon svarade att detta torde bli hans bane, varefter de skildes. Kungen for norrut till Viken, men drottningen österut i Sveaväldet.

Eirik jarl som for österut och blev väl emottagen av kung Olov den svenske (se ovan), fick av konungen fredland där och stora gillesintäkter, så att han anständigt kunde hålla både sig och sitt folk där i riket. Från Norge sökte sig till Eirik jarl mängder av folk, som blivit landsflyktiga för kung Olav Tryggvason. Eirik jarl tog då det rådet att han köpte sig skepp och for i härnad att skaffa sig och sitt manskap gods och förnödenheter. Först styrde han till Gotland (c.995) och låg där länge och anföll köpskepp, som seglade till ön, eller vikingar. Ibland gick han upp i landet och härjade vida längs kusten. Han for vidare sydpå och kom till Vendland där han härjade. Om hösten for han tillbaka till Svitjod och var där en vinter till, men på våren (c.996) for han på nytt ut i österviking och härjade i kung Valdamars rike och for vida omkring i Gårdarike. Eirik jarl befann sig sammanlagt fem somrar (c.996-1000) i hela denna härnad. Eirik jarl for till Danmark när han varit en vinter (c.999/1000) i Sveaväldet, och friade till danakungen Sven tveskäggs dotter Gyda som han fick. Eirik jarl uppehöll sig sedan om vintrarna i Danmark men stundom i Sveaväldet, och om somrarna var han i härnad.

Vid denna tid (c.998-1000) dog Svein tveskäggs hustru Gunnhild, venderkungen Burislavs dotter, och han gifte sig med Sigrid storråda, Skoglar-Tostes dotter, och mor till sveakungen Olov. Sigrid eggade sin man att kriga mot Olav Tryggvason, och då Olav Tryggvason var på hemfärd från Vendland anfölls han (år 1000) av Svein tveskagg, Olov den svenske och Eirik jarl. Där föll Olav Tryggvason.

De skiftade det norska väldet mellan sig. Då fick Olov sveakonung fyra fylken i Trondheim samt dessutom både Möre och Raumsdal jämte Ranrike nere i öster, från Götaälv till Svinesund. Eirik jarl innehade fyra fylken i Trondheim samt därtill Hålogaland och Naumudal, Fjordane och Fjalar, Sogn och Hordaland, Rogaland och Agder i norr ända till Lidandesnäs. Svein danakonung hade då på nytt Viken, som han förut haft, men han gav Raumarike och Hedamarken åt Eirik jarl. Håkon jarl andre son Svein hade fäst sig Olov sveakonungs dotter Holmfrid, och han fick jarlsnamn av kung Olov samt sattes som underkung över det norska landet.

När det led mot höst (c.1007) seglade Olav Haraldsson, blott tolv år gammal, österut i Sveaväldet och tog där till att härja och bränna landet, ty han ansåg sig ha skäl att löna svearna med full fiendskap, då de tagit livet av hans fader. Den hösten utkämpade Olav vid Sotaskär sin första strid. Det var inne bland sveaskären. Kung Olav styrde då vidare längs Svitjods östkust och lade in i Lögen och härjade på båda stränderna. Han stävade ända upp till Sigtuna, där han lade sig vid Forn Sigtuna gård. Svearna förtäljer att man där ännu kan se de stenhögar Olav lät hopkasta under sina bryggändar. Men när det vart höst, sporde kung Olav att Olov sveakonung drog samman en stor här samt också att han dragit järnlänkar tvärsöver Stocksundet och satt folk där på vakt. Sveakungen trodde att kung Olav ärnade ligga och vänta där tills det frös. Då for kung Olav till Stocksundet, men ut kom de inte. Öster om sundet var ett kastelltorn och i söder en mannhär. När de nu sporde att sveakungen kommit till skepps och hade en stor här, då lät kung Olav gräva tvärs igenom Agnafit och ut till havet. Det regnade mycket, och över allt Svitjod faller vart rinnande vatten ut i Lögen, men från Lögen är en enda älvmyrning ut till havet och det så smalt att mången å är bredare. När det är mycket regn och stark snösmältning, då strömmar vattnet så stritt att det är forsfall ut genom Stocksundet, medan Lögen själv går så långt upp i landet att vida översvänningsområden bildas. När nu graven de grävde nådde havet, då rann vattnet och strömmen ut. Men svearna for till Olov sveakonung och sade honom att Olav digre tagit sig ut på sjön. Det är sedan kallat Konungssund. Kung Olav styrde till Gotland och redde sig att härja där. Men gutarna höll samling och skickade män till kungen som erbjöd honom gäld (=skatt) av landet istället. Det anbudet tog kungen och inhöstade gäld av landet och satt där över vintern. Om våren (c.1008) for kung Olav Haraldsson österut och härjade på Ösel.

OLAV DEN HELIGES SAGA

Erling Skjalgsson ansåg att de borde segla norrut i landet och skaffa mer folk och än en gång kämpa mot kung Olav Haraldsson. Men emedan de förlorat så mycket manskap rådde de flesta jarlen Svein att fara ur landet (Norge) till sin svärfar sveakungen och få härhjälp av honom, och det rådet följde också Einar. Så upplöste de flottan. Jarlen och Einar tambarskälver seglade söderut, medan andra for tillbaka till Norge.

Svein jarl for (om våren c.1016) först till sin svärfar Olov sveakonung i Svitjod och berättade för honom om sitt vapenskitte med Olav digre (Haraldsson) och sökte sveakungens råd vad han skulle ta sig till. Kungen sade att jarlen skulle bo hos honom om han så ville och där ha det rike att styra som han funne passeligt, men i annat fall ville han ge den härhjälp han behövde för att återta Norge. Jarlen valde det senare och de bestämde att de under den följande vintern skulle fara landvägen över Hälsingaland och Jämtaland och därifrån ner i Trondheim. Men först skulle de om sommaren fara i österled i härnad och skaffa sig gods. Svein jarl for med en flotta österut till Gårdarike och härjade där. När det led mot höst for han åter till Svitjod där han fick sot som ledde till döden.

Sveakungen var mäktiga misslynt över att Olav digre satt sig fast i hans skattland och drivit bort Svein jarl.

Denna samma höst (c.1016) kom österifrån ur Svitjod sändemän från sveakungen Olov den svenske, och för dem rådde tvenne bröder, Torgaut skarde och Åsgaut årman, och de hade tjugofyra man i följe. När de kom västerut över Kölen instämde de bönderna till ting och talade till dem och uppbar skatt å sveakungens vägnar. Bönderna rådförde sig inbördes och vart överens om att gälda det sveakungen krävde, men blott om kung Olav inga landintäkter (=jordskatt) begärde av dem för egen del, ty de sade sig inte kunna betala skatt åt två herrar. Sändemännen for vidare och på varje ting de höll fick de av bönderna samma svar men inga skatter. Då for de till Olav digre och framförde sitt uppdrag att hämta skatt till sveakungen. Olav digre svarade att Olov den svenske inte hade någon rätt till skatter, och bad sändemännen fara därifrån samt instämma sveakungen till möte vid Älven året efter. Åsgaut försökte på nytt indriva skatter då de lämnat kungen, men då Olav digre fick hära detta infångade han honom med sina män och lät hänga dem på en plats där de kunde ses från fjorden. Torgaut kom undan och berättade allt för sveakungen som blev mäktiga vred.

Olav digre for om våren (c.1017) från Trondheim, via Viken till Svinesund där sveakungens välde började. Denne hade där satt sysslomän över landet där, Eiliv götske över norra delen och Hroe skelögd över östdelen ända till Älven. Hroe hade ätt på båda sidor om Älven men stora gårdar på Hisingen, och han var en mäktig man och stenrik med. Även Eiliv var högättad. När kung Olav digre kom med sin här till Ranrike, instämde han landets folk till ting. Där talade Björn stallare och bad bönderna hylla konung Olav digre som redan skett på andra ställen i Norge. Brynjolf ulfalde hette en storbonde, han talade: ”Vi vet, vi bönder, vad som är det rättaste landaskiftet sen forno mellan norgekungen, sveakungen och danakungen. Göta älv har utgjort gräns från Väneren ner till havet, men i norr Markerna intill Eidaskog, och därifrån Kölen ända till Finnmarken uppe i norr. Men vi vet också att kungarna växelvis har tillägnat sig varandras länder. Nu har svearna länge haft välde ända till Svinesund. Sveakungen har rike både öster och söder om oss och vi kan vänta att Norgekungen brått far norrut upp i landet där folkstyrkan är större, och då saknar vi kraft att hålla krig med götarna.” Det slutade med att Eiliv götske dödades och att bönderna hyllade Olav digre. Efter att ha styrt ner mot Älven vände kung Olav digre åter norrut.

Om hösten förbjöd han alla varutransporter från Viken upp i Götaland, både av sill och salt. Det var saker götarna inte gärna kunde vara utan.

Den vintern (c.1017/1018) for Trond den vite ur Trondheim österut till Jämtaland att indriva skatt för konung Olav digre. Men när han dragit samman skatten, då kom

sveakungens män dit och dräpte Trond och hans elva följeslagare, tog skatten och förde den till sveakungen.

Om våren (c.1018) sände kung Olav digre bud att Eyvind (tambarskälver som satt i Sveaväldet) skulle infinna sig hos honom, och de tala länge samman. Efter detta redde sig Eyvind brått i viking. Han seglade söderut längsmed Viken och lade till vid Eikeröarna (Öckerö) utanför Hisingen. Där sporde han att Hroe skelögd hade farit norrut till Orust och där både dragit samman ledung och samlat hop landsutskylder och man väntade honom när som helst längre sydpå. De möttes och slogs. Där föll Hroe med nära trettio man och Eyvind lade beslag på allt gods Hroe haft. Eyvind for sedan i österled och vistades där hela sommaren.

Gudleik gårdske från Agder (i Norge) for om våren (c.1018) till Holmgård på Olav digres uppdrag för att inhandla dyrbarheter. På hösten då de for tillbaka fick de motvind och låg mycket länge vid Öland. Torgaut skarde hade hört om denna resa och styrde mot Gudleik med sitt långskepp och lade till strid. Gudleik föll, och Torgaut tog allt byte och Olav digres klenoder. De skiftade bytet men Torgaut menade att klenoderna skulle sveakungen ha. Torgaut for så österut till Svitjod. Eyvind uroxhorn kom något senare till Öland och hörde om detta. Han seglade vidare österut efter Torgaut och de råkade varandra i sveaskären och slogs. Där föll Torgaut och hans folk, och Eyvind tog allt gods, även det som sveakungen skulle få. Eyvind for tillbaka till Norge på hösten och gav det till Olav digre.

Samma sommar hade kung Olav digre ledung ute och for än en gång till Älven och låg där länge under sommaren. Då gick ordsändning mellan å ena sidan kung Olav, och den andra Ragnvald jarl och jarlens hustru Ingeborg Tryggvadotter vilka satt i Västergötland. Hon vilje stödjä kung Olav för hennes nära frändskap med honom, och för att sveakungen hjälp till att få hennes bror Olav Tryggvason fälld. För hennes ords skull blev också jarlen vänligt sinnad mot kung Olav. De träffades vid Älven och dryftade många ting. Innan de skildes åt slöt de fred sinsemellan till sommaren därpå.

Kung Olav sände Björn stallare och Hjalte Skeggjason med tio man till sveakungen Olov för att begära fred och fasta landgränser. Hjalte var islänning och skulle frambära budet som skulle göra sveakungen rasande. Han hade hört att isländska män satt i god välfägnad hos svearna, och kungens båda skalder Gissur svarte och Ottar svarte var hans bekanta. De for först till Ragnvald jarl och sedan vidare till sveakungen Olov. Hjalte talade till sveakungen och sade att det bäste vore om det slöts fred mellan honom och kung Olav digre och att denne Olav fick till äkta Olovs dotter Ingegerd. Då svarade sveakungen att han var den tionde kungen i Uppsala i en ätt där envar tagit fäders arv och varit enväldskung över Sveaväldet och många andra stora länder och likaså varit överkungar över de andra kungarna i nordländerna. Men i Norge är bebyggelsen ringa och spridd. Där har bara suttit småkungar, till Harald hårfager vart den störste kungen där i landet och kuvade fylkeskungarna.

Vid samma tid lade Harald Gormsson under sig danaväldet och tog skatt av det, men han var ringare än uppsalakungarna, ty honom underkuvade vår frände Styrbjörn så att kung Harald vart hans man. Men över Styrbjörns huvud steg min fader Erik den segersälle den gång de prövade sina krafter mot varandra.

Därefter talade hans dotter till honom och sade att det vore bättre om han riktade sin håg österut och lämnade Norge, men kungen ville inte lyssna.

(Om landsindelning och lag i Svitjod; under Snorres tid:)

I Svitjod var det forn landssed medan hedendomen rådde att huvudblot skulle hållas i Uppsala i göjemånad. Då skulle man blota till fred och seger för sin konung, och dit skulle folket söka från hela Sveaväldet. Där skulle också stånda alla svears ting. Där var likaledes marknad den tiden och köpstämman som varade en hel vecka. När sedan kristendomen kom i Svitjod, då höll sig likväl lagtinget och marknaden. Men nu, sedan kristendomen blivit enda sed i Svitjod och kungarna slutat sitta i Uppsala, då är

marknaden vorden flyttad och kyndelmässa hållen istället. Detta har hållit sig länge, och numera varar det inte längre än i tre dagar. Där är svearnas ting och dit söker man från hela riket.

Sveaväldet sönderfaller i många delar. En del är Västra Götland med Värmland och Markerna och allt som ligger intill (=Dalsland), och det riket är så stort att under den biskop som styr där finns det elva hundra kyrkor. En annan landsdel är Östra Götland, där det är ett annat biskopsdöme. Med det följer nu Gotland och Öland, och det är allt tillsammans ett ännu mycket större biskopsstift. I det egentliga Svitjod finns en landsdel som heter Sudermannaland och som är ett biskopsdöme för sig. Sedan heter det Västmannaland eller Fjädrundaland, och det är eget biskopsdöme. Tredje parten av egentliga Svitjod heter Tiundaland och den fjärde Attundaland. Den femte är Sjöland och det som ligger närmast därtill längs havet i öster. Tiundaland är det förnämsta och bäst bebyggda landet i egentliga Svitjod. Dit bugar hela riket, där är konungastolen och ärkebiskopsstolen och därav har Uppsala öd sitt namn. I varje landsdel är ett lagting med egen lag i många hänseenden. Över varje lagsaga är en lagman som är den som råder mest hos bönderna, ty det ensamt skall vara lag som han låter uppläsa. Och om konung eller jarl eller biskopar far kring landet och håller ting med bönderna, då svarar lagmannen på böndernas vägnar, och de följer honom alla så trofast att knappast törs våldsmän komma på deras allting utan lov av bönder och lagman. Men överallt där det är skillnad i lagarna skall sakerna rättas efter Uppsalalagens bestämmelser, och alla de andra lagmännen skall vara underställda den lagman som är i Tiundaland.

Den gången satt i Tiundaland den lagman som hette Torgny. Hans fader nämndes Torgny Torgnysson och hans förfäder hade varit lagmän i Tiundaland under många kungars åldrar. Björn stallare kom på nytt till Ragnvald jarl och efter vintern for de österut ända till Svitjod. På vägen sände de bud i förväg till kungadottern Ingeborg att de skulle mötas på hennes stora gård som hette Ulleråker. De träffades och samspråkade. Senare red jarlen och lagmannen till Uppsalatingen, där en väldig mängd folk samlats, och mötte kung Olov som var där med hela sin hird. När så Torgny lagman talade för fred mellan Sverige och Norge nämnde han sin farfar Torgny som var lagman under kung Erik Emundssons (kung Olofs farfars farfars far; -871) tid, och berättade att kung Erik då han var i vapenföraste åldern hade ledungen ute var sommar och for till olika länder och lade under sig Finland och Kirjaland, Estland och Kurland och österlanden vida omkring. Torgnys far var med under kung Björns tid (kung Olofs farfars farfar; 871-920), och hans rike stod starkt och mattades inte av. Själv mindes Torgny kung Erik segersäll och var samman med honom i många härfärder. Han ökade svearnas rike.

(ANM: Talet utgår från att Eriks segersälls fader hette Björn, vilket han inte gjorde. Alltså är det en komposition utförd av Snorre själv.)

Efter sitt tal gick kung Olov med på att sluta fred med Norge och bortgifta sin dotter, varefter jarlen och Björn red tillbaka till Götaland. Bröllopet skulle stånda samma höst österut vid Älven invid landamäret.

När tiden var inne for Olav digre i brudfärd för att hämta sin fästekvinna Ingegerd, Olov sveakonungs dotter. Men varken sveakungen eller några av hans män fanns där. Då sände han bud upp till Ragnvald jarl, men inte han visste något.

Svearnas kung Olov Eriksson (skötkonung) hade först en frilla som hette Edla och var dotter till en jarl i Vendland. Hon hade dessförinnan blivit härtagen och var kallad kungens tjänstekvinna. Deras barn var Emund, Astrid och Holmfrid. Kungen fick en son till, som var född på Jakobsvakans dag, och när svennen skulle döpas, lät biskopen honom heta Jakob *(ANM: han var ej kristen då han föddes.)*. Alla kung Olovs barn var fagra att åse och väl till vett borna. Drottningen var högmodig och icke vänlig mot sina styvbarn. Konungen sände sin son Emund till Vendland, där han uppfostrades hos sina modernefränder, och det var inte lång tid han höll sin kristtro. Astrid kungadotter uppfostrades i Västra Götland hos en storman som hette Egil. Hon var en den vänaste

kvinnu och klok i sitt tal, gladmält och folklig och givmild med pengar. När hon var fullvuxen vistades hon ofta med sin far och var avhållen av alla. Kung Olov var högdragen och föga folklig i sitt tal.

Efter en tid visade det sig att Olov inte tänkte hålla uppgörelsen med Olav digre, och hans dotter Ingegerd sände då bud till Ragnvald jarl och varnade honom för Olav digre som kunde komma och härja i hans område. Men Ragnvald jarl sände bud till Olav digre och påminde honom om deras vänskap och bad honom att inte härja i hans jarladöme. Sedan Olav digre hört sina män tala bestämde han att upplösa ledungen för denna sommar, men att återkalla den till sommaren därpå då han skulle båda ut ledung från hela landet och styra sveakungen till mötes och hämnas löftesbrottet.

I början av vintern sände Olav digre Sighvat skald till Ragnvald jarl. Han for från Borg och österut över Markerna och sedan till Götland, där de kom till gården Hov. De vart inte insläppta eftersom folket firade Alvablot. Efter besöket hos Ragnvald jarl for de hem till Norge igen.

Vid denna tid kom det sändebud till sveakungen Olov från kung Jarosleif (Jaroslav) östpå i Holmgård som friade till hans dotter Ingegerd. Medan Sighvat var kvar i Götland fick de bud om detta. Med dem på gästabudet satt Astrid kungadotter, och Sighvat föreslog då att det vore gott om Olav digre äktade henne istället, och detsamma tyckte också Astrid. När Olav digre hörde hur god Astrid var, samtyckte han till förslaget. Utan Olov Eriksson samtyckte fördes Astrid till Norge och var framme vid kyndelmässtid (februari år 1019), varefter de gifte sig. Med dem var också Ragnvald jarl, och efter bröllopet red han hem igen.

Om våren (år 1020) kom kung Jarisleifs sändebud från Holmgård till kung Olov och ville slutföra målet om äktenskap med kungadottern Ingegerd. För att gå med på äktenskapet begärde hon bland annat att hennes frände Ragnvald Ulvsson jarl skulle följa henne. Kung Olov gick med på det men sade att för sitt sveks skull fick han inte återkomma till Svitjod så länge han levde. Jarlen red upp till Östra Götland, skaffade sig skepp och for med kungadottern om sommaren till Holmgård. Sedan vart hon gift med Jarisleif, och deras söner var Valdemar, Vissivald och Hjolte den djärve. Ragnvald jarl fick ett annat jarladöme i Holmgård, och han och hans hustru Ingeborg fick sönerna Ulv jarl och Eiliv jarl.

(ANM: Ingegerd fick inte någon son vid namn Anund - enligt Snorre, som ibland har antagits.)

Emund i Skara var lagman i Västra Götland vid denna tid. Han var högättad och stenrik och hade många vänner, och han var den mäktigaste mannen i Västra Götland när jarlen farit bort. Då kungen befarades vilja löna västgötarna för sveket då Astrid kungadotter giftes bort, valde de att sända Emund till kungen för att försöka få fred. Emund for med trettio man och kom fram i Östra Götland. Sedan de samtalat med de klokaste männen där, for de upp i Svitjod tills de nådde Uppsala. Han framförde sitt ärende på tinget i dolda ord, och frambar ett ärende som till innehåll liknade striden mellan kungarna, och fick dom därpå. Först dagen efter blev sveakungen medveten om vad de hade dömt, men då hade Emund lagman farit bort, och kungens män avföll från honom. Samtidigt rustade sig svearna mot kungen och en av de tolv män som kung Olof Erikssons hade i sitt råd sade till härsamlingen: ”Om detta storföretag skall främjas att vi vräker Olov Eriksson från väldet, så synes det mig att vi uppsvear skall gå i spetsen. Här har det ju alltid varit så, att det uppsvearnas hövdingar stadfäst sinsemellan, det rådet har sedan landets övriga folk följt. Icke tarvade våra förfäder att ta råd av västgötarna om sin landsstyrelse, och nu bör vi inte vansläktas därhän att vi låter Emund lägga råd för oss.” Därefter leddes Jacob kungason till tinget och gavs kunganamn. Han var nu tio eller tolv år gammal. Därefter for sändemän dem emellan och de ingick förlikning. Olov skulle vara konung över riket så länge han levde, och han skulle ingå fred och förlikning med Norges kung och de som deltagit i upproret Anund Jacob skulle också ha kunganamn och råda över den del av

riket han kom överens om med sin fader. Senare under året for kung Olov Eriksson till Konungahälla och ingick fred med Olav digre.

Till Olav digre kom Ottar svarte, sedan Olov Eriksson dött under vintern (år 1022/1023) och Anund Olovsson tagit riket.

Även Einar tambarskälver for till Olav digre om våren (år 1023) för att söka förlikning. Han hade uppehållit sig hos Olov sveakung sedan Svein jarl dog, kungens svärson, och blivit sveakungens man och tagit ett stort län av honom.

Danakungen Knut drog ihop en väldig här i England. Om hösten sände Olav digre bud österut till Svitjod att söka hans svåger kung Anund, och sade att Knut gjort anspråk på Norge och om han skulle lyckas med det trodde han nog att Anund en ringa tid finge ha Sveaväldet i fred från det hållet. De beslöt att hjälpa varandra om Knut anföll någon av dem. Kung Anund hade planer på att om vintern fara ner längs Västra Götland. Kung Knut kom samma höst till Danmark med en väldig här, och sände bud till kung Anund och lät säga att han kunde sitta alldeles trygg under striden mellan Knut och Olav digre. Men sändemännen for åter och berättade för Knut danakung att han inte kunde vänta vänskap från kung Anund.

Anund sveakung red samma vinter kring i Västra Götland och hade mer än trettio hundraden män i följe. Det sändes bud mellan honom och Olav digre, och det bestämdes att de skulle mötas vid Kungahälla om våren. Men Knut danakung for västerut till England, och Olav digre och Anund möttes i Kungahälla.

Om Jämtlands bebyggelse

Kettil jämte hette en man, son till Anund jarl från Sparabu i Trondheim. Han hade flytt för konung Eystein illråde österut över Kölen. Han röjde skogarna och bröt bygd där det nu heter Jämtaland. Kettils sonson var Tore helsing, efter vilken Helsingaland fått sitt namn. Där bröt han bygd. Men när sedan Harald hårfager (862-932) röjde riket för sig, då stack åter en mängd människor ur landet för honom, både tränder och naumdalingar, och då uppstod nya bygder i öster i Jämtaland, och några for ända till Helsingaland östfrån havsvägen, och de var underlydande under sveakungen. Men när Håkon Adelsteinsfostre styrde Norge, då stadgades fred och köpfärder från Trondheim till Jämtland, och för kungens vänskaps skull sökte sig jämtarna västpå till hans möte och gav honom sin hyllning och gäldade honom skatt. Och han gav dem lag och landsrätt. De ville hellre ty sig under hans kungadöme än under sveakungen, ty de var alla av norrmäns ätt, och detsamma gjorde alla de helsingar som var ättade norr om Kölen. Detta höll sig länge sedan, ända tills Olav digre och sveakungen Olov svenske tvistade om riksgränserna. Då vände sig jämtarna och helsingarna under sveakungen, och då sattes till landgräns i öster Eidaskog och sedan Kölarna ända upp i Finnmarken.

Jämtarna bibehöll (c.1025) sin underdånighet under sveakungen.

Olav digra hade hela sin ledung ute om sommaren (1027), men då Knut sades vara i England skickade han hem dem han inte behövde och for söderut och härjade på Själland, och det vart intet motstånd. Även kung Anund hade sin ledung ute och for med en stark här östifrån kring Skåne och härjade där. Det var då känt att de båda kungarna ärnade lägga under sig Danmark, och då kung Knut var borta valde folket att ge dem sin hyllning.

Kung Knut fick reda på allt detta och rustade brått en väldig här. Håkon jarl var den andra huvudmannen för denna styrka.

I Danmark samlades styrkorna i Jylland där Danaväldets största styrka fanns. De stannade där eftersom de inte ansåg sig ha kraft nog att slå båda kungarna. Men när kungarna Olav Digre och Anund hörde att kung Knut kommit till Danmark for de österut och härjade i Skåne, innan de for vidare. Kungarna styrde österut längsmed landet och lade till där det heter Helge å, och där uppehöll de sig en tid. Olav digre for upp i landet med en del av sitt folk till den sjö ur vilken Helge å rinner, och i åmynningen byggde de

en fördämning. Kung Knut for till Helge å och hade en dubbelt så stor styrka som de båda andra tillsammans. Men Olav digre lät rasera fördämningen och vattnet började vräka emot danerna i stritt forfall, och med vattnet följde stora stockar som drev mot deras skepp. Stor förvirring rådde bland danernas skepp. Kung Anund styrde upp sin flotta mot kung Knut och striden började, men då de tyckte att de stridit nog, lät de ro skeppen baklänges och löste sig från kung Knuts härstyrka. Kung Anund tog rådet att fara österut längsmed landet. Och när de såg att kung Knut inte förföljde dem, reste de masterna och satte segel. Både kung Anund och kung Olav digre seglade österut längs med sveakungens välde, och mot kvällen lade de till land vid en plats som heter Barvik (=Bråviken?). En stor del av sveahären styrde under natten vidare östpå längs kusten och de stannade inte förrän var och en kom hem till sitt. Kung Anund hade själv haft tre och ett halvt stor hundrade med skepp ($3\frac{1}{2} \times 120 = 420$), och lika många hade Olav digre men bara sextio av dem hade följt honom till Danmark.

De hörde att Knut styrt till Öresund och låg där med sin här, och själva upplöste de flottan. En natt höll Egil Hallsson och Tove Valgautsson vakten över kungens skepp. Tove stammade från Västra Götland och var högättad.

Olav digre tog rådet att inte fara tillbaka till Norge med flottan, utan färdas landvägen genom övre Götland och därifrån till Norge. Flottan och all packning sände de till sveakungen för att han skulle vakta dem för deras räkning. Skeppen forslades österut till Kalmarne. Kung Olav började nu sin färd och for först upp över Götland samt kom fram i Västra Götland. Kungen for ända tills han kom fram i Viken.

Björn årman hette en man som var göt till härstamningen. Han var vän och bekant till drottning Astrid och avlägset i släkt med henne, och hon hade skaffat honom årmannskapet och sysslan i övre Hedemarken. Kungen Olav digre tyckte inte om Björn, och inte heller var han älskad av bönderna. Björn stämde till ting och i ett av målen kom Röd från Österdalen och svarade för folket där. Röd var gift med Ragnhild, och deras söner var Dag och Sigurd. Röd bjöd in kung Olav digre på gästning, och berättade att han var svensk till nedstamningen, högättad och rik, men att han hade rymt för sin kvinnas skull. Hon var syster till konung Hring Dagsson. Då visade det sig att Björn var en tjuv och han fördrevs ur riket. Bara för sin släktskaps skull fick han behålla livet.

Året efter om våren (år 1028) sände Olav digre sin hird till Götland för att hämta den flotta de lämnat hösten innan. De hörde att kung Knut hade ute tolv stor hundraden ($12 \times 120 = 1440$) med skepp.

Senare for kung Knut med sin flotta och lade hela Norge under sig. Som styresman valde han jarl Håkon.

De män som Olav digre sänt österut till Götland efter sina skepp, for åstad med de farkoster de ansåg bäst och brände de andra, men de tog med sig all utrustning och all annan last som kungen och hans män ägde. De for till Norge medan kung Knut var norrut i Norge.

Men Olav digre valde att fara ur riket. Han for först österut över Eidaskogen till Värmland och därifrån till Vatsbo och vidare över skogen där som leden ligger, och han kom ner i Närke. Där bodde det en rik och mäktig man som hette Sigtrygg. Han son hette Ivar och vart sedan en stor man. Kung Olav uppehöll sig om våren hos Sigtrygg, men när det led mot sommar (år 1029) skaffade han sig skepp och seglade östpå till Gårdarrike, där han träffade kung Jarisleif och drottning Ingegerd. Drottning Astrid och kungadottern Ulvhild stannade kvar i Svitjod, men kungen hade med sig sin son Magnus österut.

Senare om sommaren for jarl Håkon till England för att hämta sin fästekvinna och de förnödenheter till bröllopet som var svåra att skaffa i Norge. Skeppen styrde ut från Katanäs (i Skottland) och hamnade i svår storm. Inte en enda man blev räddad och alla skeppen gick under.

Då Norge var utan styresman valde Olav att fara tillbaka och försöka återfå sitt land, men han lämnade Magnus. Så styrde kung Olav sin färd västerut (år 1030), först över

tillfrusna vatten ut till havet. När det vårades rustade de sina skepp, och när de var klara och fick vind, seglade de ut och kom till Gotland. Här hörde de nyheten att jarl Håkon verkligen omkommit, och styrde vidare till Svitjod. Där lade kungen med sitt manskap in i Mälaren och stävade flodleden uppåt ända till (Östra) Aros (= senare staden Uppsala), där han sände sina män till Anund sveakonung och fastsatte ett möte med honom. Då kom också drottning Astrid (Olav digres hustru, Anunds halvsyster) och det blev ett stort glädjemöte mellan dem alla.

I Norge utbådades ledung för att försvara landet från Olav digre, men de som ville vara honom trogen samlades och begav sig österut över Eidaskogen till Värmland, och vidare österut över skogarna till Svitjod. Kung Anund gav honom fyra stor hundraden (4 x 120 = 480) män som utvalts bland hans eget hirdfolk, samt tillåtelse att fara fritt i landet och söka vinna fler för sin sak. Drottning Astrid stannade i Svitjod med sin dotter Ulvhild.

De tog sig upp i landet till skogarna och kom fram där det är kallat Järnbäraland. Där mötte han dem som farit honom till mötes från Norge. De hade allt som allt tolv hundraden av män.

På vägen sände Olav digre bud till Dag Hringsson, son till den kung Hring som tvingades fly ur landet för kung Olav. Hring och hans son Dag hade satt sig fast i Sveaväldet och där fått ett landområde att styra. Han samlade kring sig tolv hundraden med män, och med den styrkan drog han till mötes med kung Olav. Han gjorde inte uppehåll förrän han kom fram i Jämtland, och sedan drog han vidare över Kölen.

Den 29 juli 1030 stod slaget vid Stiklestad, och där föll Olav digre, och många med honom. Där föll Arnljot gelline ättad från Jämtland och Hälsingland, Göka-Tore och Avrafaste och deras män från Svitjod. Efter sin död blev Olav digre helgonförklarad och kallades Olav den helige.

NORSKA MEDELTIDSKUNGAR

Tidigt om våren (1034) började Einar tambarskälver och Kalv Arnason sin färd och hade en väldig mängd härfolk med sig. De for österut över Kölen till Jämtland, sedan till Helsingaland och kom ner i Svitjod, där de skaffade sig skepp och for om sommaren till Gårdarike. Då skickade de bud till kung Jarisleif i Holmgård att de ville göra Magnus till Norges konung. Våren därefter (1035) rustade de sina skepp och styrde västerut till Svitjod och upp till Sigtuna. Konung i Svitjod var då Anund Olovsson och där var då också Astrid, som helige kung Olav haft till äkta. Hon lät genast stämma till ting på en ort som heter Hånger, och talade väl och fick många att vilja följa Magnus för att göra honom till Norges kung.

Magnus Olavsson (den gode) gav sig på färd från Sigtuna och hade en anseelig här, som han fått av svearna. De tågade till fots upp till Helsingland. Sedan drog han västerut över Jämtland och Kölen och ner i Trondheim, och allt landets folk tog genast väl emot honom.

Sighvat skald var på färd till Rom och hade inte varit med i Olav digres sista strid. Då han kom hem reste han i början av vintern (c.1034) österut över Kölen till Jämtland och därifrån till Helsingaland och kom fram i Svitjod, där han genast begav sig till drottning Astrid (Olav digres änka). Han var också hos hennes broder och fick av honom tio marker (2 kg) i bränt silver. Kort tid därefter kom Magnus Olavsson till Svitjod från Gårdarike, och vid detta möte blev alla glada och han lovade att följa Magnus.

Samma vinter (1042/1043) när Svein Ulvsson (Estridsson; efter moderns namn) fått styrelsen över Danaväldet, gav han sig konungs namn. Men på våren (1043) när han fick veta att kung Magnus for söderut från Norge och hade en stor här, de gav sig Svein till Skåne och därifrån upp i Götland och vidare till Svitjod till sin frände kung Anund. När han hörde att kung Magnus hade släppt ifrån sig en stor del av sitt manskap samt därtill att han befann sig i Jylland, då red Svein ner från Svitjod i spetsen för en stor här, som

sveakungen gett honom. På vägen blev han hyllad i Skåne, Själland och på Fyn, och fick fler folk i sin här.

I två slag förlorade Sven, och om vintern flydde han åter till Skåne, och upp till Skåne och vidare till Svitjod. Magnus for efter och lade Fyn och Själland och Skåne under sig. Då Sven hörde detta drog han ihop en flotta och seglade sydpå till Danmark. Och de möttes och drabbade samman i slaget vid Helganäs (hösten 1045). Men Sven förlorade på nytt och han flydde åter upp till sveakungen där han satt vintern igenom (1045/1046).

Harald hårdrådes saga

Harald hårdråde, Sigurd suggans son och Olav digres sammödra bror, var med i slaget vid Stiklestad och kom undan sårad med de andra flyende. När såren var läkta for han österut över Kölen och vidare över Jämtaland och Helsingaland och därifrån till Svitjod. Där träffade han Ragnvald Brusason och en mängd andra från kung Olavs här som undkommit i slaget. Våren efter (år 1031) skaffade de sig skepp och for om sommaren österut till kung Jarisleif i Gårdarrike. Där vart Harald hövding över kungens landvärnsmän och närmast under honom var Eiliv, Ragnvald jarls son. Senare (c.1035) for Harald söderut till Grekland och gick i tjänst hos drottningen i Miklagård (Konstantinopel). Men Harald hade inte varit länge i hären förrän varingarna tydde sig mycket till honom. Så kom det därhän att Harald vart hövding över alla varingarna.

En vinter bortgifte kung Jarisleif sin dotter Elisabeth, som nordmännen kallar Ellisiv, med Harald. Våren därefter (år 1045) gav han sig på färd från Holmgård och for på försommaren till Aldeigjuborg (Ladoga), där han skaffade sig skepp och seglade på sommaren västerut. Först styrde han färden till Svitjod och lade till i Sigtuna. I Sigtuna träffade han Svein Ulvsson (Estridsson) som den hösten (1045) flytt för kung Magnus vid Helganäs. När de råkades mottog de varandra hjärtligt. Sveakungen Olav den svenske hade varit morfar till Ellisiv, Haralds hustru, och Sveins mor Astrid var kung Olovs syster. Alla svear var Sveins vänner, och nu blev alla svear också Haralds vänner och hjälpare. Därefter skaffade de sig skepp, Harald och Svein, och brått samlades kring dem en väldig här. När hären var färdigrustad seglade de västöver till Danmark, och härjade på Själland och Fyn och brände Roskilde.

Men Harald ingick förbund med kung Magnus i Norge och de delade på riket. Efter Magnus död (år 1047) tog Harald ensam styret över riket, och Svein blev åter kung över Danmark.

Kung Svein lät Håkon Ivarsson bli hans landvärnsmän (c.1050) mot de vikingar som mycket härjade i Danmark, vender och kurer och andra österledsmän. Han låg ute vinter som sommar. Men efter en tid lämnade han tjänsten.

Jarl Håkon (Ivarsson) blev kung Haralds man och fick jarladöme i Norge, men kom i onåd och flydde österut och kom till Sveaväldet och kung Stenkil, där han blev över sommaren (1062). Sommaren därefter (1063) for han tillbaka till Norge men återvände till Värmland där han satt över vintern och fick styrelsen över Värmland av kung Stenkil. Men mot vinterns slut (1064) drog han västöver och hade med sig en stor här som han fått av götar och värmer. Han upptog skatt av opländingarna och återvände till Götland där han satt under våren med en stark här. När det led mot sommarens slut lät kung Harald fara sydpå mot Konungahälla och tog där alla lätta skepp han kom över och stävade uppför Älven. Han lät släpa dem över land vid forsarna och förde på så vis skeppen upp i Vänerens vatten. Därpå rodde han österut över sjön dit där han hört att jarl Håkon var. Götarna hade ställt en massa folk till jarl Håkons förfogande. Kung Harald styrde med sina skepp upp i en älvmyrning och beredde sig till landgång, men han lämnade kvar en del av sitt manskap att vakta skeppen. Kungen och en del av hirden red, men de flesta gick till fots. De skulle genom en skog, och framför dem låg krattbevuxna myrvar samt efter dem en lövhult. När de kom upp i hultet fick de syn på jarlens folk. En av myrarna låg då mellan dem, och vardera sidan ordnade sig i fylkning. Kung Harald avvaktade för att se om Håkon jarl skulle anfalla. Det var frost i vädret och något snöfall.

Harald och hans män satt under sina sköldar, men götarna var tunt klädda så de började frysa. Götarnas lagman hette Torvid (=Tore rävs?), och han satt till häst. Norrmännen höjde härrop, slog på sköldarna och gick upp för backen där striden började. Kung Harald vann seger, och for tillbaka till sina skepp. Om morgonen hade isen lagt sig och den var så tjock att man kunde gå på den. Männen började genast hugga upp en räna ut till vattnet tills isen var frihuggen ända ut till sjön, och på så vis kom de därifrån.

Kung Harald hårdråde stupade senare i England (år 1066).

Olav kyrres saga

Olav kyrre ("den fredlige"; 1069-1093), Harald hårdrådes son, blev ensam kung över Norge efter sin broder Magnus död. Han lät bygga katedralen i Nidaros och flyttade dit kung Olav den heliges ben. Dit kom en kvinna som sökt sig dit från Svitjod i öster, och på färden lidit mycken nöd för sin synlöshets skull. Hon leddes blind in till mässan på dagen, men innan tidegården sjungits slut, såg hon på båda ögonen och var både skarpsynt och bjärtögd sedan hon förut varit blind i fjorton vintrar.

Magnus barfots saga

Magnus (1093-1103), son till Olav kyrre, blev kung i Norge efter sin fader. Stenkil sveakonung dog strax efter Haraldarnas fall (år 1066; Harald hårdråde i Norge och Harald Godwinsson i England). Den kung som i Svitjod kom närmast efter kung Stenkil hette Håkan. Efter honom kom Stenkils son kung Inge (d.ä.), en god och mäktig härskare samt den störste och starkaste bland män. Han var kung i Svitjod samtidigt med att Magnus var det i Norge. Kung Magnus sade att det sedan gammalt var riksskifte mellan länderna att Göta älv skilt sveakungens och norske kungens riken åt samt därefter Väneren upp till Värmland. Konung Magnus gjorde anspråk på att äga all bygd väster om Väneren, det är Sunndalen och Norddalen, vearna och vardynjarna (folket i Vedbo och Valbo härader) och alla Markerna (Nordmarka) där ligger intill. Men detta hade allt i lång tid legat under sveakungens välde och hörde till Västra Götland i utskylde. Nu ville Markernas folk vara under sveakungens välde som förut. Kung Magnus red från Viken upp i Götland med en stor och ståtlig här. När han kom till skogsbygderna härjade han och brände och for så över alla bygderna, och folket gick under honom och tillsvor honom länderna. Men när han kom upp till Vänerens sjö led det mot slutet av hösten (1099). De gav sig då ut på Kvaldins (Kållandsö) och byggde sig där en borg av torv och timmer och grävde kring den ett dike. När virket stod färdigt forslades dit proviant och andra förråd som tarvades. Kungen satte sig fast där med tre hundraden av män. Hövdingar där var Finn Skoptason och Sigurd ullsträng, och de tog ut det bästa manskapet, medan kungen med resten vände tillbaka ut till Viken. När sveakungen fick veta detta, bådade han samman härfolk, och ryktet gick att han skulle rida ner dit, men det drog ut på tiden. Men när is lagt sig på Vänerens vatten, då red kung Inge ned och hade nära trettio hundraden man med sig. Han sände ord till de norrmän som satt i borgen och bjöd dem fara bort med sina förråd och ta sig tillbaka till Norge, men de nekade härtill. Då gav sig kung Inge ut till ön med hela sin här, och det blev anfall av och man sköt på varandra. Kungen lät bära fram sten och träd och fylla ut diket, och sedan lät han ta ankaren och binda dem vid långa bjälkar som han förde upp mot timmerväggen. Många män högg tag och drog på så vis sönder väggen. Så tände han stora bål och lät skjuta flammande eldbränder in över dem. Då bad de om nåd och kungen bjöd dem gå ut, men vapenlösa och utan överkläder. När de så kom ut fick var och en av dem duktiga rapp med videkäppar. På så vis kom de undan och återvände hem till Norge. Allt folket i Markerna gick åter under kung Inge.

Genast om våren (1100) när isarna bröt, drog kung Magnus med en stark här östpå till Älven, styrde upp längs dennas östra arm och härjade hela sveakungens välde. När han kom upp till Foxerne, gick alla i land från skeppen. Men när de gått över en å där rinner, kom götarnas här emot dem, och då vart det strid. Norrmännen krossades av övermakten

och råkade på flykt och många av dem dräptes vid en fors där. Kung Magnus flydde men götarna förföljde dem och dräpte alla de kom åt. Kung Magnus kom undan och styrde ut längs ån och därpå norrut mot Viken.

Sommaren därefter (1101) fastlades en konungastämma vid Konungahälla i Älven, och dit kom Magnus norrmanne-konung, Inge sveakonung, och Eirik Sveinsson danakonung, och mötet var bundet med lejd och fred. Gränserna mellan länderna bestämdes och kung Magnus skulle få Margreta, kung Inges dotter, till äkta. Hon vart sedan kallad Fredkulla.

Eysteins och Sigurd Jorsalafares saga

Efter kung Magnus barfots fall, tog hans söner Eystein, Sigurd och Olav kungadömet. Kung Eystein sände bud (o.1110) till de klokaste och förnämsta männen i Jämtaland och bjöd dem till sig och tog emot dem med största blidhet när de kom, ledde dem på bortfärd med vängåvor och drog dem så till vänskap med sig. Detta skedde flera gånger. På så vis fick han alla de mäns trofasta vänskap som rådde för landet. Efter en tid valde jämtarna själva att ge allt sitt land under kung Eysteins välde. Konung Eystein vann Jämtaland med klokhet och inte med anfall som somliga av hans förfäder gjort.

Kung Sigurd uppehöll sig mycket i Konungahälla och gynnade mycket denna köpstad. Han uppförde där ett stort kastell och lät runt kring det gräva ett mäktigt dike, och borgvallen var byggd av torv och sten. Inne i kastellet lät han resa hus och göra en kyrka. Det helga korset lät han förvara i Konungahälla.

Kung Sigurd fick till äkta Malmfrid. Hennes mor var Kristin, dotter till sveakungen Inge Stenkilsson. Malmfrids syster Ingeborg var gift med Knut lavard, son till danakungen Eirik den gode och sonson till kung Sven Ulvsson. Knuts och Ingeborgs barn var Valdemar, som senare blev danakung, samt vidare Margreta, Kristin och Katrin. Margreta var gift med Stig vitaläder, och deras dotter var Kristin som giftes med sveakungen Karls Sverkersson. Deras son var kung Sverker.

Nikolas danakung (1104-1134), Svein Ulvssons son, fick sedermera till äkta (c.1105) Inges dotter Margreta fredkulla, som förut kung Magnus barfot varit gift med. Nikolas sände bud till kung Sigurd Jorsalafare och bad om härhjälp från hela riket för att fara östpå vid Sveaväldet till Småland för att kristna folket där. I den tiden var vida omkring i Sveaväldet ännu mångt folk hedet och mångt illa kristnat, ty där var då ett par konungar som kastade kristnan och höll bloten uppe - så som först Blot-Svein gjorde och senare Erik årsäll. Kung Sigurd lovade komma och kungarna bestämde möte i Öresund (c.1125?). Kung Sigurd hade gott och väl tre hundraden med skepp, men då han kom hade danernas ledning upplösts då de inte trodde att norrmännen skulle komma. De for då och plundrade i Skåne och kom österut till köpstaden Kalmare. Där skövlade de och likaså i Småland och lade som kostgäld (matskatt) på Småland femton hundraden av nöt - och då tog smålänningarna kristnan.

Kung Sigurd lät så mycket stärka och gynna köpstaden i Kungahälla att det vart den förnämsta i Norge, och han satt där länge som vakt vid rikets gräns. Där i kastellet lät kung Sigurd bygga Korskyrkan. Det var en träkyrka, och stor omsorg var nedlagd både på virket och på timrandet. Den invigdes när kung Sigurd varit konung i tjugofyra vintrar (år 1127). Där lät kungen förvara det heliga korset och många andra relikier. Framför altaret där lät han sätta en tavla som han låtit göra i Grekland och som var arbetad i koppar och silver och fagert förgylld, satt med smältsten och ädelstenar. Där var en plenariebok, ritad med guldbokstavar, som patriarken skänkt konung Sigurd. Tre år senare dog han.

Magnus blides och Harald gilles saga

Efter kung Sigurds död (1130) blev hans son Magnus blide kung i halva riket, och likaså Harald gille, son till Magnus barfot. Kung Harald fick till äkta Ingrid, dotter till Ragnvald, konung Inge Stenkilssons son.

Fem vintrar efter kung Sigurds död (1135) inträffade en märklig händelse i Konungahälla. Sysloman där var då Harald flettes son Guthorm samt Sämund husfreja,

gift med prästen Andreas Brunssons dotter Ingeborg. Deras söner var Pål flipp och Gunne fis. Andreas Brunsson var gift med Solveig, och de hade dottern Helga som var gift med Einar. Sämund hade en lönnboren son som hette Åsmund.

Det hände sig i Konungahälla natten till första söndagen efter påskveckan att det hördes ett väldigt gny ute på gatorna i hela staden som om kungen färdats där med sin hird, och hundarna ylade så svårt att man inte kunde hålla dem utan de slet sig lösa. Men alla som kom ut vart galna och bet allt i sin väg, män såväl som boskap. Och alla som vart bitna till blods vart vansinniga och alla havande miste fostren och blev galna. Sådana varsel inträffade nästan varje natt från påsken fram till himmelfärdsdagen. Folket var dödsförskräckt för dessa under och många gav sig bort och sålde sina gårdar och for ut i bygden eller till andra köpstäder. Tretton lastskutor gjorde sig redo och lämnade staden för färd till Björgvin (Bergen), men elva gick under med man och allt ombord. Det var på Lavransvakans dag (= 10 aug) som lastskutorna gick under. Eirik danakung sände ord till Konungahälla och bad folket värna om sin stad, sägande att vendarerna hade ute en väldig flotta och härjade vida mot de kristna och fick jämt seger. Lavrans-vakans dag kom Rettibur venderkonung till Konungahälla med fem och ett halvt hundra vendiska snäckor, och på varje snäcka fanns det fyrtiofyra män och två hästar. Dunimits, kungens systerson, och Unibur rodde med en del av hären upp i östra älvgrenen kring Hisingen och kom därifrån ner mot staden, medan andra styrkor rodde upp till staden längs västgrenen. De lade i land ute vid pålraden och förde upp hästarna och red över Brattsås och så upp kring staden. Einar bar bud om detta till kastellkyrkan, ty dit hade stadens folk gått till högmässan. Då löpte allt folket ner i staden och väpnade sig och gick ner till bryggorna. Då såg de en otrolig härstyrka och att det stundade svår ofred. I den första framstöten förlorade vendarerna halvtannat hundra skepp av sin här. När striden var som hetast stod stadsborna på bryggan och sköt mot de hedna, men sedan flydde de upp till kastellet. Vendarerna plundrade och tog vad de ville ha innan de lade eld i staden och brände ner den helt och hållet jämte skeppen. Sedan anföll de med hela sin styrka kastellet och ordnade för en stormning. Två ländermän, Filippus bror Sigurd Gyrdarson samt Sigard, kom med sex hundra män till Skårbåga, men Sigurd vände tillbaka med fyra hundra, medan Sigard begav sig med de två hundra ner till staden och slogs där mot hedningarna och föll med allt sitt folk. Vendarerna anföll kastellet tills de som skyddade sig gav upp och gick ut och blev tagna till fånga. Alla sårade eller barn som de inte vill släpa med sig dräptes, innan de skiftades på manskapet. Därefter brände vendarerna kyrkan och alla hus som var i kastellet. Bara Andreas präst fick gå. Kung Rettibur for tillbaka till Vendland och många av dem som tillfångatagits var sedan länge i trältjänst i Vendland, men en del av dem friköptes och kom tillbaka. Köpstaden Konungahälla blev aldrig mer vad den förrut varit.

Inge krokryggs och hans bröders saga

Efter kung Haralds gilles fall (år 1136) blev hans söner Inge och Sigurd kungar. Magnus blide som tidigare varit kung, men gått i kloster (1135), togs därifrån och han flydde östpå till Götland och vidare till Danmark. Den tiden satt Karl Sonason som jarl i Götland, han var mäktig och ärekär. Magnus sade att Norge låg fritt för dem ifall några storhövdingar ville söka sig dit. Och emedan jarl Karl var lysten efter makt och lyhörd för övertalningar samlade han trupper och red västöver till Viken, där många gick under hans lydnad för sin rädsas skull. Då samlades en styrka under kung Inge och gick mot jarl Karl och götahären och de möttes i en strid vid Krokaskog där kung Inge fick segern.

Sigurd slemmedjåkne kom om sommaren (c.1136) österifrån till Norge, men fortsatte söderut där han hade flera strider med vendiska män så snart han mötte deras skepp. Han styrde sedan upp i den östra armen av Älven, där han erövrade tre skepp av det manskap som styrdes av Tore hvinantorde och hans egen systerson Olav, son till Harald kejsa och Ragnhild som var dotter till Magnus barfot. Olav jagade han upp i landet, Tore var i

Konungahälla med en härsamling till hands. Sigurd styrde dit och de växlade skott, många föll på båda sidor och många vart sårade. Sigurd och hans män lyckades inte tillkämpa sig landvinning. Sigurd for då vidare norrut mot Viken.

Brigida hette kung Harald gilles dotter. Hon var först gift med sveakungen Inge (d.y.) Hallsteinsson, sedan med jarl Karl Sonason, och därpå med Magnus (Henriksson; 1160-61) sveakung. Sist var hon gift med jarl Birger brosa, och de hade fyra söner samman. Den förste var Filippus jarl, den andre Knut jarl, den tredje Folke och den fjärde Magnus. Av deras döttrar blev Ingegerd gift med konung Sverker, och deras son var kung Jon. Den andra var Kristin, den tredje Margreta.

Håkon härdabreds saga

Håkon, kung Sigurds son, blev tagen till kung av sina män då han var tio år gammal (1157), men kung Inge regerade i Norge. De for först upp i Götland, och kung Inge gjorde dem fredlösa. (248)

Sommaren efter (1158) kom Håkon och hans män ner från Götland och for till Konungahälla med mycket och värustat manskap. Han kunde räkna fyrtio hundraden. Efter en strid med Gregorius Dagsson for han vidare mot Viken. Även året efter utkämpade norrmen strider vid Konungahälla.

Kung Inge föll (= 4 feb 1161) och hans broder (på mödernet?) Orm flydde till sin broder Magnus (Henriksson) i Svitjod, ty han var då konung där, och deras broder Ragnvald satt där som jarl. De var alla söner till Ingrid (?tidigare gift med Harald gille, och dotter till Ragnvald?) och Heinrich den halte, son till danakungen Svein Sveinsson.

Det svärd som Olov Haraldsson hade haft vid slaget vid Stiklastad (år 1030), och som kallades Hneitir, hade han kastat ifrån sig i striden då han vart sårad. En man ättad från Svitjod hade då tagit upp svärdet då hans eget var brutet. Efter striden kom han undan med de flyende och hade med sig svärdet till sin gård. Den ärvdes av hans son och gick sedan vidare i arv, och det följde städse med innehavet av svärdet att envar sade den andre vad det hette och var det kommit ifrån. Långt senare hände det i miklagårdskejsarens Kirjalax dagar att där var stora skaror av varingar i staden. Det var deras sed när de lade sig till sömns att de hade hjälm på, sköld över sig och svärdet under huvudet, varvid höger hand skulle vila kring greppkaveln. Då kejsaren hörde om svärdet gav han guld för det till tre gånger svärdets värde, och lät sedan föra det till Olavskyrkan som varingarna underhöll, och det lades där vid altaret.

Magnus Erlingssons saga

Eystein, son till Eysteinn Haraldsson, var helt ung och ännu inte fullvuxen då han en sommar (c.1172) for österut i Sveaväldet och uppsökte Birger brosa. Han var gift med Brigida, Eysteins faster. De gav honom manskap och goda penningar, och lovade honom sin vänskap. Hans for tillbaka till Norge och samlade kring sig många män vilka kom att kallas *birkebeinar*. De hade sitt folk mest från Markerna och götaälvsvor och en mängd män från Telemarken.

Den flock som kallades birkebeinarna samlades åter (1174) och var mäktiga manstark. Av det manskap som kom undan var många sårade och hade förlorat vapen och kläder, och alla var de utan pengar. Några tog sig östpå till Markerna, många till Telemarken, mest de som hade släkt där. En del gav sig ända österut i Sveaväldet. Alla var de rädda för de trodde sig ha föga nåd att vänta av kung Magnus eller Erling jarl.

* * *

Nials saga

Omfattar främst 900-talet. Nedtecknad omkring 1100-talet.

omkring 960

En man hette Atle, son till Arnvid jarl från Östergötland. Han var en stor viking. Med sina åtta skepp låg han ute i Mälaren. Hans fader hade förhindrat konung Håkon Adelsteinsfostre från att få skatterna av Jämtland, och därifrån flydde far och son till Götaland. Atle styrde med sin flotta ur Mälaren genom Stocksund och så söderut till Danmark. Nu var han i Öresund. Han var av både svea- och danakungen lyst fredlös för de rån och dråp han övat i bägge rikena.

(Där mötte de Rut och Sote, som högg ner dem alla.)

* * *

Gunnlög Ormtungas saga

Omfattar tiden 980-1008. Nedtecknad omkring 1200.

Gunnlög ormtunga besökte olika kungar och framförde olika kväden, och kom på denna färd till Norge och Irland samt till jarlen över Orkneyöarna. Från den sistnämnde for han med köpmännen till Norge och sedan vidare till Kungälv. Här fick de en vägvisare, som ledsagade dem upp till västra Gautaland (Västergötland), där de nådde fram till den köpstad som heter Skara. Här hade jarlen Sigurd sitt säte. Han var då tämligen gammal. Gunnlög trädde fram för honom, hälsade honom höviskt och sade sig ha diktat ett kväde om honom. Jarlen bjöd djup tystnad i salen och Gunnlög framsade kvädet, som var en flock, och jarlen lönade honom väl och bad honom taga uppehåll där om vintern.

Sigurd jarl hade sedan ett stort julgille. Dagen innan julen gick in kom sändemän från jarl Erik i Norge. De var tolv män i följet och förde med sig skänker till Sigurd. Denne tog med stor fågnad emot dem och gav dem plats i salen bredvid Gunnlög. Där gick det mycket muntert till vid dryckeslagen. Götarna ordade om att ingen jarl fanns som var mer frejdad än Sigurd deras egen. Men norrmen menade på att jarl Erik var mer förträfflig. Härom trättes de och bägge flockarna tog omsider Gunnlög till skiljeman. Han kvad då dennan visa:

Jarl, varom I orden
är nu grå och gammal.
Dock har vita, vilda
vågor gubben skådat.
Men jarl Erik minnes
muntert ifrån härtåg

österut bland skären
ännu flera sjöar.

(Samnma dikt igen, men enligt en annan översättning:)

Högt må, härmän, gärna
ni gråhårige jarlen
prisa, väldiga vågor
såg han ofta välta.
Dock såg segersälle
Eirik slungas fler
blåa böljor runt om
bogen i österled.

Alla var väl tillfreds med hans utslag. Norrmännen dock mest. När julen gått, vände sändemännen åter hem med de gåvor Sigurd sände jarl Erik. På Gunnlögs begäran skaffade Sigurd jarl honom en ledsagare till Tiundaland i Svitjod.

Svitjods kung var vid denna tid Olof svenske, sonen till Erik segersäll och Sigrid storråda, Skoglar-Tostes dotter. Han var en mäktig och berömd kung, mycket äregirig.

Gunnlög kom till Uppsala om våren när svearnas ting där hölls. Då han lyckats komma inför kungen och hälsat honom vart han väl mottagen och kungen frågade honom vem han var. Han sade sig vara en isländing.

Gunnlög framförde senare ett kväde för Olaf svenske (vilket inte återges) och fick belöning innan han for därifrån, först till England och sedan vidare.

* * *

Knytlingasagan

Tiden c:a 940-1200. Återgiven efter en engelsk översättning. Därav förloras alla ortnamnens egentliga form och lydelse. Därför ska namnen ses som översättningar vilket skett i enlighet med den personens uppfattning.

2. (Slaget vid Fyrisvallarna)

Under Harald Gormssons regering (c.940-986), sände Styrbjörn starke, son till Olof Björnsson, Sveriges konung, ut en flotta österut mot Baltikum, och invaderade Danmark och tog tillfånga kung Harald Gormsson. Då gav kung Harald honom sin dotter Thyra till äkta och for med honom till Sverige. Innan han steg iland, brände Styrbjörn alla sina skepp, och då kung Harald insåg att Styrbjörn inte längre hade någon flotta, seglade han men sina skepp in i Mälaren och därifrån tillbaka till Danmark.

Styrbjörn kämpade på Fyrisvallarna emot sin farbror Erik Segersäll, kung av Sverige, och han föll där tillsammans med de flesta av sina män, medan några av dem flydde. Svenskarna kallade detta för slaget vid Fyris.

5. (Slaget vid Svolder)

... kung Sven (Tveskegg) äktade Sigridd storråda, dotter till Skoglar-Toste, och mor till kung Olof av Sverige. Hon var tidigare gift med kung Erik Segersäll.

... Tillsammans med sin styvson kung Olof av Sverige och Erik jarl (i Danmark), sin måg, orsakade Sven Tveskægg kung Olof Tryggvassons död vid slaget vid Svolder. Efter kung Olof Tryggvassons död (år 1000), delade var och en av de tre, kung Sven av Danmark, kung Olof av Sverige och Erik jarl, och tog en tredjedel av Norge.

22. (Strider mot Magnus den gode; 1042-1047; och Stenkil)

... Kung Sven Ulfsson (Estridsson; reg. 1047-1074) gick ombord och seglade med sina skepp till östra Skåne, där han lade till. Han färdades vidare från öster, genom Sverige för att träffa sin släkting kung Anund Olofsson, där han stannade till våren.

...Ytterligare en gång flydde Sven till Sverige, och stannade där över vintern, medan Magnus vände tillbaka till Norge.

Till våren (år 1046) kom Harald Sigurdsson, som var släkt med Sven genom äktenskap, till Sverige från Ryssland österifrån. Haralds hustru, Ellisif, var dotter till kung Jaroslav av Novgorod, och hennes moder Ingegerd var dotter till Olof svenske, Sven Ulfssons farbror.

... men Sven flydde åter till Sverige, men så snart kungarna (Magnus den gode, och Harald Sigurdsson) hade färdats till Norge, vände han tillbaks till Danmark, och han stannade där under vintern. (Året därpå, år 1047, dog Magnus den gode)

... Kung Sven stred också mot kung Stenkil i Sverige, som förde sina styrkor mot kung Sven men utan att erövra någon del av hans kungadöme.

82. (släktskap)

Harald kesja (son till kung Erik Svensson den gode av Dm som reg. 1095-1103) hade sonen Björn järnsida, som äktade Katrin, dotter till Inge (d.ä.) Stenkilsson av Sverige. Deras dotter var Kristin, som äktade Erik Edvardsson den helige, av Sverige, och deras barn i sin tur var kung Knut (Eriksson) av Sverige, och drottning Margret som äktade kung Sverre (Sigurdsson) av Norge; och Katrin som äktade Nikulas Blaka, vems dotter var fru Kristin, hustru till jarl Håkon galen av Norge: deras son var Knut stump, en jarl i Norge.

88. (släktskap)

Vid den tiden (1100-talets början) var Harald kung österut i Novgorod. Han var son till kung Valdemar, son till Jaroslav, son till Vladimar som var fosterfar till Olav Tryggvasson. Kung Haralds moder var Gyda, dotter till kung Harald Godwinsson av England. Kung Harald (Valdemarsson) äktade Kristin, dotter till kung Inge (d.ä.) Stenkilsson av Sverige och syster till drottning Margret som vid denna tid var gift med kung Nikulas av Danmark (reg. 1104-1134)

(Denne Harald hade också dottern Engilborg som äktade hertig Knut Eriksson, son till kung Erik Svensson den gode av Dm.)

93. (släktskap)

Hertig Knut och Engilborg hade tre döttrar: Margret, Kristin och Katrin, som gifte sig österut. Kristin äktade kung Magnus den blinde av Norge. Margret äktade Stig Hvide-läder av Skåne, och deras barn var Nikulas, och Kristin som äktade Karl Sorkvisson (Sverkersson), kung i Sverige. Deras son i sin tur var Sorkvir (Sverker), kung av Sverige, som äktade Ingegerd, dotter till jarl Birger brosa, vems son var Jon (Sverkersson), kung av Sverige.

108. (Vid Lödöse; början av perioden 1146-1157.)

... De möttes i ett slag vid Viborg (i Jylland), och kung Svein (Eriksson) och Valdemar (Knutsson) fick segern, medan kung Knut (Magnusson) flydde, först till Ålborg, sedan norrut till Kungälv (=Kungahälla) i Norge (=Bohuslän), och slutligen upp till Lödöse. I Götaland mötte han sin styvfader Sorkvir (Sverker) Karlsson som hade gift sig med Rikiza, kung Knuts moder, och frågade honom om hjälp att samla styrkor. Kung Sorkvir erbjöd honom en provins i Sverige tillräcklig för att tillgodose hans krav på uppehälle, medan han själv skulle ta över kung Knuts provinser i Danmark, men kung Knut ville inte höra om detta.

Därefter reste kung Knut österut till Ryssland och tillbaka igen, sedan söderut till Rostock.

110. (Erövringen av Småland; slutet av perioden 1146-1157.)

Kung Svein reste ett uppbåd under vintern för en färd utomlands i samtycke med kung Knut och Valdimar, med avsikt att anfälla Sverige. Han sände bud till kung Knut och Valdimar och bad dem komma med honom, men de vägrade, eftersom Sorkvir kung i Sverige var äktad med Rikiza, moder till kung Knut och Suffia.

Sedermåra drog kung Knut ut mot Sverige och erövrade den del av Sverige som kallas Varend. Biskopligt är landskapet indelat i fem områden, och det utgör en enda biskopsstift, i vilket det är femtiosex kyrkor. Han erövrade ett annat landskap som heter Finnveden, som består av tre områden, kallade Östbo, Sundbo och Västbo. Dessa landskap och områden ligger närmast det danska kungadömet.

Nikulas nodder blev dödad på denna färd. Kung Svein for hem, och lämnade sina män efter sig i Faurås i Halland under ledning av de två hövdingarna Karl och Knut. När götarna hörde om detta, gav de sig av och överraskade dem i deras hus, och dödade alla som kom ut, medan alla de övriga togs som fångar. Götarna högg upp ett hål i isen och slängde ner dem där.

111. (Kung Sverkers dotter)

...och vid denna tid hämtade kung Knut sin utlovade brud, kung Sorkvirs dotter, från Sverige.

126. (Ny ärkebiskopsstol; omkring 1175-1182)

Denna vinter sände påve Alexander pallium till ärkebiskop Absalon, och gav honom full aktoritet som ärkebiskop över Danmark, Sverige och båda Götalanden.

127. (släktskap)

Kung Valdimar Knutssons dotter Engilborg äktade kung Philip av Frankrike, fader till kung Louis av Frankrike, som erövrade Damiette. En annan dotter till kung Valdimar var Rikiza, som äktade Eirik Knutsson, kung av Sverige, deras barn var kung Erik (Eriksson, den läspe och halte) och Rikiza som äktade kung Håkan unge av Norge.

* * *

Konung Sverre Sigurdssons saga (efter Flatöboken)

Omfattar tiden år 1152-1202.

5. (Julen år 1176; hos Birger brosa)

Från Kongahälla for han (Sverre) till Ljodhus (Lödöse) och fick mycket bråk och besvär. Han kom med stor möda till Östergötland. Tre nätter före jul anlände han till Birger brosa, vilken var gift med hans faster, som hette Birgitta. Där bar han fram sitt vanskliga mål (att gå i strid mot norske kungen) inför jarlen och sin fränka.

... Sedan jultiden gått vände han färden till Värmland förty att han tyckte sig icke av jarlen få sådana svar, som syntes innebära ett avgörande för honom.

5-10. (år 1177; Järnbäraland, och Jämtland)

(Sverre samlar folk i Värmland. Jarlen Birger brosas tre söner omtalas som små och ännu ej vuxna. Det kommer brev till Sverre från kung Knut och jarl Birger vilket löd att de inte kunde hjälpa Sverre.)

Onsdagen därefter, vilken vi kalla askonsdagen, tog Sverre ledning av denna flock och anträdde sin färd från Hammar i Värmland (=i Norge?) och hade icke större skara än sjuttio man och vände sig mot (Oslo-) Viken. (Han återvände till Värmland och fortsatte norrut till Edaskog. (Efter påsken 1177 skulle han avtåga men fann att vägarna norrut var spärrade. Han tog då rådet att färdas mot Östersalt (Östersjön?) och färdades genom en skog som var tolv raster lång tills han kom till Ekeshärad. Därifrån färdades de genom en skog som var lika lång tills de kom till Malung. Därifrån färdades de ytterligare genom en tolvrastersskog till Järnbäraland.)

Järnbäraland lyder under sveakonungens välde och var då ännu hedet. De hade ock aldrig förr sett en konung komma i sitt land och var de ovana vid en konungs genomresa. (Från Järnbäraland färdades de genom en skog, som hade en utsträckning av aderton raster, till ett härad. Därefter for han genom en skog som upptog trettioåtta raster till genomfärd. Slutligen nådde han fram till Jämtland, och strax därpå for han vidare till Norge. Efter en tid i Norge for han senare under året åter till Värmland, och till Edaskog.)

17-21. (År 1178; samma färd igen)

(Sverre tågade tidigt under året åter mot Östersalt med två hundra man, kom till Järnbäraland, och därefter först till Alfta i Hälsingland och sedan till Jämtland. Här drabbade de samman i ett slag på isen mot jämtarna men vann seger. Därefter for de vidare över fjället till Norge.)

91. (År 1184; släktskap)

En vinter efter konung Magnus fall fick Sverre till äkta Margreta, dotter till sveakonungen Erik Edvardsson den helige. Han vilar i skrin i Uppsala. Hennes broder var sveakonungen Knut.

100. (År 1185; Götaland och Svitjod.)

De (Sverre och hans män) härjade vid Estland där som heter Vik och Tunta och fick gods och vände åter till Götaland och vart oense med saxarna och vann av dem två koggar och

tog där ofantligt mycket gods, for därefter till Svitjod och fann där kung Knut, och var där i god undfägnad.

104, 112, 121, 122. (Filip Birgersson)

(Jarl Birger brosas son Filip följde Sverre från början av 1190-talet till sin död 3 jan 1200.)

106. (År 1195?; Knut Eriksson dör.)

Efteråt på denna hösten avled konung Knut i Svitjod och kom där till rike och konungadöme Sverker Karlsson efter honom.

115. (sensommar år 1198; Karl Sverkersson)

Där hade tidigare varit i staden (Trondheim) Karl, son till konung Sverker, som då var förmäld med Ingeborg, konung Sverres dotter. Herr Karl hade fått något dunkelt rykte om baglernas (= *Sverres motståndare*) färd och begivit sig om kvällen upp över bron och var i den by/stad, som heter Berg. Baglerna kom under natten och var dem sagt var herr Karl månne vara; kom de dit, där han var, och vart herr Karl dräpt och nästan hela hans svit.

135. (År 1202, Birger brosa dör.)

Då dog jarl Birger brosa. Då tog svearna till konung Jon, som var son till Sverker. Han var då vintergammal (*född året innan*). Hade då svearna en byxlös konung.

* * *

STURLA TORDESSON

Håkon Håkonssons saga

(tiden 1203-1263)

1. kungar

Ar 1203, Sverker Karlsson var konung i Svitjod.

29. År 1216; Eskil lagman.

Fru Kerstin, änka efter Håkon galen, vart gift österut i Götland. Det var Eskil lagman, son till Magnus minneskjold, brorson till jarlen Birger brosa, som fick henne. Hos dem vart junker Knut uppväxt, son till Håkon jarl och fru Kristin. Om hösten då kung Håkon och Skule jarl satt i Kungahälla, sände de brev upp i Götaland till lagmannen om att han skulle sända junker Knut till dem, och sa att de skulle fara tillsammans med honom. Det vart fastsatt möte mellan dem, och på stämmodagen kom jarlen, men inte lagmannen, eftersom han inte litade helt fullt på birkebeinarna (ett parti i Norge).

35. År 1218, efter påsk i Ljodhus.

Eskil lagman var då i Ljodhus (Lödöse). Han hade fått nys om slittungarnas färd, och att de rövade vida omkring (Älvens mynning).

Junker Knut var med Eskil, men löpte till skogs när långskeppen kom längs älven. Strax efter flydde också Eskil och hans män. Slittungarna tog deras skepp, mässkläder och många andra dyrbarheter varefter de for sin väg.

104-107. År 1224

Sigurd ribbung for så österut till Värmland. Då kom mycket folk till honom. Där bland tolv hövdingar och alla hade mycket folk. Och värmlänningarna tog emot dem alla. Då kom emot dem mycket folk under en annan ledning. De for sedan tillbaka till Norge. Norske konungen sände då för andra gången brev till sveakungen och påminde honom om den skada som värmlänningarna gjort, och att han borde stoppa detta.

Kung Håkon seglade österut till Konga-hälla sent på hösten. Då kom Eskil lagman till honom. Han var gift med fru Kerstin, mor till junker Knut. De talade mycket om ofreden som värmlänningarna och markemännen gjorde i Norge tillsammans med ribbungarna. Kungens ländmän var också tillstädes och berättade om den skada de fått av värmlänningarna och götarna, de sade att norrmännen inte längre kunde tåla denna skada. Eskil bad Håkan att skriva ett tredje brev, så skulle han se till att vara hos kung Erik då det lästes vid julen.

109-117. År 1225; Värmland skövlas.

Kung Håkon ämnade fara till Värmland strax efter jul. Han for från Tunsberg 11 jan. En präst vid namn Jon kom då till Oslo och fick höra av biskopen att kungen tänkte bränna både kvinnor och barn, men prästerna skulle de lägga på stigar och hudflänga. Prästen for genast iväg och varnade alla han mötte på sin väg tillbaka till Värmland. På så vis blev nyheten känd innan kung Håkon kom. Han kom med 3000 man till Eidskogen som är tolv mil lång, och där är en kyrka mitt i skogen. Denna väg är bra då isen ligger. Då kom spejarna och förtalte att landet var öde, och att både folket och ribbungarna hade gett sig av. Då begav sig hären till Moraster som ligger nordligast i landet. Därefter red kungen till en bygd som heter Eidar (Ed), och han stannade på en gård som heter Medalbö, som Odd Eiriksson ägde. Detta var fredagen före nioveckorsfastan. Därefter for hären ut och brände vida omkring, men ingenstans påträffade de någon som stannat kvar. Framför dem på vägen till Nykyrka hade värmlänningarna fällt träd till hinder, men kungen sände dit män som strax togs bort och fick de fåtaliga värmlänningarna på flykt. De for då vidare till en bygd som heter Årvik (Arvika). Då kom några från en bygd som heter Strand och bad om nåd, och alla tjugofyra gårdar som fanns där fick nåd. Därefter for de vidare och brände till de kom till Gladafors, och även här brände de bygden. Här vände kungen och for tillbaka till Strand och vidare till Saurvik vid Kölen (Köla), och for till den bygd som heter Holmedal. Då kungen kom till västra Holmedal kom både präster och bönder till honom och bad om nåd. Därefter for kungen västerut genom skogen till Aurmark i Borgarsysle.

139-140. År 1226; möte i Kungahälla.

Då kung Håkon var i Kungahälla, kom Eskil lagman och fru Kristin dit till honom. Lagmannen sade att kung Erik (Eriksson läspe och halte) och alla götarna hade stora klagomål mot Norges kung för den färd han gjort i Värmland. Men kungen svarade att lagmannen kände till hur ofta han hade bett om att sveakungen skulle jaga bort från riket sitt de tjuvar (ribbungr) som dagligen stal och rånade i norgekungens rike.

148-150. År 1227; Värmland, Kungahälla, och Ljodhus.

Herr Knut flydde via Gudbrandsdalen till Värmland. Där fick han folk och for med dem norrut till Norge. När vintern kom var kung Håkons sändemän på väg från Danmark till Norge. De blev liggande vid Marstrand för isens skull, och Knut var då i Ljodhus. Knut

lät då anfalla med hjälp av en mängd småskepp. Även om det var fullt med skepp i hamnen var det ingen som ville hjälpa sändemännen, vilka med en stor del av sitt följe blev dräpta. Då kung Håkon hörde detta lät han hugga upp isen och for med sina skepp från Oslo till Ljodhus. Då de kom fram var Knut och de flesta av hans män borta. Björn backe var deras hövding. Han hade satt sig i kastellet norr om staden. Birkebeinarna omringade kastellet och de därinne kom ut så snart de fick löfte om nåd, varefter de bröt ner och brände kastellet.

154-156. År 1227; Kungahälla, ofred i Värmland.

Då kung Håkon tänkte fara österut till landsänden, kom det brev från Knut och fru Kristin och lagmannen. De sökte grid (fred) hos kungen för Knut och sa att han ville ge sig i kungens våld så snart han kom österut. De bad om att de skulle ske i lönn, så att inte ribbungarna fick reda på det, för de ville dräpa Knut. Detta gjorde kungen glad och han lovade både fred och heder till sin frände. Då kung Håkon kom österut till (Göta) Älven, sades det att ribbungarna var uppe i Väneren. Kungen sände då bud till fru Kristin, som genast svarade att hon skulle komma själv och fredhelga sin son Knut. Kungen satt i Kungahälla en halv månad och fick dagligen sändebud från fru Kristin, allt medan Håkon drog sina skepp över Eidaskog där ingen förr dragit sina skepp. Kungen sände bud österut till Värmland och sade till bönderna att de antingen skulle jaga ut ofredsflocken ut ur sina bygder eller också så skulle han komma dit och ställa till det själv. Då bönderna såg detta brev, samlade de sig och for emot Magnus, tog honom och hängde honom med flera av hans män. Därefter slutade ribbungarnas tid.

165. 1230 våren, Birger brosas släkt.

Den dag som tinget var i slutet av vintern kom Magnus broke, kung Håkons frände, öster från Sveavälde. Han var son till Knut jarl, som var son till Birger brosa. Magnus var gift med Sigrid, dotter till Knut sveakonung, och Knut hette son deras.

216. 1240, sändebud till Svitjod.

Hertig Skule hade sänt Jatgeir skald med brev österut till Jämtland, och därifrån till Helsingland och vidare till Svitjod. Så snart som kungen hörde detta sände han Gunnar och 15 man med honom efter Jatgeir. De dräpte en man i Jämtland, som hette Tore risbit, som var hertigens syssloman. I Helsingland hann de upp Jatgeir och de tog hans brev och vände tillbaka igen.

243. 1241, uteblivet kungamöte i Kungahälla om Värmland.

Under våren blev Jatgeir skald dräpt i Kaupmannahamn. Jatgeir var då kommen ned från Sveaväldet och hade farit den östra vägen hela tiden, efter det att Gunnar tagit hans brev i Helsingland. Kung Håkon for från Norge till Kungahälla och väntade sig att finna Eirik sveakonung, för svearna klagade då mycket på kung Håkon för att han bränt Värmland. Men kung Eirik var då uppe i Gautland och ville icke möta kung Håkon, och han sände till honom herr Birger (=Birger jarl), sin svärson, som då var gift med Ingeborg, syster till kung Eirik. Då kung Håkon kom till Kungahälla, kom en man till honom som hette Matheus och var sänd av kejsar Fredrik med många gåvor. Tillsammans med honom kom fem blåmän (svarta) till landet. Därefter for kung Håkon tillbaka till Norge.

259, 262-264. (1248-49, nytt uteblivet kungamöte om Värmland)

Vid denna tid var Eirik Eiriksson kung i Svitjod, han var systerson till kung Valdemar i Danmark. Men jarlen Ulv fase var den som rådde mest i Svitjod i lag med kungen. Han var son till jarlen Karl döve och var en stor vän till kung Håkon och norrmännen. Han talade för att kungen inte skulle bry sig så mycket om bränningen i Värmland, medan andra eggade kungen att hämnas. Herr Birger, son till Magnus minneskjöld, som var gift med Ingeborg, syster till kung Eirik, var då den tredje största rådsmanen i Svitjod.

Denna vinter (1247/1248) kom Ivar Torsteinsson av Dal från Svearike. Han var sänd av sveahövdingarna för att höra efter vad bot kungen ville ge svearna för den ofred han hade gjort i Värmland. Men kungen svarade att han bränt Värmland för att värmlänningarna stött rövarflocken, och att han ville ha ett möte. Med detta svar for Ivar åter. Om våren (1248) kom svar österifrån att svearna samtyckte i en stämma.

Kung Håkon drog om hösten till Viken, och hade mycket folk hos sig. Eirik sveakung hade dragit ihop en stor här i Svitjod, och for om sommaren västerut till Götland. Med honom var Ulv jarl och herr Birger jarl, måg till kungen, och många andra hövdingar. De hade mycket folk och de flesta hade hästar. De kom till Ljodhus, men kung Håkon hade ännu inte kommit. Svearna hade lite kost med sig, och efter en tid red de upp i Svitjod. Efter detta blev Ulv jarl sjuk och dog om hösten. Strax efter jarlen var död, gav kungen herr Birger Magnusson jarlsnamn, och han vart då den störste hövdingen och hade allt landstyre i lag med kungen.

En liten tid efter jarlen hade fallit ifrån lät Eirik och Birger jarl ta livet av Holmgeir, son till Knut länge, frände till Ulv jarl och de andra folkungarna (= här som partibeteckning). Men herr Filippus, som förr varit den största stötta för herr Holmgeir, for då från Svitjod. Holmgeir hade förr varit gift med Helena, Filippus mor, dotter till Peter Strangesson. Filippus var dotterson till Filippus jarl som föll på Aker vid Oslo och som gjorde tjänst hos kung Håkon i Norge.

Kung Håkon kom till Kungahälla om hösten något efter det att svearna hade farit bort, och han sände Einar smörbak och Olav prost upp i Svitjod till Birger jarl. Han sände dem tillbaka om vintern med beskedet att han gärna ville vara vän med kung Håkon och att han ville att de skulle mötas vid Älven om sommaren (1249). Här kunde de också tala vidare om det frieri som kungens son Håkon unge (son till kung Håkon Håkonsson) framfört till Birger jarls dotter Rikitsa.

266-270. 1249-50, möte mellan Birger jarl och kung Håkon i Ljodhus.

Om våren (1249) for kung Håkon från Oslo till mötes med svearna. Med dem var också Filippus Lavransson, som var fredlös i Svitjod. Då kung Håkon kom till Kungahälla hörde han att Eirik sveakung, Birger jarl och många andra hövdingar hade kommit österifrån. Men då svearna fick reda på hur mycket folk kung Håkon hade med sig, ville de inte komma till mötes, då de inte visste om kungen ville ha fred. Kung Eirik red upp i Götland, men jarlen stannade en tid i Ljodhus. Det sändes bud mellan Birger jarl och kung Håkon, men inget blev beslutat då kung Eirik ridit till Östra Götland. Jarlen själv var uppe i Götland. De bestämde dock att mötas i Ljodhus, och kung Håkon red dit med hela sin här, och sina stora och välbyggda skepp. Kung Håkon låg vid Torskebacken väster om Älven, mitt för Ljodhus. Då jarlen kom sändes det gisslan dem emellan, och så möttes de själva. De bestämde att det skulle vara fred mellan rikena och att Håkon unge skulle fäste Rikitsa, dotter till jarlen. Därefter skildes de i största vänskap och jarlen for upp i Svitjod och kung Håkon till Kungahälla.

Våren efter (år 1250) kom budet att Eirik sveakung var död. Det var då stort tvekan hos folket om kungavalet. De flesta hade den meningen att sonen till Birger jarl var kungadömet närmast, kung Eiriks systerson. Andra förordade Filippus, son till Knut länge eftersom fadern hans hade varit kung i lag med Eirik Knutsson, eller Knut som var son till Magnus broke för att han var dotterson till kung Knut Eiriksson. Sedan vart Valdemar, Birger jarls son, vald till konung. Detta ogillade de som ansåg sig stå lika nära till kungamakten.

Om vintern (1250-51) kom herr Knut, son till Magnus broke, österifrån Svearike. Han var i Trondheim hela vintern och frambar det för kungen att Birger jarl inte ville ge honom den ära, som han tyckte sig ha rätt till. Senare kom också Filippus, son till Knut länge och frambar samma ärende, men kungen svarade att han inte ville hjälpa dem så länge som fred rådde mellan länderna.

272, 274. 1251, ofred mot Svearike, och bröllop.

Då gav de sig iväg; Knut, son till Magnus broke, och Filippus, son till Knut långe. Först for de söderut till Vendland och rustade en här, både vender och tyska män. Därpå begav de sig till Svearike och reste ofred mot Birger jarl. Denna höst var det stor ofred i Svitjod mellan Birger jarl och de nämnda herrarna. Bägge parterna hade stora härar och for emot varandra.

För ofredens skull kunde han inte komma till bröllopsstämman som avtalat var, utan sände sin dotter med ett värdigt följe. Det var två biskopar med henne, Lavrans biskop i Skara och Magnus biskop i Svearike, samt herr Karl, son till Ulv jarl, och många andra. Detta folket fann kung Håkon i Oslo och han tog emot dem med största kärlek. Håkon unge och Rikitsa höll bröllop, och då gästbudet var slut for svearna hem. De for sin väg och fann Birger jarl, men medan de var borta hade stora ting hänt i Svearike. Det hade då stått ett slag vid Hervadsbro. Bägge Filipparna och Knut Magnusson och alla andra kom i Birger jarls våld, och jarlen lät halshugga dem alla och många med dem, mest tyskar. Men de flesta av svenskarna gav han grid (fred).

276-277, 279-281. 1252-54, avtal och kungamöten.

Om våren (1252) vid fastan for kung Håkon till Älven och fann där Birger jarl, och talades vid om många ting. Jarlen sade att danerna hade gjort svearna stor skada med rån och manndrån, och att de hjälpt herrarna (Filip och Knut) med härmakt till att fara upp i Svearike. De tog då rådet att båda ut stora härar till året därpå. Kung Håkon skulle ha en skeppshär från Norge och Birger jarl skulle ha fem tusen man från Svearike. De skulle mötas vid Älven och fara tillsammans till Danavälde. Efter detta beslut skildes de åt.

Året efter (1253) möttes de som avtalat var, och Birger jarl kom med sin här till Gullbergseid. I hans här fanns herr Karl, bror till Ulv jarl, och herr Karl, son till Ulv jarl, herr Holmgeir, son till Folke jarl, Karl kveisa, son till Jon Engel, och många andra stora hövdingar från Svitjod. Där var också med jarlen kung Andres av Sursdalar, bror till kung Alexander i Holmgård, som hade flytt västerut för tatarena. Då kom det sändemän från Danavälde, två biskopar och femton riddare och många andra män, och det blev avtalat vad daner och norrmännen skulle betala för att de skulle förlikas. De skildes åt och några av riddarna for med kung Håkon som gisslan och andra med Birger jarl. Senare om hösten blev det bestämt att de tre kungarna skulle mötas hösten därefter och sluta fred.

Året efter kom om sommaren (1254) kung Håkon till Älven, och Birger jarl och danakung Kristofer till Gullbergseid. Med de skildes utan att förlikas, då danakungen menade att hans sändebud året innan lovat för mycket.

285. 1256, sändebud.

Om våren (1256) sände kung Håkon Torlaug bose och några män som sändebud till Danmark för att efterfråga hur det gick med förlikningen. Men då danakungen hörde att de var i Lund, sände han bud att gripa dem, men biskopen gav dem hästar så de kunde rida upp i Svearike och vidare till Norge.

288. 1256-57, kungamöte i Lena.

Kung Håkon unge (samregent med fadern Håkon Håkonsson) for söderut till Kungahälla efter julen (1256) och satte sig i borgen på holmen vid Kungahälla och var där till fastan. Han for åter norrut på askonsdagen och då han kom till Oslo, fick han bud österifrån Götland från Birger jarl att han skulle komma honom till mötes så snart råd var. Han gick då ombord på ett skepp och seglade söderut till Kungahälla, och därifrån vidare till Ljodhus. Valdemar sveakung var där och de for tillsammans upp i Götland. Då Birger jarl hörde att kung Håkon unge var kommen i Sveavälde sade han till alla sina män att de skulle ta emot honom så värdigt de kunde, och han sade att ifall någon man gjorde narr av norrmännen eller kallade dem baggar eller använde andra öknamn, så skulle han mista sitt huvud.

De träffades och var alla i lag i Västra Götland under påsken (1257) på den gård som heter Leinar (Lena). Vid mässan första påskdagen ledde kung Valdemar och Birger jarl kung Håkon unge till altaret och gav honom den största ära. De satte kung Håkon unge emellan sig, och sedan skildes de i största vänskap. Kung Håkon red ner till Kungahälla men då han kom tillbaka till Norge insjuknade han och dog den 5 maj.

295-296, 298. 1258-59, härhjälp till Danmark.

Kung Håkon och hans son kung Magnus for (1258) från Norge till Älven till mötes med Birger jarl. Då hade danakungen Kristofer sänt bud både till Norge och Svearike om att de skulle komma med härhjälp, för det var stor ofred i Danmark. Kungarna Håkon och Magnus träffade Birger jarl, och de bestämde att de skulle sända varsin här om fyrtio hundraden (40 x 120 = 4800 man). Fru Rikitsa, änka efter Håkon unge, for med far sin upp i Sveavälde.

Om våren (1259) bådade kung Håkon ut ledung, men på väg söderut fick de budet att kung Kristofer var död, men han for vidare ner till Danmark och träffade drottningen. Birger jarl hade ledungen ute denna sommar, men kom aldrig längre än till Blekinge.

301. (1260-61, ledung till Öresund)

Om sommaren (1260) for kungarna Håkon och Magnus söderut till Älven och mötte där Birger jarl, och hade ett stort gästbud för att behålla vänskapen.

Året efter (1261) for kungarna på nytt till Älven, men Birger jarl var inte där. Senare om sommaren for Birger jarl med hela ledungsflottan till Öresund, men då hade redan norrmännen farit hem igen.

312. 1262, arv från Danmark.

Tidigt om våren for kungarna Håkon och Magnus till Älven för att finna Birger jarl. De skulle rådgöra om den egendom som kung Eriks döttrar ägde i Danmark, för detta hade både kung Magnus och sveakung Valdemar krav på. Han hade då fått Sofia, dotter till kung Eirik, syster till drottning Ingeborg. Men Birger jarl sände bud och lät säga att han inte kunde komma för alla sina göromåls skull.

316. 1263, möte i Lödöse.

Åter bestämdes att kung Håkon och Birger jarl skulle träffas i Ljodhus i påskveckan. Men då kungen kom var jarlen borta.

* * *

SVEN AGGESEN

Kortfattad historia om Danmarks kungar

Skrivet kring 1100-talets slut.

kap. 9

Kung Knut (den store) förde många biskopar och präster till Danmark (från England). Några av dem behöll han hos sig själv och andra utsände han för att predika, och dessa spred ut sig över hela Sverige, Götalandet och Norge.

kap. 14

Kung Niels fördrev sin brorson Erik, som begav sig till Skåne. Niels drog samman en flotta och for till Skåne, lade raskt till i en hamn som hörde till staden Lund och som folket där kallar Fotevik. Men skåningarnas folk samlade då alla sina styrkor och gick emot honom. I striden dräpte de Magnus, kungens son, tillika med två biskopar och sände dem till helvetet. Kung Niels, som blivit slagen och berövad sin son och arvinge, drog då bort på ett skepp till Slesvig, där stadens borgare trolöst mördade honom sedan de givit honom rätt att få vistas innanför deras murar.

kap. 19

Kung Valdemar gifte sig med Sofia, en (halv-) syster till kung Knut av Roskilde, och gjorde henne till drottning. Hon hade en utsökt skönhet i sin kroppsform, som naturen i särskilt hög grad hade beflitat sig med att förläna med ynnest. Även om alla skribenters skrifvarförmåga försökte skildra detta, skulle de dock oundvikligen komma till korta. Men vad gäller lovprisningen av hennes underbara väsen, vill jag inte hänvisa till andras åsikter. Jag har ju nämligen många gånger själv beskådat det högt beundransvärda verket som naturen här har skapat, och kan lita på mina egna ögons vittnesbörd.

* * *

Kommentar:

Slaget vid Foteviken var den 4 juni 1134.

Fem biskopar föll i slaget enligt andra källor och en sjätte blev allvarligt sårad.

Sofias mor Rikissa hade varit gift 3 gånger, första gången med danske prinsen (och svenske kungen) Magnus Nielsson som gav henne sonen Knut, sedan med en rysk furste Vladimir som gav henne dotterns Sofia, och tredje gången med sveakungen Sverker den äldre.

WIDUKIND

Rerum gestarum Saxonicarum

Skriven c:a 870

D en tyske kejsaren Henrik I vände sig mot Gnupa och besegrade honom. Gnupa tvingades mottaga dopet och gjordes skattskyldig under kejsaren.

* * *

Anm.

Gnupa var son till den Olov som styrde Danmark från Hedeby 902-906. Olov härstammade från det svenska kungahuset och hade erövrat danernas rike med vapenmakt.

Orsaken till kejsarens anfall kan ha varit en vedergällning rörande danska anfall mot friserna.

Olof Tryggvassons stora saga

Gorm anföll Gnupa och dräpte honom, samt erövrade hans rike.

* * *

Anm.

Händelsen inträffade omkring 935. Gorm är den Hardeknut Worm som även kallas Gorm den gamle (dog 936). Gnupa var son till den Olov som styrde Danmark från Hedeby 902-906. Olov härstammade från det svenska kungahuset och hade erövrat danernas rike med vapenmakt.

Dansk annalistik

*Annales Lundenses, Annales Ryenses, Annales Slesuicenses,
Annales 841-1006, Annales Ripenses, Annales Colbazenses,
Annales Nestvediensis 1130-1228, Annales Waldemariani,
Sorani 1130-1300, Chronica Sialandie, Chronica Jutensis,
Soröårsboken
(år 902-1300)*

Fritt återgivet av texter i den danska annalistiken som berör Sverige:

900- & 1000-tal

Annales Lundenses, Annales Ryenses, Annales Ripenses, Annales Slesuicenses,
Annales 841-1006.

902:

Erik barn, danernas kung, dog och efterträddes av svearnas kungaättling Olov som tog danariket med vapenmakt.

906:

Olov dog och efterträddes av Olovs dotter Gurd, samt av Olovs son Gnupa.

Anm:

Gurd var gift med Sigtrygg från danernas rike, och sannolikt var det han som styrde riket, och efterträddes först 915 vid sin död av Gnupa som uppenbarligen regerade samtidigt som Lotknut.

915:

Gurd dräptes av danerna och efterträddes av Lotknut ("Lothænæknut"), son till Erik barn.

924:

Lotknut dog.

c. 935:

Den tyske kejsaren Henrik I tågade mot Gorm, gjorde honom till sin underlydande, skattelade landet och flyttade gränsen norrut till gränsen mellan Slesvig-Hedeby.

c. 1030-35:

Knut den store, regent över Danmark, England, Norge samt en del av Sverige.

c. 1035-40:

Hardaknut, regent över Danmark, England samt en del av Sverige.

Anm:

Uppgiften antas återgå på Knut den stores anfall på Sverige och slaget vid Helgeå c.1026 där han förlorade. Samma år begav han sig till Rom, och året efter utropade han sig till ”konung över England, Danmark, Norge och en del av Sverige”. En del av Knuts mynt har inskriften ”Cnut Rex Sv(eonum)”.

Anledningen till besöket i Rom anses vara att han ville få kyrkans godkännande på den nordiska makt han inte kunde erhålla genom strider. Varken Sveriges eller Norges kung hade han underkuvat. Han erhöll sannolikt påvens stöd om han avstod från sin orientering till den anglosaxiska kyrkan och istället erkände deras motståndare Hamburg-Bremen som primat över de nordiska länderna. Påven bör ha erkänt Knuts suveränitet över Norge och en viss del av Sverige. År 1028 lyckades han dock erövra Norge för en tid, men en norsk kungaättling (Magnus) återtog makten år 1040.

Den danske kungen Hardaknut regerade sannolikt över en del av Sverige under sin regeringstid (efter fadern och brodern; 1035-1042). Han har slagit mynt för Sverige, och inskriften bär hans namn tillsammans med myntmästaren Osbern, som var myntmästare i Sigtuna. Antingen har han regerat över Sigtuna med omnejd, eller så har Osbern arbetat för Hardaknut på annan plats.

1100-tal

Annales Lundenses, Annales Colbazenses, Annales Waldemariani, Annales Nestvediensis 1130-1228, m.fl.

1134:

Slaget vid Foteviken i Skåne mellan Sven Estridssons son kung Nils Svensson och hans brorson Erik emune. Nils Svensson förlorade och många ädlingar stupade tillsammans med fem biskopar och sextio präster.

Anm:

Slaget vid Foteviken den 4 juni slutade med kung Nils Svensson fullständiga nederlag. En av de biskopar som stupade var svensk. Han hette Henrik och hade fördrivits från Sverige. Enligt en uppgift kom han från Sigtuna, och enligt en annan från Uppsala.

1150-1151:

Kung Knut Magnusson av Jylland (sonson till kung Nils Svensson), flydde från Jylland och vistades en tid i Sverige och Ryssland. Han tog vägen via Konungahälla och Lödöse.

Anm:

Striderna i Danmark utvecklades senare till ett inbördeskrig som avgjordes först år 1150. Härmed tvingades kung Knut Magnusson att leva i landsflykt 1150-1151. I Sverige regerade då Sverker d.ä. som hade gift sig med hans moder Rikissa.

Knut Magnusson förliktes med den danske kungen och återvände till Danmark.

c. 1156:

Kung Knut Magnusson reste till Sverige för att hämta sin trolovade. Hon var dotter till kung Sverker d.ä. och dennes tidigare hustru Ulfhild, och hette Helena (?).

Vid denna tid trolovades hans son Valdemar Knutsson i Danmark med Sverker d.ä:s (styv-?) dotter Sofia.

Anm:

Kung Knut Magnusson kom till Sverige (i dec 1156?). Året efter dog Knut. Hans oäkta son Valdemar, blev sedermera både biskop och ärkebiskop av Bremen, och kom att bekämpa Danmark.

1183:

Harald Skreng, en danskt kungaättling, inkallades från Sverige till Skåne för att regera över skåningarna.

Anm:

År 1182 blossade det andra skånska allmogeupproret upp, vilket främst var riktat mot den danske ärkebiskopen Absalon. Harald skreng valdes till konung av skåningarna. Han var sannolikt sonson till kung Harald kejsa. Som understöd hade han trupper från kung Knut Eriksson av Sverige, och dennes jarl Birger brosa. Vid Lomma å blev de dock besegrade och Harald tvingades fly tillbaka till Sverige.

1191:

Ärkebiskop Valdemar Knutsson av Bremen, son till den danske kungen Knut Magnusson, begav sig i landsflykt till Sverige. Åter därpå återvände han till Danmark med en härstyrka och antog kunganamn.

1200-tal

Annales Lundeses, Annales Ryenses, Annales Nestvediensis 821-1300, Annales Sorani 1130-1300, Chronica Sialandie, Chronica Jutensis, Soröårsboken, Ringstedtavlan.

Uppgiften för år 1231 och 1276 finns även i de svenska annalverken Annales Sigtunenses, Gråbrödraannalerna, Visbykrönikan, årsboken 1160-1320, och den svensk-danska årsboken 916-1263 eller Chronologia anonymi.

Uppgiften för år 1275 finns även i den isländska Gottskalksannalerna.

1220:

Rikissa, änka efter den svenske kungen Erik Knutsson, dog den 8 maj.

Anm:

Hon var syster till kung Valdemar sejr av Danmark och gravlades i jungfru Maria kyrka i Ringsted, där många av hennes kungliga släktingar gravlagts. År 1216 födde hon sonen Erik Eriksson i Danmark sedan hon lämnat Sverige efter det att hennes make dött. Sonen valdes till svensk kung runt vintern 1222-1223 och kröntes i Strängnäs den 3 juni 1224. Då var han bara 8 år gammal.

1231:

Kung Erik Eriksson av Sverige återvände till Sverige, där Knut Filipsson länge regerade.

Anm:

Efter slaget vid Olustra den 28 nov 1229 förlorade kung Erik Eriksson (bara 13 år gammal) makten i Sverige. Därefter stannade han i Danmark tills år 1232 då han återvände till Sverige. Under tiden regerade hans frände Knut länge, och han dog 1234. Möjligen återvände Erik Eriksson vid femton års ålder för att försonas med Knut Filipsson länge och blivit hans medregent till dennes död. I så fall är det naturligt att Ulf fase först var Knut langes jarl, och sedan Erik Erikssons.

1257:

Kung Håkon av Norge seglade till Köpenhamn och till kung Kristoffer av Danmark.

Anm:

På ett möte vid Gullbergshed år 1253 medlade Birger jarl mellan den danske och den norske konungen. Ett nytt möte hölls på samma plats året efter, och det visade sig då att parterna inte ville hålla överenskommelsen. Våren 1257 höll Birger jarl nya möten och medlingsförsök vid Eretorp i Halland, medan den norska ledungshären gjorde sig i ordning och seglade till Köpenhamn, och först då slöts freden.

1261:

Birger jarl av Sverige seglade till Öresund och Köpenhamn med sin ledungsflotta. Ett slag mellan Erik Abelsson och änkedrottning Margareta vid Lohede.

Anm:

År 1261 for Birger jarl med hela sin flotta in i Öresund, dock utan att strider uppstod. Återfärden skedde i juli. Den 20 juli befann han sig i Södermanland och förde diskussioner med sändebud från Hamburg. Möjligen framfördes då förslaget angående ett äktenskap mellan Birger jarl och den danske kungen Abels änkedrottning Mechtild.

Bakgrunden till färden var de ändrade förhållandena i Danmark. Den danske kungen Kristoffer I hade dött år 1259 och hans elvaårige son Erik menved efterträdde honom. Under Kristoffers tid hade ett avtal slutits, att Sofia som var dotter till Erik plogpenning (kung av Danmark, till 1250) skulle gifta sig med kung Valdemar av Sverige, son till Birger jarl, vilket skedde år 1260. Birger jarl framställde krav att Sofia skulle få ut det rika gods, som tillkom henne efter fadern Erik plogpenning. Han hade ingen anledning att tro att den danska förmyndarregeringen skulle tillmötesgå denna fordran utan vidare. Dessutom skedde många inrikespolitiska förändringar i Danmark under dessa år, vilket bidrog till att skapa oro. Däribland var änkedrottningen Margareta, Kristoffers hustru, indragen i inrikesstrider i södra Jylland under sommaren 1261. Hennes motståndare var drottning Mechtilds son Erik Abelsson, son till kung Abel av Danmark, som året innan återfått ett hertigdöme i södra Jylland. Den öppna striden slutade med slaget vid Lohede den 28 juli där änkedrottning blev tillfångatagen.

Strax därefter bör Birger jarls flotta ha ankommit och han bör då ha anslutit sig till hennes motståndare kung Erik Abelsson, och senare under året äktat hans moder Mechtild.

Hösten 1263 utskiftades arvet efter Erik plogpenning, men drottning Sofia av Sverige hade vid sin död år 1286 ännu inte utfått sin part.

1262:

Den danske ärkebiskopen Jakob Erlandsson gick i landsflykt till Sverige.

1275:

Hertig Erik i Sverige dog.

1276:

Kung Valdemar av Sverige gick i landsflykt och kom till Danmark. Hans broder kung Magnus Birgersson anföll Halland och Skåne men blev slagen av drotsen Uffe Nilsson och drevs tillbaka. Magnus Birgersson gifte sig den 11 nov i Kalmar med Hedvig, dotter till greve Gerhard av Holstein.

Anm:

Hertig Erik Birgersson, son till Birger jarl, dog 17 december 1275. Hans broder kung Valdemar gick i landsflykt till Danmark i juli 1276, efter ett misslyckat fredsmöte vid Göta älv. Hans gemål och sonen Erik följde efter först i november.

Magnus ladulås äktenskap med Hedvig skedde av rent politiska skäl. Det skedde för att hindra en allians mellan den danske kungen, som var hans fiende, och grevskapet Holstein. Äktenskapet var olagligt enligt den kanoniska rätten, eftersom Magnus redan var trolovad med Hedvigs släkting Sofia.

1278:

Sveriges ärkebiskop Jakob Israelsson invigdes i sitt ämbete i Lunds domkyrka av ärkebiskop Trugotus i Lund.

1281:

En dotter till kungen av Danmark har utlovats till konungens son i Sverige.

Anm:

Avser Magnus ladulås son Birger, född 1280, och Erik klippings äldsta dotter Rixa (Rikissa) eller hennes syster Margareta.

1285:

Erik Knutsson, hertig av Halland, slogs till riddare av Magnus ladulås. Hertig Valdemar av Sönderjylland tillfångatogs vid Helsingör när han ville resa till Sverige för att uppbåda en härstyrka mot den danske kungen.

1286:

Sofia, hustru till den avsatte kung Valdemar Birgersson av Sverige, dog.

1288:

Mechtild dog.

Anm:

Hon var änkedrottning en från Danmark som senare gifte sig med Birger Jarl. Efter Birger jarls död 1266 vistades hon i Kiel och senare i Cismars kloster i Holstein.

1296:

Erik menved av Danmark gifte sig med Ingeborg, dotter till den svenske kungen Magnus Birgersson.

* * *

Isländsk annalistik

Annales Reseniani, Annales Vetustissimi, regii, Henrik Høyers annaler, Skalholtssannalerna, Annalbrottstycket från Skalholt, Lögmannsannalerna, Gottskalksannalerna, Flatöannalerna, Oddveriaannalerna
(år 871-1300)

800- & 900- & 1000-tal

år 871:

Erik svia konung. Bjorn hans son tog rike.

år 922:

Bjorn svia konung. Erik segersäll och Olaf tog riket, hans söner.

(Den nämnda Erik har felaktigt fått tillnamnet segersäll, vilket hans sonson senare skulle bära.)

c.1000:

Vid denna tid var Sven tveskägg konung i Danmark. Till sitt land kom sveakonungens flotta, och sveakonungen Erik segersäll härjade och drev Sven ur landet.

(Händelsen inträffade omkring år 980.)

c.1000:

(Om slaget vid den lilla ön Svolder) Efter striden delade de segrande konungarna på Norge, och Olof sveakonung fick en tredjedel av Norge.

(Den äldre traditionen förlägger slaget i Öresund mellan Skåne och Själland, och till den (9/10) september år 1000.)

1007:

Olaf Haraldsson (den helige) for i härnad österut med ledungsflottan och kämpade vid skäret Sote och Svitjod-skären.

1017:

Möte mellan jarl Ragnvald Ulvsson och Olov sveakonung.

1018:

Björn stallare for till Svitjod och medlade mellan kg Olaf Haraldsson och Olov sveakonung, varvid Olov utlovade sin dotter Ingegerd till Olof Haraldsson.

1019:

Olaf Haraldsson fick Astrid, Olof sveakonungs (oäkta) dotter, och konung Jaroslav i Holmgård (=Gardarike) fick Ingegerd. Olaf Haraldsson och Olof sveakonung träffas (och slöt fred) vid älven.

1022:

Olof sveakonung dog (under vintern). Anund hans son tog riket.

Anm:

Ottar svarte kom samma vinter från Norge till Anund. År 1016 hade norrmannen Einar tambaskälve följt sin svåger Sven jarl till Sverige, och efter Svens död hade han tjänat Olov sveakonung och därmed blivit stor läntagare. När nu Olov var död, sökte Einar och Ottar upp Olaf Haraldsson vid älven under våren 1022, för att sluta fred.

1026:

Olaf Haraldsson och Anund möttes vid älven.

1027:

Strider utbröt vid Helgeå mellan Olaf Haraldsson och Anund sveakonung, och Knut danakonung.

Anm:

Osäkert om norrmännen deltog i kriget mellan Sverige och Danmark. Svearna behöll valplatsen, och blev inte slagna. Under de kommande tiden stod Norge och Sverige varandra nära, innan Sverige närmade sig Danmark istället. Den norska hären vid slaget vid Stiklestad 1030 bestod i hög grad av svenskar, och genom svensk bistånd fördrev Olaf Haraldssons son Magnus Olafsson de danska styresmännen i Norge omkring år 1035. Några år senare erövrade Magnus Danmark medan danakungen Hardaknut var i England. Anund Jacob insåg faran av detta stora rike och understödde istället Magnus motståndare Sven Ulfsson (Estridsson).

1041:

Ingvar den vittfarne dog.

Anm:

Åtskilliga runstenar i Mälardalen berättar om detta vikingatåg som slutade i en katastrof.

1045:

Harald Sigurdsson kom till Svitjod.

Anm:

Enligt ett samtida skaldekväde återvände Harald från Gårdarike till Norden och landsteg först i Sigtuna. Han erhöll hjälp av svearna i sina erövringsplaner på Norges rike.

1048:

Magnus den gode (kung av Norge) dog.

Anm:

Uppgiften finns att han dog i Sverige, vilket är felaktigt. Under kriget 1042-1047 mellan Danmark och Norge, kom den danske kungen Sven Estridsson många gånger till Sverige efter nederlag i striderna för att söka bistånd.

1076:

Sven Ulvsson (=Estridsson) konung i Danmark, dog. Han var gift med Gyrid, dotter till sveakonungen, men på grund av den nära släktskapen med sin hustru bannlystes han av ärkebiskop Adalbert av Bremen.

Anm:

Detta äktenskapet, som var Svens andra sedan hans hustru dött c:a 1054, ingicks omkring 1060 och fick upplösas. Hon bör ha varit dotter till Anund Jacob eller Emund gamle. Han gifte sig sedan för tredje gången år 1067. Svens farfars far var Styrbjörn, vilken var Anunds och Emunds farfars bror.

1100- & 1200-tal

isländska annaler, ett mindre urval

1118:

Filippus sveakonung dog.

1152:

Erik den helige regerade 10 år i Svitjod.

1160:

Magnus Henrikssonregerade ett år i Svitjod.

1162:

Karl Sverkersson regerade 8 år i Svitjod.

1170:

Knut Eriksson regerade 30 år i Svitjod.

1195:

Kung Knut Eriksson i Sverige dog.

1200:

Sverker Karlsson regerade 12 år i Svitjod.

1207: Erik dräpte Ebbe Sunason.

1208: Erik regerade i 9 år i Svitjod. Slaget vid Lena ("Leinvm) mellan sveakungen Sverker Karlsson och Erik Knutsson.

1210: Sverker Karlsson föll vid Gestilren ("Gestelreini"). Erik Knutsson fick Rikiza Valdemarsdotter, syster till danakungen Valdemar gamle.

1216: Jon Sverkersson regerade 6 år i Svitjod. Erik Knutsson blev sveakung.

1222: Sveakung Jon Sverkersson dog, och Erik Eriksson regerade efter honom i 27 år.

1225: Kung Håkon brände Värmland.

1229: Slaget vid "Ialöngrvm" mellan Erik sveakung och folkungarna.

1230: Erik sveakung flydde till Danmark för folkungarna.

1234: Detta år dog Olof ärkebiskop i Sverige och kung Knut länge.

1248: Detta år dog Ulf fasi, jarl i Sverige. Herr Birger Magnusson tog jarldömet i Sverige. Han dräpte herr Holmger Knutsson.

1249: Möttes kung Håkon och Erik sveakonung vid Götaälven.

1250: Detta år dog sveakungen Erik Eriksson. Valdemar Birgersson tog kungadömet i Sverige.

1251: Dräptes tre junker och herrar i Sverige, Filip, Knut och Filip.

1261: Birger jarl äktade drottning Mathilda i Danmark.

1266: Detta år dog Birger hertig i Sverige.

1267: Detta år dog Laurentius ärkebiskop i Sverige.

1268: Möttes kung Magnus och Valdemar sveakung i Lödöse.

ANM.

De isländska källorna är inte tillförlitliga vad gäller årtalen, men någorlunda väl vad gäller antalet regeringsår.

Dessa källor ger följande regeringslängd.		Enligt svenska källor:
Erik den helige	1152-1162	1150-1160
Magnus Henriksson	1160-1161	1160-1161
Karl Sverkersson	1162-1170	1161-1166
Knut Eriksson	1170-1200	1167-1195
Sverker Karlsson	1200-1212	1196-1208
Erik Knutsson	1208-1217	1208-1216
Johan Sverkersson	1216-1222	1216-1222
Erik Eriksson	1222-1249	1222-1250

DANMARKS KRISTNANDE

Harald Gormssons regering (936-986) var betydelsefull för Danmarks kristnande. Enligt de skrivna källorna gick Harald och det danska folket över till kristendomen under ärkebiskop Brunos ämbets tid (953-965).

En annan uppgift gör gällande att Harald klack (c.821), kung över Jylland, tog dopet.

Sammanfattning och kommentarer:

Uppgiften kan jämföras med att sydligaste Jylland erövrades av Henrik I av Tyskland år 934, och att resten av Jylland lades under tysk överhöghet. Med Harald Gormssons trontillträde 936 följde flera strider, bla. i trakten av Hedeby där danerna var tvungna att fly. I den följande freden fick Harald sitt land som län av den tyske kejsaren, och lät senare döpa sig. År 948 indrogs Jylland i den tyska stiftsindelningen. Efter Otto I:s död år 973 försökte danskarna göra sig fria från tyskarna, men först med krigstågen efter Otto II:s död år 983 uppnåddes ett fullständigt oberoende från tyskarna. Strax senare uppstod stridigheter mellan Harald Gormsson och hans son Sven tveskägg, vilka slutade med att Harald fördrevs år 986. Svens politik innebar också en hednisk reaktion. Efter en tid av förföljelse av de kristna kom dock Sven att omvända sig.

Från Sverige finns uppgiften att Emund Eriksson (- c.965) var god mot de kristna, liksom hans son kung Erik segersäll (kg c.965-995) som lär ha gått över till kristendomen men avfallit. Först med dennes son Olof skötkonung mottogs dopet fullt ut, vilket lär ha skett c:a 1015.

På Island infördes kristendomen från England och Norge år 1000 genom beslut på alltinget, och i Norge infördes kristendomen från England i omgångar under loppet av 900-talets senare del och 1000-talets början. Framgångar och motgångar efterföljde varandra.

* * *

Erikskrönikan

Det inledande kapitlet:

Birger jarl

Med konung Erik begynner sången.
Han läspade i talet och haltade i gången;
på allvar förstod han sig väl men ej

på krigiska riddarspel och tornej.
På husära höll han och ädla seder,
och bonden levde i frid och med heder.

Han styrde gärna lag och rätt
och vårdade sig om sin egen ätt

Ingeborg så hette hans syster.
Henne gick, som mången lyster.
att hon gifte sig, då hon nått sina år;
på så sätt är det, som världen består.

Bland friarnas hop föll konungens val
på en östgöte Birger, som sedan blev jarl.
Paret blev rätteligen sammangivet,
såsom i kyrkans rätt var skrivet,
och efter den lag, som då var vår,
och levde samman i många år.

En gång ville konung Erik sända
en här åt öster att göra en ända
på de vilda tavasternas mord och brand.

Han bådade upp över allt sitt rike
allmoge, riddare, riddares like
att draga ut till det hedna land.
Han trodde sin svåger bäst av alla,
och därför skulle denne befalla.

Envar ville göra, som konungen bad,
och gjorde sig redo att draga åstad.
De sköldmän månde ej länge töva,
alla fingo de brått att pröva,
om rustningen dugde för en sådan färd.
Månget gammalt fädernesvärd,
som icke på länge varit draget,
blev då ned av nageln taget,
och hjälm och brynja togos fram
och fejadades rena från rost och damm.

När allt var bragt i rätta laget,
blevo snäckor och skutor skjutna från land
och penningpåsar med givmild hand
lösta upp och givna åt mången,
som kanske man såg för sista gången.
Fast Gudi till ära var denna färd
och väl kunde synas sorgen värd,
sågs mången fru och brud och moder
vrida händerna i tårefloder,
då männen de farande ned till stranden,
hälsade väl och tryckte handen
och kysste mången med rödan mund,
som aldrig mer kysstes av hjärtans grund.

Seglen fylldes, och männen foro;
tavasterna sporde den resan med oro.
De måtte väl gråta mer än le;
ute på havet fingo de se
otaliga gyllene stammar glimma
av skepp, som sågos mot stranden simma.

De kristne togo baner i hand
och gingo i land
och läto sköldar och hjälmar sina
vida ut över landet skina
upp till de stora sjöarnas rand.
Ringa var det motstånd de funno,
de hedna flydde, de kristna vunno
och togo sedan, vad dem tröt
av guld och silver och feta nöt.
Envar, som icke undergivet
mottog dopet, miste livet.

Till det hedniska folkets oro och sorg
byggde de kristnas här ett fäste
och lade in som vakt sina bäste;
det fästet kallades Tavastborg.
De kristne besatte hela landet,
men ryssarna sörjde, att Sverige vann det.

Till hären i Finland kom det bud,
att konungen dött. Med klagoljud

togs tidenden mot kring allt hans rike,
och alla bådo till Gud för hans själ.
Han hade velat alla väl;
var skulle nu man finna hans like?

Hemma i Sverige levde då
en mäktig herre Joar blå;
han skipade så vid herredagen,
att Valdemar, jarlens son, blev tagen.

Då jarlen kom hem, var han svåra vred
och sporde, vem som fört in den sed,
att fadern försmåddes och barnet blev taget,
"Vill du veta", sad' Joar, så gjorde jag det.
Du själv är ju redan en äldre man
och lär därför dö långt förr än han,
ty syntes oss bäst, att riket blev givet
åt den, som hade framför sig livet.
Men står icke den konung vi valt dig an,
så gör med honom, vad du gitter;
Vi vetom nog, var en annan sitter.

Jarlen dröjde med svaret en stund
och såg sig om i herrarnas skara
och sporde så, att det skulle vara.
Då upplät Joar åter sin mund:
"Kanhända under min egen tröja,
ifall du icke vill låta dig nöja."
Jarlen inföll: "Hellre då
må det, som redan är gjort, bestå."
Makten skulle ändå han taga,
så länge sonen var övermaga.

En tuktomästare ställdes an
att fostra den unge till konung och man,
ty ingen kan styra, som icke fått lära
att tala med vett och leva med ära.
Därtill fick han att leva på
ollonskog, kvarnar och sjöar blå,
gårdar med landbor och slikt i förläning
samt svenner och ädla män till betjäning.

Bengt het jarlens yngste son;
om jordiska ting var han föga mån.
Magnus och Erik, de andra båda,
fingo ävenledes land att råda.
De tvenne voro alltid som ett
och delade trofast ljuvt och lett.

Jarlens myndighet hade väckt
avund hos stormän av samma släkt,
som efter högsta makten stodo.
De samlade folk från skilda land,
men innan striden slog ut i brand,
gjordes tvisten upp i godo.
Medan de lågo vid Herrevadsbro,
bjöds dem glömska av fiendskapen,

ifall de lade ned sina vapen.
De gjorde så i godan tro,
men sedan glömde man de löften man gav dem,
och slog istället huvuna av dem.
Så fick nu Folkungaätten ett slag,
som icke glömdes på mången dag,
och sedan tordes ingen klaga,
vad jarlen än måtte företaga.

En av de främste bland stormännens tal
var jarlens anförvant junker Karl,
som for i österled att strida
vid tyska ordensriddarnas sida.

En här av lettiska hedningar drog
mot ordenslandet tät som en skog.
Då bröderna redo åstad att försvara sig
och sporde Karl, om han ämnade spara sig
eller taga plats i deras led,
gav han riddarna detta besked:
Det tillfället aktar jag icke försumma.
Skulle även letterna trumma
bucklor på pansarplåt och hjälm,
alltid fäller jag någon skälm.
Gud kan väl stå mig bi i striden,
men dör jag, unnar han mig allt gott,
och även då bliver segern min lott,
ty då haver jag vunnit den eviga friden.

Slaget börjde. Hårt den stod;
fötterna vadade djupt i blod.
Svärdshugg föllo, hjälmarna skrällde,
bland riddarna blev många fällde.
Då ljöd ett rop i stridens gny:
fly, junker, fly!

Blott nederlag väntar på vår lilla skara.
Han såg sig kring för att sedan svara:
Jag ser ej någon av eder fly.

Huru kunnen I då begära,
att ensamt jag skall fläcka min ära?

Junker, de skall det rätt förstå:
för kristenheten hållom vi vakten;
Komme ock hela hednamakten,
måste vi hålla stånd ändå.
Att fly är ett brott, som vår regel förbjuder,
skulle vi även möte en här,
tiofalt större, än vår egen är.
Den kitteln, som i helvetet sjuder,
bidar hednamännen till sist;
oss bidar ett liv hos Jesus Krist.
Så vittna i Skriften de heliga orden:
innan vårt blod haver kallnat i jorden,
är vår frigjorda själ så visst
redan hos Gud i hans himmelrike.

I det, sade Karl, vill jag vara eder like.

Jag tror, den Gud, som skapat mig,
han skall väl ock varkunna sig
och frälsa mig från den eviga glöden,
om jag för hans skull får lida döden.
Är detta eder i regeln sagt,
ligger det hos mig i blodet.
Så länge I ej tappen modet,
flyr jag ej heller för hednamakt.

Så drog han åter sitt svärd ur bältet,
och när sedan han stupade, låg på fältet
en sådan hop av lettiska män,
att de måste göra ett bål av den.

I Danmark rådde vid denna tid
mycken tvedräkt och brödrastrid.
Hertig Abel hade mördat
konung Erik, som alla vördat,
och sedan sänkt sin broders lik
obarmhärtigt i Sliens vik.
Fattiga fiskare varseblevo kroppen
på havets botten och fångade upp den
och lade den sedan ned i sin båt,
ynkeligt död och illa våt.
Vart de sedan buro det heliga liket,
brunno ljus dem änglar tänt,
som Gud i sin nåd från himlen sänt
att lysa dess väg genom jorderiket.

En gång, då det fallit jarlen in
att börja ett samtal med husfrun sin,
sade han till Ingeborg detta:
Ibland finna även kvinnor det rätta.
Vad synes dig om vår son, som är
oss bägge i lika måtto kär?
Vore det icke till rikets bästa,
om han finge en jungfru att fästa?
Av konung Eriks döttrar fem
äro Jutta och även Sofia
ännu mör och till äktenskap fria.
Vår son kunde väl få en av dem.

Då gav hon jarlen till svar på stunden
söta ord av den röda munden:
I spörjen först edra goda män,
biskop, riddersman och sven.
Vad dessa säga, mågen I höra
och sedan, som bäst eder synes, göra.

En gång, då stormännen bjudits att gästa
hos jarlen Birger, sporde han,
vad jungfru som bäst stode Valdemar an.
dem syntes Sofia vara den bästa;
henne borde konungen fästa.

Då rustades ut i hovmannadräkt
män av rik och ädel släkt,

som väl kunde skicka sig, tala och svara.
Till danske konungen månde de fara.
Denne gav dem gunstigt svar
och sporde, hur gammal Valdemar var.
De sade: han är på det tjugonde året,
tuktig och sund till förnuft och själ,
mild och manlig och skapad väl
från fotabjället upp till håret.

Konungen sade: är det så,
haver jag visserligen aldrig skådat
en furste, den Gud så rikt benådat;
gärna giver jag mitt bifall då.
Gud låte dem bägge leva samman
i många år med frid och gamman!

Valdemar mottog med huggnad det bud,
att jungfrun lovats honom till brud,
och glädjen blev lika för bäggedera.
Jungfrun Sofia fick stort behag
till sin blivande herre från denna dag.
Hon kände sig stolt över lyckan att bära
drottningkrona i Sverige med ära
och bad Guds moder innerlig:
Giv mig lycka med honom och honom med mig!

Då tiden kom, att hon skulle fara,
följdes hon av en talrik skara
och mottogs i Sverige, vart det bar,
med glädje och hyllning av en och var.
De danska bönderna ville man skona.
Därför fick hon ej tunnan full
av lödigt silver och hamrat guld.
Hon fick i stället av Danmarks krona
städerna Malmö och Trälleborg,
och det blev bonden till ringa sorg.

När sedan det led till bröllopstiden,
skuros och sömmades dräkter av siden,
kostbart sindal och baldakin.
Där var en sal, där herrarna såto
I härlighet samman och drucko och åto
och fägnades väl med kost och vin;
lika så litet ute som inne
brast i förplägnad och ädel sed,
skick och ordning, tukt och fred,
fagra ord och höviskt sinne,
och ingen, som förmådde, svek
I dust och kamp, i dans och lek.

Då gav Birger jarl en lag,
som sedan stått sig i mången dag,
att syster skulle ärva med broder
tredings efter både fader och moder
och likaså hon såväl som han
efter annan närskyld man.

Därtill gav han hemfridslagen
om den, som blev inom gårdsled slagen:

tränger någon på gården in
och haver ont mot bonden i sinn
och han då varder dräpt eller slagen med sår,
vare ogillt, evad han får.

Bliver däremot husbonden sårad och slagen,
är våldsverkarn fridlös från samma dagen,
till dess han sonat det han bröt
och den gör förbön, som skadan ljöt.

Stor var den plåga, som Sverige led
av de hedna esternas grymma sed
att tränga in genom Mälarsunden,
dräpa, härja och bränna i grunden.
En gång i tiden hade det hänt
att själva Sigtuna blivit bränt
och stad och folk så illa farit,
att det aldrig blev, som det fordom varit;
till fägnad för mången hednasjäl
blev ärkebiskopen dräpt jämväl.

Från Sverige hade en korshär dragit
i österled under jarlen Jon
och kämpat i nio år för tron
och både givit sår och tagit.
Jarlen kom oskadd hem likväl,
men samma natt blev han slagen ihjäl.
Hans hustru, som flytt från Askanäsborgen,
blev ej rådlös med sammandrog
en manstark här, som for dit och slog
rövarhopen och hämnades sorgen.
På ett berg, som sedan het Esta-skär,
dräptes esternas hela här,
och hon aktade ej att återvända,
innan esternas alla skepp voro brända.

För att hindra plundringståg som detta
grundades Stockholms stad och slott,
som allt ifrån den dagen stått
och kallades Mälarens lås med rätta.
den sjön är så rik på öar och män,
att nitton kyrksocknar ligga i den
och däromkring sju handelsstäder,
där folket nu lever i ro, vars fäder
kvaldes av ständig fruktan förr
att se esterna utanför sin dörr.

Då jarlen dog i Bjälboljung,
fick han även av gammal och ung
endast goda eftermälen.
Kvinnorna gav han bättre rätt
och näpste envar, som den överträtt,
ty bådo de Gud bevara själen.

Följd av män utav ädel börd
blev den döde till Varnhem förd,

där de munkar med gråa kåpor rådde,
som bodde på landet och plöjde och sådde.
I klostret lades han under en sten;
där vila till yttersta domen hans ben.

* * *

Om 3500 runristningar

Den äldre runraden eller futharken utgår från både grekiska och romersk skrift och är en anpassning till nordiska förhållanden. Det har antagits att runorna uppkommit i Illyrien i samband med goternas ankomst c:a år 200. I Norden, och då i synnerhet på Fyn, och på de spridda ställen i övriga Europa där den äldre runraden påträffats, kan den dateras till perioden år 200-800. I England överlevde den äldre runraden ännu en tid, och därifrån får vi information om de enskilda tecknens symboliska betydelse vid sidan av dess ljudvärde.

Den yngre runraden eller futharken ersatte den föregående. Det medförde att antalet tecken minskades från 24 till 16. Runornas storhetstid, vad gäller kvarvarande ristningar, infaller under 1000-talet i Uppland, i form av resta runstenar. Runor ristades också på annat material, vilket gör att vi inte känner till skrivspråkets fulla betydelse och användning. Totalt är omkring 3500 texter kända i Sverige vilka är skrivna med runor.

ÄLDRE FUTHARKEN

Gårdlösa-spännat, Skåne, c:a 200.
En av de äldsta påvisbara runristningen
Jag Unwod

Kylverstenen, Gotland, c:a 400-talets början.
Återger hela futharken.
**f u t h a r k g w h n i j p e R s t b e m l n g d o
sueus**

Istabysten, Blekinge, c:a 600-tal.
Efter Härjulf.
Hådulf, Hjørulfs ättling, ristade dessa runor.

YNGRE FUTHARKEN

Sparlösastenen, Västergötland, c:a 700-talets slut.

A:
I A : iulskaf : AirikissunRkafalrik __
II:1 ___ t ___ lAkAfrAu _ AtkiAlti ...

II:2 ... AsA _ fAþiRubsAlfAþiRsuAþA _ A
 _ u _ _ bA
 II:3 ... _ aMAsnatuAuktAkAR : Aslrikulu
 _ _ Rukþ _ tAiuisl
 III:1 ... s _ _ _ nuR _ A _ _ þAtsikmarAiti
 makuRairikis
 III:3 þuna : III:2 makiniaru
 III:4 AftAiuisukrAþ
 III:5 runaRþARrAki _ ukutuiþArsuAþAli
 rikulubufAþi
 B:1 uiu _ am
 B:2 ... _ _ ukrþsarsksnuibin _
 B:3 _ _ _ kunRuklius _ _
 B:4 ... iu

B+C.

A:I-III

Øyuls gaf, Æiriks sunR, gaf Alrik[R] ... gaf rAul (el. rAut) at gialdi ... [P]a(?) sa[t] faðiR Upsal(?), faðiR svað ... nætR ok dagaR. AlrikR lu[bi]R ugð[i]t(?) Øyuls ... þat Sigmarr (el. sigmærr) [h]æiti maguR Æiriks. Mæginjaru(?) ... Aft Øyuls. Ok rað runaR þaR ræginkundu þar, svað AlrikR lubu faði.

Öjuls, Eriks son, gav, (likaså) gav Alrik ... gav ... i gengæld ... Då(?) satt fadern i Uppsala(?), fadern som ... nätter och dagar ... Alrik lu[bi]R fruktade(?) ej(?) Öjuls. ... att Sigmar (el. segerfredjad) heter Eriks son ... väldig strid(?) ... Efter Öjuls (åt minnesvården rest. Och tyd runorna där, de från gudarna stammande, som Alrik lubu ristade. ...

B:1-4

Veor æm.	Vevårdaren (prästen) är jag
Hiook runaR þærR -	Jag högg dessa runor -
sa raþi's kunni -,	den råde dem som kan -,
sni i bændi.	jag gör dem bindande.
(Fari?), kunnr ok ljus!	(Fare han??), frejdad
	och ljus!
----- jo(?)	(Styre och Fröj sin?) häst(?)

Den yngre inskriften:

- A. : kisli : karþi : iftiR : kunar : bruþur
: kubl : þisi
- B. Gisli gærði æftiR Gunnar, broður,
kumbl þessi.
- C. Gisle gjorde detta kummel efter
Gunnar, sin broder.

Rökstenen, Östergötland, c:a 800.

Till minne av Vämod stå dessa runor. Men Varin skrev dem, fadern, efter den döde sonen.

Jag säger det folkminnet vilka de två stridsbytena var, som tolv gånger togs som stridsbyten, båda en gång från ömse män.

Jag säger som det andra, vem som för nio släktled sedan miste livet hos Reidgoterna, och han dog hos dem till följd av sin skuld. Då rådde Tjodrik den djärve, sjökrigarnas hövding över Reidhavets strand. Nu sitter han rustad på sin gotiska häst med sköld över axeln, Märingars främste.

Det säger jag som det tolfte var Gunns häst ser föda på slagfältet, där tjugo konungar ligga.

Det säger jag som det trettonde, vilka tjugo konungar som satt på Själland under fyra vintrar, med fyra namn, söner av fyra bröder. Fem Valke, Rådulfs söner, fem Reidulv, Rugulvs söner, fem Hassel, Hords söner, fem Gunnmund, Björns söner.

Nu säger jag allt: Någon ...

Jag säger det folkminnet, vem av Ingvaldsättlingarna som blev gäldad genom en hustrus offer.

Jag säger ett folkminne, åt vem en frände är född åt en ung kämpe. Vilen är det. Han kunde slå en jätte. Vilen är det. Nit.

Sibbe från Vi avlade en son, nittio år gammal.

Jag säger ett folkminne: Tor.

Yttergårde, Uppland, c:a 1030-tal.

Men Ulf har i England tre gälder tagit. Den första som Toste gäldade. Så gäldade Torkel. Så gäldade Knut.

Kyrkstigen, Uppland, 1000-tal.

Runorna lät Ragnvald rista. Han var i Grekland, han var krigarföljets hövding.

Gripsholm, Södermanland, c:a 1045, efter det misslyckade Ingvarståget 1041.

Tola lät resa denna sten efter sin son Harald, Ingvars broder. De for manligen efter guld och österut gav örnen föda. De dog söderut i Särkland.

Frösön, Jämtland, 1000-tal.

Östman, Gudfasts son, lät resa denna sten och göra denna bro, och han lät kristna Jämtland. Åsbjörn gjorde bron. Tryn ristade, och Sten, dessa runor.

Haddebystenen 2, Danmark, c:a 900

Efter den svenska Hadebyätten.

Åsfrid gjorde detta kummel efter Sigtrygg, sin och Gnupas son.

Haddebystenen 2, Danmark, c:a 900

Efter den svenska Hadebyätten.

Åsfrid Odinkars dotter gjorde detta kummel efter kung Sigtrygg, sin och Gnupas son. Gorm ristade runorna.

Jellingestenen 1, Danmark, c:a 925

Efter den danska kungaätten.

Kung Gorm gjorde detta kummel efter Thorvi sin hustru. Danmarks prydnad.

Jellingestenen 1, Danmark, c:a 925

Efter den danska kungaätten.

Kung Harald bad göra dessa kummel efter Gorm, sin fader, och efter Thorvi, sin moder. Detta var Harald som för sig själv vann hela Danmark och Norge, och gjorde danerna kristna.

Råda-stenen, Västergötland, c:a år 1000 / 1040.

Avser sannolikt slaget vid Svolder eller vid Helgeå.

Torkel satte denna sten, efter sin son Gunne, som fann döden i striden då kungar kämpade.

Hällestad, Skåne, c:a 1000.

Eskil satte denna sten efter Toke, Gorms son, sin hulde herre. Han flydde ej vid Uppsala. Hans kämpar satte efter sin broder stenen på berget. Den står fast med runor. De gick i striden närmast honom, Gorms son Toke.

Sjörup, Skåne, c:a 1000.

Saxe satte denna sten efter sin stridskamrat Esbjörn, Tokes son. Han flydde ej vid Uppsala, men kämpade så länge han hade vapen.

Högby, Östergötland, 1000-tal.

Torgärd reste denna sten efter Assur, sin morbroder, vars liv ändades österut i Grekland.

Gode bonden Gulle fick fem söner:

Föll vid Föret djärve kämpen Åsmund. Assur ändades österut i Grekland. Halvdan blev på Bornholm dräpt. Kåre dog vid Dundee. Död är också Boe. Torkel ristade runorna.

Täby, Uppland, 1000-tal.

Jarlabanke lät resa dessa stenar efter sig, medan han ännu levde. Och gjorde denna bro för sin själ. Och ägde ensam hela Täby. Gud hjälpe hans ande.

* * *

GODWINE etc

Svenska mynttexter

Myntningen i Sverige, Norge och Danmark började ungefär samtidigt, men dessförinnan hade danska och norska kungar och hövdingar tillverkat mynt i norra England. Det skedde både under Danelagens tid och när Erik blodyx rådde över York, alltså från 890-talet till 954. Här nämns Sigfrid, Knut, Regnald Guthfridsson, Anlaf Guthfridsson, Sihtric, Olaf Sihtricsson, Sihtric Sihtricsson, Erik (blodyx).

Olof skötkonungs och Anund Jacobs mynt

Olof skötkonungs mynt tycks endast ha blivit präglade åren c:a 995-1002. Myntningen återupptogs av hans son Anund Jakob men skedde endast i början av hans regeringstid c:a 1025-1035. Vikten på Olofs mynt varierar mellan 1,0 -4,0 gram, medan Anund Jakobs mynt väger 0,8-1,8 gram. Mynten är i första hand imitationer av mynt som präglades av kung Ethelred II av England (979-1004), och i vissa fall kan även myntmästarnas namn förkomma såväl i England som i Norden. I en del fall är texten på mynten oläsbar på grund av att tecken inte kan anses avbilda bokstäver. Olofs myntmästare har i regel engelska namn: Aelfric, Godwine, Snelling, Leofman, Ulfketil, Sceut, Thregr, Referen och Notinc. Det hade också många av Anund Jakobs myntmästare: Thormoth, Thorketil, Wulf, Dunstan, Ulah, Castra, Sewine.

Text på Olof skötkonungs mynt

<i>Typ</i>	<i>Åtsida</i>	<i>Frånsida</i>
1	+ OLAF REX AN ZTNETEI	AELFRIC A PALIGNEFOD
2a	+ ONLAF REX ZITUEN	+ GOPINE MO ATANA ZIT
2b	+ ONLAF REX AN ZITUEN	+ GOPINE MO ATANA
2d	+ OLAF REX AN ZITUN	+ GOPNE MO ATAAN
3a	+ OLAF REX AN ZITUN	+ ZNELLING ME PROF
3b	+ OLAF REX AN ZNETE	+ ZNELLING ME PROF
	+ OLAF REX AN ZTE	+ ZNELLING ME PROF
4a	+ ONLAF REX AN ZTUE	+ GOPINE MO ATANA
4b	+ ONLAF REX AN ZTUE	GOPINE MO TAOIA Z
4c	+ ONLAF REX AN ZTUE	+ GOPNE MONATA AN ZT
5a	+ OALAVZ REX ZVEN	+ VLFCTE MOT AN ZT
5b	+ OALAVZ REX ZVENO	+ VLFCTE MOT AN ZT
6a	+ VLVA AZ REX ZVENO	+ VLFCTE MO TAN ZT
6b	+ VLVA AZ REX ZVENO	+ VLF MOTANO ZTVNE
7	+ VLVA AZ REX ZVENO	+ IN NOMINE DNI M C
8a	+ VLVA AZ REX ZVENO	+ (förvirrad)
8b	+ VLVA AZ REX ZVENO	+ (förvirrad)
8c	+ VLVA AZ REX ZVEVOX	+ (förvirrad)
9	+ OLAF REX ZPEVOX	+ IN NOMINE DNI M C
10	+ OLAF REX ZPEVOX	+ IN NOMINE DNI COD
11	+ OLAF REX ZPEVOX	+ GODPINE MO ZIHT
12	+ OLAF REX ZBEVOX	+ ZNELLING MO ZIN
12b	+ OLAF REX ZBEVOX	+ ZNELLING MO ZI
13	+ OLAF REX ANCOL	+ GODPINE MO TAOIA Z
14	+ OLAF REX ANCOL	+ GODPINE MO ZIHT
15	+ OLAF REX ANCOL	+ IN NOMINE DNI M C
16a	+ OLAF REX ANCOL	+ LEOFMAN MO ZIH
16b	+ OLAF REX ANCOL	+ LEOFMAN M AN
16c	+ OLAF REX ANCOL	+ LENAN MO TANC
16d	+ OLAF REX ANCOL	+ LENAN O AMANO
16e	+ OLAF REX ANCOL	+ LENAN NOTAN CI
17	+ AACUNE IG NVN DEI	+ REFEREN MO TA ON
18	+ OLFAF ON SIDEI	ÞR EGR ON ZIT
19	(förvirrad)	(förvirrad)
20a	+ OLFA REX A Z	+ O UV IIU
20b	+ OLFA REX A Z	(förvirrad)
21	+ OLAF IRX ON OA	+ LF MAN OAN SED
22	+ OLAF IRX ON OA	(förvirrad)
23	+ VLVA AZ REX ZVENO	+ IN NOMINE DNI M C
24	+ ZCEAT NONETA ON	+ IN NOMINE DNI M C
25	+ ZCEAT NONETA ON	+ ZNELLING MO ZI
26	+ ZCEAT NONETA ON	(förvirrad)
27	+ OLFA REX A Z	+ IN NOMINE DNI M C
28a	+ OLFAF ON SIDEI	(förvirrad - DT ON MI PL)
28b	+ OLFAF ON SIDEI	(förvirrad)
29	+ ÆDEL RÆD REX ANGLO	+ IN NOMINE DNI M C
30	+ OLPAX (förvirrad)	+ (en reguljär engelsk inskription från Ipswich)
31	+ A OLEP REXEM - MEOG	+ IN NOMINE DONE A M

32	(förvirrad)	(förvirrad)
33	+ EDELRED REX AICO	+ NHTINC SIV
34	(förvirrad)	+ RFFENMONATNAI
35	+ EDELRED REX ANG	+ SIL EFRA DONS IHT
36	(förvirrad)	(förvirrad)
37	(förvirrad)	(förvirrad)
38	(bysantinsk imitation med förvirrad text)	
39	(bysantinsk imitation med förvirrad text)	

* * *

Svenskt Diplomatarium

(år 817-1200)

Brev (diplom) som skrivits till eller från någon person som varit boende i Sverige, eller där Sverige nämns på annat sätt. En del av dessa brev finns endast bevarade genom avskrifter, och i en del av dem förekommer senare tillägg, varför deras källvärde kan ifrågasättas. Så gott som samtliga brev fram till 1300-talet är skrivna på latin.

<u>Nr</u>	<u>datum</u>	<u>innehåll</u>
1.	817-824	Påven ger ett missionsuppdrag åt Ansgar och Simeon.
2.	834. Aachen	Kejsaren i Tyskland gör Ansgar till ärkebiskop norr om Elbe.
3.	835	Påven stadfäster Ansgars ämbete.
4.	846	Påvlig förordning att de nordliga folk som Ansgar lät omvända, skulle tillhöra hans ärkebiskopsdöme.
5.	849 mars	(som nr 4)
6.	858 31 maj	Påvlig förordning att Hamburg och Bremens stift går samman, och att ärkebiskopstiteln följer Hamburg.
7.	odaterat	Ärkebiskop Ansgars uppmaning till prelaterna i kejsar Ludvigs rike att bedja gud för den i Norden nybörjade församlingens tillväxt.
8.	865 i dec	Påvlig fullmakt för Rimbart, ärkebiskop i Hamburg efter Ansgar.
9.	872 i nov	(som nr 8)
10.	891 i maj	Påvlig fullmakt för Adalgarn, ärkebiskop i Hamburg efter Rimbart.
11.	(895)	Bremens stift läggs under Kölns stift.
12.	905 2 feb	Påven upphäver föregående stadga.
13.	911 19 maj	Påvlig fullmakt för ärkebiskop Hoggerus i Hamburg.
14.	913 29 okt	Påvlig stadfästelse till ärkebiskop Unno i Hamburg.
15.	952 2 jan	Påvlig stadfästelse för ärkebiskop Adaldag i Hamburg.
16.	954 27 sep Rom	Påvlig stadfästelse på gränsskillnad mellan Sverige och Danmark. <i>Anses vara en förfälskning.</i>
17.	988 8 nov	Påvens stadfästelse rörande ärkebiskop Libentius' i Hamburg överinseende över svenska och danska biskopar.
18.	996 i juni	Påvlig stadfästelse för ärkebiskop Libentius.
19.	1044 i mars	Påvlig fullmakt för biskop Adalbert i Hamburg, att vara legat och ärkebiskop

- över Sverige och andra nordiska riken.
20. 1047 24 apr Som ovan, men med tillägg.
21. 1055 29 okt Påvlig stadfästelse för ärkebiskop Adalbert i Hamburg.
22. (odaterat) Ärkebiskop Adalberts brev till biskopen i Roskilde om mötet i Schleswig och biskop Adalvard i Sigtuna.
23. 1073 2 feb Påvlig stadfästelse för ärkebiskop Liemar i Hamburg.
24. 1080 4 okt Påve Gregorius VII:s skrivelse till konungen i Sverige med betygande av sin tillfredsställelse över svenska folkets omvändelse, och uppmaning att sända en biskop eller skicklig klerk till Rom, vilken kunna lämna underrättelse om svenska bruken, och istället bliva underrättad om apostoliska stolens stadgande, jämte förmaning att styra riket med rättvisa m.m.
25. 1080. Rom Påven Gregorius VII:s skrivelse till konungarna INGE och HALSTEN med betygande av sin tillfredsställelse över den genom biskop Rodulvard erhållna underrättelsen om svenska folkets omvändelse, tillika med uppmaning att söka det evigt goda, bibehålla fred, älska, ära och lyda klerkar och biskopar, giva tionde och ofta sända klerkar till Rom, och därtill välja sådana personer som voro skickliga både att underrätta sig om Romerska kyrkans bruk och att sedermera därom upplysa sina landsmän.
26. 1085 21 maj Kung Knut den heliges, i Danmark, gåvobrev till domkyrkan i Lund.
27. 1106 Canterbury Brev till ärkebiskopen i Lund.
28. 1133 7 jan Lund Brev rörande domkyrkan i Lund.
29. 1133 27 maj Rom Påvligt beslut att danska, svenska och andra nordiska rikens biskopar ska lyda under ärkebiskopen i Hamburg.
30. 1133 27 maj Rom Påvligt brev till Lunds ärkebiskop.
31. 1133 27 maj Rom Påvligt brev till konungen (i Sverige) att hans rike ska lyda under ärkebiskopen i Hamburg.
32. 1133 27 maj Rom Påvlig befallning till svenska biskopar i samma ämne.
33. 1135 6 jan Lund Brev rörade Lunds domkyrka.
34. 1145 Donationsbrev av ärkebiskopen i Lund.
35. 1145 1 sep Som ovan, men med tillägg.
36. 1150-1162 Brev till ärkebiskopen i Lund.
37. 1151-1153 (som ovan)
38. 1153 28 nov Påven Anastasius IV:s brev till konung SVERKER och Sveriges förnämsta män med uppmaning att förbliva vid romerska kyrkans lära, iakttaga de stadgar kardinalen Nicolaus Albanensis under sitt vistande i Sverige givit om kyrkans frihet, äktenskapet, vapnens avläggande m.m., samt framhärda i den gudaktighet de begynt och till bevis på sin tillgivenhet erlægga av sin jord S:t Peterspenningen, vilken biskoparna till påven översända.
39. 1156-1178 Brev från ärkebiskopen i Lund.
40. 1158 16 mars Kejsarens stadfästelse att ärkebiskopen i Hamburg också var Nordens ärkebiskop.
41. 1161 6 juli Påve Alexander III:s skrivelse till konung KARL SVERKERSSON, Sveriges biskopar och jarlen, så ock samtliga andliga och världsliga i Göta land, med apostoliska stolens stadgande rörande 1.) äktenskap 2.) biskopars, munkars och deras gods helgd, 3.) tionde, 4.) arv, 5.) nykterhet.
42. 1162-1178 Brev till ärkebiskopen i Lund.
43. 1162-1178 Brev till påven rörande kristendomen i Norden samt om biskop Folke.
44. 1162-1178 (som ovan)
45. 1162-1178 Om biskop Folke.
46. 1162-1178 Om ärkebiskopen i Lund.
47. 1162-1178 (som ovan)
48. 1163 18 okt Hertig Henriks av Bayern och Sachsen stadfästelse på Gotländingarnas, av kejsar Lotharius erhållna, fri- och rättigheter för sig och sina varor, och vara

- fria från tullavgifter, samt i allmänhet Gotlands invånare skulle där åtnjuta samma rätt som infödda handlare, med villkor att hans undersåtar hos dem åtnjöt detsamma, så ock att i synnerhet Lübecks hamn besöktes.
49. 1164 5 aug Påve Alexander III:s brev till ärkebiskop Stefan och hans efterträdare i ämbetet, att honom gives pallium och ärkebiskops värdighet över Sverige och biskoparna i Skara, Linköping, Strängnäs och Västerås, med Uppsala stad till ärkebiskopssäte, jämte stadgande att så han som efterträdare ska invigas av ärkebiskopen i Lund vilka de ska vörda såsom primas.
50. 1164 5 aug (som ovan till biskoparna i Sverige)
51. 1164 -1167 Ärkebiskop Stefan löser en tvist rörande arvejord.
52. 1164-1181 26 juli Påvligt brev till Sveriges biskopar.
Viterbo
53. 1164-1182 Brev till konungen i Sverige, om biskop Folke.
54. 1165-1181 10 sept Tusculanum Påve Alexander III:s befallning till ärkebiskopen i Uppsala och hans lydbiskopar i Svea och Göta riken att rätta flera, rörande prästerskapet, inrotade oordentligheter, såsom att världsliga personer, i synnerhet de mäktigare i socknen, efter behag eller för penningar, utan de andliga myndigheternas samtycke, tillsätta präster, varibland ofta förrymda munkar, mandråpare och andra brottslingar, som icke ens är prästvigda ävensom att de andliga underkastas världslig domstol, landets lag, järnbörd m.m., samt avstraffas och dräpes, vilket allt ärkebiskopen borde förekomma genom att hindra de världsliga taga befattning med kyrkor och andliga beställningar; genom att avsätta och bannlysa den präst, som av världslig man mottager sin värdighet: att ej förordna andra präster än dem, svenska biskopar vigt och erkänt: att ej tillåta präster inställas för världslig domstol eller åläggas järnbörd, vattuprov eller envig, utan avdöma de andligas ärenden efter kanoniska eller romerska lagen varjämte han skulle, genom föreställningar och vid behov genom bannlysning förmå folket giva tionde samt bannsätta den, som lägger hand på någon präst; vilka stadganden bekräftas genom anförandet av kyrkofäders och mötens beslut.
55. 1165-1181 11 sep Tusculanum. Påve Alexander III:s uppmaning till Sveriges och andra nordiska rikens konungar, furstar och andra kristna att troget framhärda i kristen tro och lydnad mot påven och prästerskapet och att företaga härfärder till kristendomens utbredande i Estland, med löfte om ett års eller lika avlat med vad som plägar givas för vallfart till helige graven (i Jerusalem), för dem som tappert strida mot hedningarna, och syndernas fullkomliga förlåtelse för dem som falla i striden.
56. 1165-1181 11 sep Tusculanum. Påvlig uppmaning till ärkebiskopen i Uppsala och hans lydbiskopar, med befallning att strängt bestraffa barnamord och tidelag, och stadgande av 3 års penitens för mödrar som kvävt döpt barn, och 5 för odöpt; att äktenskap ej fick ingås utan prästlig vigsel, ej heller mellan närmare släktingar än i 7:e led, dock behövde de redan i 4:e och 5:e släktskapsledet sammanvigda ej åtskiljas, men sådana giftermål dädanefter ingalunda tillåtas.
57. 1165-1181 8 sep Tusculanum. Påvlig stadfästelse på valet av Kol till biskop i Linköping efter biskop Stenar, som nedlagt sitt ämbete och gått i kloster.
58. 1165-1181 7 sep Tusculanum. Påvligt brev till biskop Wilhelm i Strängnäs.
59. 1165-1181 9 sep Tusculanum. Påvligt brev till ärkebiskopen i Uppsala och dess lydbiskopar samt Guthorm jarl, med befallning att genom fästningarnas besättande hindra finnarna att avfalla från kristendomen.
60. 1165-1181 9 sep Tusculanum. Om biskop Folke, Estland och ärkebiskopen i Trondheim.
61. 1165-1181 17 sep Påvligt brev till Linköpings stift med befallning att visa biskop Kol den

- Tusculanum.
62. 1167-1178 8 nov Benevent Pävligt brev till Uppsala stift med befallning att ingalunda draga någon kyrkans prelat inför världslig domstol, helst dessa höra under ärkebiskopen i Uppsala, vilken åter är ingen annan än påvens dom underkastad.
63. 1167-1185 Konung KNUTs försvarelsbrev för munkarna i Wiby och stadfästelse på deras erhållna gods.
64. 1167-1185 Konung KNUTs brev rörande ett jordabyte. Konungen ville, såsom detta klostrets grundläggare och beskyddare, försvara allt vad dem tillhörde.
65. 1167-1185 Konung KNUTs gåvobrev på gårdar i Älvkarleby såsom en allmosa till Julita kloster.
66. 1167-1185 Konung KNUTs intyg att han på jarlens begäran med brev och kungligt sigill bekräftat gåvan av en gård i Älvkarleby.
67. 1167-1199 Konung KNUTs brev angående två gårdar som övergått till Julita klosters ägo.
68. 1167-1199 Konung KNUTs brev till Julitaborna med tillkännagivande att han till munkarna dels sålt, dels skänkt Julita med tillhörigheter, som konungen förut ägt, även som tvenne gårdar därstädes, dem en präst uppodlat.
69. 1167-1199 Konung KNUTs befallning till Älvkarlebyborna att ersätta all den skada som de gjort på tvenne gårdar i Älvkarleby, dem konungen, enligt vad långt förut dem tillkännagivet, skänkt munkarna i Julita.
70. 1167-1199 Konung KNUT ERIKSSON stadfäster för Nydala kloster på fisket i Sken, som av kronan var inköpt för 3 mark guld (=630 gram).
71. 1167-1199 Konung KNUTs skrivelse till lagman Nils och inbyggarna i Finnveden, Varend och Njudung med befallning att ingen vid livstraff skulle våga bistå Jacob Agmundsson att göra några ingrepp vid fisket i Ruskan, vilken dennes bröder, hövdingarna Peter och Germund, i konung KARLs närvaro, offentligen avstått till Nydala kloster; och erinran tillika om förbudet att icke ens med mat och dryck förse denne, genom biskopens bann, ifrån alla kristnas umgänge uteslutna förbrytare.
72. 1168-1177 19 jan Anagni. Påven Alexander III:s brev till nunnorna i Gudhem med stadfästelse på vad detta kloster av konung KNUT, dess broder eller företrädare erhållit.
73. 1166 6 juli Sklandetorp. Danske kungen Valdemars gåvobrev rörande jord i Halland.
74. 1177 17 mars Lateran. Pävligt skydds-brev till Linköpings biskopsstol med därtill givna gods.
75. 1177 Danske kungen Valdemars befallning till häradsborna i Faurås.
76. 1177 Brev från ärkebiskopen i Lund rörande jord i Halland.
77. 1177-1178 Abbot Peters i Remi skrivelse till Lunds ärkebiskop Eskil.
78. 1178 Ärkebiskop Absalons gåvogrev på Vä.
79. 1178-1182 Abbot Peters i Remi skrivelse till Lunds ärkebiskop Eskil.
80. 1178-1182 Abbot Peters i Remi skrivelse med biskop Folke till ärkebiskop Absalon. i Lund
81. 1178-1182 Abbot Peters i Remi skrivelse till ärkebiskop Absalon i Lund.
82. 1178-1196 Biskop Stephans i Tournai brev till ärkebiskop Absalon i Lund.
83. 1178-1196 Biskop Stephans i Tournai brev till ärkebiskop Absalon i Lund.
84. 1178-1196 Biskop Stephans i Tournai brev till ärkebiskop Absalon i Lund.
85. 1178-1196 Biskop Stephans i Tournai brev till ärkebiskop Absalon i Lund.
86. 1178-1196 Biskop Stephans i Tournai brev till ärkebiskop Absalon i Lund.
87. 1178-1196 Biskop Stephans i Tournai brev till ärkebiskop Absalon i Lund.
88. 1178-1196 Biskop Stephans i Tournai brev till ärkebiskop Absalon i Lund.
89. 1178-1201 Sveriges primas, Lunds ärkebiskop Absalons varning till de rättsinniga i Njudung, Varend och Finnveden, att icke på Nydala kyrkas tillhörigheter göra några ingrepp, eller mot de andeliga därstädes begå våldsamheter, vilka

- skulle medföra en bannlysning.
90. 1178-1201 Årkebiskop Absalons stadfästelse på alla Esroms klosterns givna gods.
  91. 1178-1201 Abboten Wilhelms brev till abboten Hugo.
  92. 1182-1183 Abboten Wilhelms brev till prior Laurentius i Kungälv.
  93. 1182 21 dec Velletri Påve Lucius III:s stadfästelse på förbundet för kyrkans prelater att taga någon tionde av den jord, som cistercienserordens medlemmar med egna händer eller på sin kostnad bruka.
  94. 1182 30 dec Lateran? Påve Lucius III:s förord hos kung KNUT för den efter ILIAN utnämnde biskopen i Västerås EGIDIUS.
  95. 1183-1185 21 mars Verona Påve Lucius III:s ytterligare stadfästelse på förbundet för kyrkans prelater att taga någon tionde av den jord, som cistercienserordens medlemmar med egna händer eller på sin kostnad bruka.
  96. 1185 5 nov Verona Påve Lucius III:s skyddsbrev för Uppsala ärkebiskopsstol och dess erhållna gods.
  97. 1186 Lund Kung Knut Valdemarssons (i Danmark) stadfästelse på framfarna konungars gåvor till Lunds domkyrka och där gjorda inrättningar m.m
  98. 1188-1197 Årkebiskop PETERS i Uppsala gåvobrev till kanikerna därstädes.
  99. 1191 28 dec Rom Påve Celestinus III:s befallning till biskop STENAR i Växjö att lämna biskop KOL i Linköping i ostörd besittning av vad han och företrädare okvalt ägt.
  100. 1191 31 dec Rom Påve Celestinus III:s fullmakt för en påvlig legat, samt ärkebiskop PETER i Uppsala och biskop JERPULF i Skara, att avgöra tvisten om gränsen emellan Linköpings och Växjö stift.
  101. 1194-1195 Abbot Vilhelms skrivelse i ärkebiskop Absalons namn till påve Celestinus III rörande konungens och drottningens i Frankrike äktenskapsskillnad, utredande tillika denna danska prinsessas härkomst ifrån svenska konungahuset.
  102. 1196-1210 Kung SVERKER d.y. rannsaking rörande fisket i Rusken och stadfästelse å detsamma för munkarna i Nydala.
  103. 1197 Årkebiskop Absalons gåvobrev på biskopstionden av Toaker i Halland till Sorö kloster i Danmark.
  104. 1197 Årkebiskop Absalons skrivelse till påven angående primatet över Sverige, med anhållan, att Sveriges ärkebiskopar och biskopar, vilka ofta, med förebärande av kungliga befallningar såsom hinder, ej hörsammat kallelser av deras primas.
  105. 1197-1202 Abbot Wilhelms brev till biskop JERPULF i Skara.
  106. 1198 26 sept Perugia Påve Innocentius III:s brev till den nyvalda ärkebiskopen OLOF i Uppsala att pallium skulle, genom ärkebiskopen i Lund, honom tillsändas.
  107. 1198 6 okt Civita Castellana? Påve Innocentius III:s uppmaning till konungarna i Sverige och Danmark, samt svenska jarlen att försvara kyrkan och de andeliga i Norge emot konung Sverre (i Norge).
  108. 1198 13 nov Lateran Påve Innocentius III:s brev till ärkebiskop Absalon i Lund, rörande avskaffandet av åtskilliga ifrån kristendomens början i landet bibehållna missbruk, särdeles proste-ting, som hållas istället för biskopsvisitationer, och vid giftermål i förbjudna led.
  109. 1198 16 nov Lateran Påve Innocentius III:s svar till ärkebiskop Absalon och domkapitlet i Lund, rörande sättet att genom skötning, d.v.s. jords läggande uti en flik av pallium eller på själva altaret i ett kläde, göra testamente till kyrkor och kloster i Danska riket.
  110. 1198 23 nov Lateran Påve Innocentius II:s stadfästelse för ärkebiskop Absalon i Lund och hans efterträdare på den av påve Adrianus IV givna rättighet att vara Sveriges primas, och i anledning därav inviga ärkebiskoparna i Uppsala.
  111. 1198 5 dec Lateran Påve Innocentius III:s befallning till ärkebiskopen i Uppsala att undersöka

sanningen av den uppgiften att tvenne präster, oäkta födda, tvärt emot Lateranska mötets beslut blivit vigda till biskopar, och, om så förhöll sig, dem avsätta och dylikt för framtiden förekomma, med tilltjännagivande därjämte det ärkebiskopen i Lund var befullmäktigad att tillse verkställigheten härav.

112. 1198 9 dec Lateran Påve Innocentius III:s befallning till ärkebiskopen i Lund att till allmosors insamlande begagna icke världsliga olärda personer, som genom sitt uppförande väcka förargelse, utan välsinnade andeliga.
113. 1191 (kan läsas 1199) Kung KNUT ERIKSSONS gåvobrev på en del av Älvkarleby fiske till Julita kloster.
114. 1199 5 okt Rom Påve Innocentius III:s uppmaning till alla kristna norr om Elbe (=Hamburgs gamla stift) att med krigsmakt försvara de kristna i Livland mot kringboende hedningars anfall.
115. 1200 Kung SVERKER d.y:s gåva av hemmanet Sunby på Munsön till Gamla Uppsala kyrka, fisket därav dock för Alsnö kungsgård behållet.
116. 1200? Kung SVERKERS stadfästelse på andelen av Skens fiske, köpt av Nydala kloster.

ORTER och PERSONNAMN i SVERIGE

Nr.	datum		Nämnda platser eller personer i Sverige (exkl. Skåne, Halland)
2.	834.	Aachen	Danorum, Sueonum
3.	835		Islandan, Scridevindum, Slavorum)
4.	846		Vimodiorum, Norblingorum, Danorum, Noruenorum, Sueonum
5.	849	mars	Vimodiorum, Norblingorum, Danorum, Noruenorum, Sueonum
6.	858	31 maj	Sveorum sive Danorum
7.		odaterat	Danos, Sueones
9.	872	i nov	Wimodiorum, Norblingorum, Danorum, Noruenorum, Sueonum
14.	913	29 okt	gentibus Sueonum , seu Danorum, Norvegiorum, Island, Scrideuinum, Gronlandon ... Slavorum
15.	952	2 jan	Danorum, Norvenorum Sueonum
16.	954	27 sep	Rom (<i>avses vara förfalskat, och namnen uppdiktade</i>)
17.	988	8 nov	gentibus Sueonum , siue Danorum
19.	1044	i mars	Danorum, Svenorum , Norvenorum, Hislandicorum
20.	1047	24 apr	Sueonum seu Danorum
21.	1055	29 okt	Sueonum seu Danorum, Norwegorum, Island, Scrideuinum, Gronlandon
22.		(odaterat)	Sictonensis ... Scariensem
23.	1073	2 feb	Norvenorum, Danorum, Sueonum ... Islandicorum
24.	1080	4 okt	Regem Sueciæ ... Sueonum
25.	1080.	Rom	Gregorius VII Visigothorum Regibus ... I. & Hal. aut Al gloriosus Visigothorum Regibus
29.	1133	27 maj	Rom Dacia, Sueciæ , Norwegiæ, Farriæ, Gronlandiæ, Halsingaldiæ, Islandiæ, Scridivindiæ & Slavorum
32.	1133	27 maj	Rom Suediæ
35.	1145	1 sep	Gislo Liungacopensis. Otgrimus Skaronensis
38.	1153	28 nov	Swechie
40.	1158	16 mars	Frankfurt Danorum, Sueonum , Norwegiorum, Farriæ, Gronlandonum, Hallingolandonum, Islandonum, Scedevindonum; bland vittnena nämns: Fridericus Dux Sueonum
41.	1161	6 juli	Tusculanum K. illustri sweorum et gothorum Regi ... clero et populo per gothiam
49.	1164	5 aug	vpsalia temporibus stephani archiepiscopi ... caroli illustris regis sweorum et gothorum , ... vlfy ducis regni ... swecie ... vpsalisam urbem ...

50. 1164 5 aug scaresem lincopensem strengenensem & arusiensem ... vpsalensem ... swecie ... stephanum olim vpsalensis ... C. illustris regis sweorum & gothorum ... vlfy ducis regni illius ...swecie ... vpsalensem vrbem
51. 1164 -1167 STEFHANUS VPSALENSIS K. rex sueonum atque gothorum Wlf comes. Coli de sco. Biorn de streme. Petrus quoque de occidentali gocia. Johannes prepositus de sictonia. Walterus prepositus de enescopinge. Ricardus prepositus de arusia.
52. 1164-1181 26 juli Sueciam
Viterbo
53. 1164-1182 Regi Sueonum
54. 1165-1181 10 sept Vpsellensi ... in Suetia videlicet quam in Gothia
Tusculanum.
55. 1165-1181 11 sep Sueonum, Gothorum, Danorum & Noruegiensium
Tusculanum.
56. 1165-1181 11 sep Vpsellensis
Tusculanum.
57. 1165-1181 8 sep Colon Lingacopensi ... Stenar quondam Lingacopense
Tusculanum.
58. 1165-1181 7 sep Guillelmo Stranensi ... Neeric
Tusculanum.
59. 1165-1181 9 sep Vpsellensi ... Guthermo duci
Tusculanum.
61. 1165-1181 17 sep Lingacopensis ... Coloni Episcopo ... Giloni
Tusculanum.
62. 1167-1178 8 nov vpsalensis
Benevent.
63. 1167-1185 KANUTUS dei gratia sweorum rex atque gothorum ...(några gårdar nämns)
64. 1167-1185 Ego KANUTUS sweorum rex ... Byrgyr dux ...Joarus filius eduardi ...
65. 1167-1185 KANUTUS dei gracia Rex sweorum atque gotthorum Byrgerus dux magnus & karolus fratres (fler platser och personnamn nämns)
66. 1167-1185 KANUTUS dei gracia rex sweorum atque gothorum ... eluekarlebui
67. 1167-1199 KANUTUS dei gracia sweorum rex ... B. dux ... K.M. frater ducis (fler platser och personnamn nämns)
68. 1167-1199 KANUTUS dei gracia rex sweorum (fler platser nämns)
69. 1167-1199 K dei gracia rex suueorum (fler platser nämns)
70. 1167-1199 K dei gracia rex sweorum rex filius herjcs ... Byrgo sweorum & guttorum dux jnclitus philippus frater meus. Magnus & karolus fratres ducjs (fler platser och personnamn nämns)
71. 1167-1199 KANUTUS swecia rex ... finnethiam, werendhiam, niwdhwngiam ... KAROLUS quondam rex ... (fler platser och personnamn nämns)
72. 1168-1177 19 jan Gudhem ... Regis Canuti
Anagni.
74. 1177 17 mars Coloni lincopensi episcopo ... (fler platser och personnamn nämns)
Lateran.
89. 1178-1201 suethie primas ... Nythingiam Weringiam finnodhiam
94. 1182 30 dec Lateran? Kanuto illustri Regi Svecie ... Egidium ... Arosiensem .. Iliani
96. 1185 5 nov Verona (flera gårdar nämns)
98. 1188-1197 Petrus dei gracia sancte upsalensis ... helsingelond ... (flera gårdar nämns)
99. 1191 28 dec Rom Stenaro wexionensi ... C. lingacopensem
100. 1191 31 dec Rom P. vpsalensi ... J. scarensi ... C. lingacopensem et S. wexionensem
101. 1194-1195 Christiana ... Ingonis Suevorum Regis & Helenæ Reginæ
102. 1196-1210 SWERCO filius Karoli regis rex Sweorum ... nouavalle ... Petro et

			Germundo ... Jacob filius agmundi ... Karolo rege ... Kanuto rege ... finnethiam nwdhwngiam werendiam
104.	1197		Suetiæ ... Suetiæ
105.	1197-1202		I. dei gratia Scarensi
106.	1198 26 sept	Perugia	Vpsalensis
107.	1198 6 okt	Civita Castellana?	Regi Suetiæ ... Comiti Suetiæ
110.	1198 23 nov	Lateran	Suetiæ ... Stephano quondam Vpsalensi
111.	1198 5 dec	Lateran	Vpsalensi ... Suetiæ
113.	1191 (kan läsas 1199)		Kanutus dei gracia rex sweorum ... ælwakarlabv ... iolath ... Byrgerus dux sweorum. Karulus frater eius. Kanutus frater regine. Holmgerus nepos meus. Finwidus. Petrus archiepiscopus vpsalensis. Wilhelmus strengenensis episcopus. Colo lyngacopensis episcopus. Jarpulfus scariensis episcopus. Stenarus wegsonensis episcopus.
115.	1200		SWERCHERUS dei gratia rex sueorum ... upsalensi ... regiam alsnu ... (fler gårdar nämns)
116.	1200?		Suerco Dei gratia S. rex filius Karoli ... byrgho sweuorum & guttorum dux inclitus. Philippus frater regis Kanuti Magnus & karolus fratres ducis. finuidus struch. ... tovo filius styrgi. conuersi. haghbardus. gwrther. Aco. ..

* * *

Gränstraktat mellan Sverige och Danmark

Denna text har av många betraktas som en förfalskning, eftersom det veterligen inte har funnits någon kung i Sverige med namnet Emund som var samtida med Sven tveskäg (980/986-1014). Brevet finns med i Svenskt Diplomatarium för år 954 (nr 16), där texten först återges på latin, och därefter på fornordiska samt dessutom skrivet med runor. Därtill finns den inskriven i bilagan till äldre västgöotalagen.

Här talas om riksgränsen.

Emund slemme var konung i Uppsala och Sven tveskäg i Danmark. De satte gränsstenar mellan Sverige och Danmark.

Då utnämndes från Sverige: Ragnvald från Tiundaland, Botn från Fjädrundaland, Gåse från Västmanland, Grimalde från Östergötland, Nanne från Småland, Torsten från Västergötland.

Från Danmark: Tolle, Tote och Toke från Jylland, Gymkil från Själland, Dan från Skåne, Grimmolv i Grimeton från Halland. Dessa tolv satte sex stenar mellan rikena.

Den första är på Suntruåsen, den andra Danabäck, den tredje är Kinnesten, den fjärde i Vraksnäs, den femte Vitasten, den sjätte Brömsesten mellan Blekinge och Möre.

Danaholmen är uppdelad i tre lotter. En äger Uppsalakonungen, en annan danakonungen, den tredje Norges konung.

Då deras möte var, då höll danske konungen i betslet för Uppsalakonungen och norske konungen i hans stigbygel.

Här börjar landamäret mellan Halland och Västergötland,
först i Danaholmen
från Danaholmen till Strämnusund
från Strämnusund och i Klövjar
från Klövjar och till Slättås
från Slättås och till Flagbäcken
från Flagbäcken och i Saugsjön
från Saugsjön och till Allmänna bräcka
från Allmänna bräcka och till Dverred
från Dverred och till Knipan
från Knipan och till Ännu os
från Ännu os och till Klintarmosse
från Klintarmosse och till Sinuås
från Sinuås och till Djupadal
från Djupadal och till Lygnern
från Lygnern och till Djupedalen
från Dkupedalen och till Tägsluås
från Tägsluås och till Örnaberg
från Örnaberg och till Ganerör
från Ganerör och till Medalsnäs
från Medalsnäs och till Veselången
från Veselången och till Uneberg
från Uneberg och till Julås
från Julås och till Sktruås
från Sktruås och till Klockeberg
från Klockeberg och till Mjälkesjön
från Mjälkesjön och till Mäsern
från Mäsernoch till Bjurö
från Bjurö och till Spekuos
från Spekuos och till Astaberg
från Astaberg och till Straka
från Straka och till Hästuboga
från Hästuboga och till Danabäck
från Danabäck och till Skategöl
från Skategöl och till Boxsjön (Botn)
från Boxsjön och till Örsjön
från Örsjön och till Råbäck
från Råbäck och till Konungavad
från Konungavad och till Mjodyrtedal
från Mjodyrtedal och till Bocksjön
från Bocksjön och till Bokebäck
från Bokebäck och till Fygdesvik.

Här träffar varandra vårt land och Finnveden och Halland.

Nu från Fygdesvik och till Barn
från Barn och till Östfegen
från Östfegen och till Spaden
från Spaden och till Spadebo
från Spadebo och till Sävsjön (Bergsjön)

från Sävsjön och till Harasjön (Tolersjö)
från Harasjön och till Asoerun (Saxsjön)
från Asperun och till Mejusjön
från Mejusjön och till Skärvsjön
från Skärvsjön och till Anaö
från Anaö och till Mal
från Mal och till Sända
från Sända och till Samsjön
från Samsjön och till Skuasjön
från Skuasjön och till Skuabäck
från Skuabäck och till Ekebäck
från Ekebäck och till Aneniss
från Aneniss och till Örerydssjön (vata)
från Örerydssjön och till Valdsjön
från Valdsjön och till Rasjön
från Rasjön och till Råkalven
från Råkalven och till Grönasal
från Grönasal och till Skaftemosse
från Skaftemosse och till Hjordsås
från Hjordsås och till Nissakälla
från Nissakälla och till Hindås
från Hindås och till Dummekälla
från Dummekälla och till Dummemosse
från Dummemosse och till Domnaryd
från Domnaryd och till Vättern.

Nu börjas på Dal i Surteberg
från Surteberg och till Hjærtturvnäs mosse
från Hjærtturvnäs mosse och till Djupudal
från Djupudal och till Hällevad
från Hällevad och till Femgrenta furan
från Femgrenta furan och till Vitrisfjäll
från Vitrisfjäll och till Musren smala
från Musren smala och till Musren onda
från Musren onda och till Tranemosse
från Tranemosse och till Tronukvist
från Tronukvist och till Anetrana
från Anetrana och till Myklemosse
från Myklemosse och till Speta
från Speta och till Ör
från Ör och upp till Örsvattnet och så till Agga
från Agga och till Hedan
från Hedan och till Almstarslid
från Almstarslid och till Näsölen
från Näsölen och till Hoveström (Hjärtehuvud)
från Hoveström och till Hjärterudssunden (Tjudmare sund)
från Hjärterudssunden och så till Vätern.

Nu börjas i Putuholmen,
från Putuholmen och till Tjarkilen (Tjärnägla)
från Tjarkilen och till Ånimmen
upp längs hela Ånimmen och till Gradna
från Gradna och så till Härskigsbräckan (Hardemarsliden)

halva Ånimskog och hela Tisselskog
allt västan för Fröskog, det är upp över kleven,
så hävs det i Vargsnäs,
sedan i Fulabäck för mossen
och så till Stena digra som ligger mellan mossarna
så till Härbänksund
och så till Klearmosse
och så till Rösen vid Hjordshus
så till Lovnäs och så till Vänern.

* * *

MAGNUS BIRGERSSON (Ladulås)

Ett kungligt brev - Alsnö stadga

Skrivet 1285 på Alsnö slottet på Adelsö.

Magnus, svea konung och göta med Guds nåde, sänder alla de män som detta brev se och höra Guds hälsning och sin nåd. Vi kännes där vid, att av det välde Gud har oss skipit i, hör det oss till att hugsa och stadga det som är Guds heder och de män till tarv som riket bygga.

1. Men här har varit i vårt rike en osed länge, att alla de män kring riket fara, är de aldrig så rika, att de vill gästa i fattiga mäns hus och all sin kost ha utan penningar och nöta det upp på en liten stund som den fattiga har länge arbetat för. Och med ty att av slik osed kommer ofta mycken våda både till livet och så själen, då har vi det så skipat med kloka mäns råd, både biskopars och andra ärliga mäns, att alla vägfarares män ska själva sig kost råda, och ingen ska där skyldiger vara till, det något att giva. Och därtill att detta måtte hellre hållas, då vill vi att en man skipas till i varje by, den sälja ska till vägfarande män det de tarva, eller ock dem till andra mäns rätta, de där dem skaffa vad de tarva för deras penningar. Om vägfarande man varder rättad till man, och den vill ej som han är rättad till sälja honom hans tarv, böte tre marker: en till konungen och en till vägfarande mannen, som ej fick sitt tarv, och den tredje skiftes i två delar - tage sexton örtugar häradet och åtta örtugar rättaren. Var häradshövding skipe rättare i sitt härad eller böte till konungen tre marker. Vill ej bönder honom mottaga, böte envar åtta örtugar. Rätte ej mera till en bonde än två hästar, och sälje både hö och korn och allt hans tarv för hans penningar. Men då rättaren vill varken till vägfarare man av sitt sälja eller honom till annan rätta, med ty att han är mäktigare än den andre, då böte han ock så mycket mera för brott sitt, och vare det sex marker: två till konungen, två till häradet och två till vägfarande mannen. Men om de träta sinsemellan, rättaren, vägfarande mannen och den som han är rättad till, och säger var annan sig ej ha rätt gjort mot andra, då sätter vi dem alla fjärdingsnämnd av häradet till värn, med det skäl, att vägfarande mannen lyste för grannar eller för skälige män av häradet då han bort for, att han fick ej sitt tarv att köpa i den byn för sina penningar. Men det är så stundom, att män vill alltför dyrt sitt gods sälja till vägfarande män, och ity vill vi att till vägfarande man säljes hans tarv så som

allmänligt köp är i landet. Men om någon är som det vill hemligen taga till sig och köpa det in, som han har ej själver, att han måtte vägfara den mannen det ut sälja, då sälje han som han dyrast gitter, så likväl att laga pris följas må. Nu förty att det är intet att sätta rätten utan att den hålles efter, så vill vi denna vår skipan så i lag fästa, att den som tager något utan dens vilja, som äger det, då vill vi att den mannen gripes lindrigt, utan slagsmål, och förs till oss, likväl så att han har frist om sex veckor att böta fyrtio marker för rånet det han gjorde; och om han då ej böter fyrtio marker inom de sex veckorna, då vill vi att han förs till oss. Dessa fyrtio marker ska skiftas i tre lotter: tar konungen en lott, den andra häradet, den tredje den som rånet var gjort hos. Varder det så, att den som rånat har flytt undan och skärs upp budkavle, budas häradet att taga den mannen: den som ej kommer till, böte tre marker. Varder det ock så, att någon skär upp budkavle oskäligen och fara män efter hans ord, vill taga saklös man, böte tre marker den upp skar ändå att de likväl ej fånga mannen. Om han då var fångad och får han sedan fjärdingsnämnd för sig att han är saklös, då böte den som budkavlen upp skar eller den först förde tolv marker: tage konungen fyra, häradet fyra och fyra den som oskäligen vart tagen. Men dem alla som följde häradet till att taga honom, dem ger vi saklöshet. Flyr den bort undan, som slik sak varder given, då ska man honom en rumman tvist giva att till svars komma. Från den dagen ska han ha en månads frist att böta så mycket som förr är sagt, om han fälls eller varder sedan fredlös. Varder ock så, att någon som sann är till slik gärning hör någon herre till i landet och håller den herren honom sedan han får vårt brev, att han ska den samma bort låta om fjorton nätter, böte fyrtio marker, eller värje sig med sin ed ensamt. Om då ännu någon annan man håller honom, ändå att han ej vårt brev får, då böte han likväl fyrtio marker. Det varder ock så ofta, att den som gärningen gör, att han kallar sig med annat namn varder tagen för honom, den ej något gjorde. Den som så varder tagen, han ska värja sig med tolv män, som han då var med när gärningen sägs vara gjord. Får man ej föda vare sig med bön eller penningar, äro därtill vittnen, då lovar vi honom att taga så mycket som han sig i förstom må hjälpa med, och gälde så mycket därför som allmänligt köp är därpå. Med ty att det är ock väl värdigt, att de ha mer frihet som värdigare är, så ock de som mera arbeta för oss, så tar vi undan denna gästning först alla våra gårdar, så biskoparnas och riddarnas och svennernas till vapen, så att de ska ingen skyldighet bära därtill, att antingen giva eller sälja, utom om de själva vill.

2. För övrigt vill vi ock de mål, som vår fader skipade riket till frälses och till nåde, åter förnya och fäster dem med vår makt och vår ed och alla de främsta männens som i riket är. Ett är det att den som hugger eller dräper någon i hans eget hus eller annan mans hus, då ska allt det han äger skiftas i tre lotter: tager konungen en, häradet andra, saksökaren tredje. Och den som gärningen gjorde vare fredlös ända tills den beder för honom, som han har brutit emot, och böte sedan fyrtio marker. Slik samma hämnd ska alla de ha som kvinna våldföra. Eller som dräpa och sarga i kyrka, kyrkogårdar eller på ting, eller gårdar mot grid och gjord förlikning eller tar man för annan mans gärning eller hugger lem av man. Och att denna vår skipan måtte enalunda hållas över allt riket, så vill vi, att den som råkar att göra något av detta som nu är upptalt, att han värjes antingen med all häradsnämnden eller fälles, och den som råkar göra något av detta som nu är upptalt, han ska aldrig fred få förrän densamme ber för honom, som huset ägde där gärningen var gjord i.

3. Yttermera med ty att det är väl värdigt, att de som följa oss närmare både med råd och hjälp, att de ha mera ära, så giva vi alla våra män och vår käre broder Benedikt och alla deras brytar och landbor och alla de i deras gods ägo, fria från all konungslig rätt, så ock alla ärkebiskopens svenner och alla biskopens svenner. Vi vill ock att alla de män som med hors (=stridshäst) tjäna, att de ha samma frälse, vem som helst som de tjäna.

4. Vi har så skipat, att ingen den som län har lägge någon pålaga eller tunga på bönderna, så visst han vill ej sitt län mista, utan att det är med deras godvilja. Vi förbjuda ock att bönderna göra gengärd åt länsmannen, utom om de själva vilja, ej heller då det tingas eller utanför tinget. Vi vill ock, att ingen man tar sig skjuts av bönderna utan att han har vårt brev därtill. Den som eljest tar skjutshäst från bönder och får någon åkomma av ägarna, hon vare ogill; och får någon åkomma av ägarna, hon vare ogill; och varder han fången, då löse han sig så som ägarens dom är till och hans förmögenhet är, som gången vart. Ity läggom vi här hård räfst emot, att de flesta som så tar är så hänsynslösa att de fråga ej efter om bonden får sitt åter eller ej, blott de gitta uträtta sin syssla och fått sitt tarv.

5. Vid denna vår skipan var tillstädes många ärliga män och gävo ja därtill och svuro att de skulle henne hålla och styrka med allt de gitte. Där var närvarande biskopar: Jakob (Israelsson) ärkebiskop av Uppsala, biskop Anund (Jonsson) av Strängnäs, biskop kettil av Finland, biskop Assur av Växjö. Där var och tillstädes riddare: först vår broder Benedikt (Birgersson, hertig av Finland), så herr Ulvar Karlsson, herr Benedikt (Magnusson) lagman (i Östergötland), Magnus Jonsson, Svantepolk (Knutsson), Ulvar Holmgersson, Anund Haraldsson (lagman i Södermanland), Knut Mattiesson (riksdrots, lagman i Närke), Rörrik Algotsson, Karl Haraldsson, Torsten Hunvidsson, Benedikt Jonsson, Ragnvald räv, Ragnvald Ingesson, Brynjolf Botillarson. Där var och närvarande herr Peter (Elofsson/Erlandsson, biskop i Västerås) vår kansler, herr Benedikt (Johansson Ängel) ärkedjäkne av Uppsala, prost Andreas (Andreasson And) och prost Jon (i Strängnäs).

Nu, därtill att dessa mål, som vi har nu upptalt, måtte ha full fasthet, då låter vi vårt insegel för detta brev sätta. Och detta var skipat och skrivet i Alsnö efter Vår Herres födslodag tusen år och tuhundrade och åttatio och fem år.

* * *

Kommentar:

Punkt 3 ger skattefrihet ("fria från all konungslig rätt"), för kungens, ärkebiskopens, biskopens och alla stridsryttares gårdar. Därmed fick Sverige ett världsligt och ett andligt frälse, det vill säga de i samhället som var befriade (frälsta) från skatt till kungen och riket. Denna skatt utgick från jorden, och den kompletterades på 1500-talet med mantalsskatter etc som de nu befriade gårdarna dock inte var befriade ifrån. Inte heller var gårdarna befriade från tionde till kyrkan, varken under medeltid eller senare.

Landskapslagar

Landskapslagarna skrev ner från 1200-talet början till mitten av 1300-talet, då de ersattes av Landslagen. Nedan följer några exempel, och urvalet berör texter som handlar om kungen eller annat som är väsentligt i kungafrågor.

VÄSTGÖTALAGEN, den äldre (c.1220-tal)

Rättslösabalken

Sweær ægho konong at takæ oc swa wrækæ. Han skal mæð gislum ovæn faræ ok i Östrægötland. ...

Svearna äga taga konung och likaså vräka. Han ska med gisslan fara ned och till Östergötland. Sedan ska han skicka sändebud hit till alla götars ting. Sedan ska lagmannen utse två gisslomän från södra delen av landskapet och två från norra delen. Sedan ska han skicka fyra andra från landskapet jämte dem. De ska fara till Junabäck att möta kungen. Östgötarnas gisslomän ska följa honom dit och vittna att han kommit in i deras landskap på sätt som deras lag bjuder. Sedan ska man sammankalla alla götars ting honom till mötes. Då han kommer till tinget ska han svärja alla götar trohetsed, att han inte ska bryta rätt lag i vårt landskap. Sedan ska lagmannen först utropa honom till kung och sedan andra, som han beder därom. Kungen ska sedan giva fred åt tre män, som inte har begått nidingsverk.

Anm.

Originaltextens "Han ska med gisslan ovan fara..." översätts i regel "Han ska med gisslan nedan fara ..." för att stämma bättre med den allmänna uppfattningen att kungen red norrifrån och ner i Östergötland. Under medeltiden fanns dock inga kartor, med norrpil uppåt, varför begreppet "ovan fara" eller "nedan fara" inte nödvändigtvis avser ett särskilt väderstreck. Om nu så ändå är fallet, är begreppet nedan/ner och norr komna ur samma ursprungsbord, vilket innebär att "nedan fara" skulle betyda norrut, och "ovan fara" söderut. Då stämmer också textens mening.

Mandråpsbalken

Dräper någon en svensk man eller en smålänning, en man från kungariket som inte är västgöte, böte därför åtta örtugar och tretton marker, men ingen ättebot.

Anm.

13 marker 8 örtugar = 2,8 kg silver

Valbestämmelser

(Tillägg till äldre Västgötalagen, skrivna c:a 1300)

4. En bondeson ska vara lagman. För valet ska alla bönder råda med Guds nåd. Konungen äger låta nämnd sammanträda inför sig och likaså lagmannen. Det heter dock alltid alla götars ting, då lagmannen är tillstädes. Där kan man ätteleda folk och kungöra förlikningar.

VÄSTGÖTALAGEN, den yngre (c.1270-tal)

Möllebalken

Vad och Ökull, Vartofta, Gudhem, Lungbo, Holesjö, Asar och Skalunda, de äro Uppsala öder. De må aldrig bortförlänas. Dem ägde alltid den samma konung som rådde för landet.

ÖSTGÖTALAGEN

Och dråpare komme aldrig åter i fred förrän rätt arvinge beder för honom. Utom då en kung är nyvald till riket och han rider Eriksgata och mottager sin hyllningsskatt i landskapet, det är fyrtio marker av varje härad, då må han giva tre män fred, så att de ej ska böta som har samvaro med dem. Likväl är de ogilla för de dräptas rätta arvingar, ända till dess de ha bötat till dem.

UPPLANDSLAGEN

(skriven på 1290-talet)

Gud själv skipade den första lagen och sände den till sitt folk med Moses, som förste lagman var för hans allmoge. Så sänder också en väldig konung över svear och götar, Birger, son av kung Magnus alla dem som bygga mellan havet och Sävastrom och Ödmården, denna bok med Vigers flockar och uppländsk lag.

Kungabalken

Första flocken

Nu tarva landen välja konung. Då ska de tre folklanden, det är Tiundaland och Attundaland och Fjädrundaland, först taga konung. Upplands lagman ska vid Uppsala först döma honom till kung, därefter de andra lagmännen, den ene efter den andre: södermännens, östgötarnas, Tiohäradas, västgötarnas, närkingarnas och västmännens. De ska döma honom till krona och kungadöme, att råda över landen och styra riket, att styra lag och hålla fred. Då har han fått laglig rätt till Uppsala öd.

Andra flocken

Nu ska han rida Eriksgata. De ska följa honom och giva honom gisslan och svärja honom ed. Och han ska lova att hålla deras lag och svärja dem fred. Från Uppsala ska man följa honom till Strängnäs. Där ska södermän taga emot honom och med lejd och gisslan följa honom till Svintuna. Där ska östgötar möta honom med sin gisslan och följa honom genom sitt land till mitt på skogen Holaveden. Där ska smålänningar möta honom och följa honom till Junabäck. Där ska västgötar möta honom med lejd och gisslan och följa honom till Ramunderboda. Där ska närkingar möta honom och följa honom genom sitt land till Uppbåga bro. Där ska västmän möta honom med lejd och gisslan och följa honom till Östens bro. Där ska upplänningar möta honom och följa honom till Uppsala. Då är denne kung lagligen kommen till land och rike hos uppsvear och södermän, götar och gutar och alla smålänningar. Då har han ridit rätt Eriksgata.

HÄLSINGELAGEN

Konungabalken

Elfte flocken

Dessa äro Uppsala öder. Sunnarsta Höger, Hager i Sunded, Höger vid Nordstigen, Näs i Selånger, Nordstig i Sjöborå samt Kutuby. Dessa gårdar må ingen undan kronan skifta eller sälja och intet det där till ligger.

SKÅNSKA STADSRÄTTEN

Bjärke rätt

Detta är den rätt som man kallar vara bjärkerätt, den i Lund är.

* * *

LYDEKINUS

Laurentii anteckningar, renskrivna av Lydekinus

Skriven c:a år 1300 och ingår som bilaga till äldre Västgöotalagen

Allmänningar

Allmänningsskogar:

Vriguhästen, Hattåsen, Kuselid, Hammarhultm Strandveden, Brun, Gälaveden, Lygnersveden, Artuskog, Bösshult, Sandhult, Örskog, Rönneskog (Rönn), Österveden, Söderveden, Edsveden, Lärkeskogen, Risveden, Vättlefjäll, Rydeskogen, Kuleskogen, Rålken, Hillet, Gryten, Kiliamossen (Kili), Ellemyr, Almaren, Bröten (Granbröt), Ormeskogen, Klyftamon, Traneskogen, Stöpen (Stipi), Skeppsvidahult, Sveamo, Ruslingen, Långesked, Axevall, Nordsala, Södersala, Östersala.

Allmänningsberg:

Gerumsberget, Varvsberget, Kungslenaberget (Lenboaberg), Ålleberg, Mösseberg, Halleberg (Hal), Hunneberg, Billingen, Kinnekulle.

Allmänningssjöar:

Stråken, Brengen, Tidern, Lyngern, Lunden, Åsunden, Ökern, Lången, Frisjön, Sävsjön, Anten, Vandryvatten, Mjören, Örsjön, Tolken, Trehörningen, Vänern, Vättern, Lönen, Östen, båda Skagern.

Allmänningsår:

Lidan, Tidan och Nossan.

Huru tingslott ska falla

Vads bo, det är helt bo, tager man lika mycket som man.

(**Ökulls bo**, som dock inte står utskrivet)

Kinne härad halvt bo. Valle härad och Kåkind halvt bo. Valle härad tar två tredjedelar och Kåkind en tredjedel.

Gudhems bo.

Gudhems härad och Frökinds härad ett halvt bo. En femtedel tillfaller Frökinds härad, fyra femtedelar Gudhems härad.

Vilske härad, Ås härad och Mark, det är halvt bo. Mark tar femtedelen och sedan delas lika mellan Vilske härad och Ås härad.

Lungs bo skall delas i tredjedelar.

En tredjedel är Als härad och Barne härad och Laske härad. Barne härad tar två femtedelar och tre femtedelar Als härad och Laske härad.

Den andra tredjedelen är Gäsene och Vedens härad och Bollebygd. Vedens härad och Bollebygd tar en femtedel och Gäsene fyra femtedelar, sedan tar Bollebygd femtedelen mot Veden.

Den tredje tredjedelen av Lungs bo är Kullings härad och alla utlanden. Två tredjedelar tillfaller Kulings härad och en tredjedel utlanden.

Nu börjar **Ås bo**.

Skånings härad är ett halvt bo, Åse härad, Viste härad och Nordal halvt bo. Nordal tar en åttondel, sedan tar Åse härad två tredjedelar och Viste härad tredjedelen. Här tar Skåningsborna Dalbornas lott, ty de ska underhålla taket på Mariakyrkan i Skara.

Nu börjar **Hullsjö bo**.

Ale och Bjärke härad halvt bo. Flundre och Väne härad halvt bo.

Nu börjar **Skalunda bo**.

Två tredjedelar åt Kålland och en tredjedel åt Vedbo härad och hela Sundal.

Nu börjar **Vartofta bo**.

Vartofta härad halvt bo. Redväg och Kind halvt bo, vardera tar hälften.

Först dela tre bon med fem. Vartofta bo, Gudhems bo och Lungs bo, de tar lika med de andra fem.

Västergötlands kyrkor

I Vadsbo är 53 kyrkor,
Valle härad 12,
Skånings härad 23,
Kåkind 15,

Gudhems 25,
Vartofta härad 47,
Redväg 24,
Vilske härad 12,
Frökinds härad 7,
Ås härad 17,
Mo härad 12,
Kind 39,
Mark 24,
Vedens härad 8,
Bollebygd 3,
Gäsene 23,
Kinne härad 28,
Kålland 27,
Als härad 4,
Barne härad 15,
Viste härad 10,
Åse härad 11,
Väne härad 10,
Flundre härad 5,
Bjärke härad 5,
Laske härad 8,
Kullings härad 24,
Vätle härad 5,
Ale 10,
Sävedal 4,
Askims härad 5,
Hisingen 2 kyrkor.

* * *

LAURENTIUS

Biskopslängden för Skara biskopsstift

Skriven c:a 1325 av diakon Laurentius i Laske-Vedum, eller Vidhemsprästen. Ingår i bilagan till äldre Västgötalagen. Omfattar tiden c:a 1000 - 1250.

Sigfrid (c:a 1015) var den förste biskopen som här i landet kom och kristnade. Han for från England och vigde tre kyrkogårdar och märkte ut tre kyrkoställen. En är i Friggeråker, en annan i (Östra) Gerum och den tredje i Agnestad. Sedan for han till Varend i Småland och kristnade, och där dog han. I Växsjö vilar hans ben. Änglar tog hans själ och förde honom till paradiset. Den är säll som får sådan lön för sin möda som han fick.

Den andra var ärkebiskop **Unni** ärkebiskopen (c:a 1020). Han vigdes i England och sändes så hit. Då ville folket här så ogärna taga emot kristnan. De tog biskopen och dräpte honom med stenar. Sedan tog Gud och helgonen emot hans själ.

Tredje var **Asmund** (c:a 1030-1060). Han var den förste som satte ”stav och stol” (=biskopens värdighetstecken och viktigaste symboler) i Skara. Åt honom skänktes först boställen här av allmanningen utanför Domprostgården vid Mildshed. I Skara ligger han begravd.

Fjärde var **Stenfinn** (c:a 1060-1065), en vänlig man och en god tjänare. Han var den förste som fick folket inom biskopsdömet att lyda kyrkan. I Skara ligger han gravlagd.

Femte var **Adalvard gamle** (c:a 1065).

Sjätte var den helige **Adalvard unge** (c:a 1065-1070). Han lät anlägga grunden för Sankta Maria kyrka i Skara. Där ligger han i Guds och helgonens frid.

Sjunde var **Rodulvard** (omkr. 1080), en äldre thägn (=ämbetsman). Vid den tiden var 7 bo (=storgods) förda till stav och stol (=till biskopsstolens ägo). Var och en av biskoparna hade tillfört ett bo. I Skara ligger han gravlagd.

Åttonde var **Rikulf**. Han kom från England, och i Skara ligger han begravd.

Nionde var **Hervard**, en engelsk man. Han hade både hustru och barn i England. Han gick ifrån dem och kom hit och blev biskop. Men han ökade inte biskopsstolens egendom. Istället samlade han guld och silver, stal det och for åter till England till sin hustru och sina barn.

Tionde var **Styrbjörn**. Han ökade mycket av biskopsstolens förmögenhet, och han fulländade mycket av Sankta Maria kyrka i Skara. De första biskoparna från Sverige var Adalvard unge och Styrbjörn. I Skara ligger han begravd.

Elfte var **Ödgrim** (omkr. 1140). Han var en god man och klok. Då blev Sankta Maria kyrka färdig i hans dagar. Han invigde henne, och varje bonde i hela Götland betalade fem mörka penningar, (ty på en tiden gick kopparpennningar i hela Götaland) eller fem skäppor havre eller tre skäppor korn. I Skara ligger han begravd.

Tolfte var den gode biskop **Bengt** (c:a 1150-1190). Sådan som han fanns varken förr eller efter. Som biskop tog han emot elva bon (=storgods) och efterlämnade nitton. Han tog emot halvt hundra landbo (=50 träl / arrendebonde), och efterlämnade hundra. Han lät måla koret i Sankta Maria kyrka och södra kapellet (=korsarmen?) och göra det färdigt. Han betalade en halv mark guld för att förse de huvuden, som finns där, med glorigor. Han lät restaurera "Ödbönnen helga" och kapellet som den nu står i. Han lät också göra tavlorna framför högaltaret. Han lät restaurera båda relikskrinerna och se över relikerna i dem. Han lät göra en uppsättning av den heliga handen och lät lägga in relikerna i den. Han lät göra boken "Bono". På hans initiativ kom (klockan) Cantabona till Skara, och han köpte henne för sina egna penningar. En Bibel lät han köpa i England och gav den till Maria kyrka i Skara. Han lät bygga en fjärdedel av Sankt Peters kyrka i Skara på egen bekostnad. Det mesta av det som Sankt Nikolaus kyrka i Skara kostade, släppte han till. Och han gick in i dess gille. Han gav Nikolaikyrkan båda klockarna. Han gav även klockorna åt Eriksbergs kyrka. Han lät göra kyrkan i Götala. Han lät bygga kyrkan i Agnestad och inreda henne. Han lät bygga kyrkan i Dimbo och inreda henne. Han lät bygga kyrkan i Ving och inreda henne, och han vigde henne utan ett öre. Vart han än for i sitt biskopsdöme och såg att något saknades, med vars avhjälpande han kunde tjäna Gud, där hjälpte han dem med sina egna penningar, manligt och redbart. Medelplana gav han både klockor, kyrkböcker och mässkrud.

Han lät även bygga broar. Han lät bygga bron i Ås, en annan i Uvered, en tredje i Tråvad, en fjärde i Björnabro, och en femte Ullerva bro. Han lät brolägga två sträckor av vägen i Tiveden och en sträcka i Väderveden (=Vätterskogen) och en sträcka i Hökensås.

I skatt tog han inte ut mer än fem mörka penningar av varje bonde eller fem skäppor havre eller tre skäppor korn. Men ingen man i denna värld mäktar uppräknat alla hans goda gärningar, utan blott Gud själv, som ledde honom därtill. Det oaktat lämnade han

efter sig gods och penningar, stora silverkärl, många horn, kläder och gråverk i sådan myckenhet, att tjugo hästar nätt och jämnt orkadedra det i väglag. Därmed följde tjugo lispund silver. Och ändock gav han de fattiga både kläder och mat. Gud fröjde hans själ för alla hans goda gärningar. I Maria kyrka i Skara ligger han begravd.

Trettonde var biskop **Järpulf** (c:a 1190-1200). Han var född i Varv. Han var den förste som förmådde bönderna att betala tionde till biskopen. Det bestämdes vid ett ting som hölls vid Askeberga.

Fjortonde var **Jon hyrne**, en klok och nyttig man mot alla.

Femtonde var **Bernhard**, en stor thägn. Var frikostig både mot rika och fattiga.

Sextonde var **Bengt unge** (nämnd 1219-1228). Han samlade härvapen, brynjor och sköldar. Så skötte han sin biskopsstol. Hårdsint och häftig var han både mot präster och lekmän. Mycket av stiftets ägor förlorades i hans dagar. I Upplandet (på Kinnekulle) dog han och i Varnhem ligger han begravd.

Sjuttonde var **Stenar** (c:a 1228-1238), östgötsk till sin ädla börd, och en godvillig man. Men lärde män böra bedja Gud för hans själ, ty han skyddade dem väl i allt, som kunde lända dem till heder.

* * *

ANM:

På den ena graven av typen eskilstunakista vid Husaby kyrka, är namnet UNI inristat med runor på ena gaveln.

Biskopslängd

kursivt: endast i ovannämnda längd

fetstil: tillägg från Adam av Bremen etc

<i>Sigfrid</i>	(o.1010)
<i>Unni</i> (av Hamburg-Bremen?)	(o.1010)
Thurgot	o.1014-1030
Gotskalk	o.1030
Sigfrid junior	
Osmund	(o.1050)
<i>Stenfinn</i>	
Adalvard gamle (d.ä)	(c:a 1060-1065)
Acilinus	(tillträdde aldrig)
Adalvard unge (d.y.)	(c:a 1065-1070)
Rodulvard	nämnd 1081
Rikulf	
Hervard	
Styrbjörn	
Ödgrim	runt 1140-1151
Bengt den gode	c:a 1155-90
Järpulf	nämnd o.1190-1200
Jon hyrne	
Bernhard	
Bengt unge	nämnd 1219-1228
Sten	o.1228-1238

Konungalängden

Skriven c:a 1325 av diakon Laurentius i Laske-Vedum, eller Vidhemsprästen. Ingår i bilagan till äldre Västgötalagen. Omfattar tiden c:a 995 - 1222.

FORNSVENSKA:

Olawer skotkonongær war fyrsti konongær, sum cristin war i Sweriki. Han war døptær i kyældu þerre, wið Hosæby liggær oc heter Byrghittæ, af Sighfriði biskupp. Oc han skøtte þaghær allæn byn till staffs oc stols.

Annar konongær war **Æmundær colbrænnæ**. Oc hætt þy colbrænnæ, at war riwær i ræfstum sinom at brænnæ hus mannæ.

Priðhi war **Æmundær slemæ**. Oc hætt þy slemæ at war slizskær oc eygh goðþær at þra i þy mali, han wildi ffræmmiæ. Och han gørðhe skiæl mællin Swerikis oc Danmark, swa sum sighx i 'Landæmærum'.

Fyarðþi war **Hakun røðhe**. han war føððær i Lifwine i Wistæ hærædhi. Þrættan wintær war han konongær oc liggær i Lifwini, sum han boren war.

Fæmti war **Stænkil** konongær. Han ælskæðhi wæstgøtæ vm fram allæ þe mæn. i hans riki waru. Oc han war goðhær skyttæri oc starkær, swa sum æn standæ hans skotmark i Lifwini. Callær eth Konongsten; annar sten standær wið konongs liðstolppæ; þridhi a Stanzbyærghi. Oc e glæddus wæstgøtær af hanum, mæðhæn hans liffdaghær waru.

Sætti war **Ingi** konongær. Han styrðhi Sweriki mæð drængskapp oc brøtt aldrigh lagh þy, talð waru oc takin i hwariu lanzskappi.

Syundi war **Halsten** konongær, broðher Ingæ konongs, hofsambær oc goðlynðær. Hwart mal fore ham kom, þa war han bøttændi at. Fore þy wslæðhis Sweriki att hans ffrafallum oc døðhæ.

Attundi war **Philipus** kononghær, Halstens sun. Oc nøtt at fæðhurs oc fæðhursbroðhors sins, at þer foro wæll mæð Sweriki. Ingin matti oc hanum laghæ spiæl kyænne.

Niunði war **Ingi** konongær, broðher Philipusær konongs. Oc heter æptir Ingæ kononge, Halstens konongs broðhær. Hanum war firi gjort mæð ondom dryk i Østrægøttlandi, oc fek aff þy banæ. Æn Sweriki for e wæll, mæðhæn þer frændlingær rædhu.

Tiundi war **Rangwaldær** konongær, baldær oc huxstor. Reð a Karllæpitt at wgisllædhu; oc fore þa sæwirðningh, han giorðhe allum wæstgøtom, þa fek han skiamðær døðhæ. Stryrðhi þa goðhær laghmaðþær Wæstrægøttlandi oc lanz høffdhengjær; oc waru þa allir tryggir landi sinu.

Ælliufthi war **Swærkir** konongær **gambli**. Han war Cornubæ sun i Østrægøttlandi. Hans hæstæswen myrði han iulæ otto, sum han skuldi till kyrkyu faræ. Oc han ær iordæðhær i Alwastrum. Oc han byriæðþi fyrst oc ælfti han þætt clostær, som Guð lætti sial hans nu þætt nyutæ.

Tolftæ war **Erekær** konongær. Han war vsini swa bratt af ðaghum takin. Han giærðhi e goð ðøme, mæðæn han liffdhi. Oc Guð gaff hanum þær goðæ løn fore. Nu ær hans sial i ro mæð Guðhi oc hans ænglum. Oc ben hans hwilæs i Wpsalum. Oc hawir þær teeth oc oppenbarætt nargh faghær iærtingni mæð gudz naðhum.

Þrættandi war **Karll** konongær, Swærkirs sun gamb læ. Nøtt sons goðþæ fæðþurs till nams. Hann styrðhi Sweriki mæð spækth oc goðwiliæ. Oc han tok aff ðaghum **Magnus** konong fyurtandæ i Øræbro. Æn han sialwær fæl i Wisingxsø. Oc han liggær i Alwastrum hos fæðþær sinum. - Æn sun hans, Swærkir, war boren i Danmark i kiltu, oc war ømblegh hans færð.

Fæmtandi war **Knutær** konongær. Han wan Sweriki mæð swærðhi oc tok aff daghum Karl konongh oc Koll konongh oc Byrisleph konongh oc atti marghær orostær widær

Sweriki oc fek i allum sighær oc hafðhi mykith arwuði, fyr æn han fek Sweriki mæð ro. Siðþæn war han goðhær konongær, ær han tok wiðþær waxæ. Oc þre wintær oc tyghu war han konongær oc læt sit liff i Erexbiarghi i Giæsini. Oc han liggær i Warnem.

Sextandi war **Swærkir** konongær, sniællær man oc goðþær ðrængær. Røndes sinu riki wæl. Æn folkongær toko liff aff hanum. Hans sialfs maghær gørðhe hanum þæt i Gyæstilren. Oc i Alwastrum liggær han. Oc ær hans e giætitt at goðþo.

Syutanði war **Erekær** konongær. Han flydði i Noreghe þre iæmlangæ. Siðþæn wan han Sweriki mæð swærði oc hælt sighær oc war syu wintær konongær; oc war goðþær aarkonongær, fore þy at e waru goð aar vm alt hans riki, mæðþæn han liffðhi. Han straðoo i Wisingxsø oc liggær i Warnem hos brøðrom sinum oc frændum.

Attærtandi war **Ion** konongær, Swærkirs sun, bærniskær at aldri oc mykit goðwiliæþær. Þre wintær war han konongær oc straðo i Wisingxsø. Alt Sweriki harmæðhi hans døðhæ mykit, at han skuldi eygh liwæ længær. Oc i Alwastrum liggær han. Oc e gøme Guð syal hans!

Översättning till nutidssvenska

Olav skötkonung (c.997-1022) var den förste konung som kristen var i Sverige. Han var döpt i den källa, vid Husaby ligger och heter Brigittas, av Sigfrid biskop, och han tillskötade (skänk för underhåll) strax allan (hela) byn till stavs och stols (katolska kyrkans företrädare).

Den andra konungen var **Anund kolbränna** (c.1022-1051; son till Olov skötkonung) och hette förty kolbränna, att han var rivande i räfter sina och brände folks hus.

Den tredje var **Emund slemme** (gamle; c.1051-1055; son till Olov skötkonung), ty han var snål och ej god att trotsa i de mål han ville främja, och han gjorde gränsskäl (bestämde gränsen) mellan Sverige och Danmark, såsom sägs i landamären.

Den fjärde var **Håkan röde** (o.1070-1082?; samregent med Inge d.ä.?); han var född i Levene i Viste härad. Tretton vintrar var han konung, och han ligger i Levene där som han boren var.

Den femte var **Stenkil** konung (c.1055-1066; gift med Emunds dotter). Han älskade västgötarna framför alla de män i hans rike voro, och han var god skytt och stark, så som än stånda hans skottmärken i Levene; ett kallas konungssten; ett annat står vid konungens ledstolpe, ett tredje på Stansberget. Och alltid gladdes västgötarna av honom medan hans livsdagar voro.

Den sjätte var **Inge** konung (den äldre; c.1078-1110; Stenkils son; samregent med Håkan röde eller Hallsten.). Han styrde Sverige med drängskap (ämbetsmän?) och bröt aldrig lag den, som talad var och antagen i varje landskap.

Den sjunde var **Hallsten** konung (c.1067-1070; Stenkils son; samregent med brodern Inge?), konung Inges broder, hovsam och godlynt. När mål inför honom kom, då var han bötandes (vidtog åtgärder) däråt. För ty uslades Sverige av hans frånfall och död.

Den åttonde var **Filippus** konung, Hallstens son (c.1110-1118; samregent med brodern Inge d.y.), och han njöt av sin fader och faderbroder att de farit väl med Sverige. Ingen kunde honom heller lagbrott tillvita (anklaga).

Den nionde var **Inge** konung (den yngre; 1110-1122; Hallstens son; samregent med brodern Filippus), konung Filippus broder och heter efter konung Inge, konung Hallstens broder (kallades Inge Hallstensbroder). Han vart fördriven med ond dryck (dödad med gift) i Östergötland och fick han därav bane. Men Sverige for alltid väl medan de fränderna rådde.

Den tionde var **Ragnvald** konung (knaphövde; c.1124; son till Inge d.ä.?), bård och hugstor, red till Karleby utan gisslan, och för den sidvördnad (skymf) han gjorde alla

västgötar då fick han en skamlig död. Då styrde en god lagman och landshövdingar Västergötland, och voro då alla trygga i land sitt.

Den elfte var **Sverker** konung **den gamle** (den äldre; 1130-1156; gift med Inge d.y.'s änka). Han var Cornubas (Kol nuba?, Korn-Kol?, Korn-Björn?) son i Östergötland. Hans hästesven mördade honom i julottan, som han skulle till kyrkan fara, och han är jordad i Alvastrum, och han började först och byggde klostret där, som Gud låte nu hans själ det njuta.

Den tolfte var **Erik** konung (den helige; c.1156-1160; vars svärmoder var dotter till Inge d.ä.), han vari en olycksstund så brått av daga tagen. Han gjorde alltid gott föredöme medan han levde och Gud gav honom där goda lön före (god lön för detta). Nu är hans själ i ro med Gud och hans änglar, och hans ben vila i Uppsalom och hava där framsett och uppenbarat många fagra järtecken med Guds nåd.

Den trettonde var **Karl** konung (c.1161-1167), Sverker gamles son; njöt sin gode faders namn att få makt. Han styrde Sverige med saktmod och godvilja, och han tog av daga konung **Magnus**, den fjortonde, i Örebro. Men han själv föll i Visingsö och han ligger i Alvastrum hos fader sin. Men Sverkers son vart buren till Danmark i skötet och var ömkelig hans färd.

Den femtonde var **Knut** konung (1167-1195; Erik den heliges son). Han vann Sverige med svärd och tog av daga Karl konung och Burislev konung och ägde (hade) många slag mot Sverige och fick i alla seger och hade mycket arbete förrän han fick Sverige med ro. Sedan var han en god konung när han tog till att växa, och i tre vintrar och tjugo (23) var han konung och lät (slutade) sitt liv i Eriksberg i Gäsene, och han ligger i Varnhem.

Den sextonde var **Sverker** konung (Karlsson; 1196-1208), en klok man och god dräng, röntes sitt rike väl, men folkungarna togo livet av honom. Hans egen svåger gjorde honom det i Gestilren, och i Alvastra ligger han, och han nämnes alltid i godo.

Den sjuttonde var **Erik** konung (Knutsson; 1208-1216). Han flydde till Norge i tre år, sedan vann han Sverige med svärd och med seger och var sju vintrar konung. Och han var en god årkonung, förty att alltid voro goda år över allt hans rike medan han levde. Han strådog i Visingsö och ligger i Varnhem hos bröderna sina och fränder.

Den adertonde var **Jon** konung, Sverkers son (Johan Sverkersson; 1216-1222), barnsker till åldern och mycket godviljad. Tre vintrar var han konung och strådog i Visingsö. Allt Sverige sörjde hans död mycket, att han skulle ej leva längre, och i Alvastra ligger han, och alltid gömme Gud själ hans.

* * *

Registrum Upsalense

Latinsk återgivning av kungalistans ovan. Angående den sjuttonde kung Erik Knutsson (1208-1216) tillägger Registrum Upsalense att han flydde till Norge sedan hans bröder dödats vid Älgårås.

Riksarkivets Skoklostersamling, tillhörig lagcodex:

Thetta ærw krisna kununga nampn som haffua varit i swerik.

Fførste war **olaffuir skoth kunungir** han var kristnadhvir aff sancto sigfrido.

Ænnar var **ødmundir kolbrænna**.

Tridhi var **ødmundher slæma**.

Ffiærdhe var **hakon rødh**.

Ffempte var **Stenkil** kunungh.

Settae var **jnge** kunungh.

Siuende var kunungh **halsten**.

Attende var kunungh **philippus**.

Niende var kunungh **inge**.
Tiende var kunung **ragualdir**.
Ælleffthe var kunungh **swerkir**.
Tolfthe var ærofullir kunungh **sancte Erikir**.
Trettende var kunungh **karl**.
Ffiortonde var kunungh **magnus**.
Ffemptonde var kunungh **knut**.
Sæxtonde var kunungh **swærkir**.
Siwttonde var kunungh **erig**.
Adirtonde var kunungh **jønis swerkirson**.
Nittonde var kunungh **erik erikxson**.
Tiwghunde var kunungh **waldemaar birghirsson**.
En ok tiwghunde var kunungh **magnus** waldemars brodhir.
Annar ok tiwghunde var kunungh **birghir**.
Tridhi ok tiwghunde var kunungh **magnus**.
Ffierde ok tiwghunde var kunungh **albrikt**.

Lagmanslängden

Skriven c:a 1325 av diakon Laurentius i Laske-Vedum, eller Vidhemsprästen. Ingår i bilagan till äldre Västgötalagen. Omfattar tiden c:a 1000 - 1250.

FORNSVENSKA:

Fyrsti war Lumbær, och af hanum æru Lums lagh callæðþ, fore þy at han sigh hawe huxæt oc gørt en mykin loth aff laghum warum. Han war fødær i Wangum oc þær liggær han i enom collæ, fore þy at han war heðþen.

Annar war Biorn kialki. Han war af Mæðþalby. Þær war han iorðþæðþær i enom collæ, fore þy hanum war eygh kunnugh hælægh crisnæ. Æn a þem samæ collæ standær clocnæ hus þerræ nu i Mædalby.

Þriði war av Gøkem, Þorer ræfwær.

Fyarðhi war Alli. Han war fødær i Sighlis Langem och han taldi lagh a Lincornæ wallum, æn war wrangwis, oc fore sins wrangleks sakir castæðhi han i lagh war krokæ marghæ oc ilh braghd oc wrætti. Oc þy war han kallæðþær kring-Alli.

Fæmti war Tubbi stallæri. Han war laghmaðþær litlæ stund, oc war grimmbær oc wrangwis þa stund han war.

Sætti war Øndær aff Æssungi.

Syundi war Wluar af Trælghu. Han þolde bort wrækils, swa at han baðhi tappæðhi walð laghmanz oc namn fore sinæ folsko oc vsiðhi.

Attunði war Þyrnir. Han war fødðær i Wplandum.

Niundi war Wluar, hans sun.

Tyiunði war Aszur af Hæru. Han taldi wæstgötæ lagh al a enom ðagh, þy eno sinni oc aldrih mer, fore þy at han do skampt þær æptir.

Æliupti war Karlli af Ezwari. Han æfli eygh egn ællær a ðræ costæ, swa mykit sum raslekær hans hyarttæ oc snilli oc haweskæ hans høgðhe han til þæs wælz. Han spurðþi æptir þem mannum spaklikæ, ær læghæ spiæl gørðo i landi waru. Han ræfsti hwarium æptir sinni giærð. Oc lanð sith frælsæðhi han fore ondom mannum oc vdømun. Hwaðæn aff war han saghþær mæð myldri hyggiu laghæ styræri oc þy war han saghðær kuæmilikæ faðþir af fostærlanði.

Tolfte war Algutær, hans sun, æptir han, mykilhughæþær maðþær oc girughær. Nu firi þy at Sitryggær, hans sun, wildi eygh æptir sins faðþurs dørðæ þa byrd a sic bindæ, at atti wæstgötæ formæli, for þy at warvngær oc eygh at sær gior æn i allæ løte, oc þy tok Ønder aff grolandum þrættandi wiðþær laghmanzdøme, rætvis man oc staðlikær. Han talti ræt lagh oc gømde þerræ i hwarn stad.

Siðþæn tok æptir han Naghlli, broþer hans, fyghurtanði wið samæ walði. Han fylghði siðþum oc mæðfærþum broðþors sins, hans hof i ordum oc athæwum allum, þyænædþi rætvisi oc laghlikæ wærn allum wæstgötum.

Æptir han tok Sitryggær, Alguz sun, fæmtanði wið laghmanzdøme, þa fulkomen at walði oc witi sinu mæð Guðz trøst.

Sexstandi war Algutær, hans sun.

Syutanði war Æskil laghmaðþær. Han spurðþi innurllikæ oc let æðþi all Lums lagh oc annarræ, ær waru at nytri hæfð lanzins forældris. Siðþæn han fan lanszins lagh, þa huxæþi han þem mæð myklli snilli oc syalfsins forseo. Han war marghæ wæghæ wæl fallin til þæs walz. Han hafði þa giæff af Guðþi, at han atti snilli mykllæ fore aðrum mannum. Han hafðþi oc clærkdom ærlikæn, iæmth goðþom clærkum. Oc iuir allæ løte stykti han wæstgötæ oc þerræ hofdhengia. Han war Mangnusær sun minniskiolz aff Bialbo. Han war mykin madþær for sic til aldræ raðþæ oc rætræ, swa at war iuir allæ rikissins höffðhengia. Swa sum han war mykin for sic til aldræ raðþæ, swa war han oc goðþær drængær till swærðh oc till aldræ takæ i strið. Hwat ma iæk nu meræ af hanum sighia? vtæn þættæ, at sent føðþes annar slikær maðþær.

Atærtandi war Gøstawær laghmaðþær, spakær maðþær oc rætvis.

Nitanði war Folke laghman, warskær oc milðær i daghum sinum. Tok marghær heðþner warum laghum, oc frillubørn gengu fra arwi sinum.

Översättning till nutidssvenska

Den förste var Lumber, och efter honom är lagen kallad Lumbers lag, ty han sägs ha uttänkt och författat en stor del av vår lag. Han var född i (Norra) Vånga och där ligger han begravd i en hög, ty han var heden.

Den andre var Björn kälke. Han var från (Bjärka-) Mellby. Där gravlades han i en hög, ty han var inte kunnig i heliga kristnan. På samma hög står nu deras klockstapel i Mellby.

Den tredje var Tore räv från Gökhem.

Den fjärde var Alle. Han var född i "Siglis" Längjum och förtäljde lagen vid Linkornavallen. Men han var vrångvis och för sin vrånghets skull satte han många lagkrokar och illistiga påfund i vår lag, och därför blev han kallad Kring-Alle.

Den femte var Tubbe stallare. Han var lagman en kort tid, och var hård och orättvis den tid han var.

Sjätte var Önd från Essunga.

Den sjunde var Ulvar från Trälge. Han blev fördriven så att han miste både sin makt och sitt lagmansnamn för sina oseder och sin dårskap.

Den åttonde var Thörner. Han var född i Uppland. (Anm. Kinnekulle: Västeruppland = nu Västerplana, Österuppland = nu Österplana, Medeluppland = nu Medelplana).

Den nionde var Ulvar, hans son.

Den tionde var Aszur från Hära (= Härbol i Skånings härad?). Han förtäljde hela västgöotalagen på en enda dag, därför blott en dag och aldrig mer, att han dog strax därefter.

Den elfte var Karl från Edsvära. Han förvärvade ej jordagods eller annan egendom, utan fastmer var det hans duglighet, hans sinnesstorhet och hans begåvning som upphöjde honom till ämbetet. Han sökte med klokhet efter de män som begick lagbrott i vårt land. Han straffade envar efter hans gärning. Och sitt land räddade han från onda män och skändligheter. Därför nämnes han i kärleksfull hågkomst som en lagens väktare. Och fördenskull blev han med fog kallad fosterlandets fader.

Den tolfte var Algot, Karls son, en mycket stolt och vinningslysten man.

Emedan nu Sigtrygg, Algots son, inte ville efter faderns död binda den börda på sig att föra ordet å västgötarnas ting, emedan han var ung och inte försigkommen i alla stycken, därför tog Önd från Grolanda vid som den trettonde av lagmansdömet. En rättvis och karaktärsfast man. Han framförde rätt lag och vårdade den i alla stycken.

Sedan efter Önder tog Nagle vid, hans broder, som den fjortonde i samma välde. Han följde sin broders seder och åtgöranden, var hovsam i sina ord och hela sitt framträdande och skaffade alla västgötar rätt och lagligt värn.

Efter honom tog Sigtrygg vid, Alguts son, så som den femtonde i lagmansdömet, då fullt kommen till kraft och förstånd med guds hjälp.

Den sextonde var Algot, hans son.

Den sjuttonde var lagman Eskil. Han frågade innerligt efter Lumbers och andra lagar, sådana de voro efter fädernas goda sed. Sedan han funnit landets lag, då genomtänkte han den med mycket skarpsinne och egen omsikt. Han var mycket väl fallen till denna uppgift. Han hade den gåvan av Gud, att han ägde ett skarpt förstånd. Han hade också en gedigen lärdom, däri jämnod med goda klerker. Och i alla avseenden stödde han västgötarna och deras hövdingar. Han var son till Magnus Minnesköld från Bjälbo. Han

var en mycket förstående man att giva råd i alla saker och att giva riktiga råd, så att han stod framom alla rikets hövdingar. Liksom han var en utmärkt rådklok man, så var han även en duglig man i att föra svärd och i övrigt i strid. Vad må jag nu mer om honom säga, förutom detta, att sent föds en annan liknande man?

Den artonde lagman var Gustav, en fridsam och rättvis man.

Den nittonde var lagman Folke, klok och mild i dagarna sina. Tog många hedniska bruk ur vår lag, och frillobarn gick ifrån arvet sitt.

* * *

SNORRE STURLASON

Eddan (den prosaiska)

I urtiden, innan det ännu fanns jord och himmel eller något hav som slog mot kusten, låg mitt i världen ett ofantligt stort svalg. Detta svalg kallades Ginnungagap. Norrut låg det kalla Niflheim där fasansfulla stormar ven i mörkret, och söderut lyste det brinnande Muspelheim så hett och glödande att endast de som var förtrogna med elden kunde vistas i detta land. Surt heter den som vaktar Muspelheim, och hans svärd är den bevingade lågan. Det är han som en gång i tiden kommer att ödelägga världen med eld och störta gudarna.

Men vid den tiden då gudarna ännu icke var födda, låg mäktiga ismassor i Ginnungagap. Ty ut ur det ofantliga svalget strömmade brusande älvar, och när dessa forsade ut i Niflheims töcken och rusk, frös de till och skred framåt som mäktiga isjöklar liksom slagg som rinner ut ur en eld. Det töcken, vilket tungt vilade över isen, stelnade till ett kallt rimfrosttäckte. Men från Muspelheim drev den varma vinden mot isen och stod stilla och dallrade som på en varm sommarkdag. Rimfrosttäcktet smälte i värmen och föll ned som levande droppar, vilka antog mänsklig skepnad. På detta sätt uppstod den väldige Ymer, alla rimbursars fader. Medan Ymer ännu låg och sov, sprang svetten fram över hela hans kropp. Under hans vänstra armhåla framväxte en man och en kvinna, hans högra fot avlade en son med den vänstra, och från denne härstammade en talrik avkomma, varför världen snart uppfylldes av hiskliga jättar.

Det fortsatte att droppa från rimfrosttäcktet. Av dropparna föddes kon Audhumbla, och Ymer diade kons juver. Medan jätten diade, stod kon och slickade de salta stenarna i jökeln. På aftonen första dagen växte håret på en man upp ur stenen, följande dag stack hela huvudet upp, och tredje dagen trädde mannen fram ur stenen och stod nyskapad på marken. Han var fager att skåda, stor och stark och hans namn var Bure. Han förökade sig, och dels från honom, dels från tursarnas släkt härstammade de tre gudarna Odin, Vile och Ve.

När gudarna vuxit och blivit kraftiga, slog de ihjäl jätten Ymer, och blodet rann från honom i så strida strömmar ut över världen att hans ätt drunknade i floden. Endast en av dem, Bergelmer, räddade sig själv och sin kvinna upp på en kvarn och blev sålunda vid liv. Dessa båda avlade en ny jättesläkt, och det är den som fortfarande huserar i världen.

Men gudarna tog Ymers lik och kastade den i Ginnungagap och skapade jorden av hans kropp. Hans blod rann ut som hav och floder, hans kött blev till jord, hans ben till fjäll, tänder och benstumpar till stenar och block. Gudarna ledde ut vattnen, tills de flöt i en ring runt om jorden. På detta sätt befäste de den med det stora havet. De satte Ymers huvudskål över Jorden och gjorde därav himlavalvet, och de ställde en dvärg som vaktare vid vart och ett av dess fyra hörn: norr, öster, söder och väster. Under himlen svävar Ymers hjärna, och därför är molnen lika kalla och grymma som jättetankar. Alla de gnistor, som flög ut från Muspelheim och virvlade omkring, tog gudarna och sände till himlen, så att de lyste över jorden. De bestämde banor för alla himlakropparna, så att de skrida fram den ena efter den andra, liksom dag följer på dag och år på år.

Sålunda kommer det sig att jorden ligger mitt i det villsamma havet. Längst ute vid havsstranden anvisade gudarna vistelseort åt jättarna. Men mitt på jorden kringgärdade de ett område med Ymers ögonhår, och denna inhägnad kallade de Midgård.

En dag gick de tre gudarna utmed stranden. De fann två trädstammar, som drivit in utifrån havet. Dessa förlänade de människogestalt och gav dem blossande rodnad på kinderna. Den ene skänkte dem andedräkt och liv, den andre vett och förmåga att röra lemmarna, den tredje syn, hörsel och alla sinnen. De gav människorna kläder och nämnde dem vid namn. Mannen hette Ask och kvinnan Embla. Dessa båda avlade de slakten, som fortfarande bo i Midgård.

Sedan gudarna satt människorna i Midgård, kringgärdade de i deras mitt ett hem åt sig själva och kallade det Asgård. Mitt i Asgård ligger en vidsträckt och härlig slätt, som heter Idasläppen. På den uppförde gudarna hus med salar. De byggde en smedja och förfärdigade slägga, tång och städ och andra redskap, som de behövde. Med dem smidde de järn, högg stenar och skar i trä, och guld hade de i så stor mängd att de kunde göra alla sina kärl och andra föremål av rent guld. Slätten överskyggas av asken Yggdrasil, den är så stor att dess grenar breda ut sig över hela världen och dess rötter nå djupt ned i jorden. Den har en rot i rimtursarnas hem, det som fordom var Ginnungagap, en annan grenar ut sig över Niflheim, men den tredje står fast och säkert i gudarnas rike. Vid den rot, som går ned till Niflheim, finns en källa, Hvergelme. Vid den, som sträcker sig ned till rimtursarna, framväller källan Mimers brunn, vars vatten skänker klokhet och mannavett. I denna källa bor Mimer. Han dricker dess vatten ur Gjallarhornet, och därför besitter han vishet och framsynthet. Men vid den av askens rötter, som växer bland gudarna, finns den heligaste källan, och den heter Urds brunn. Vid den mötas gudarna, när de rådslå med varandra. Vid brunnen under asken bo även nornorna, de tre kvinnorna Urd, Verdandi och Skuld, vilka åt varje man bereda hans öde med lycka och sorg, allt efter hans stånd. Stor och mäktig lycka åt hövdingasöner och enkla förhållanden åt dagakarlar.

Många djur och onda vättar tära på asken. I Hvergelme ligger draken Nidhugg och gnager på roten, och omkring den vimlar det av flera elaka drakar än någon kan räkna. En ekorre, Ratatosk, springer uppför och nedför dess stam, och hjortar gnaga på dess blad. Men de nornor, som bo vid Urds brunn, ösa vatten kring asken och lägga fuktig mylla från källan omkring dess rot, så att grenarna icke ska torka eller förmultna.

Över de höga himmelsfjällen vid Asgårds gräns går regnbågen Bifrost. Den strålar i tre färger, och den röda beror på att det brinner en eld i bron, så att ingen ond vätte kan fara över den. Denna bro leder till Asgård över stora och djupa vatten.

Runt om Urds brunn ha gudarna byggt sina bostäder. Den präktigaste av dessa är Odins sal, Valaskjalf, som är täckt med glänsande silver. I denna står Odins högsäte Hlidskjalf. Detta säte är så beskaffat att när guden sätter sig i det, ser han ut över hela världen, och intet av allt som sker är dolt för honom.

Av de gudar, som bo i Asgård, är Odin den störste och ypperste, och honom kalla många av de andra gudarna sin fader. Han har flera namn, än någon människa har reda på. Så många är de stora gärningar, efter vilka människorna uppkallat honom. Odin färdas mycket omkring bland människorna, än till fots som en gammal enögd man, än till

häst på den åttafotade Sleipner. Han leder de stora krig, under vilka mäktiga konungar och erövrare strida om makt och rike, och han bestämmer, vem som ska segra och vem som ska stanna kvar på valplatsen. Han är vis och djupsinnig. Han kan kväda och tolka runor och vet allt, som skett i gångna tider. Det finns ett kväde, som berättar att han lärde runornas hemlighet genom ett svårt lidande. I detta kväde säger han själv: "Jag vet: att jag hängde i det stormpiskade trädet nio nätter å rad, sårad med spjut och vigd åt Odin, vigd åt mig själv. Få är de, som veta, var detta träd har sin rot. Ingen gav mig att äta, ingen vederkvickte min tunga med hornet, jag såg nedåt och lärde mig runor, lärde dem under skrik och sjönk tillbaka till livet." Så lyder kvädet, men ingen förstår numera, vad det betyder. Odin har blott ett öga, och det säges att han givit det i pant till Mimer för att få dricka ur hans vishetskälla, Mimers brunn. Odins maka heter Frigga. Även hon är vis och vet allt, som ska hända, men hon är samtidigt tystlåten och röjer aldrig, vad som ska inträffa.

Den starkaste av alla gudar är Tor, som kallas jordens son. Hans fruktade vapen är hammaren Mjölner. När han lyfter denna, darra alla jättar och troll, ty många av deras fränder ha fått pannorna spräckta, när den ven genom luften. Mjölner är ett så förträffligt vapen att den alltid träffar det mål, som guden siktar på, och den återvänder alltid till hans hand, när han slungat den. På händerna bär Tor järnhandskar, och när han drar på dem, slinter aldrig hans grepp om hammarskaftet. Om sin midja spänner han Megingjord, kraftbältet, och då ökas hans gudsstyrka till det dubbla. Tor åker ofta i en vagn, förspänd med tvenne bockar Tanngnjostr och Tanngrisner.

En stor gud är också Tyr, en väldig stridsman och god att åkalla för att vinna seger. Vidar heter den tystlåtna asen. Han trampar hårt med tjocka skor på fötterna, och en gång kommer han att med sin tjocka fotsula trampa ulven i gapet. Ullr är en gud, som är skicklig i skidåkning och en säker bågskytt. Honom åkalla många, innan de gå till en tvekamp. Höder heter en annan gud, men han är blind. Om honom vet man endast att han en gång råkade dräpa Balder, och det var den största olycka, som hände gudarna. Vid bron Bifrost sitter guden Heimdal och vaktar gudarnas bostäder mot jättarna. Hans blick når hundra mil, och han ser lika bra om natten som om dagen. Han kan höra gräset gro på marken och ullen växa på fårens rygg. Intet troll kan smyga sig förbi honom, ty han sover lättare än en fågel. Vid sin sida har han Gjallarhornet, och när han stöter i det, höres dess klang över hela världen. En älsklig gud är Balder. Han är så fager och blond att människorna uppkallat den ljusaste örten på marken efter honom och givit den namnet baldersbrå. Han är även en vis gud, fredsstiftande och honungsmild i sitt tal, men det felet vidlåter hans råd att de sällan följs. Balder har en son, som heter Forsete. Han är god att rådfråga, om man ligger i tvist med någon, ty när han dömt en tvist, bli folk förlikta och skiljas åt i frid. Brage är en gud, som förstår värtalighet och skaldskap. Hans maka heter Idun. Hon förvarar en del äpplen, som gudarna äta av, när de känna att åldern trycker dem, och tack vare dessa äpplen hålla de sig evigt unga till dagarnas ände.

Alla dessa gudar kallas också asar, och efter dem heter deras hem Asgård. Till en annan släkt hör de stora gudarna Njord och Frej, och de ha sina särskilda egenskaper. Njord är så rik på guld och lycka att han åkallas av de köpmän, som far över havet, för att han ska ge dem god vind och rikedom i lön för deras möda. Det berättas att Njord hade sitt hem hos den ätt, som kallas vaner. En gång låg asarna och vanerna i krig med varandra. Somliga anse numera att detta krig utkämpades mellan de människor, som förlitade sig på asarna, och ett folkslag som hette vaner, och emedan dessa hade andra gudar, kallade man deras vanegudar eller helt enkelt vaner. Det gick som man kunde vänta. När människorna krigade med varandra, stred deras gudar för dem och därför kunde det sägas att asar och vaner kämpade med varandra. När striden var slut ingick asar och vaner förbund och lämnade var sin man i gisslan. Från asarna gick Höder till vanerna och dessa sände Njord till Asgård och sedan dess har han alltid vistats där. Hans son är Frej, som har makt över regn, solsken och markens gröda, och folk påkallar hans hjälp för att få goda år i landet. Liksom Odin rider på Sleipner och Tor kör med sina

bockar, har Frej sitt eget djur, en stor galt, som heter Gullinbursti eller Gyllenborst. Ibland heter det att han rider på galten, och ibland att han spänner den för sin vagn.

Frej har en syster som heter Freja. Om henne går det många historier, och i de flesta omtalas hon som en gudinna, vilken har karltycke. Freja ser mildt till män och kvinnor, som är kärlekskranka. Hon hade en man, som hette Odd, men om honom är föga att berätta. Det sägs att han ofta befann sig ute på långa resor, och medan han var borta, grät Freja strida tårar, vilka droppade ned i hennes knä och förvandlades till rent guld. Hon åker i vagn och har katter till förspann. Men hon beger sig även till valplatserna, och när hon kommit dit, tar hon och Odin vardera hälften av de fallna kämparna. Hennes dyrbaraste smycke är en halsring, som kallas Brisिंगemen. Det berättas att Heimdal och Loke en gång simmade i kapp i sälgestalt efter smycket ut till en ö i havet. Heimdal kom först, och därför kallas han guden som hämtade Frejas smycke. Andra säger att Brisिंगemen kommit från dvärgarna liksom så många andra gudars och människors härligaste dyrbarheter.

Frej sades även vara en alf, och hans hem hette Alfhem. Som bekant kallade man på vissa platser sina gudar alfer, liksom andra stammar och släkter kallade sina asar. Bland asarna lever en man, som räknas till gudarna, fastän han är av jättesläkt. Han heter Loke. Han åsamkar gudarna mycket bekymmer, ty han är slug och har stort nöje av att smida ränker och försätta andra i trångmål. Han är lösmynt och tvetungad och går ogärna raka vägar. Han använder alltid list för att driva sina skälmstycken igenom. Fastän han härstammar från jättarna, är han fager och blond och skicklig i att lämpa sina ord efter behovet för tillfället. Ofta har han varit nära att försätta gudarna i den största olycka, men han förstår också alltid att genom sina sluga påhitt befria dem ur deras trångmål. Men hans slughet är alltid störst, när han märker att han med sitt eget huvud kommer att få böta för det onda som han gjort. Det kan sägas att hans slughet var större än hans mod.

På gudarnas sida stå alla de varelser som sprida ljus och skapa ordning i världen. I begynnelsen åstadkom asarna ljus över himmelen och jorden av de gnistor, som virvlade ut från Muspelheim. Av dessa gnistor gjorde de vagnar och satte körsvenner att köra dem över himlen. Dag kör med sin häst Skinfaxe, och Natt kör med Rimfaxe, och från dess betsel droppar den dagg, som om morgonen glänser i de djupa dalarna. Solen har två hästar för sin vagn, Arvagr, den vaksamme, och Alsvinn, den raske, och framför henne står en sköld, som kallas svalkande. Den skyddar jorden mot de brännheta solstrålarna.

Det finns många andra nornor än de tre, som bo vid Yggdrasils källa. Till varje barn kommer nornan den dag då det föds, och inviger dess liv. Dessa nornor är sinsemellan mycket olika. Ty de äga makt och lycka allt efter den ätt de tillhöra, somliga är av gudaätt, andra hör till alferna, och det finns till och med nornor som är släkt med dvärgarna. De män som bereder sig själva vanära och olycka, är märkta av elaka nornor.

Dessa nornor tillhör slakten och kallas fylgior. Varje ätt hade sina fylgior, och ofta benämns de helt enkelt ättens diser eller kvinnor. De följde sina fränder från vaggan till graven och vakade över deras välfärd. Det var en stor lycka att äga starka och visa fylgior, men deras styrka var beroende av att ätten vakade över sin ära och att dess män och kvinnor eftersträvade en ökning av det anseende som de ärvt från förfäderna genom att ständigt utföra bragder, vilka var värdiga förfäderna. Ibland uppenbarade sig diserna synligt eller i drömmen för sina vänner för att ge dem goda råd eller varna dem för hotande faror, och det gick aldrig väl om man icke noga tog hänsyn till vad de sade. Inte sällan antar fylgian djurgestalt. Om man ser en annan mans fylgia i drömmen, betyder det att dennes tankar kretsar kring den plats där man befinner sig, antingen i god eller dålig avsikt. Personer med fin känsel kan känna andras fylgior omkring sig, och då vet de att ett besök kan väntas, eller att någon fiende riktar onda anslag mot dem. Inte sällan visar sig fylgian kort innan den man, som hon följt i livet, ska dö.

* * *

RIMBERT

Vita Anskarii (Ansgars liv)

Rimbert var ärkebiskop i Hamburg; nedskrivet år 865-876. Sammandrag:

Här begynner den bok, som innehåller vår herre Ansgars liv och gärningar och död, han som var den förste ärkebiskopen över området norr om Elbe och den heliga apostoliska stolens sändebud till svear och danskar och därjämte slaver och övriga folk, som är bosatta i norr och ännu ha hednisk gudsdyrkan.

7.

Därefter inträffade det, att en konung Harald, som härskade över en del av danskarnas område (= *Jylland*), blev utsatt för hat och ovänskap av andra konungar i samma land och fördriven från sitt rike.

Han uppsökte då (= *år 814*) Hans Majestät kejsar Ludvig och begärde, att han skulle aktas värdig att åtnjuta hans hjälp för att bli i stånd att återvinna sitt rike. Kejsaren behöll honom hos sig och uppmanade honom såväl i egen person som genom andra att antaga den kristna tron, för att det så skulle kunna råda mer förtrolig vänskap dem emellan.

(... Ansgar utses att följa Harald till danernas land, och missionera.)

9.

Emellertid inträffade det, att ett sändebud från svearna kom till den förut omtalade kejsar Ludvig. Bland andra ärenden, som deras beskickning angick, gävo de ock den nådige kejsaren meddelanden därom, att det bland deras folk funnes många, som önskade antaga kristen gudsdyrkan: också deras konung vore ganska välvilligt stämd för tanken att låta Guds präster vistas där, om blott kejsaren ville låta dem vederfaras den nåden att sända dem lämpliga predikningar. ...

När han (Ansgar) så fördes inför kejsaren och av honom tillfrågades huruvida han ville åtaga sig denna sändning, svarade han med frimodig stämma, att han vore beredd till allt, vad kejsaren i kraft av sin myndighet beslutade ålägga honom för Kristi namns skull.

10.

Då fann den vördnadsvärde abboten genom den gudomliga försynens ledning en följeslagare av Edert brödraskap, nämligen munken Vitmar, som var i hög grad både värdig och villig till detta stora företag. Så påtog sig Ansgar den sändning, som ålagts honom av kejsaren, nämligen att fara till svearnas land och undersöka, huruvida detta folk vore berett att taga emot tron, såsom de förut omtalade sändebuden meddelat.

Hur stora och svåra olyckor han hade att utstå på denna sändefärd (*avfärd hösten 829 eller våren 830*), det kan den nämnde fader Vitmar, som själv var med, bättre berätta. För oss må det vara nog att omtala, att de stötte på sjörövare (*vikingar*), när de var mitt på vägen. Och fastän köpmännen, som reste med dem, försvarade sig manligt och till en början vann seger, blev de dock vid andra angreppet besegrade och övervunna av samma sjörövare, så att dessa tog från dem deras skepp och allt vad de hade och de själva med knapp nöd kunde nå land och undkomma till fots. Där miste de sålunda både de kungliga skänkerna, som de skulle ha fört med sig till svearnas land, och allt vad de ägde, med undantag av det obetydliga, som de möjligen, när de hoppade av skeppet, kunde taga med sig och föra bort. Bland annat förlorade de nära fyrtio böcker, som de samlat ihop åt sig för bruk vid gudstjänsten, och vilka föll i rövarens händer.

Då efter denna händelse några var hågade att vända tillbaka och andra att fortsätta, kunde Guds tjänare på intet vis förmås att avstå från den påbörjade resan.

11.

Under stor svårighet fortsatte de sålunda till fots den synnerligen långa resan och for, där det lät sig göras, på båt över de mellanliggande vattnen (= *insjöar*, havsvikar) och kom omsider fram till hamnstaden i svearnas rike, vilken kallas Birka. Där blev de välvilligt mottagna av deras konung, som hette Björn, vars sändebud omtalade, av vad orsak de kom.

När han så fått veta ändamålet med deras sändning och förhandlat med sina tromän om detta ärende, gav han dem med allas enstämmiga bifall och samtycke tillstånd att stanna kvar där och förkunna Kristi evangelium; han gav även fritt tillstånd åt var och en, som ville, att söka deras undervisning.

Med glatt hjärta såg nu Guds tjänare, att de haft framgång i vad de önskat, och började förkunna frälsningens ord för folket på platsen. Det var också flera, som var gynnsamt stämda mot deras sändning och gärna lyssnade till Herrens lära. Hos dem hölls också många kristna fångna, som gladdes över, att de nu omsider kunde få del av de heliga sakramenten. Och så blev det klart, att allt i verkligheten förhöll sig så, som deras sändebud berättat för Hans Majestät kejsaren, och några begärde med fromt sinne dopets nåd. Bland dem var denna stads hövitsman vid namn Herigar, som var konungens rådgivare och av honom högt älskad; han mottog det heliga dopets nådegåva och stod oryggligt fast vid den allmänliga kyrkans tro. Icke långt därefter byggde han ock en kyrka på sitt arvegods och övade sig själv med stort nit i att tjäna Gud.

12.

När dessa Guds tjänare hade tillbragt halvannat år hos dem, återvände de till Hans Majestät kejsaren med säkert bevis för sin sändnings framgång samt med ett brev, som konungen skrivit med egen hand på det hos svearna brukliga sättet. ... När nu den fromme kejsaren hörde detta, fröjdade han sig på det högsta, och då han tillika tänkte på, vilken begynnelse, som redan var gjord för trons utbredning bland danskarna, bragte han Gud allsmäktig lov och pris och började, upptänd av nit för tron, att tänka över, huruledes han uppe i norr, d.v.s. på gränsen av sitt rike, skulle kunna upprätta en biskopsstol, varifrån den biskop, som där hade sitt säte, lämpligen kunde göra tätare besök i dessa trakter för att predika.

Vid denna tidpunkt, då redan tron på Kristus genom Guds nåd hade börjat bära frukt i danskarnas och svearnas land, fick han (*kejsar Ludvig*) kännedom om sin faders önskan; och för att ej någon del av hans strävan skulle bli ouppfylld, så upprättade han med biskoparnas och ett talrikt besökt kyrkomötes bifall ett ärkebiskopsäte i staden Hamburg, i förut omtalade yttersta del av saxarnas land bortom Elbe. Under detta skulle hela den nord-elbiska kyrkan lyda, och med detta skulle vara förbunden makten över alla Nordens länder att insätta biskopar och präster, som förordnades till dessa trakter för Kristi namns skull.

Till detta ämbete lät sålunda kejsaren högtidligen inviga vår helige herre och fader Ansgar såsom ärkebiskop ...

13.

Påven Gregorius gav honom (*Ansgar*) företräde och utnämnde honom till sitt sändebud hos alla kringboende folk, både svear och danskar, därtill slaver och andra folk, som bo i de nordiska länderna, tillika med Ebo, ärkebiskop av Rheims, som förut erhållit denna sändning. (*Anm. Ebo gjorde ett par missionsresor till danskarna på 820-talet*) ... Denna sändning hade, såsom vi redan sagt, av påven Paschalis förut blivit uppdragen åt ärkebiskopen Ebo av Rheims. Ty driven, som vi tro, av Guds ande, brann han av

glödande nit för hedningarnas kallelse, i synnerhet danskarnas, som han ofta sett vid kejsarens hov, och över vilkas bundenhet i djävulens villfarelser han sörjde, ...

14.

Men efter vår helige herre och fader Ansgars invigning, som förut omnämnts, rådgjorde han och Ebo sinsemellan om denna sändning och fann det nödvändigt, att någon förordnades som medhjälpare åt Ansgar för att sköta biskopens åliggande i svearnas land, alldenstund en biskop borde vara närvarande i ett så avlägset land och Ansgar ensam ej kunde räcka till för båda platserna.

Med kejsarens samtycke och goda vilja utvalde den högvärdige Ebo en sin släkting Gautbert till detta värv och sände honom, beklädd med biskoplig värdighet, till svearnas land. Vad som behövdes för gudstjänsten och nödiga penningmedel lämnade han honom rikligen såväl av egna tillgångar som ock av vad kejsaren gett, och förordnade honom liksom i sitt ställe att vara sändebud bland svearnas stammar; han hade ju själv förut genom apostolisk myndighet erhållit samma uppdrag att förkunna evangelium.

Så kom nämnde Gautbert, som man vid invigningen hedrade genom att giva honom det apostoliska namnet Simon, till svearnas land och blev mottagen med heder av både konung och folk. Med allas enstämmiga bifall började han där bygga en kyrka och offentligen förkunna trons evangelium. Det blev nu frälsningsglädje för de där boende kristna, och de troendes antal ökade dag för dag.

15.

Emellertid skötte vår herre och herde i det honom anförtrodda stiftet och i danskarnas land sitt ämbete med nit, och genom sitt exempel och sin goda umgängelse drog han många till trons nåd. Han började ock att köpa gossar av dansk och slavisk börd och därjämte att lösköpa fångar för att uppfostra dem till Guds tjänst. Somliga av dessa behöll han här hos sig, andra satte han i det nämnda Turholts kloster för att få undervisning.

16.

Medan detta på båda håll bedrevs på ett berömligt och Gud värdigt sätt, hände det (=år 845), att sjörövare (*vikingar*) oförmodat kom till Hamburg och inneslöt staden med sin flotta. ... Fienden hade nu bemäktat sig staden och plundrade allt, som fanns i den och på den närliggande landsbygden. De hade kommit dit vid aftonen och stannade där denna natt och följande dygn; sedan allt blivit stucket i brand och utplundrat, drog de bort. Där blev kyrkan, som var härligt byggd under herr biskopens ledning, lagd i aska, tillika med det underbart inrättade munkklostret. ...

17.

Då inträffade (= år 845?) också på grund av djävulens eggelse, att svearnas folk blev gripet av rasande nitälskan och lömskt började förfölja den nämnde biskop Gautbert. Och det begav sig, att en del av folket rotade sig tillsammans och störtade mot det hus, där han bodde, för att plundra, och dräpte med svärd hans frände Nithard och gjorde honom, som vi tro, till Guds martyr, såsom mördad av hat till det kristna namnet. Men Gautbert själv och hans övriga följeslagare, som jämte honom var tillstädes, band de, plundrade dem på allt vad de kunde finna hos dem, och drev dem under skymf och smälek ut ur landet. Detta skedde dock inte på kunglig befallning, utan förövades allena i ett folkupplopp.

18. (Om olyckor som drabbade dem som ingick i upploppet.)

19.

Så var denna plats hädanefter i nästan sju år utan präst (= 845-851 ?). Häröver var vår herre och herde Ansgar mycket sorgsen och ängslig och kunde ej lida, att den kristna

tron, som där begynt, skulle gå under. I synnerhet var han bekymrad för sin käre son (i tron), den förut nämnde Hergeir. Han sände därför en eremit vid namn Ardgar till dessa trakter och ålade denne att framföra att sluta sig till Hergeir.

Denne kom så dit, blev hövligt mottagen av Hergeir själv och beredde med sin närvaro de där bosatta kristna stor glädje. Ej heller vågade någon av de otrogna att sätta sig emot hans förkunnelse, emedan de med bävande hjärta erinrade sig det straff, som drabbade dem, vilka drivit Guds tjänare därifrån.

På Hergeirs tillstyrkan och på den dåvarande konungens befallning och tillåtelse började Ardgar att offentligen förvalta de heliga sakramenten. ...

En gång satt han (Hergeir) i en tingsförsamling, i ett tält (senare benämnd lövsal), som var uppförd på fältet för samtal. (Här berättas om Hergeirs starka tro.)

Vid ungefär samma tid hände det också, att en svensk konung vid namn Anund, som blivit fördriven från sitt rike, vistades som landsflyktig hos danskarna. Då han önskade att vinna tillbaka det rike, som en gång var hans, började han söka hjälp hos dem och försäkrade, att många skatter kunde tillfalla dem, om de ville följa honom. Han ställde för deras ögon den nämnda staden Birka, emedan där funnes många rika köpmän, överflöd på alla ägodelar och mycket penningar och dyrbarheter. Han lovade nu att föra dem till denna stad, där de utan stor förlust för sin här skulle kunna komma i åtnjutande av vad de hade behov av. Glada över de utlovade förmånerna och lystna efter att förvärva skatter, utrustade de till hans hjälp tjugoen skepp med stridbart manskap och ställde dem till hans förfogande. Därtill hade han elva egna skepp.

De seglade således från danskarnas land och kom oförmodat till den nämnda staden. Det fogade sig så, att landets konung just då var långt borta och hövdingarna och folket ej hann samla sig. Blott den nämnde Hergeir, hövitsman på platsen, var tillstädes med de köpmän och de folk som fanns kvar. I detta svåra trångsmål flydde de nu till den närliggande borgen. De började ock att göra löften och utlova och bringa offer i mängd åt sina gudar eller snarare djävlar för att genom deras hjälp bli räddade i denna stora fara.

Men då borgen själv just ej var stark och de själva för få för att göra motstånd, skickade de sändebud till fienden för att begära vänskap och förbund. Konung Anund lät säga dem, att de skulle betala hundra mark silver (= *drygt 20 kg*) i lösepenning för själva staden. Så skulle de få fred. Detta sände de genast till det belopp, som begärdes, och konungen tog emot det. Men danskarna var missnöjda med denna förlikning, emedan det ej gått så, som de gjort upp, och ville göra ett plötsligt angrepp på svearna och i grund utplundra platsen och avbränna den. De förklarade, att varje köpman där ägde mer än vad som bjudits dem, och att de på intet vis ville tåla ett så skymfligt bedrägeri.

Medan de nu avhandlade detta sins emellan och rustade sig att förstöra och plundra borgen, dit invånarna flytt, fick dessa också kunskap härom. De samlade sig därför åter, och då de ej alls hade krafter att göra motstånd och det ej fanns något hopp att komma undan, uppmanade de varandra ömsesidigt att bringa sina gudar större löften och offer. ... (Hergeir uppmanar de instängda att förtrösta på hans gud istället) ... Man godtog så hans råd, och endräktigt och frivilligt drog de alla ut på öppna fältet, såsom sedvänja är hos dem, och utlovade för sin befrielse fasta och allmosor till Herrens Kristi ära.

Emellertid började konung Anund att förhandla med danskarna om, att de skulle utröna genom lottkastning, om det var gudarnas vilja, att denna plats skulle ödeläggas av dem. "Där finns", sade han, "många mäktiga och stora gudar. Där har också förr i tiden en kyrka blivit byggd, och där dyrkas Kristus av många kristna, han som är den starkaste bland gudarna och kan hjälpa dem, som sätta sitt hopp till honom, på vad sätt han vill. Det är således nödvändigt att utröna, om det är gudarnas vilja, som driver er till detta." Detta kunde de ej säga nej till, emedan så är sed hos dem. Man frågade således genom lottkastning om gudarnas vilja och fann, att det ej alls var möjligt att utföra detta utan olycka för dem själva, och att Gud ej gav dem denna plats till plundring. Ånyo frågade de, till vilken trakt de skulle bege sig för att skaffa sig penningar, på det att de icke skulle komma tomhänta hem, svikna i sina förväntningar. Lotten utföll så, att de borde begiva

sig till en stad, som låg långt därifrån i slavernas land. Danskarna trodde nu detta, som om de fått en gudomlig befallning, och drog sig tillbaka från denna plats och skyndade raka vägen till den andra staden. Oförmodat störtade de sig över invånarna, som levde i lugn och ro, tog borgen med vapenmakt och återvände hem efter att där ha tagit mycket byte och många skatter.

Men denne konung Anund, som kommit för att utplundra svearna, slöt fred och förbund med dem, gav tillbaka det silver, som han nyligen mottagit av dem, och stannade en tid kvar hos dem, emedan han önskade att förlika sig med sitt folk. Så befriade Herren i sin nåd för sin tjänare Hergeirs tros skull folket på platsen från fiendens anfall och återgav det dess ägodelar.

Härefter förkunnade nu Hergeir öppet, vart han kom, för alla Guds makt och trons nåd... Så kämpade han den goda kampen ända till sitt livs slut. Och när han fullbordat sitt lopp i goda gärningar, och hans svaghet tog till, så blev han anbefalld åt Guds mildhet av den nämnde prästen Ardgar, som stod vid hans sida, mottog den heliga nattvarden och avsmnade saligt i Kristus (=år 851?).

20. *Om en from kvinna bland svearna, vid namn Frideborg, och hennes dotter Katla.*

Efter Hergiers död drog den nämnde prästen Ardgar av kärlek till det ensamma liv, han tidigare fört, bort från dessa trakter och begav sig åter till sin uppehållsort. Så måste de kristna, som bodde där, ånyo vara utan präst.

21. *Om kejsar Ludvigs död.*

22. *Om biskopsstiftens gränsändringar, år 848.*

23. *Om beslut vid kyrkomötet i mars 857.*

Och denna vår son, den nyssnämnde Ansgar, meddela vi offentlig myndighet att predika evangelium såsom vårt sändebud hos alla kringboende folk, både svear och danskar, därtill slaver och andra folk, var de än bo i dessa trakter, och varhelst Guds nåd öppnat en dörr. Vi bestämma ock, att biskopssätet bland folken norr om Elbe vid namn Hamburg invigt till vår helige Frälsares och hans heliga och obefläckade moder Marias ära, för framtiden skall vara ett ärkebiskopssäte.

(Strax därefter kom Bremens stift att läggas under Hamburgs stift.)

24.

Då han (Ansgar) nämligen övertagit Bremens stift och således numera hade något att ge bort, började han ånyo i sin själ glödande längta efter att om möjligt få arbeta för Kristi namn i danskarnas land.

Därför besökte han ofta Hårik, som då ensam var konung över danskarna, och sökte göra honom sig bevågen genom gåvor och alla tjänster, han kunde, i hopp om att med hans tillstånd kunna utöva predikoverksamhet i hans rike. Flera gånger blev han nämligen skickad till honom som kungligt sändebud och verkade med nit och trohet för fred och förbund och de båda rikenas nytta. Denne konung Hårik lärde därvid känna den helige mannens trohet och godhet och började så att hjärtligt vörda och älska honom, gärna lyssna till hans råd och i allt behandla honom som sin förtrogne vän, så att han till och med lät honom vara närvarande vid hemliga överläggningar, när han förhandlade med sina rådgivare om rikets angelägenheter.

... När han så vunnit konungen vänskap, började han söka övertala honom att bli kristen. ... Sedan han uttalat denna önskan, började också vår helige fader tillstyrka honom att visa Herren Kristus den tjänst, som skulle vara honom kärast av allt, nämligen tillåtelse att bygga en kyrka i hans rike, där en präst ständigt kunde vara tillstädes och utså ordets säd och meddela dopets nåd till var och en, som ville taga emot den.

Konungen gick i hjärtlig välvilja in därpå och tillät honom att bygga en kyrka på en plats i riket vid namn Slesvig (=samma plats som, eller i närheten av Hedeby), en

hamnstad, som är högst lämplig för detta ändamål och ligger nära dessa (våra) trakter; en plats där köpmän strömma samman från alla håll. Han upplät också en plats, där prästen kunde bo, och gav likaledes tillåtelse, att var och en i hans rike, som ville, fick bli kristen.

(Om den kristna församlingen där, samt uppgiften att en del i staden redan var kristna, däribland några av de förnämsta.)

25.

Emellertid kände vår herre och fader Ansgar ett stort och hjärtligt medlidande också med svearnas folk, emedan det då var övergivet och utan präst, och han började bedja den nämnde konung Hårik, som i allt var hans förtrogne vän, att hjälpa honom att åter kunna besöka deras rike. Konungen upptog även denna bön med den största välvilja och lovade att på allt sätt söka förverkliga dem. (Om beslutets verkställande.)

26.

När nu Ansgar skulle anträda denna resa (*år 852, eller 853?*), fick han med sig ett sändebud tillika med ett tecken från nämnde konung Hårik. Han lät meddela svearnas konung vid namn Olof (Olov) följande budskap från sig: ...Nu bad han konungen, att han likaledes ville giva honom tillstånd att i sitt rike upprätta kristen gudsdyrkan, så som han önskade, ty Ansgar ville ej göra annat, än vad som vore gott och rätt.

Ansgar fullföljde så den resa, som han anträtt, och efter omkring tjugo dagars sjöfärd framkom han till Birka. Där fann han konungen och folkmassan i förvirring genom en förskräcklig villfarelse. (En man, snarast en "hednapräst", talade i starka ordalag emot Ansgar:) "... Om ni dock önskar att ha flera gudar och vi ej är Er nog, så upptaga vi enhälligt i vår församling Eder forne konung Erik, så att han må tillhöra gudarnas tal."

Detta djävulska budskap, som öppet förkunnades vid herr biskopens ankomst, förvirrade allas sinnen, och mäktig villfarelse hade bragt oro i allas hjärtan. Ty de lät bygga ett tempel till ära för den nämnde, längesedan avlidne konungen och började även bringa löftesgåvor och offer åt honom såsom åt en gud. När nu herr biskopen kom dit, började han utfråga sina vänner, som han kände från fordom, på vad sätt han borde vända sig till konungen i denna sak. Alla avrådde de honom med all kraft och försäkrade, att hans sändning denna gång alls intet kunde uträtta, men om han hade något av värde, borde han ge bort det för att slippa därifrån med livet. ...

Då han nu befann sig i stort bekymmer för denna sak, antog han till sist det råd, man gav honom, och inbjöd konungen till sitt härbärke. Han gjorde ett gästbud för honom, bragte honom de gåvor, han var i stånd till, och framställde ändamålet med sin sändning. Redan förut hade ju orsaken till hans ankomst blivit meddelad konungen både genom Håriks sändebud och genom herr biskopens vänner, som fanns på platsen. Han fann nu behag både i hans kärleksfulla välvilja och i de gåvor, han gett honom, och svarade, att han mycket gärna ville göra, vad han tillrätt. "Här", sade konungen, "fanns dock förr präster, som blev bortdrivna härifrån genom ett folkupplopp, ej på kunglig befallning. Därför varken kan eller vågar jag ge mitt bifall till vad ni avser med Er sändning, innan jag genom lottkastning sport våra gudar till råds och frågat efter folkets vilja i denna sak. Låt ditt sändebud vara med mig på nästa ting, så ska jag tala till folket för din sak. Och om gudarna ge sitt bifall och folket går med på din önskan, kommer det att gå lyckligt med vad du begärt. Varom icke, ska jag också låta dig veta det." Ty det är sed och skick hos dem, att varje offentligt ärende mer beror på folkets enstämmiga vilja än på konungens makt.

27.

(Ansgar fick en ingivelse.)

Så snart konungen fått sina hövdingar samlade, började han förhandla med dem om vår faders sändning. Dessa beslöt, att man genom lottkastning skulle utröna, vad som i

denna sak var gudarnas vilja. De gick således, som det var deras sed, ut på fältet och kastade lott, och lotten utföll så, att det var gudarnas vilja, att den kristna gudsdyrkan där skulle grundas.

... När därpå dagen för tinget kom, vilket hölls i staden Birka, lär konungen, såsom sed är bland dem, genom en härold utropa för folket vad syftet med deras sändning var. Så snart de fått höra detta, började de, betagna av villfarelse som de förut var, att under oro och støj ge uttryck åt skilda meningar.

Under det allmänna larmet reste sig bland folket en gammal man och sade: (Här följer ett längre allmänt tal). Så slutade han sitt tal, och folkmassan blev enig och beslöt, både att präster skulle få vistas hos dem, och att vad som hörde till de heliga sakramenten skulle få ske hos dem utan hinder.

Konungen steg nu upp från tinget och skickade genast sin budbärare jämte herr biskopens sändebud och meddelade honom, att folket enhälligt gått över till hans mening. Detta var konungen mycket kärt, men han kunde icke ännu ge honom fullt tillstånd, innan han på ett annat ting, som skulle hållas i en annan del av hans rike, hunnit meddela beslutet åt det folk, som bodde där.

Och se, tiden för tinget kom, och konungen lät genom en härold utropa syftet med herr biskopens sändning och tillika meddela, vad som sagts och gjorts på föregående ting; nu enades genom Guds nådiga försyn allas hjärtan så, att de samfällt antog beslutet från föregående ting och förklarade, att de till alla delar ville instämma däri.

28.

Efter dessa händelser kallade konungen till sig herr biskopen och omtalade, vad som hade skett. Och så förordnade han med allas endräktiga vilja och bifall, både att kyrkor skulle få byggas hos dem och präster vistas där, och att vilken av folket, som ville det, skulle utan hinder få bli kristen.

Vår herre och herde anbefalldes då den nämnde systersonen till den högvördige biskop Gautbert vid namn Erimbert åt konungen, för att denne genom hans hjälp och skydd därstädes skulle kunna förvalta de heliga sakramenten. Honom gav konungen en tomt i nämnda stad att bygga en bönesal på; och herr biskopen köpte en annan tomt med hus till bostad för prästen. Och konungen visade mot herr biskopen sin välvilliga tillgivenhet och ynnest och lovade, att han överallt ville visa sig som en trogen beskyddare av hans vänner genom Guds nåd allt blivit vederbörligt utfört, återvände herr biskopen till sitt.

29. (Ansgar fick en inre syn.)

30.

Vi bör ej heller förbigå, hur Guds kraft efter Ansgars resa blev uppenbarad för dessa svear. Det fanns nämligen ett folk, kurer kallat, som bor långt från svearna och fordom hade lytt under deras välde, men det var redan då länge sedan de gjort uppror och ej velat finna sig i att lyda under dem. Detta visste danskarna, och på förut nämnda tid (år 852/853), då herr biskopen redan kommit till svearnas rike, samlade de en mängd skepp och styrde till detta land (=året därpå) i avsikt att röva invånarnas egendom och även lägga dem under sig. Riket hade fem städer.

Då nu landets invånare fick höra om deras ankomst, samlade de sig och började göra manligt motstånd och försvara sin egendom. De vann seger, högg ned hälften av danskarna, tog även och plundrade hälften av deras skepp och vann guld, silver och mycket byte.

Då förut nämnde konung Olov och svearna, vilka ville förvärva sig den berömmelsen, att de kunde göra, vad danskarna ej förmått, hörde detta, samlade de en ofantlig här och drog till dessa trakter, så mycket hellre som invånarna förr lytt under dem. Och först kom de oförmodat till en stad i kurerens rike vid namn Seeburg (=sannolikt Seleburg vid

Düna), där det fanns sju tusen stridbara män, härjade och plundrade den i grund och brände den.

Deras mod ökades härigenom. De lämnade sina skepp, gjorde ett hastigt tåg på fem dagar och skyndade i vild upphetsning till en annan stad i landet, som hette Apulia (= *Pilten vid Windau?*); men i denna stad fanns det femton tusen stridbara män. När nu svearna kom dit och invånarna inneslöt sig i borgen, började de förra utifrån kraftigt angripa staden och de senare att inifrån göra manligt motstånd - de därinne försvarade sig, de därute stormade an. Nu förgingo åtta dagar på så sätt, att de varje dag från morgon till afton höll på med striden, och många stupade å ömse sidor, men ingendera sidan segrade.

Men då, på nionde dagen började svearnas manskap, trött av det långvariga blodbadet, att känna sig i trångmål, ängslas och bäva och blott tänka på, hur man skulle komma därifrån. "Här", sade de, "uträtta vi ingenting, och våra skepp är långt borta." Ty det var, som sagt, fem dagars färd till den hamn, där deras skepp låg. Då de nu i sin stora förvirring ej alls visste, vad de skulle göra, beslöt de att med lottkastning utröna, huruvida deras gudar ville hjälpa dem, så att de antingen kunde vinna seger eller med livet slippa därifrån. De kastade alltså lott, men kunde ej finna någon av gudarna, som ville vara dem till hjälp. Då detta omtalades bland folket, uppstod väldig gråt och klagan i lägret och de förlorade allt mod.

(Därefter rådfrågar de Kristus, och får svaret att han står på deras sida varefter de med full kraft anfaller staden.)

När de omringat staden och skulle börja anfallet, bad de, som var därinne, att de skulle få tillfälle att tala. Då sveakonungen gav sitt bifall därtill, fortsatte de: "Nu behagar oss fred mer än krig, och vi önska ingå förbund med Er. Och för det första ge vi Er som en förbundsgåva det byte i guld och vapen, vi tog från danskarna förra året. Vidare bjuder vi för var man, som bor i denna stad, en halv marker silver (= *drygt 1 hg*), och dessutom vilja vi betala Er den skatt, som vi förr plägade erlägga, ställa gisslan och hädanefter vara Ert välde lydiga och hörsamma, som vi förr varit."

(Detta förslag godtog svearna, varefter de seglade hem igen)

31-32. (Om kung Håriks öde och död (= år 854) i Schlesvig; Hårik den yngre uppstiger på tronen.)

33.

Medan detta pågick (= år 854; eller 855?), sände den förut nämnde högvördige biskop Gautbert till svearnas folk en präst vid namn Ansfrid, som var av dansk härkomst och av herr Ebo blivit uppfostrad till herrens tjänst. När han kom dit, återvände den nämnde prästen Erimbert därifrån; Ansfrid uppehöll sig där tre år eller mer och åtnjöt stort anseende hos alla. Men när han därpå fick höra om herr Gautberts död, återvände även han därifrån, och efter att ha vistats en tid hos oss angreps han av en plågsam sjukdom och avled under tilltagande smärtor.

(Då utsågs en präst vid namn Ragenbert som sändes till svearna. Men han föll i bakhåll och dödades redan innan han kom till Slesvig. Då sändes istället en annan präst vid namn Rimbert (*ej författaren själv*), av dansk börd, och han blev väl mottagen av konung och folk.)

34-42.

(Diverse kyrkliga händelser; Ansgar dog år 865)

* * *

Celebreum (Sigfridslegenden)

Gestra beati Sigfridi (Sigfridslegenden) skrevs i Växjö år 1206, men det måste ha funnits en äldre nedtecknad version. Under 1200-talet författades ett officium, som kallas Celebreum, och det bestod av legenden samt andra erforderliga liturgiska texter vilka behövdes på Sigfridsmässodagen den 15 februari. Ett nytt Sigfrids-officium diktades omkring år 1400, och det kallas Sanctus Sigfridus. Nedan följer en översättning av Celebreum.

FÖRSTA VESPERN

Antifon till psalmerna

Älskade bröder, låtom oss högtidligt fira den helige Sigfrids årliga minnesfest. Hans heliga själ gjorde i dag lyckligen sitt inträde i himmelens boning. Ängla-skaran gladde sig med honom och tog ärofullt emot honom.

Kapitel

Se, en stor präst.

Responsorium

Kristi stridsman odlat har
ofruktbara marker,
gjort av skogar och av snår
vingårdar och parker,
kuvat järnhårt hednafolk
lärt det kristna seder.

Versikel

Ja, till himmelrikets ljus,
mörkrets barn han leder.

Antifon till Magnificat

Låtom oss med hymner och lovsånger prisa Herren, som med trons nåd kallade den helige Sigfrid från England. Av dennes gyllene lära strålar numera svenskarnas kyrka. Rik på förtjänster som han är, må han med sina förböner stå oss bi inför Gud.

Kollektbön

Gud, du har genom den helige Sigfrid, din bekännare och biskop, låtit oss komma till kunskap om ditt högt heliga namn. Unna oss, det bedja vi, att undervisas av hans hälsobringande lära och att få del av hans eviga belöning. genom vår Herre.

Invitatorium

Låtom oss med fromt hjärta jubla i bekännarnas Herre, honom som förlänade den ädle Sigfrid himmelriket.

FÖRSTA NOKTURNEN

Antifon

Den stora högtiden till ära för den helige Sigfrid, den utmärkte biskopen, är nu inne. Uppstånd av kärlek till Gud försmådde han fädernesland, släktingar och världslig ära. Måtte Jesus Kristus på hans förbön göra oss värdiga att få vara i hans sällskap.

Antifon

På det av konung Mildred utlysta konciliet av kyrkofäder och ädlingar bestämde han sig för att göra en pilgrimsfärd för Herrens skull. Han styrde kosan mot Sverige men kom genom Guds ledning till Danmark.

Antifon

När konung Sven av Danmark fått veta hans ankomst, blev han glad, tog hedersamt emot honom och gav honom välvilligt all den hjälp som stod i mänsklig förmåga.

Läsning 1

Omkring år 845 sändes den helige Ansgar, Bremens ärkebiskop, av kejsar Ludvig till Sverige för att där utså Herrens ord. Detta gjorde han verkligen. Han omvände många i detta rike till kristendomen. Sedan sådde emellertid ovännen ogräs i vetet. Folket vände tillbaka till hedendomen och fördrev biskop Simon, som den helige Ansgar sänt till dem. Rättfärdighetens strålgång höll alldeles på att slockna i detta land. Men då befallde Gud sina moln, det vill säga sina predikanter, att de skulle regna nådens och frälsningens skurar över denna bygd.

Responsorium

När den ädle mannen Sigfrid, Herrens dyrbara bekännare, fått kunskap om dråpet på sina systemsöner, utstod han allt tåligt och tackade Gud. Sedan rustade han sig till arbete, gav icke vika för djävulskt våld utan föresatte sig att skyndsamt återvända till sitt biskopssäte.

Versikel

När konung Olov fått veta allt detta, sörjde han djupt. Han fruktade att Sigfrid skulle ge vika för sin våldsamma sorg och återvända till sitt eget land.

Läsning 2

Det fanns då i Sverige en konung vid namn Olov, kallad Skötkonung, som, ehuru hedning, likväl var välvillig till sin läggning. Genom den milda försynens ingivelse bad han sin vän, konungen av England, att skicka honom någon, som var kunnig i den katolska tron, i det att han försäkrade att han ville bli kristen.

Responsorium

När gudsmannen återvänt till sitt biskopssäte, fann han kyrkan förhärjad av fiender och den nyplanterade vingården luta mot sitt fall. Under vakor, fastor och böner bemödade han sig att återuppbygga den.

Versikel

Han fann att Kristi vingård saknade någon som kunde odla den, men han anbefalldes den enträget åt Herren.

Läsning 3

När engelsmannens konung hörde, att hans hjärta blivit gästade av Herren, kallade han sitt rikets biskopar, präster och ädlingar till koncilium och skickade honom sedan med allas samtycke den helige Sigfrid, ärkebiskop av York. Denne sändes liksom från himmelen. Han lämnade sin ärkebiskopliga värdighet och for som en fattig pilgrim, upptänd av nitälskan för tron, till de otrogna för att predika Kristi evangelium.

Responsorium

Han höll ut i bön och förkunnelse, och han bad ivrigt att Herren måtte förlåna den nya planteringen sin rikligaste nåd.

Versikel

En trofast och klok tjänare, som Herren satte över sitt husfolk.

ANDRA NOKTURNEN

Antifon

Efter en tid tog han farväl av den danske konungen och anlände så till Sverige.

Antifon

Där slog han upp sitt tält och unnade sig att vila. Enligt den anvisning, som en ängel gav honom i sömnen, utstakade han måtten för bönehuset.

Antifon

Folk skyndade till från alla håll. Man blev snart troende, och man beundrade kraften i det heliga ordet, genom vilket de skulle kunna renas och försonas, sedan de förkastat avgudarna.

Läsning 4

Icke skrämmd av tanken på lidande utan iklädd trons och kärlekens vapenskrud, begav han sig åstad, tog vägen genom Danmark och kom genom Herrens ledning till det land som heter Varend, den sydligaste provinsen i Sverige, och till den ort som heter Växjö. Där slog gudsmannen upp sitt tält och unnade sina lemmar en kort vila. I sömnen såg han Herrens ängel stå i underbar strålgång bredvid sig och säga: "Stå upp, du Guds älskade, och följ mig!" Han följde honom i tankarna, och ängeln ledde honom till den plats, vilken han med säkra tecken utstakade för den kyrka han skulle bygga, varefter han försvann. På denna plats byggdes en stenkyrka till ära för detta helgon och helige Johannes Döparen, och den är biskopssäte ännu i denna dag.

Responsorium

Av vilken prisvärd kärlek glöder du icke, du Kristi kämpe, när du åt Guds fiender utverkar försoning och himmelrikets härlighet.

Versikel

Den som är full av nåd och förtjänst, anbefaller din hjord åt Herren!

Läsning 5

Gudsmannen genomvandrade detta land, iklädd rättfärdighetens pansar, skyddad av trons sköld och försedd med andens svärd, som är Guds ord, och predikade ståndaktigt kristendomen. Av hans utomordentliga förkunnelse upptändes många till nitälskan för tron, började bygga tempel för helgonen och riva ned avgudatemplen och hugga ned offerlundarna, där man förut framburit hedniska offer.

Responsorium

Guds älskade kämpe Sigfrid bönföll oförtrutet och bad ideligen Herren att återfinna sina systemsöner. Han bad att Herren i sin nåd måtte visa honom deras kroppar.

Versikel

Herren hörde hans bönerop och uppenbarade från ovan, barmhärtig som han var, vad som varit fördolt.

Läsning 6

Som Kristi ljuvliga vällukt spred sig ryktet om biskopens helighet och nådde fram till den nyssnämnde konung Olovs öron. Denne skickade hedersamt legater och bad honom komma till sig. Gudsmannen lämnade i Varend sina tre systemsöner, fullärda i den

katolska tron, och befallde dem att ståndaktigt predika Guds ord för folket. Glad begav han sig till konungen, vilken han träffade i Västergötland på den gård som heter Husaby. Konungen gladdes sig åt hans ankomst och mottog honom med den största hedersbetygelse.

Responsorium

När Sigfrid, Guds präst, händelsevis vandrade en natt längs sjön, ivrigt bedjande, såg han på långt håll tre klart skinande ljus sväva österut över vågorna.

Versikel

Gudsmannen blev glad, kastade sig till marken och tackade Gud.

TREDJE NOKTURNEN

Antifon

När Olov, Sveriges konung, fått underrättelse om hans ankomst, skickade han hedersamt legater och mottog honom ärofullt.

Antifon

När gudsmannen predikade den eviga frälsningens ord, blev konung Olov troende och tog emot Kristi dop med de sina.

Antifon

Djävulen led oändlig skada, när själarna blev återvunna åt Kristus.

Läsning 7

Gudsmannen predikade nu frälsningens ord för folket. Konungen blev troende, och i en liten källa vid kungsgården därstädes mottog han det heliga dopet med hela sin hird. Renad i det frälsande badet understödde den store konungen på ett lysande sätt den kristna tron och skänkte till kyrkan hela gården Husaby till evärdelig egendom.

Responsorium

Kristi kämpe blev glad, skyndade sig och gick snabbt ljusen till mötes. Den heliga klenoden visades honom av Gud. Den skulle framdeles bliva fromma själar till gagn.

Versikel

När den helige Sigfrid fann att hans önskan hade blivit uppfylld, förde han genast sina systemsöners huvuden i land med stor glädje.

Läsning 8

Djävulen såg emellertid med avund hur hans dyrkan dagligen förminskades, de troendes antal mångdubblades och Kyrkan triumferade. Under den helige Sigfrids frånvaro från Varend bemödade han sig att bringa dennes tre systemsöner om livet, så att fåren ur den förskingrade hjorden skulle kunna bitas ihjäl av vargar från avgrunden. Till sist uppväckte denne fiende hos några illasinnade män, som ville återvända till satan, ett bittert hat till dessa trons försvarare. Ty när de såg, att dessa icke ville tillåta den otillåtliga avgudadyrkan, trängde de om natten in i det hus, där de låg och sov, drog svärden och högg huvudena av dem.

Responsorium

När den helige Sigfrid satt och betraktade sina systemsöners huvuden, grymt avhuggna av de gudlösa och ännu begjutna av rosenrött blod, greps han av medlidande och sade sorgset: "Må Gud hämnas!" genast svarade ett av huvudena: "Det blir hämnat!" Det andra frågade: "När?" Då svarade det tredje: "På barnbarn."

Versikel

Genom Herren har detta skett, på det att många hjärtans tankar ska bli uppenbarade.

Läsning 9

När den helige Sigfrid blivit underrättad om dråpet på sina systemsöner, tackade han innerligt Gud, som genom martyrdöden kallat dem hem till sig från denna världen. En lång tid utövade han, under idel möda och arbete, sin pilgrimsfärds och sin heliga förkunnelses ämbete, som bar mångfaldig frukt. Han avsomnade sedan, en lycklig pilgrim och en Guds sanne kämpe, saligen i Herren.

Responsorium

Du brann av omätlig kärlek till frälsaren, o Sigfrid, då du av tillgivenhet för honom övergav ditt fäderneland och världslig ära. Fördenskull har du förtjänat att få höra: "Tag i besittning det rike som är berett åt sig från världens begynnelse."

Versikel

Eftersom du fordom uppfattade hans honungsljuva röst, får du numera njuta den, när du säger: "Kom du min Faders välsignelse!"

Te Deum

LAUDES

Antifon

En ny sol bryter fram,
den sprider en ny strålgans,
den fördriver
hednafolkens vantro.

Antifon

Den trofaste biskopen
bringar frid åt folken.
Åt dem som längta efter frid
giver han frid från himmelen.

Antifon

Han lämnar England, sitt fäderneland, och sin församling.
Den högste Konungens häröld
kommer fattig till Sverige.

Antifon

Den klara dagen gryr,
natten viker.
Den sanne Guden dyrkas
och skänker ljus åt dagen.

Antifon

Syndarna åkalla dig,
du förträfflige fader.
Bär fram de bedjandes åkallan
i Guds åsyn!

Antifon till Benedictus

Sveriges fader,

hör dina söner som ropa!
Hjälp oss i striden,
och slå ned våra ovänner.
Led de vilsegångna
in på rättfärdighetens väg,
och för oss med jubel
in i härlighetens rike!

Antifoner från Laudes
Antifon till Magnificat
Sigfrid, svenskarnas
apostel och fader,
trons tjänare,
de förlorades frälsning,
du väktare för Herrens vingård,
du sedernas lärare,
giv oss medborgarskap
hos helgonen!

* * *

BRUNO av Querfurt

Ett brev till kejsar Henrik II

Skrivet år 1008. Bruno bedrev en omfattande missionsverksamhet i Östersjöområdet, och blev vigd till ärkebiskop för att få större auktoritet. Han blev preussarnas och slavernas apostel.

Bruno låter meddela att han några år tidigare anmodat några tyska och polska prästmän, bland annat en biskop och en munk, att bege sig till Sverige för att förkunna evangelium. De fick där en inte obetydlig framgång, och lyckades omvända flera folk till kristendomen, och till och med en storman.

Jag vill icke undanhålla Eders majestät, att vår biskop hade skickat (en mission) med den förträfflige munken Rodbert, som Eders majestät känner, bortom havet för att predika evangelium för svearna. Enligt vad återvändande budbärare tillförlitligt berättat, har han döpt själve svearnas hövding, vars hustru länge varit kristen. Gud vare därför lovad, jämte vilken tusen människor och sju grannelag med samma också mottagit nåden. detta ville de övriga hindra, (men) i hopp att alla skulle återgå med biskopen(s återvändande), gåvo de tills vidare med sig. Sändebud hava sänts för att få reda på dessas ställning och omvändelse. Då de återkomma, skall jag eder tjänare till eder, såsom den konung, den där givit mig missionsuppdraget, lämna vederbörlig upplysning om de uppgifter, de lämnat.

* * *

Kommentar:

Somliga antar att biskopen som munken Rodbert färdades med var biskop Turgot som blev den förste säkert kände biskopen i Skara, och det antas vidare att stormannen var kung Olof Skötkonung. Dessa antaganden är långt ifrån säkra och de två namnlösa personerna i texten kan avse helt andra personer.

* * *

Gutasagan

Denna berättelse är känd i ett enda exemplar vilken ingår i Gutasagan från 1300-talets mitt. Den anses återgå på en tidigare nedteckning från 1200-talets början.

1. Tjälvars erövring, och den stora utvandringen

Gotland fann först en man, som hette Tjälvar. Då var Gotland så förtrollat, att det om dagarna sjönk och om nätterna stod uppe. Men denne man bar först eld till landet, och sedan sjönk det aldrig. Denne Tjälvar hade en son, som hette Havde. Och Havdes hustru hette Vitstjärna. Dessa två var de första, som bodde på Gotland. Första natten, som de sovo tillsammans, drömde hon en dröm. Det var som om tre ormar var slingrade samman i hennes barm, och det tycktes henne, som om de kröp ut ur hennes barm. Denna dröm berättade hon för Havde, sin man. Han uttydde den så:

"Allt är bundet i ringar
Bebyggt land ska detta vara
och vi ska få tre söner."

Dem gav han alla namn, innan de var födda:

"Gute skall äga Gotland,
Graip skall den andre heta
och Gunnfjaun den tredje."

De skiftade sedan Gotland i tre tredingar, så att Graip, den äldste, fick nordligaste tredingen, Gute den mellersta och Gunnfjaun, den yngste, den sydligaste.

Från dessa tre förökades sedan folket på Gotland så mycket under en lång tid, att landet ej förmådde föda dem alla. Då lottade de bort från landet var tredje man, så att de fick behålla och föra bort med sig allt som de ägde ovan jord. Sedan ville de ogärna fara bort, utan for till Torsborg och slog sig ned där. Sedan ville landet icke tåla dem, utan de drev bort dem därifrån.

Sedan for de bort till Fårön och slog sig ned där. Där kunde de icke uppehålla sig utan for till en ö vid Estland, som heter Dagö, och slog sig ned där och byggde en borg, som ännu synes.

Där kunde de icke heller uppehålla sig utan for uppför en flod, som heter Dyna, och upp genom Ryssland. Så långt for de, att de kommo till Grekland. Där bad de grekernas konung att få bo i ny och nedan. Konungen lovade dem det och trodde, att det ej var mer än en månad. När sedan en månad hade gått, ville han visa bort dem. Men de svarade, att ny och nedan varade alltid, och sade, att så hade de blivit lovat dem. Denna deras tvist kom omsider för drottningen. Då sade hon: "Min herre konung! Du lovade dem att bo här i ny och nedan. Det är för all tid. Då kan du ej taga det ifrån dem." Så bodde de där och bo där ännu, och ännu hava de något av vårt språk.

Före den tiden och länge därefter trodde man på hult och på högar, helgedomar och stavgårdar och på hedniska gudar. De offrade sina söner och döttrar och boskap jämte mat och dryck. Det gjorde de efter sin vantro. Hela landet hade för sig det högsta blotet med människor. Eljest hade var treding sitt blot. Och smärre ting hade mindre blot med boskap, mat och dryck. De kallades offerbröder, ty de offrade alla tillsammans.

2. *Gotland under sveariket*

Många konungar stred om Gotland, medan det var hedniskt. Dock behöll gutarna alltid seger och sin rätt. Sedan sände gutarna många sändemän till Sverige. Men ingen av dem kunde göra fred förr än Avair stråben från Alva socken; han gjorde först fred med svearnas konung. När gutarna bad honom fara, svarade han: "Ni vet, att jag nu är närmast död och fall. Ge mig då, om ni vill, att jag ska fara i en sådan våda, tre mansböter, en för mig själv, en annan för min födde son, och en tredje för min hustru." Ty han var klok och mångkunnig så som sägner gå om honom.

Han ingick i stadgad rätt med svearnas konung. Sextio marker silver (*c:a 12 kg*) vart år, det är gutarnas skatt, så att Sveriges konung skall hava fyrtio marker silver av de sextio och jarlen skall hava tjugo marker silver. Denna stadga hade han gjort med landets råd, förrän han for hemifrån. Så gick gutarna frivilligt under svearnas konung, för att de måtte fria söka sig till Sverige på alla ställen utan tull och alla avgifter. Så äga ock svearna söka till Gotland utan kornband eller andra förbud. Hägn och hjälp skulle konungen giva gutarna, om de tarvade det och krävde det. Sändebud skall ock konungen och likaledes jarlen sända till gutarnas ting och låta där upptaga sin skatt. De sändebuden ska lysa fred för gutarna och fara över havet till alla platser, som tillhöra Uppsala konung, och likaså för dem som den vägen äga söka hit.

3. *Olov Haraldssons besök*

Därefter (*år 1029*) kom konung Olov den helige flyende från Norge med skepp och lade sig i en hamn, som heter Åkergarn. Där låg helge Olov länge. Då for Ormika från Hejnum och flera mäktiga män till honom med sina gåvor. Denne Ormika gav honom tolv vädurar jämte andra dyrbarheter. Då gav helge Olov honom åter i gengåva två dryckesbollar och en bredyxa. Då tog Ormika emot kristendomen efter helge Olovs lära och byggde sig bönehus på samma ställe, där nu Åkergarns kyrka står. Därifrån for Olov till Jaroslav i Holmgård.

4. *Gotlands kristnande*

Fästän gutarna var hedningar, seglade de likväl med köpmansvaror till alla länder, kristna och hedniska. Då såg köpmännen kristna seder i kristna länder. Då lät somliga där döpa sig och förde till Gotland kristna präster.

Botair från Akebäck hette han, som först byggde kyrka, på det ställe, som nu heter Kulstäde. Det ville landet ej tåla, utan brände den. Därför kallar man ännu stället Kulstäde. Efter den tiden var det blot i Vi. Där byggde han en annan kyrka. Denna kyrka ville landet också bränna. Då gick han själv upp på kyrkan och sade: "Vill ni bränna den, då skall ni bränna mig med denna kyrka." Han var själv mäktig och hade till hustru en dotter till en mycket mäktig man, som hette Likair den vise, boende på det ställe, som heter Stenkyrka. Han rådde mest på den tiden. Han hjälpte Botair, sin måg, och sade så: "Våga er inte på att bränna mannen eller hans kyrka, ty den står i Vi", nedanför klinten. Därmed fick den kyrkan stå obränd. Den blev satt där med alla helgons namn, på det ställe, som man nu kallar Peters kyrka (= i Visby). Det var den första kyrka på Gotland, som fick stå.

Sedan någon tid därefter lät hans svärfar Likair den vise döpa sig och sin hustru, sina barn och allt sitt husfolk, och han byggde kyrka på sin gård, på den plats som nu kallas Stenkyrka. Det var den första kyrkan i landet uppe i norra tredingen. Sedan gutarna hade

sett kristna mäns seder, lydde de Guds bud och lärda mäns lära. De tog då allmänt emot kristendomen frivilligt utan tvång, så att ingen tvang dem till kristendomen.

Sedan de allmänt hade blivit kristna, byggdes en annan kyrka i landet, i Atlingbo; det var den första i mellantredingen. Sedan byggdes den tredje kyrkan i landet i Fardhem i södra tredingen. Efter dem förökades alla kyrkor på Gotland, ty män byggde sig kyrkor till större välmak.

5. *Gotland under Linköpings stift*

Förrän Gotland varaktigt fick en biskop, kom till Gotland biskopar, som var pilgrimer till det heliga landet Jerusalem och for hem därifrån. Den tiden gick vägen österut genom Ryssland och Grekland till Jerusalem.

De vigde först kyrkor och kyrkogårdar, på deras bön, som lät bygga kyrkor. Sedan gutarna hade omvänt sig till kristendomen, sände de bud till högste biskopen i Linköping, ty han var dem närmast, så att han med stadgad rätt skulle komma från Gotland för att lämna hjälp med de villkor, att biskopen skulle komma från Linköping vart tredje år till Gotland med tolv sina män, som skulle följa honom genom hela landet med böndernas hästar, så många och ej flera. Så ska biskopen fara över Gotland för att viga kyrkor och taga emot sin gengärd: tre måltider och ej mera vid var kyrkovigning, jämte tre marker; altaresvigning en måltid jämte tolv örar, om altare ensamt ska vigas; men om båda äro ovigda på samma gång, altare och kyrka, då ska båda vigas för tre måltider och tre marker penningar.

Av varannan präst ska biskopen, då han kommer, taga gengärd, tre måltider och ej mera. Av varannan präst, som ej gjorde gengärd det året, ska biskopen taga lösen, så som det för kyrkorna är stadgat. De som ej gav gengärd den gången, de ska då ge gengärd, då biskopen kommer tillbaka på tredje året. Och de ska då ge lösen, som förra gången gav gengärd. Uppstå tvister, som biskopen ska avdöma, ska de slutföras i samma treding, ty de män veta mest om sanningen, som bo där närmast. Blir tvisten icke där slutförd, då ska den hänskjutas till alle mäns samtal och icke från en treding till en annan.

Uppstå strider eller tvister, som de tillhör biskopen att döma, då ska man här bida biskopens hitkomst och icke fara över, om ej trångsmål nödgar därtill och det är så stor synd, att prostens ej kan giva avlösning. Då skall man fara över mellan valborgsmässan och allhelgonamässan, men ej därefter under vintertiden till valborgsmässan. Böter till biskopen är på Gotland ej högre än tre marker.

6. *Ledungsflottan*

Sedan gutarna hade tagit sig biskop och präster och mottagit full kristendom, då åtog de sig också att följa sveakonungen i härfärd med sju snäckor mot hedniska länder, men ej mot kristna; dock så, att konungen skall påbjuda gutarna ledung efter vintern och giva dem en månads frist före ledungsstämman, men ledungsstämman skall vara före midsommar och ej senare. Då är det lagligen påbudet, men ej annars. Då har gutarna rätt att fara i ledung, om de vilja, med sina snäckor och åtta veckors skeppsvist, men ej mera. Om gutarna icke kunna följa, då ska de lämna fyrtio marker penningar för varje snäcka, men dock först följande år och ej samma år som ledungen blev påbjuden. Det heter ledungslame.

I den månaden ska under en vecka budkavle gå omkring och ting utsättas. Om de bliva eniga om att ledungen ska gå ut, då ska de sedan en halv månad rusta sig till färden, och sedan sju dygn före ledungsstämman ska ledungsmännen vara färdiga och vänta på vind. Om så händer, att det ej kommer god vind i den veckan, då ska de ännu bida sju dygn efter ledungsstämman. Men om god vind ej kommer under den tiden, då kunna de saklöst fara hem, ty de kunde ej roende fara över havet utan seglande. Kommer påbud om ledung inom kortare tid än en månad, då ska man ej fara utan saklöst sitta hemma.

Är det så, att konungen ej vill tro, att buden kom olagligt eller att vinden hindrade i rätt tid, då ska konungens sändemän, som upptaga skatten på det ting, som är näst efter sankt

Petersmässan, taga ed av tolv nämndemän, som konungens sändemän vilja utse, att de satt hemma med lagligt förfall.

Ingen nämnded skall givs på Gotland utom konungens ed. Kan så illa hända, att krönt konung blir med något våld bortdriven från sitt rike, då ska gutarna icke utgiva skatt utan hålla den kvar i tre år. Och dock ska de vart år sammanskjuta skatten och låta den ligga, men giva ut den då, när tre år är förlidna, till den som då råder över Sverige.

Slutet brev med konungens insegel ska sändas om all konungens rätt, och ej öppet.

* * *

ADAM av Bremen

Historien om Hamburgstiftet och dess biskopar

”Gesta Hammaburgensis Ecclesiae Pontificum”

(Skriven på 1070-talet av ärkebiskop Adam av Bremen)
bok 1-2: stifts- och missionshistoria, från 780-talet och framåt
bok 3: biografisk, Adalbert och hans tid
bok 4: beskrivning av Norden m.m.

FÖRSTA BOKEN

kap 7

De (*germanerna*) ägnade t.o.m. dyrkan åt lövrika träd och åt källor. De tillbad också en ovanligt stor trädstam, som de rest i höjden under bar himmel. Denna kallade de på sitt eget språk Irminsul, vilket på latin betyder *universalis columna* (alltets pelare), som bar den upp hela världen.”

Dessa detaljer har jag lånat från Einhards böcker om sachsarnas ankomst, seder och vidskepelse. Detta tycks fortfarande slaverna och sveonerna ägna sig åt på hedniskt vis.

kap 14

Den segerrike kejsar Karl (*den store, död 814*), som lagt under sig alla riken i Europa, sägs till sist också ha börjat ett krig mot danerna. Dessa och övriga folk, som bor bortom Danmark, kallas alla nordmän av frankernas historieskrivare. Deras kung Gottfrid hade redan förut gjort friserna, nordalbingerna, obodriterna och andra slaviska folk skattskyldiga under sig och hotade nu Karl själv med krig. Det var denna strid som framför allt fördröjde uppfyllandet av kejsarens avsikter med Hamburg. Sedan slutligen genom en Guds skickelse Gottfrid avlidit, efterträddes han av sin brorson Hemming, som snart slöt fred med kejsaren och erkände Ejder som gräns för sitt rike.

kap 15

Sedan Hemming, danernas kung, dött, avgjorde vid samma tidpunkt Sigfrid och Anulo, Gottfrids brorsöner, maktens fördelning genom en strid, då de inte kunde komma överens om vem som skulle regera. I denna drabbning stupade 11000 män, båda kungarna föll, och sedan Anulos anhängare vunnit en blodig seger, insatte de Reginfrid och Harald på kungatronen. Snart blev Reginfrid fördriven av Harald och ägnade sig åt sjöröveri med sina fartyg. Harald ingick ett fördrag med kejsaren (*Ludvig den fromme; 813-840*).

... Vid samma tidpunkt kom Harald, danernas kung, som av Gottfrids söner hade berövats tronen, till Ludvig för att be om hjälp. Han blev snart undervisad i den kristna trons grunder och lät döpa sig i Mainz tillsammans med sin gemål, sin broder och en stor mängd andra daner. Kejsaren personligen lyfte upp honom ur den heliga källan, och när han beslutat att återinsätta honom på hans tron, gav han honom en förläning på andra sidan Elbe samt upplät åt hans broder Horich en del av Frisland, för att han skulle kunna hålla stånd mot sjörövarna.

kap 25

(Danernas kung Horich omvänds och döps av Ansgar; *c. sent 830-tal*).

kap 26

Nordmännen hade farit uppför Loire och satt Tours i brand, vidare farit uppför Seine och belägrat Paris, varefter Karl (*den skallige; 843-877*) greps av rädsla och gav dem ett landområde till att slå sig ned i. Sedan omnämns (*i frankernas historia*) att de ödelagt Lothringen och erövrat Frisland, och att de riktat sin segrande hand mot sitt eget kött och blod. Ty när Guttorm, nordmännens hövding, kämpade mot sin farbroder, nämligen Horich, danernas kung, gick båda parterna så mordiskt löst på varandra, att allt krigsfolk omkom och att av kungaätten ingen av dem alla överlevde utom en pojke vid namn Horich. När denne senare steg upp på danernas tron, kastade han sig i medfött raseri över de kristna, drev ut Guds präster och lät stänga kyrkorna.

kap 48

Följande har jag hört direkt av den pålitlige danske kungen Sven (Estridsson), när han på min begäran räknade upp sina förfäder: ”Efter nordmännens nederlag”, sade han, ”härskade, så vitt jag har mig bekant, Helge, som var älskad av sitt folk på grund av sin rättvisa och helighet. Han efterträddes av Olof, som kom från sveonernas land och med vapenmakt erövrade danernas rike (= år 902). Han hade många söner, av vilka Gnupa och Gurd bemäktigade sig tronen efter faderns död.”

kap 52

Åtskilligt meddelade mig danernas berömde kung på min anmodan. ”Efter Olof, sveonernas hövding”, sade han, ”som med sina söner härskade i Danmark, intog Sigtrygg hans plats. Då han hade härskat en kort tid, berövade honom Svens son Hardeknut (= *Gorm*) från nordmännens land hans tron.” Men huruvida några av dessa danernas många kungar eller snarare tyranner regerat på en gång eller den ene efterföljande den andre efter kort tid är osäkert.

kap 59

Därefter for han (ärkebiskop Unni), i den store predikanten Ansgars spår, över Östersjön och kom inte utan möda fram till Birka. Efter den helige Ansgars död hade på sjuttio år ingen from lärare vågat fara ända dit, förutom, efter vad jag ser i skrifterna, Rimbart ensam. Till den grad hade förföljelsen hindrat de våra. Birka är götarnas stad och belägen mitt i sveonernas land, inte långt från det tempel som heter Uppsala och som sveonerna räknar som allra mest ansett när det gäller gudarnas dyrkan. Här bildar en vik av det hav

som kallas det baltiska eller barbariska en hamn, som vetter mot norr och som är välkommen för de vilda folk som bor spridda runt detta hav, men som är mycket riskabelt för dem som är oförsiktiga eller obekanta med nejden. Ty invånarna i Birka hemsöks ofta av angrepp från de i trakten talrika sjörövarna, och då de inte kan stå dessa emot med vapenmakt, försöker de att med list bedra sina fiender. De har blockerat havsviken på en sträcka av över hundra stadier genom osynliga stenmassor och gjort infarten riskfylld lika mycket för sina egna män som för rövarna. Emedan denna ankringsplats är den säkraste i sveonernas kustområde, brukar alla skepp, tillhöriga daner och nordmän såväl som slaver och sember och andra Östersjöstammar, samlas där regelmässigt i och för olika nödvändiga affärer.

kap 61

Jag har hört av danernas ofta citerade kung Sven, att sveonerna vid denna tid styrdes av en viss kung Ring tillsammans med hans söner Erik och Emund. Det är samma Ring som före sig haft Anund, Björn och Olof, om vilka man kan läsa i den helige Ansgars levnadsbeskrivning.

kap 62

När Guds budbärare (ärkebiskop Unni) hade fullgjort sitt missionsuppdrag och slutligen beslöt sig för att fara hem, insjuknade han i Birka och lämnade där sin trötta kroppshydd. ... Hans kropp begrov de i staden Birka och tog endast med hans huvud till Bremen, vilka de under tillbörliga hedersbetygelser bisatte framför altaret i S:t Petersdomen.

ANDRA BOKEN

kap 18

Sachsens gräns löper sedan utmed denna ända till den skytiska havsbukten och det hav man kallar Östersjön. Om detta havs natur har Einhard kortfattat skrivit i kejsar Karls levnadsbeskrivning på tal om kriget med slaverna.

kap 19

"Från den västliga Oceanen", säger han (Einhard), "sträcker sig mot öster, med okänd längd men med en bredd som ingenstades överstiger 100 romerska mil (= 15 mil) och som på många ställen är mindre, ett hav, runt vilket många folkstammar bor. Danerna och sveonerna, som vi kallar nordmän, bebor både dess norra strand och alla öar i det. Men den södra stranden bebos av slaver och andra folk, bland vilka särskilt märkes wilzerna (*även kallade liutizerna; kap 22*), som kungen då förde krig mot. Genom ett enda fälttåg, som han personligen ledde, slog och underkuvade han dem så grundligt, att de i fortsättningen ansåg det vara klokt att inte längre vägra att lyda hans befallningar."

kap 20

Så säger Einhard. ... tack vare vår ärkebiskop Adaldags (937-988) nitälskan, nästan samtliga sägs ha blivit omvända till kristendomen.

kap 21

Slavernas land, som är Tysklands största landskap, bebos alltså av vinulerna, som förr kallades vandalerna.

(ANM: *jfr langobarderna som tidigare kallats viniler, och som kämpade mot vandaler.*)
... De av dem som bor mest centralt och är allra mäktigast är redarierna. Deras mycket kända samhälle är Rethra, som är ett säte för avgudadyrkan. Där har uppförts ett stort tempel åt avgudarna, av vilka Radegast är den förnämste. ... man säger att det tar fyra dagar att resa från Hamburg till detta tempel.

(ANM: jfr finnarnas benämning *routsi* på ruserna eller folket öster ifrån.)

kap 22

På andra sidan liutizerna, som med annat namn kallas wilzer, möter vi Oder, den mest vattenrika floden i slavernas land. Vid dess mynning, där den flyter ut i de skytiska träskan, erbjuder det berömda samhället Jumne en mycket besökt ankarplats för de vilda folk och grekiska katoliker, som bor i dess omnejd. Eftersom åtskilliga märkliga och knappt trovärdiga ting brukar anföras till denna stads berömmelse, anser jag det vara av intresse att här ge några få upplysningar, som är värda att nämna. Det är förvisso det största av alla de samhällen som Europa rymmer, och det bebos av slaver jämte andra folk, greker och barbarer. Till och med ditresande sachsare har fått tillåtelse att bosätta sig där på lika villkor, om de nämligen inte, så länge de vistas där, talar om att de är kristna. Ty alla är ännu fångna i hedniska seder och vanföreställningar, och dock kan man inte finna något folk som är mera hederligt och vänsällt, när det gäller karaktär och gästfrihet.

kap 25

(Om Haralds regering i Danmark.)

Emund, Eriks son, regerade då i Sverige. Denne stod i förbund med Harald (blåtand av Danmark) och var vänligt inställd till de kristna som kom till honom.

kap 26

Man berättar att Odinkar den äldre av Adaldag vigdes (*mellan 948-c.970*) för sveonernas land och att han energiskt genomförde sitt missionsuppdrag bland hedningarna. ... Bland de övriga biskoparna känner den gamla traditionen knappast till någon som var så berömd som Liafdag från Ribe (*vigd år 948*), vilken också skall ha varit namnkunnig på grund av sina underverk och som predikade på andra sidan havet (=d.v.s. i *sveonernas land och Norge*).

kap 30

Sveonernas mäktige kung Erik (segersäll), som hade samlat en krigshär, talrik som sanden i havet, tågade nämligen in i Danmark (= c:a 982/990), där Sven mötte honom, nu övergiven av Gud och förgäves litande till sina avgudar. Där utkämpades på bägge håll många strider till sjöss - så brukar nämligen detta folkslag kämpa - och danernas samtliga stridskrafter blev tillintetgjorda. Kung Erik segersäll behöll Danmark. Sven fördrevs ur sitt rike och fick av en nitälskande Gud en lön som var värdig hans gärningar.

kap 34

Skottarnas kung rördes slutligen av hans (Sven Tveskäggs) olyckliga belägenhet och tog vänligt emot honom. Där vistades kung Sven i landsflykt i två gånger sju år, ända till Eriks död.

kap 35

"Erik", sade han (Sven Estridsson), "fick herraväldet över två rikena, danernas och sveonernas. Även han var hedning och mycket fientligt inställd till de kristna." ... *Skolie (Nr 24)*: Erik, sveonernas kung, slöt ett fördrag med polanernas mycket mäktige kung Boleslaw (992-1025). Denne gav Erik sin dotter eller syster till äkta. På grund av detta förbund angreps danerna av slaverna och sveonerna gemensamt. Boleslaw, som var en mycket from kristen kung, ingick förbund med (*kejsar*) Otto III (*av Sachsen*; 983-1002) och underkuvade hela slaverlandet.

kap 36

Berömd var också i Danmark vid denna tid Odinkar den äldre, salig i åminnelse, om vilken jag ovan skrivit. Han predikade på Fyn och Själland, i Skåne och i Sverige och omvände många till kristen tro.

kap 37

Andra uppger att både tidigare och vid denna tid några engelska biskopar och präster hade lämnat sitt land för att predika evangelium. Av dessa skall Olav (Skötkonung) ha blivit döpt och dessutom andra. Den mest bekante av dem var biskop Johannes, samt ytterligare några, om vilka jag skall tala längre fram.

kap 38

Erik, svenskarnas kung, blev alltså omvänd till kristendomen i Danmark och döpt där. Av denna anledning fick predikanter tillfälle att komma över från Danmark till Sverige, där de ”verkade frimodigt i Herrens namn”. Av danernas mycket kloke kung har jag fått höra att Erik, efter att ha antagit kristendomen, ånyo återfallit i hedendom.

kap 39

Efter att ha väntat länge på Eriks död kom Sven tillbaka från sin landsflykt och tog sina fäders rike i besittning. Detta skedde i fjortonde året efter hans fördrivande eller utlandsvistelse. Han äktade Eriks efterlämnade gemål, mor till Olof (Skötkonung). Hon födde åt honom sonen Knut. Men den, på vilken Gud är vred, har ingen nytta av svåggerskap.

[Sveonernas kung var ivrig kristen och tog en slavisk flicka vid namn Estrid, av obodriternas stam, till gemål. Hon födde honom (Anund) Jacob och dottern Ingegerd, som den fromme kungen i Ryssland Jaroslav tog till äkta.]

Olof som efter sin faders död fick väldet i sveonernas land, anföll helt oväntat, i spetsen för sin här, den olycklige Sven, fördrev honom ur riket och tog själv Danmark i besittning. ... Olof återinsatte honom i hans rike, emedan han hade äktat hans moder. De ingick med varandra en obrottslig överenskommelse att bevara den kristendom som var planterad i deras land och utbreda den till främmande folkslag.

kap 40

Han (Olav Tryggvason av Norge) samlade alltså en flotta av tallösa skepp och angrep danernas kung. Det skedde mellan Skåne och Själland, där kungarna brukar utkämpa sjödrabbningar. Det smala sundet i det baltiska havet vid Helsingborg, där Själland kan ses från Skåne, är ett omtyckt tillhåll för sjörövarna. Sedan de alltså sammandrabbat där (*år 1000; slaget vid Svolder*), blev nordmännen slagna och jagade på flykten av danerna.

kap 41

Vid denna tid insatte han (Sven Tveskägg) en viss biskop Gotebald, som kom från England, till att undervisa i Skåne. Denne skall en tid ha predikat i Sverige, men ofta också i Norge.

kap 43

Vid denna tid och även längre fram blev i Hamburg många ur prästerskapet och bland medborgarna bortförda i fångenskap, och ännu fler drabbades av hatet mot kristendomen och bragtes om livet. ... När jag ställde ännu fler frågor till kungen (Sven Tveskägg) angående detta, sade han: ”Sluta nu, min son. Vi har så många martyrer i Danmark och i slavernas land, att de knappt kan rymmas i en bok.”

kap 52

Knut (den store av Danmark; 1019-1035; *fadern Sven dog 1014*), som kände sig hotad från två håll, ingick då ett förbund med sin broder Olof (Skötkonung), Eriks son, som regerade i Sverige, och planerade att med hans hjälp ta makten först i England, sedan i Norge. Utrustad med tusen stora skepp for Knut alltså över det britanniska havet (*Nordsjön*). Efter vad sjömän uppger, kan man segla över detta från Danmark till England på tre dagar, om man har sydostlig vind.

kap 55

När Knut efter många segrar återvände från England, hade han i många år herraväldet över Danmark och England. Under denna tid hämtade han många biskopar från England till Danmark. ... Över detta upprördes vår ärkebiskop Unwan.

kap 57

Han (Olav Haraldsson *av Norge; 1015-1030*) hade också hos sig många biskopar och präster från England, med hjälp av vilkas förmaningar och undervisning han själv vände sitt hjärta till att söka Herren, och han uppdrog också åt dem att vägleda hans undersåtar. Bland dem var Sigfrid, Grimkil, Rudolf och Bernhard berömda för lärdom och kraftansträngningar. På kungens befallning besökte dessa också Sverige, Götalandet och alla öar som ligger bortom Nordanlandet.

kap 58

Den andre Olov (Skötkonung) sägs ha utmärkt sig för en lika stor kärlek till religionen i Sverige. I sin avsikt att omvända sina undersåtar till kristendomen lade han ned stor möda på att riva det hedniska Uppsalatemplet, beläget mitt i sveonernas land. Hedningarna, som med rädsla såg hans avsikter, sägs ha träffat ett avtal med sin kung av den innebörden, att om han själv ville vara kristen fick han utöva sina kungliga befogenheter i det landskap i Sverige som han föredrog. När han där grundade en kyrka och införde kristen gudstjänst, fick han emellertid inte med våld tvinga någon invånare att avsäga sig dyrkan av sina gudar, för så vitt denne inte självmant önskade omvända sig till Kristus. Kungen som var nöjd med denna överenskommelse, grundade en kyrka åt Gud samt inrättade ett biskopssäte i västra Götalandet, som ligger närmast danerna och nordmännen. Det är det stora samhället Skara, för vilket, på den mycket fromme kung Olofs begäran, ärkebiskop Unwan vigde Thurgot som den förste biskopen. Denne man skötte energiskt sin mission bland hedningarna. Genom sin verksamhet vann han de två namnkunniga götiska folkstammarna för Kristus. Under förmedling av denne biskop sände kung Olof ofantliga gåvor till ärkebiskop Unwan.

kap 59

Denne kung sägs för övrigt ha haft två söner. Dessa båda lät han döpa tillsammans med sin gemål och sitt folk. Den ena av dem, som föddes av en bihustru, fick namnet Emund. Den andre, Anund, som kungen hade avlat med sin lagliga gemål, fick trons och nådens tillnamn Jacob. Han var visserligen ung till åren men överträffade alla sina föregångare i visdom och fromhet. Ingen kung var så älskad av sveonernas folk som Anund.

kap 61

Men Olav (Haraldsson), som satte allt sitt hopp till Gud, började på nytt krig för att betvinga avgudadyrkarna. Sålunda samlade han dels från sveakungen, vars dotter var hans gemål, dels från folken på öarna en mycket stor mängd krigsmän och lyckades återerövra sitt land med vapenmakt.

kap 62

Ryktet berättar att vid samma tid (1020-tal) en man vid namn Wolfred från England, driven av kärlek till Gud, hade kommit till Sverige och med stor förtröstan predikat Guds ord för hedningarna. När han genom sin predikan hade omvänt många till kristen tro, tog han sig för att uttala sin förbannelse över en av folkets avgudar vid namn Tor, vars bildstod var uppställd på hedningarnas tingsplats. Samtidigt grep han en yxa och högg stoden i bitar. För att han hade vågat göra detta blev han strax nedstucken och fick mängder med sår, och sände så sin själ, som var värdig martyrkronan, till himlen. De vilda människorna slet söner hans kropp, och sedan den skändats på flera sätt, dränkte de den i ett kärr.

kap 64

Vid denna tid vistades berömda predikanter hos ärkebiskopen (*Libentius II*; 1029-1032): biskoparna Odinkar den yngre från danerna, Sigfrid från Sverige och Rudolf från Norge.

kap 66

Ledningen av detta kloster (i Lüneburg) låg i händerna på götarnas biskop Gottskalk.

kap 78

... Man berättar om många strider mellan Sven (Estridsson) och Magnus (den gode *av Norge*; 1035-1047). När Sven hade besegrats i alla dessa sjöslag (=c.1042), flydde han till sveonernas kung Anund.

TREDJE BOKEN

kap 15

När detta hade inträffat (Anm. att danerna förlorat England; 1042), gick sveonernas mycket fromme kung (Anund) Jacob ur tiden, och hans broder Emund slemme efterträdde honom. Denne var son till en av Olovs (Skötkonung) frillor, och fastän han hade blivit döpt bekymrade han sig inte mycket om vår religion. Han hade hos sig en viss biskop Osmund, som inte lydde under något kyrkligt överhuvud och vars uppfostran en gång av Sigfrid, nordmännens biskop, hade uppdragits åt skolan i Bremen. Men glömsk av dessa välgärningar begav han sig senare till Rom för att bli biskopsvigd, och när han avvisats därifrån, reste han runt som en vagabond till den ena platsen efter den andra och lyckades så till sist bli vigd av en polansk ärkebiskop. Därpå kom han till Sverige och påstod sig av påven ha blivit vigd till ärkebiskop för detta land. Men när vår ärkebiskop skickade sina sändebud till kung (Emund) Gamle. Påträffade de där den nämnde omkringresande Osmund, som på ärkebiskopligt vis lät bära ett kors framför sig. De fick också höra, att han förförde de ännu nyomvända vilda folken genom oriktig undervisning i vår tro. Skrämmd som han var av sändebudens närvaro, förmådde han genom sedvanlig list att få folket och kungen att avvisa dem, föregivande att de inte hade påvlig bekräftelse på sitt uppdrag. ... När sändemännen sålunda hade blivit avvisade av sveonerna, sägs en viss man - jag vet inte om det var en brorson eller en styvson till kungen - ha följt dem till vägs under tårar och ödmjukt anbefallt sig åt deras böner. Han hette Stenkil. Denne som var den ende som kände medlidande med bröderna, erbjöd dem gåvor och såg till att de välbehållna kunde passera bergstrakterna i Sverige och komma fram till den helgonlika drottning Gunhild (=Guda, dotter till Anund Jacob), som, efter att ha blivit skild från danernas kung (Sven Estridsson) på grund av sin släktskap med honom, nu levde utanför Danmark och ägnade sig åt gästfrihet och andra fromma verk. Hon tog mycket ärofyllt emot sändebuden, som om de hade skickats av Gud, och sände med dem stora gåvor till ärkebiskopen.

skolie (nr 66): Gunhild, Anunds änka är inte densamma som Gude, som Thora dödade.

ANM: Sven Estridssons första hustru Gunhild (dog 1054) var dotter till Sven jarl av Norge, men uppgiften avser hans andra hustru Guda dotter till Anund Jacob även om namnet är omkastade i skolien. Det upplösta äktenskapet bör ha skett ungefär då Anund dog, och detta kan vara orsaken till sammanblandningen med hans änka.

I skolie nr 72 (kap 21) sägs att Guda dödades med gift av Svens frilla Thora.

kap 16

Under tiden nådde Guds hämnande hand sveonerna, som hade avvisat sin biskop. Först sändes en son till kungen vid namn Anund åstad för att utvidga riket, och när han hade kommit till Kvinnolandet, som jag tror är amazonernas land, omkom både han och hans trupper av det gift, som dessa blandade i källvattnet. Vidare träffades sveonerna, jämte andra olyckor, av en sådan torka och missväxt, att de skickade sändebud till ärkebiskopen för att få tillbaka sin biskop, varvid de lovade bot och bättring samt folkets omvändelse. Över detta glädde sig ärkebiskopen och gav hjorden på dess begäran dess villige herde. När denne sedan kom till sveonernas land, blev han mottagen med så stor glädje av alla, att han vann hela värmlänningarnas folkstam för Kristus och även sägs ha utfört underverk bland folket. Vid samma tid dog sveonernas kung Emund, och efter honom uppsattes hans brorson Stenkil, som jag ovan talat om, på tronen. Denne var trogen Herren Jesus Kristus, och alla våra bröder, som besökte detta land, kunde vittna om hans gudsfuktan. När herr ärkebiskopen Adalbert i ett ståtligt tal, såsom han brukade, beskrev allt detta som hade hänt sveonerna under hans tid (ärkebiskop i Bremen 1043-1072), var han noga med att tillfoga en syn som biskop Adalvard (i Skara) hade haft, i vilken han blev uppmanad att inte dröja att gå åstad och predika evangelium.

kap 51

(Hamburg plundras och raseras av slaverna.) ... Fördrivandet av ärkebiskopen och (*hertig*) Gottskalks död inträffade alltså inom ett enda år, nämligen ärkebiskopens tjuogoandra ämbetsår (1064/1065). Om jag inte tar miste, förebådade den hemska komet (=Halleys komet), som just detta år blev synlig vid påsktid (=år 1066), att dessa olyckor skulle drabba oss.

kap 53

I sveonernas land avled vid samma tid (c.1066) den mycket fromme kung Stenkil. Efter honom kämpade två med namnet Erik om kungamakten, och i detta krig skall alla svenskarnas stormän ha stupat. Båda kungarna omkom också då. När hela kungasläkten sålunda var fullständigt utdöd, både ändrades förhållandena i riket och stördes kristendomen där i hög grad. De biskopar som ärkebiskopen hade låtit viga för detta land stannade hemma av fruktan för förföljelser. Endast biskopen i Skåne hade hand om götarnas kyrkor, och sveonernas jarl Gnif styrkte sitt folk i den kristna tron. *skolie (nr 84):* Sedan de två med namnet Erik hade stupat i striden, uppsattes kung Stenkils son Hallsten på tronen. När denne snart hade blivit fördriven, tillkallades Anund från Ryssland, och sedan också han hade avsatts, valde sveonerna en viss Hakon (röde), vilken tog den unge Olavs moder till äkta.

ANM: Håkan röde kan ha gift sig med Elisabeth, dotter till Jaroslaw I av Kiew, tidigare gift med Harald hårdråde av Norge (1047-1066), vilka fick sonen Olav kyrre (född 1050; norsk kung 1069-1093)

kap 54

Han (Sven Tveskäg) hade nämligen litterär bildning och var mycket frikostig mot främlingar och skickade sina egna klerkar för att predika i hela Sverige och i nordmännens land samt på öarna i denna del av världen. Genom hans sannfärdiga och välformulerade framställning fick jag veta, att under hans tid många människor bland de vilda folken hade omvänts till kristen tro, och att vidare åtskilliga såväl i Sverige som i

Norge hade lidit martyrdöden. ”Bland dessa”, sade han, ”fanns en utländsk man vid namn Erik, som, när han predikade bland de längst upp boende sveonerna, vann martyrkronan genom att bli halshuggen.

FJÄRDE BOKEN

A.

Ansgar var den förste missionären, sedan kom Rimbert, därefter Unni, och nu krävdes det att han själv (*Adalbert; 1043-1072*) blev den fjärde evangelisten i ordningen. ... Denna resa, som han redan öppet planerade, lät han i rättan tid övertala sig att avstå från, avrådd av danernas mycket kloke kung.

B.

... Han (Adalbert) vigde nämligen många biskopar för Danmark, Sverige och Norge och öarna i havet (*Island, Grönland, Orkney m.m.*).

E.

”Adalbert, den helige romerska och apostoliska stolens representant, ärkebiskop över alla Nordens folk och ovärdig ledare av kyrkan i Hamburg, hälsar Wilhelm, biskop i Roskilde. Jag skulle med glädje ha emottagit bud om att ni hade kommit eller sänt ett ombud från er till den synod som jag har beslutat avhålla i Slesvig. Men härom vill jag tala en annan gång. Nu däremot önskar jag, att ni, min broder, inte skall vara okunnig om vilken förtret biskop Adalvard (den yngre) har vållat mig, vilken jag har vigt till biskop för kyrkan i Sigtuna med er som vittne, då ni ju var närvarande vid hans vigning. Då det vilda folket inte önskade ha honom som överhuvud, företog han sig att lägga beslag på kyrkan i Skara. Jag ber er därför, att ni skall skicka mitt sändebud, som är på väg dit, till biskopen i Dalby.”

F.

Antalet män, som ärkebiskopen (Adalbert) invigde för mission bland hedningarna, är ganska stort. ... För Sverige invigde han sex: Adalvard och Acilin, vidare Adalvard och Tadiko och därtill Simeon och munken Johannes.
skolie (nr 94): Adalvard den äldre sattes i spetsen för båda Götalanden, Adalvard den yngre sändes till Sigtuna och Uppsala, Simeon till skridfinnarna och Johannes till öarna i det baltiska havet.

G.

Av påven fick han (Adalbert) vidare den hedrande särställningen, att den apostoliske herren överlät all sin bestämmanderätt på honom och hans efterföljare, så att han själv överallt i Norden, på de platser där det syntes lämpligt, ofta mot kungarnas vilja upprättade biskopsdömen och invigde till biskopar dem av sina kaplaner, som han önskade välja ut.

BESKRIVNING AV NORDENS ÖAR

kap 1

(Danmark: Från Slesvig till Ålborg är det 5-7 dagsresor.) ... Det (Hedeby) ligger vid en vik av Östersjön som invånarna kallar Slien, ... Från dess hamn brukar skepp löpa ut till slavernas land och till Sverige och Baltikum, ja ända till det grekisk-katolska landet (= *t.ex. Ryssland*).

kap 5

(Själland är två dagsresor lång och nästan lika bred. Dess mycket stora samhälle är Roskilde, danernas kungasäte.)

kap 6

Där (i Danmark) finns gott om guld, som samlats genom sjörövarfärder. Dessa sjörövare, som invånarna kallar vikingar, våra landsmän däremot askomanner, betalar skatt till den danske kungen för att få tillåtelse att ta byte från de vilda folkslag som bor i stort antal runt detta hav. Därför händer det också att de gentemot sina egna landsmän missbrukar den frihet, som de har fått beträffande fiender. De är helt trolösa mot varandra, och så snart en av dem har tagit en annan tillfånga, säljer de honom utan förbarmande som slav antingen till en vän eller till en främling.

... det (Skåne) är nu fullt av kyrkor. Skåne är två gånger så stort som Själland - det har nämligen 300 kyrkor, medan Själland sägs ha hälften så många, Fyn tredjedelen. ... (landet "öster" om Skåne, utgör gränsen mot sveonernas land.)

kap 9

Denne högsinnade man (biskop Eginio i Dalby; 1060-1072) sägs också vid den tid, då en svår förföljelse mot de kristna uppblussade i Sverige, ofta ha besökt kyrkan i Skara och övriga trogna, därför att de inte hade någon herde. Han tröstade dem som hade kommit till tro på Kristus och förkunnade ihärdigt Guds ord för de icke troende. Där högg han också den vittberömda statyn av Frey i stycken. På grund av dessa märkliga och kraftfulla insatser hölls gudsmannen i fortsättningen i stor ära hos den danske kungen. När sedan fete Henrik (*biskop i Lund*) avlidit, fick han ledningen av Skånes bägge stiftsområden, det i Lund och det i Dalby. Han tog snart sitt säte i Lund.

kap 11

Vad angår bredden (*på Östersjön; avser här Skagerack, Kattegatt*) anmärker Einhard att den ingenstans överskrider hundra romerska mil (15 mil) men befinns vara smalare på många ställen. Detta kan man se vid början av denna havsbukt, vars inlopp från Oceanen (Nordsjön) mellan danernas udde Ålborg eller Vendel och Nordlandets klippor (*västra Sverige?*) är så trångt, att båtar lätt kan segla över det på ett dygn.

kap 12

"Runt om detta hav", säger Einhard, "bor många olika folk. Danerna och sveonerna, som vi kallar nordmän, bebor nordkusten och alla öar i havet. Vid sydkusten bor slaver, ester och åtskilliga andra stammar.

kap 14

Men om vi vänder tillbaka till det baltiska havets mynning i norr, möter vi först nordmännen, därefter skjuter det danska landskapet Skåne fram, och öster därom bebor götarna ett vidsträckt område upp till Birka. Därefter kommer sveonerna, som härskar över stora landområden ända fram till Kvinnolandet. ... De som känner dessa trakter påstår att det finns människor som landvägen farit från sveonernas land ända till Grekland. Men en sådan färd är omöjlig med tanke på de vilda folk som måste passeras. Därför riskerar man hellre en resa till sjöss.

kap 16

I denna havsarm (*Östersjön, Kattegatt, Skagerack*) finns många öar, som samtliga behärskas av daner och sveoner, vartill kommer några som hålls av slaverna. ... Den åttonde, som ligger helt nära Skåne och Götaland, heter Holm (*sannolikt Bornholm*), en mycket känd dansk hamn och en säker ankarplats för de skepp som brukar fara till de vilda folkslagen och till de grekisk-katolska områdena. ... Längre in finns ännu flera

öar, som ligger under sveonernas herravälde. Den största av dem är Kurland. Den har en längd av åtta dagsresor. Dess mycket grymma befolkning skys av alla på grund av dess ivriga avgudadyrkan. Där finns gott om guld och präktiga hästar. Alla hus är fulla av hednapräster, spåmän och trollkarlar, vilka också är klädda som munkar. Hela världen, särskilt spanjorer och greker, hämtar orakelsvar där. ... Man har dessutom upplyst mig om att flera andra öar finns i detta hav. En av dessa är det stora Estland, inte mindre än den som vi nyss talade om. ... Denna ö skall ligga nära Kvinnolandet, medan den förutnämnda inte ligger långt från sveonernas Birka.

skolie (nr 123 till kap 19): När sveonernas kung Emund hade sänt sin son Anund till Skytien för att utvidga sitt välde, kom denne sjövägen fram till Kvinnolandet. Kvinnorna blandade genast gift i källvattnet och bragte på så sätt kungen själv och hans här om livet. Detta har jag även omtalat tidigare. Det är biskop Adalvard själv som har berättat det för mig, och han försäkrade att dessa och andra uppgifter var sanna.

kap 20

Där, säger han (Martianus), bor geter, daker, sarmater, alaner, neutrer, geloner, antropofager, troglodyter. Av medlidande med deras villfarelse bestämde vår ärkebiskop Birka som huvudort för dessa folk. Det ligger i centrum av sveonernas land, mitt emot det slaviska samhället Jumne, och har lika långt till alla kuster vid detta hav. Den förste av våra landsmän, som han vigde för samhället Birka, var abboten Hiltin, som han själv ville skulle heta Johannes.

skolie (nr 126): Man kan segla från danernas Skåne till Birka på fem dagar. På samma sätt tar det fem dagar att segla från Birka till Ryssland.

kap 21

Nordlandet (*Norge*) knappt kan genomfaras på en månad, medan sveonernas land svårligen låter sig passeras på två månader. ”Detta”, sade han (Sven Estridsson), ”har jag själv kunnat konstatera, när jag en gång under kung (Anund) Jacob i tolv år (*c.1035-1047*) gjorde krigstjänst i dessa länder, som bägge är omgivna av mycket höga berg, särskilt Nordlandet, som med sina fjäll omsluter sveonernas land.” ... De vägrar inte ens biskoparna att deltag i deras offentliga folkförsamling, som hos dem kallas *WARPH* (”warc, warh, warch, warph”). Där lyssnar de ofta villigt till talet om Kristus och den kristna religionen.

kap 22

Sveonernas stammar är många, utmärkta i fråga om styrka och vapenföring, och dessutom framstående krigare både till häst och till sjöss. Därför ser det ut som om de genom sin kraft blir herrar över övriga nordiska folk. Kungar har de av gammal ätt, men deras makt beror av folkets vilja.

kap 23

Av Sveriges folkstammar bor de götar, som kallas de västliga, närmast oss. Det finns också östliga götar. Västergötland gränsar till danernas provinser Skåne. Därifrån skall man på sju dagar kunna nå götarnas stora samhälle Skara. Därpå sträcker sig Östergötland utmed det baltiska havet ända till Birka. Götarnas förste biskop var Thurgot, den andre Gottskalk, som prisas som en vis och god man, bortsett från att han stannade hemma och föredrog överksamhet framför möda. Som den tredje biskopen invigde vår ärkebiskop Adalvard den äldre, en i sanning berömvärd man. När han sedan kom till folken utanför vårt rike, levde han så som han lärde. Ty genom ett heligt leverne och en god undervisning sägs han ha vunnit en stor mängd hedningar för den kristna tron. ... Efter honom invigde ärkebiskopen för dessa landskap en viss Acaïlinus, som inte kunde uppvisa något annat som var värdigt biskopstiteln än en väldig kroppshydda. Då han älskade

köttets bekvämligheter, stannade han i vällevnad i Köln ända till sin död, medan götarna förgäves skickade bud efter honom.

skolie (nr 135): Ehuru danska och engelska biskopar predikade i Sverige före dessa, blev Thurgot vigd speciellt för Götaland, med säte i Skara.

skolie (nr 136): När Adalvard den yngre vid denna tid kom till Götaland, fann han sin namne vara sjuk. Fylld av sorg ordnade han med dennes begravning och skyndade sedan till Sigtuna. Men när han sedermera blev fördriven av hedningarna, följde han en inbjudan att återvända till Skara. Vår ärkebiskop gillade emellertid inte detta utan kallade honom tillbaka till Bremen med den motiveringen, att han hade brutit mot de kanoniska reglerna.

kap 24.

Mellan Nordlandet och sveonernas land bor värmlänningar, finnvedingar ("finnedi, finnwedi") och andra folk. De är nu kristna och hör till Skarakyrkan. Norrut i gränslandet mellan sveoner och nordmän bor skridfinnarna, som påstås löpa fortare än vilda djur. Deras stora samhälle heter Hälsningland, för vilket ärkebiskopen utsåg Stenfi som den förste biskopen, vilken han med en ändring av namnet kallades Simeon. Förutom de nämnda finns det tallösa andra svenska stammar, om vilka vi vet att endast götarna, värmlänningarna och en del av skridfinnarna har blivit omvända till kristendomen.

kap 25

Jag skall nu ge en kort beskrivning av sveonernas land eller Sverige: i väster innefattar det götarna och samhället Skara, i norr värmlänningarna med skridfinnarna, som styrs från Hälsingland, i söder det förut omtalade baltiska havet i hela dess längd. Där ligger det stora samhället Sigtuna.

kap 26

Detta folk har ett berömt tempel som kallas Uppsala, beläget inte långt från samhället Sigtuna. I detta tempel, som är helt och hållet prytt med guld, dyrkar folket bilder av tre gudar. Den mäktigaste av dem, Tor, har sin tron mitt i salen. På var sin sida om honom sitter Oden och Frej. Man säger att de har följande betydelser: Tor, säger man, härskar i luften och råder över åska och blix, vind och regn, solsken och gröda. Oden, det vill säga raseriet, styr krigen och ger människan kraft att bekämpa sina fiender. Den tredje, Frej, skänker de dödliga fred och njutning. De förser också hans bildstod med en väldig stående manslem. Oden framställer de beväpnad, liksom våra landsmän Mars. Tor däremot med sin spira tycks likna Jupiter. De dyrkar också till gudar upphöjda människor, som de skänker odödlighet till tack för stora bedrifter. I den helige Ansgars levnadsbeskrivning kan man läsa att de gjorde så med kung Erik.

skolie (nr 138): Nära detta tempel står ett mäktigt träd, som sträcker ut sina grenar vitt och brett och som alltid är grönt, både vinter och sommar. Ingen vet av vilken art det är. Där finns också en källa, vid vilken hedningarna brukar offra och i vilken man brukar kasta ned en levande människa. Om denna inte återfinns, går folkets önskan i uppfyllelse.

skolie (nr 139): En guldkedja omger templet. Den hänger över husets tak och strålar mot de ankommande på långt håll, därför att själva tempelområdet, beläget på slät mark, har berg placerade omkring sig liksom en teater.

kap 27

De har tilldelat alla sina gudar präster, som frambär folkets blot. Om en farsot eller hungersnöd hotar, offrar man till Tors bildstod, om ett krig förestår, till Oden, om ett bröllop skall firas, till Frej. Vart nionde år (=9-års *cykeln avser vart åttonde år korrekt översatt*) brukar man dessutom i Uppsala fira en gemensam fest med deltagande av folk från alla sveonernas landskap. Ingen har lov att utebli från denna fest. Kungar och

folkstammar, alla och envar sänder sina gåvor till Uppsala, och de som redan har antagit kristendomen måste köpa sig fria från deltagande i dessa ceremonier, något som är grymmare än varje annat straff. Offerriten tillgår på följande sätt: av varje levande varelse av manligt kön offras nio stycken, med vilkas blod man brukar blidka gudarna.

Kropparna hängs upp i en lund nära templet. Denna lund hålles så helig av hedningarna, att varje träd anses ha en gudomlig kraft som följd av de offrade kropparnas död och förruttnelse. Där hänger också hundar och hästar jämte människor, och en av de kristna har berättat för mig att han har sett sjuttiotvå kroppar hänga där om varandra. För övrigt sjunger man, som vanligt är vid dylika offerhögtider, mångfaldiga sånger, som är oanständiga och därför bäst bör förtigas.

skolie (nr 140): När nyligen sveonernas mycket gudfruktige kung Anund vägrade att fullgöra folkets offer till avgudarna, sägs han ha blivit fördriven ur sitt rike och lämnat tinget i glädje över att han hade ansetts värdig att utstå vanära för Jesu namns skull.

(ANM. Uppgiften kan avse den Anund som valdes till kung c.1066 men som avböjde erbjudandet sedan han vägrat blota.)

skolie (nr 141): I nio dagar firades festmåltider och dylika offerhögtider. Varje dag offerar de en människa jämte djur dessutom, så att det på nio dagar blir sjuttiotvå levande varelsor som offras. Detta offer äger rum vid vintersolståndet.

(ANM. Felaktigt översatt, det datum som anges är vårdagjämningen.)

kap 29

Han (ärkebiskop Adalbert i Bremen) vigde för detta område (vid Uppsala) Adalvard den yngre från domkapitlet i Bremen, en man som utmärkte sig genom lärdom och redbar karaktär. Under medverkan av sändebud från den berömde kung Stenkil (c.1060-1066) upprättade han för honom ett biskopssäte i samhället Sigtuna, som ligger på en enda dagsresas avstånd från Uppsala. Man kommer dit på följande sätt: från danernas Skåne kan man segla på fem dagar till Sigtuna eller Birka: ty de ligger nära varandra. Men om man reser landvägen från Skåne genom götarnas land och över Skara, Tälje och Birka, når man Sigtuna först efter en månads förlopp.

kap 30

Adalvard kom alltså till Sverige glödande av iver att predika evangelium, och på kort tid omvände han alla invånare i Sigtuna och dess omnejd till kristendomen. Han avtalade också med den högvördige biskop Eginio i Skåne att de gemensamt skulle besöka det bekanta hednatemplet som kallas Uppsala för att pröva om de där kunde bringa Kristus någon frukt av sin möda. De var villiga att med glädje utstå all slags pina, om blott det hus nedrevs, som är centrum för den vilda vantron. När detta nedbrutits eller ännu hellre nedbränts, skulle nämligen följden bli att hela befolkningen omvände sig. När den fromme kung Stenkil hörde att denna avsikt hos Guds bekännare med ogillande omtalades bland folket, fick han dem med sluga ord att avstå från sin avsikt. Han försäkrade nämligen att de genast skulle bli dömda till döden och han själv bli avsatt eftersom han släppt in ogärningsmän i landet. Då skulle alla de som nu trodde lätt återfalla i hedendomen, såsom man nyligen sett att det skedde i slavernas land.

Biskoparna fogade sig efter kungens argument och reste i stället runt till alla götarnas samhällen, där de slog söner avgudabilder och därpå vann många tusen hedningar för kristendomen. När Adalvard därefter avlidit, insatte ärkebiskopen hos oss i hans ställe en viss Tadiko från Ramelsloh, som av kärlek till buken hellre ville svälta hemma än vara apostel utomlands. Dessa upplysningar om sveonernas land och dess religiösa seder må räcka.

kap 32

På många platser i Nordlandet (*Norge*) och Sverige utgörs även de som äger boskapshjordar av högättade män, som likt patriarkerna lever av sina händers arbete.

kap 33

Om man går ombord på ett fartyg i danernas Ålborg eller Vendel, kan man på en dag segla över till (Oslo-)Viken, ett samhälle hos nordmännen. Därefter seglar man till vänster utmed Norges kust och når på femte dagen det samhälle, som heter Trondheim.

kap 34

Men eftersom kristendomen ganska nyligen har införts bland nordmännen och sveonerna, har ännu inga stift fått fasta gränser, utan alla biskopar som accepterats av kung och folk uppbygger gemensamt kyrkan, reser runt i landet, vinner så många de kan för kristendomen och vägleder dem så länge de lever, utan att avundas varandra.

* * *

Codex Ashburnham 1554 (Florenslistan)

Skriven c:a 1100 med anledning av behovet av en särskild lista över den katolska kyrkans alla biskopsdömen inför en påvlig upprättelsebulla år 1104. Här ingår uppgifter om kyrkoprovins, dess ärkebiskopssäte och biskopssäte..

ORIGINALTEXT:

Prouincia danorum.

Metropolis ciuitas lunda.

Nomina ciuitatum in dania.

Ciuitas. Lunda. Roskeada. Othensia. Hethabia. Ripa. Arosa. Vibiarga. Birgila.

Nomina ciuitatum in norgueca.

Alpsa. Biargina. Nithirosa.

Nomina ciuitatum in suethia.

Scara. Lionga. Kaupinga. Tuna. Strigin. Sigituna. Arosa.

Nomina insularum.

de regno sueuorum.

Gothica australis. Gothica occidentalis. Guasmania. Suder mannia. Nerh. Tindia. Fedundria.

Atanht. Guthlandia.

Guarandia. Findia. Hestia. Helsingia. Guarmeland. Teuste.

ÖVERSÄTTNING och TOLKNING:

Danernas kyrkoprovins.

Ärkebiskopssäte: Lund.

Biskopssäten i Danarike:

Biskopssäte Lund, Roskilde, Odense, Hedeby, Ribe, Århus, Viberg, Børglum.

Biskopssäten i Norge (Norrvägen):

Biskopssäte Oslo, Bergen, Nidaros.

Biskopssäten i Svitjod:

Biskopssäte Skara, Ljunga, Köping, Tuna, Strängnäs, Sigtuna, Aros.

Västergötland, Östergötland, Västmanland, Södermanland, Närke, Tiundaland, Fjädrundaland, Attundaland.

Namn på landsdelar (som är tillgängliga sjövägen?) för svearnas rike:

Gotland, Varend, Finnveden, Estland, Halsingland, Värmland, (Tjust).

* * *

Anm.

Ljunga = Liungaköping = Linköpinga

Köping = Söderköping eller Köping på Öland ?

Tuna = Stora Tuna i Dalarna eller Tuna i Hälsingland, men inte Eskilstuna.

Aros = Västra Aros = Västerås

Utifrån den mall med kolumner som skrivaren har haft finns det anledning att omtolka var placeringen av rubriken för Sverige har stått i originalet.

- Jämfört med Adam av Bremens lista från 1070, som inrymmer de 4 stiftet Skara, Halsingland, Sigtuna och Birka har visa förändringar skett vid övergången till 7 stift år 1100.
- **Skara** har delats och gett upphov till Liunga (senare Linköping).
- **Halsingland** avser och Tuna i Dalarna eller Stora Tuna i Hälsingland.
- **Sigtuna** har delats och gett upphov till Västra Aros (Västerås), och eventuellt Strängnäs.
- **Birka** ersattes av "Köping" (på Öland eller någon ort som slutar på -köping i Östergötland). Kan ha ersatts av Strängnäs i ett senare skede.
- Tjust (eller Tavasteland) är troligen ett senare tillägg.

Tore Nybergs geografiska tolkning, förenklad:

- Biskoparna med residens i Skara, Linköping och "Köping" sörjer för kristendomen i sina stift samt på Gotland, i Varend, Finnveden och i Estland.
- Biskoparna med residens i Tuna och Strängnäs sörjer för kristendomen i sina stift samt i Hälsingland och Värmland.
- Biskoparna med residens i Tiundaland, Fjädrundaland och Attundaland (= blivande Uppland) sörjer för kristendomen i sina stift samt i Tjust eller Tavasteland.

(Egen tolkning: Birka, Köping och Tjust hör ihop stiftsmässigt).

* * *

KONRAD av Eberbach

Exordium magnum Cisterciense

Skrivet på 1190-talet i Clairvaux

Detta kapitel handlar om Gerhard, Alvastra klostrets förste abbot. Kronologi:

1143 - Alvastra och Nydala kloster grundläggs.

1150 - Varnhems kloster grundläggs, efter tidigare försök först på Lurö och sedan i Lugnås.

Sedan den väldige örnen med de vida vingarna och de många fjädrarna, den store fader Bernhard, stor genom sina förtjänster, stigande i höjden på den heliga kontemplationens vingar, prydd med en mångfald dygder, hade planterat cederns mærg, det är från den gudomliga nådens höjd, i Malörtdalens öken, på det att samma dal genom botens bitterhet måtte förvandlas till en härlig dal (= Clara Vallis = Clairvaux), så började snart detta munkliv utplanteras över många vatten, det är, böja skilda nationers nackstyva och stolta viljor, liksom svallande blåa böljor, till den sanna fromhetens övning.

Då alltså samme vördade fader ville ha någon frukt bland de nordliga trakternas folk liksom bland övriga nationer, så sände han på anhållan av en from kvinna, drottningen av Sverige, ett brödrakonvent till dessa trakter. De utsedda munkarna och lekmannabröderna ber emellertid förfärade Bernhard att få slippa att resa till dessa avlägsna och barbariska nejder. Men Bernhard förebrår dem: Vad betyder detta, älskade bröder? Vad gör ni? Varför bedrövar ni min själ med dessa oförståendiga tårar och böner? Är det då min vilja, som jag följer i detta ärende, och icke snarare Guds, som vi alla bör lyda?

Då låg där bredvid kyrkokärl och skruder, som bröderna skulle föra med sig. Och för att göra dem vissa på, att detta tal var utgången från Herren, tar då Bernhard en skål av det slag, som prästen använder för handtvagning under mässan, trycker sitt finger mot botten av skålen och säger: Se, detta skall vara er till ett tecken, att Guds Ande har sänt er.

Ett under sker: kopparkärlat visar en tydlig buckla efter fingret. Munkarna fröjdar sig, då de ser detta påtagliga tecken på Guds nåds närhet; och ehuru de icke utan bävan i hjärtat kunde gå till de avlägsna folken i Nordens kyla, så hoppades de dock i from tillförsikt, att samma Guds nåd, på grund av vår helige faders förtjänster och förböner, skulle ledaga dem. Och skålen bevaras som ett vittnesbörd om underverket med den största vördnad i det sedan anlagda klostrets lönnkammare.

Nu fanns där bland de andra en ung broder av ädel natur och duvolik enfald, vid namn Gerardus, bördig från staden Utrecht i Tyskland. Hans smärta var otåligare än de andras, och han sade med tårar till gudsmannen Bernhard: Helige fader, jag olycklige yngling lämnade mitt fädernehem, försakade allt, som i denna världen kunde vara mig eftersträvansvärt och kärt, och kom av kärlek till munklivet till dig, fader, i hopp att få njuta av din ljuva närhet, uppfostras genom din lära och ditt exempel, få hjälp av dina förtjänster och böner och under denna heliga skarars skugga skyddas från frestelsernas storm och de ungdomliga begärelsernas hetta, och - vad jag med all makt åtrår - få här

bland våra på denna kyrkogård vilande bröders heliga kroppar bida den yttersta dagen. Och se, du kastar mig idag bort från ditt ansikte, jag förlorar gemenskapen med denna heliga krets, och till råga på allt skall jag berövas min efterlängtade grav. För detta är det, just för detta, som jag så bittert sörjer, ty mitt hjärta är bedrövat i mig.

Då fattade Bernhard medlidande med den unge brodern och, förutseende med profetisk ande vad som skulle ske femtio år efteråt, tröstade han honom och sade: Gå, käre son, dit den Helige Ande värdigas sända dig, och arbeta på Herrens åker som en trogen arbetare. Jag lovar och tillförsäkrar dig i Herrens namn, att du, som du önskar, skall få dö i Clairvaux och hos oss bida den himmelse brudgummens härliga ankomst. Den unge brodern fröjdade sig storligen, då han fick den fromme faderns löfte som underpant på sin längtans uppfyllelse, och drog så åstad med de andra.

I det kloster, som man grundade, tjänade han först nitiskt som prior och syssloman och blev sedan upphöjd till abbot. Ehuru han, heter det, ogärna uppsteg till denna höga värdighet, då han hellre ville frälsas på en ringa post än råka i fara på en hög, prydde han den dock, sedan han mottagit den, med glansen av den frommaste umgängelse. Men då på grund av prästernas fåtalighet knappast någon av landets barn blev omvänd till munklivet, sände Herren sin trogne tjänare från Tysklands och Englands trakter kunniga och förståndiga personer, genom vilka det nu i det riket grundade regelbundna ordenslivet på tillbördigt sätt växte och bar frukt bland folk, som väl hade hört namnet munk, men förut icke sett någon sådan. Men herr abboten själv överlämnade åt sin syssloman, som hette Abraham, en förständig man, hela klostrets skötsel i världsliga ting och alla yttre ärenden och ägnade sig helt och hållet åt de andliga uppgifterna: att söka vinna själar, att befinnas vaksam och omsorgsfull i gudstjänsten, att vara trägen i kroppsarbete, då han hade tillfälle därtill, och ävenså i läsning, att icke taga sig några företrädesrättigheter framför de andra i avseende på levnadssätt och att i allt beflita sig om att vara ett föredome för sina bröder i fromhet och i regelns iakttagande. Men om en påtaglig nödvändighet krävde, att han för några ärendens skull gick ut ur klostret, uppträdde han inför världsliga personer med all tukt och höviskhet på ett så imponerande sätt, att såväl konungen som furstarna i det landet respekterade och vördade honom som en verklig gudsman, rådfrågade honom i mycket, innan de handlade, och hörde honom gärna. Och jarlen i det landet, en driftig och mäktig man, böjde sig i vörndnad för den helige mannen och ödmjukade sin furstliga värdighet för hans helighets höghet till den grad, att han stundom sade till sina vänner: Vid varje tillfälle, då jag märker, att abbot Gerardus ser mig, skakas jag av sådan fruktan, som om alla mitt hjärtas hemliga och fördolda ting låge öppna för hans ögon.

Då han nu varit abbot i fyrtio år och var gammal och bräcklig, nedbruten av flera sjukdomar, och bröderna började be honom att utse sin gravplats hos dem, där han vistats så länge, sade han bestämt nej därtill; han måste enligt Bernhards löfte dö och begravas i Clairvaux. De menade, att han inte skulle kunna tåla vid resan. Han skulle knappast kunna komma levande ens till Danmark. Men han svarade förtröstansfullt: Guds ord är starkt och mäktigt, levande och verksamt, och det är det som, ingjutet i mina öron genom den vörndnadsvärde mannen, givit i mitt hjärta som underpant det goda hopp, som bär mig; det skall också på denna resa bereda en lyckosam utgång; sörj ni bara för att utföra mina föreskrifter.

Man anordnar åt honom en bärstol mellan två hästar, och underbart nog lyckas man föra honom den långa vägen från jordens ändar över så många hav och floder till Clairvaux, där han, efter att ha legat någon tid på sjukhuset, med en god bekännelse uppgav andan och fick sin efterlängtade grav vid sidan av Humbertus, som i livstiden älskat honom

mycket. Men när konungen av Sverige fick höra om hans död, betygade han med suckan, att hans land och rike icke varit värdigt att mottaga de heliga benen av en sådan man.

* * *

Narratiuncula de fundatione minasterii Vitae scholae in Cimbria (Vitsköls- krönikan)

Skriven omkring 1100-talets slut

Konung Sverker i Sverige och drottning Wluidis (=Ulfhild) inkallade på S:t Bernhard's tid från Clairvaux två munkkonvent och grundade två kloster, Alvastra - det första av alla abbotstift så i Sverige som i Danmark, Norge och Tyskland - och Lwdrae (=Lurö). På grund av dennas ös fattigdom överflyttade man snart till en skogstrakt, som heter Lwgnås (=Lugnås.) Därifrån flyttades klostret med dess abbot Henrik av en förnäm kvinna, Sigrid, till en rik gård som hette Varnhem. Och intill denna dag är detta kloster dotter till Alvastra.

Anm.

- 1.) *De två första klostren var Alvastra och Nydala. Från Alvastra utgick c:a 1145 en grupp av de nyinkomna munkarna och de grundade en kloster på Lurö.*
- 2.) *I Tyskland fanns redan cistercienskloster.*
- 3.) *Troligen byggdes klostret i Lugnås på Bos klosteräng.*

Efter en kort tid fördrev Sigrid åter, på inrådan av en mäktig man, munkarna från Varnhem. Hon drabbades då genast genom Guds dom av spetälska och blindhet, vilket föranledde henne att återkalla munkarna, återge dem gården och bedja dem, att hon såsom botgöring för sin synd skulle få leva under sitt återstående liv av kvarlevorna från deras bord, vilket man också lovade henne. Efter hennes död började hennes släkting, drottning Kristina, gemål till konung Erik av Sverige, att på allt sätt trakassera munkarna för att få dem bort och komma i besittning av gården. Genom hennes exempel fattade också det kringboende folket hat till dem och behandlade dem med hån och förakt. Slutligen sände drottningen bud till abbot Henrik, att han skulle riva ned ett stort hus, i vilket han själv brukade skriva mässböcker, och flytta det till ett annat ställe som hon anvisade. Då beslöt abboten att resa till generalkapitlet (= i Citeaux, år 1157) för att sedan, efter att ha inhämtat abbotarnas råd, vända sig till påven och genom interdikt få bukt med drottningens illvilja. När han så färdades genom Danmark, hölls i Roskilde en stor synod under presidium av konung Valdemar och ärkebiskop Eskil. Henrik berättade då för Eskil sitt ärende. Emedan det icke rädde endräkt utan misstro mellan dem, hade den bäste av dem, Valdemar, givit Gud ett löfte att grunda ett cistercienskloster, om han blev hjälpt ur farorna för sitt liv. Slutet blev också, att han undgick Svens försåt, som drabbade Knut, och med Guds hjälp besegrade och dödade Sven. Men Eskil, som förstod att Henrik var en lärd och hedervärd man och ju för övrigt alltid var en munkarnas vän, anbefallde ivrigt Henrik åt Valdemar såsom lämplig abbot för det utlovade klostret

(=Vitsköl på Jylland). Konungen fann rådet gott, och Henrik, som ville finna en plats för sig och sina bröder, där de kunde tjäna Gud, ställde sig gärna till hans förfogande, varpå Valdemar få dagar efteråt sände män till Jylland för att visa Henrik sina arvegods där och låta honom bland dessa utvälja en lämplig plats för det nya klostret. Efter noggrann undersökning valde Henrik Vitsköl och skickade sedan bud och brev till Varnhem för att inbjuda alla munkarna till den nya plats, som Herren hade givit dem i Danmark.

Anm. Resan till Citeaux inställdes efter synoden i Roskilde, i april 1158.

Vid den tiden var Gerhard, andre abbot i Alvastra, en helig och rättrogen man, närvarande i Varnhem. Denne helige fader gav, i betraktande av de många vedervärdigheter, som klostret lidit, munkarna frihet att draga till Danmark eller stanna kvar. 22 munkar och flera konverser drog då till Danmark, medförande kalkar, böcker, silver, skrudar och boskap; de flesta och bästa av dem kom dock senare tillbaka till Varnhem. Då därefter konung Erik och drottning Kristina på grund av munkarnas avresa från Varnhem var mildare stämde med avseende på platsen, ditförde Gerhard till dem, som återkommit från Danmark, även andra munkar från Alvastra, så att de skulle bli fulltaliga, och förordnade till deras abbot Laurentius, en i gudomliga och mänskliga ting framstående man. Och så blev Varnhem, som en tid stått öde, åter bebott. Gud allsmäktig och jungfru Maria ske tack och lov därför. Amen.

* * *

BRYNIOLF ALGOTSSON

Sankta Helena

År 1288 skrev biskop Bryniolf ett officium, utifrån en berättelse som han själv skrivit år 1281, i ett försök att få Helena (eller Elin) heligförklarad, vilket misslyckades. Hon firades den 31 juli men under slutet av medeltiden den 30 juli, men bara i Skara stift. Helena bör ha levt i slutet av 1000-talet eller början av 1100-talet. Hon blev lokalt helgonförklarad år 1164 under namnet Sankta Helena. De flesta av offren och gåvorna kom till Skövde kyrka där hon gravlagts. Först med reformationen avbröts denna hyllning till Helena.

Sammandrag:

Elin (eller Helena) hette en rik kvinna som anammat kristendomen när den ännu var ny i landet. Hon gifte sig med en förnäm man, men efter sin mans död vigde hon sitt liv åt Gud med böner och fasta istället för att gifta om sig. Detta trots att hon ännu var förhållandevis ung. Därtill lät hon på egen bekostnad bygga en stor del av kyrkan i Skövde. I Götene by fick hon en drömsyn, som förutsade vad som skulle hända. Det föreföll henne som om kyrkan på denna ort tillsammans med henne själv, som stod inne i kyrkan, flög bort till Skövde. Genom gudomlig ingivelse tolkade hon denna drömsyn så att hon skulle dö i Götene men begravas i Skövde, vilket också sedan inträffade. Då den förhall, som finns mellan tornet och långhuset i Skövde kyrka, höll på att byggas, och några frågade vad detta mellanrum skulle tjäna till, svarade hon: "Gud ska giva er något

helgon, vars relikier lämpligen kunna läggas här." Detta sade hon om sig själv, ty just på detta ställe gravlades hon.

Helgonens kyrkor blev uppbyggda och hednatemplen blev nedrivna och de lundar nedhöggs där man förut framburit offer åt hedna gudar. En förnäm man som äktat Elin dotter, hatade sin hustru så bittert att han plågade henne med hårda ord och slag. Men husets tjänare lade sig i försåt för sin husbonde och dräpte honom. Hans släktingar ansåg att det var meningslöst att hämnas på tjänaren, och beskyllde istället Elin för att ha anstiftat mordet. Hon valde då att vallfärda till Jerusalem. Väl hemma igen fortsatte hennes fiender att trakta efter hennes liv. En dag, när hon för att vinna avlat vandrade till invigningen av Götene kyrka, kastade sig några av hennes motståndare över henne, tillfogade henne sår och dräpte henne med svärd. Sedan fick hon ligga där. Hon dödades den 1 augusti. På hennes dödsdag gick efter solnedgången en blind man vägen fram, och då han nalkades platsen för hennes lidande, såg den pojke som ledde honom hur det lyste liksom av ett brinnande ljus i en buske. När han såg närmare efter fann han den saliga Helenas avhuggna finger jämte den ring hon fört med sig från det Heliga landet. När den blinde rörde vid fingret, fuktade handen i hennes blod och sedan förde handen till ögonen, fick han synen åter. Och när de som bar bort hennes kropp stannade en stund på vägen för att vila, vällde det fram en ny källa, den heliga Helenas källa. När sedan hennes heliga kropp blivit förd till Skövde och tvagen över den stora stenen på kyrkogården, rämnade denna sten i två stycken. Den del på vilken blodet hade droppat från hennes sår, reste sig upp, medan den andra på vilken blodet inte hade droppat, blev liggande på marken.

En som varit stum från födseln och länge framhårdade i böner vid martyrens grav, fick sin talförmåga fullständigt tillbaka. Vidare var det en döv, som led av svår dövhet. När han åkallade martyren återgav hon hörseln åt hans döva öron. Och en spetälsk som blivit förd till martyrens grav och länge framhårdade i tårar där, renades helt och hållet. Även en halt som anropat martyrens hjälp återvände med friska ben och fötter. Det hände också att en stenhuggare vid den heliga Helenas kyrka flydde vapenlös och oskyldig från några fiender som hade dragna svärd. Han anropade martyren om hjälp och fienderna kunde endast skada kläderna på mannen. När de såg att de inte kunde uträtta sitt ärende, vände de om och dräpte strax med samma svärd en annan som kom emot dem. De angrep på nytt stenhuggaren men drabbades av sådan blindhet att de inte kunde se honom.

* * *

ISRAEL ERLANDSSON

Vita Beati Erici (Erik den heliges liv)

Erik den heliges officiella legend.

Erik stammade från den ädlaste svenska ätt. I sin ungdom lade han en säker grund till sin dygd och kunskap och äktade Kristina, dotter till Inge, Sverige konung. Vid konung Sverkers död år 1141 (Anm. ska vara 1156) blev han uteslutande för sin sällsynta dygds skull uppsatt på tronen genom folkförsamlingens val i överensstämmelse med detta konungarikets urgamla lagar. Hans första omsorg i sin upphöjda och farliga ställning var att sörja för sin själ. Erik späkte med stort allvar sin kropp med fastor och vakor för att hålla sin fiende i köttet själen underdånig och för att bereda sig till de heliga övningar och himmelska kontemplationer och böner, vilka voro hans fröjd. Outtröttligt skipade han för dem rättvisa, särskilt för de fattiga, vilkas klagan alltid nådde hans öra och som han skyddade mot nöd och förtryck. Ofta besökte han i egen person fattiga och sjuka och gav dem rika allmosor. Nöjd med sitt fadersarv pålade han inga skatter. Han byggde kyrkor och tyglade med signade lagar sina undersåtars råa och barbariska seder. De ständiga infallen i hans rike av de avgudadyrkande finnarna nödgade honom att dra i fält mot dessa. Han besegrade dem i ett stort slag, men efter segern grät han bitterliga vid åsynen av de döda fiendekroppar som täckte fältet, emedan dessa dräpts odöpta. När man underkuvat Finland, sände han S:t Henrik, biskop i Uppsala, att förkunna Kristi tro för det vilda vantrogna folket, som vars apostel han kan anses. Bland denne gode konungs undersåtar fanns vissa Belials söner, som gjorde narr av hans fromhet, halsstariga avgudadyrkare som de voro.

Förblindad av drömmen om Sveriges krona ställde sig den danske kungasonen Magnus i spetsen för dessa onda missnöjda och uppviglade dem att taga sin härskares liv. Den helige konungen hörde mässan dagen efter himmelsfärdens fest, då han fick underrättelse om att upprorsmännen gripit till vapen och tågade mot honom. Lugnt svarade han: "Låt oss avsluta mässoffret, resten av gudstjänsten skall jag fira på en annan ort!" Efter mässan befallde kung Erik sin själ i Guds hand, gjorde korsets tecken och gick ensam ut i spetsen för sin livvakt för att skona stadsborna, som voro redo att offra sina egna liv för hans. De sammansvurna störtade mot honom, vräkte honom av hästen och högg av honom huvudet med mångt ovärdigt förlöjligande av hans tro. Hans död inträffade 18 maj 1151 (Anm. ska vara 1160). Gud hedrade hans grav med många järtecken. Intill denna dag ligger hans helgade lik oförmultnat i Uppsala. Sankte Erik ärades i alla dagar som Sveriges rikets helge patronus. Han lät samla konungarikets gamla lagar i en bok som hette Konung Eriks lag. Hans själ är bland Guds heliga.

* * *

Eskilslegenden

Den helige mannen Eskil vigdes till biskop inom det kyrkoområde som heter Nordanskog (Anm. norr om Kolmården). Men medan han där vakade med Guds kraft uppstod hos några vantrogna människor en häftig avoghet mot trons kämpe konung Inge, som då höll spiran över Sveriges rike. När de fått klart för sig, att han aldrig skulle tillstämja vad otillständigt var (Anm. riksblotet), samlade de en här, besegrade konungen och jagade honom från riket. Efter att ha fördrivit sin kristne furste valde de sig en avgudadyrkare och tog till konung en otrogen vid namn Sven, ovärdig konunganamnet och med skäl kallad Blod-Sven, enär han tillstämde dem dricka djurblod, som offrats åt avgudarna, och själv åt av offerköttet.

Sedan Inge fördrivits samlades de otrogna kring kung Sven i Strengja (Anm. Strängnäs), där de slaktade oxar och får och blotade till avgudarna. De firade där ett stort hedniskt gille. På den tiden bodde biskop Eskil i Fors (Anm. Eskilstuna nuvarande stadskyrka). När han fick höra vad som stod på, tog han sina klerker med sig och trädde inför avgudadyrkarna. Då de vägrade lyssna till honom, anropade han Gud om ett under, varefter ett väldigt oväder bröt löst och förstörde blotaltarna och offren, men Eskil fick ej en droppe på sig. Nu angrep blotarna den helige, då de menade att han övade trolldom. En siare vid namn Spå-Bodde träffade honom i huvudet med en sten, en annan slog med yxa in hans hjärnskål. Några hövdingar ryckte bort honom och förde honom halvdöd inför konungen, vilken fällde hans dödsdom. De förde honom då till den dal där sedan predikarbrödernas kloster byggdes, och fullbordade med stenslag hans martyrium.

* * *